

MEMORIALUL REVOLUȚIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAȚIONAL DE DOCUMENTARE,
CERCETARE ȘI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE
REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

MEMORIAL 1989

Buletin științific și de informare

1 (10) / 2012

Timișoara

Colegiul de redacție:

Redactor responsabil: Gino Rado

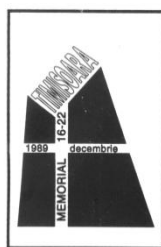
Redactori: Adina Hornea Abruda
Liza Kratochwill
Simona Mocioalcă
Cristina Tudor

Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Coperta: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundația Academia Civică – București, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timișoara, Stelian Mândruț – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – București, Bogdan Murgescu – Universitatea din București, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timișoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timișoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timișoara

ISSN: 1843-319X

CUPRINS

Cuvânt către cititor	9
-----------------------------------	----------

STUDII

Richard Andrew Hall, Rescrierea istoriei Revoluției.	
Triumful revizionismului securist în România de după Ceaușescu	10
Simona Mocioalcă, Biserica Reformată între disidență, reconciliere și ecumenism	31
Constantin Lupu, Aspecte psihopatologice la populația de copii și tineri participanți la Revoluția din Decembrie 1989 din Timișoara	38
Gino Rado, Rolul comunicării mediatice în Revoluția Română din 1989.....	43

OPINII ȘI ATITUDINI

Adina Hornea Abruda, De la Revoluția Pașnică la Revoluția Vajnică.	
Leipzig și Timișoara – destine convergente și divergente	49
Cristina Tudor, Timișoara – spirit viu și contestatar	58

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Un simpozion dedicat Revoluției Române din Decembrie 1989 (Cristina Tudor)	70
--	----

IN MEMORIAM

Maria Petrașcu, jurnalist-cavaler al Ordinului Național „Serviciul Credincios”	74
Adrian Călin	79

COLAJE DE CELULOID

Pe urmele diversioniștilor, contra manipulării (Liza Kratochwill)	81
Desecretizarea dosarelor Securității (Liza Kratochwill)	91

TEROAREA COMUNISTĂ

Aspecte privind viața culturală a studenților din Centrul Universitar Timișoara în perioada 1956-1959 (II) (Cristina Tudor)	109
Decrete-lege privind îndeplinirea dispozițiilor din convenția de armistițiu în județul Timiș-Torontal (Loredana Tănăsie)	115

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Costel Balint, 1989. <i>Ieri informator, azi colaborator</i> , Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, 180 p. (Adina Hornea Abruda)	127
Gino Rado, <i>Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989</i> , Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, 206 p. (Simona Mocioalcă)	139
Titus Suci, Vasile Bogdan, <i>Candelă împotriva timpului</i> , Ed. Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, 516 p. (Mihaela Vlăsceanu)	142
Apostol Stan, <i>Revoluția română văzută din stradă: decembrie 1989-iunie 1990</i> , Editura Curtea Veche, București, 2007, 366 p. (Liza Kratochwill)	145
Alexandru Tacu, <i>Revoluția la negru. Iași, 14 decembrie 1989, începutul revoluției române? – o fraudă!</i> , Editura 3D Arte, 2010, 182 p. (Marius Mioc)	159

INSTANTANEE – MEMORIAL

De la Bega la Dunăre: prezentarea căderii regimului comunist la Institutul Cultural Român din Budapesta	170
„Orizont” 2011.	
Ultimele apariții ale Editurii Memorialul Revoluției 1989	174
Cupa „Memorialul Revoluției 1989” la minifotbal, Ediția a IV-a	177
Un ambasador pe urmele istoriei țării din care își trage originile	181
Evenimente comemorative.	
22 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989	183
Un sfârșit e un... început și pentru Asociația Memorialul Revoluției	185
Memorialul Revoluției în casă nouă.	
O fostă cazarmă militară devine muzeu	188
Cupa „Eroilor Neamului” la minifotbal, Ediția a II-a	193
Început de drum, speranțe, planuri, realizări	201

COLABORATORI	204
---------------------------	-----

TABLE OF CONTENTS

Foreword	9
-----------------------	---

REVIEWS

Richard Andrew Hall, Rewriting the history of the Revolution. The triumph of the secret police revisionism in Romania following the Ceașescu's regime	10
Simona Mocioalcă, The Reformed Church between dissidence, reconciliation and ecumenism	31
Constantin Lupu, Psychopathological aspects in teens and young people who attended the Timișoara Revolution in December 1989	38
Gino Rado, The role of the mass-media communication during the Romanian Revolution from 1989	43

OPINIONS AND ATTITUDES

Adina Hornea Abruda, From the Peaceful to the Stormy Revolution. Leipzig and Timișoara – Convergent and divergent destinies.....	49
Cristina Tudor, Timișoara – a fresh and vocal spirit	58

SCIENTIFIC LIFE

A symposium dedicated to the Romanian Revolution from December 1989 (Cristina Tudor)	70
--	----

IN MEMORIAM

Maria Petrașcu, journalist-knight of the “Faithful Service” Order	74
Adrian Călin	79

COLLAGES ON CELLULOID BOARDS

Tracking down the diversionists to stop the manipulations (Liza Kratochwill)	81
Disclosing the secret police files (Liza Kratochwill)	91

COMMUNIST TERROR

Aspects highlighting the cultural life of the students from Timișoara University Centre from 1956 to 1959 (II) (Cristina Tudor)	109
---	-----

Law decrees on the compliance with the dispositions set out by the armistice convention in Timiș-Torontal County (Loredana Tănasie)	115
---	-----

REVOLUTION LIBRARY

Costel Balint, 1989. <i>Yesterday, an Informer, today, a Collaborator</i> , Eurostampa Publishing House, Timișoara, 2011, 180 p. (Adina Hornea Abruda)	127
Gino Rado, <i>Incursion into the History of the Institutions Involved in the Repression of the Romanian Revolution from 1989. Timișoara – December 1989</i> , Memorialul Revoluției 1989 Publishing House, Timișoara, 2011, 206 p. (Simona Mocioalcă)	139
Titus Suciu, Vasile Bogdan, <i>A Candle against the Time</i> , Memorialul Revoluției 1989 Publishing House, Timișoara, 2011, 516 p. (Mihaela Vlăsceanu)	145
Apostol Stan, <i>Romanian Revolution, seen from the Street: December 1989-June 1990</i> , Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2007, 366 p. (Liza Kratochwill)	143
Alexandru Tacu, <i>Illicit Revolution. Iași, December 14th 1989, is it the Onset of the Romanian Revolution? – a Fraud!</i> , 3D Arte Publishing House, 2010, 182 p. (Marius Mioc)	159

SNAPSHOTS – MEMORIAL

From the Bega to the Danube: presentation of the fall of the communist regime within the Romanian Cultural Institute in Budapest	170
„Horizon” 2011. The latest issues of the Memorialul Revoluției 1989 Publishing House	174
The „Memorialul Revoluției 1989” Mini-Football Cup, The 4 th Edition	177
An ambassador following the history of his country of origin	181
Commemorative events. 22 years from the Romanian Revolution from December 1989	183
An end is in fact... a start for the Memorialul Revoluției Association	185
Memorialul Revoluției in a new home. A former barrack becomes a museum	188
The „Eroilor Neamului” Mini-Football Cup, The 2 nd Edition	193
Beginning of the journey, hopes, plans, achievements	201

COLLABORATORS	204
----------------------------	-----

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort	9
----------------------	---

STUDIEN

Richard Andrew Hall, Die Wiederschreibung der Revolutionsgeschichte. Der Triumph des Revisionismus der Securitate in Rumänien nach Ceaușescu	10
Simona Mocioalcă, Die Reformierte Kirche zwischen Dissidenz, Wiederversöhnung und Ökumenismus	31
Constantin Lupu, Psychopatologische Aspekte bei den Kindern und jungen Menschen, die an der Temeswarer Revolution vom Dezember 1989 teilgenommen haben	38
Gino Rado, Die Rolle der mediatischen Kommunikation in der Rumänischen Revolution von 1989	43

MEINUNGEN UND HALTUNGEN

Adina Hornea Abruda, Von der Friedlichen Revolution zur Stürmischen Revolution. Leipzig und Temeswar – konvergente und divergente Schicksale	49
Cristina Tudor, Temeswar – ein lebendiger und abstreitender Geist	58

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Ein Symposium gewidmet der Rumänischen Revolution von 1989 (Cristina Tudor)	70
---	----

IN MEMORIAM

Maria Petrașcu, Journalist-Ritter des Nationalen Ordens „Treuer Dienst”	74
Adrian Călin	79

ZELLULOIDCOLLAGEN

Auf Spuren der Diversanten, gegen die Manipulation (Liza Kratochwill)	81
Die Enthüllung der Akten der Securitate (Liza Kratochwill)	91

DIE KOMMUNISTISCHE TERROR

Aspekte betr. des Kulturlebens der Studenten im Temeswarer Universitätszentrum zwischen 1956-1959 (II) (Cristina Tudor)	109
---	-----

Gesetze betreffs der Erfüllung der Anordnungen im Rahmen des Waffenstillstandsabkommens im Kreis Timiș-Torontal (Loredana Tănasie)	115
---	-----

BIBLIOTHEK DER REVOLUTION

Costel Balint, 1989. <i>Gestern geheimer Informator, heute Mitarbeiter</i> , Eurostampa Verlag, Temeswar, 2011, 180 S. (Adina Hornea Abruda) ...	127
Gino Rado, <i>Einführung in der Geschichte der an die Repression der Rumänischen Revolution von 1989 teilnehmenden Institutionen. Temeswar – Dezember 1989</i> , Verlag Gedenkstätte der Revolution 1989, Temeswar, 2011, 206 S. (Simona Mocioalcă)	139
Titus Suciu, Vasile Bogdan, <i>Kerze gegen die Zeit</i> , Verlag Gedenkstätte der Revolution 1989, Temeswar, 2011, 516 S. (Mihaela Vlăsceanu)	142
Apostol Stan, <i>Die Rumänische Revolution gesehen von der Straße: Dezember 1989-Juni 1990</i> , Curtea Veche Verlag, Bukarest, 2007, 366 S. (Liza Kratochwill)	145
Alexandru Tacu, <i>Die unwahre Revolution. Iași, 14. Dezember 1989, Beginn der Rumänischen Revolution? – eine Fraudation!</i> , 3D Arte Verlag, 2010, 182 S. (Marius Mioc)	159

MOMENTAUFNAHMEN BEI DER GEDENKSTÄTTE DER REVOLUTION

Vom Bega zur Donau: Die Präsentation des Falls des kommunistischen Regimes am Rumänischen Kulturinstitut in Budapest	170
„Horizont“ 2011. Die letzten Veröffentlichungen des Verlags Gedenkstätte der Revolution 1989	174
Mini-Fußball-Cup „Gedenkstätte der Revolution 1989“, 4. Auflage	177
Ein Botschafter auf den Spuren der Geschichte seines Heimatlands	181
Kommemorative Ereignisse. 22 Jahre nach der Rumänischen Revolution vom Dezember 1989	183
Ein Ende ist ein... Beginn auch für den Verband Gedenkstätte der Revolution	185
Die Gedenkstätte der Revolution in neuem Haus. Eine ehemalige Militärkaserne wird zu einem Museum	188
Mini-Fußball-Cup der „Volkshelden“, 2. Auflage	193
Wegbeginn, Hoffnungen, Pläne, Verwirklichungen	201

MITARBEITER	204
--------------------------	-----

Cuvânt către cititor

Cu o întârziere de aproape opt luni, am reușit să tipărim numărul zece al buletinului nostru. Anul 2012 fost un an greu, în care problemele financiare au fost mai multe ca oricând. Datorită faptului că am fost obligați să achităm chiria pentru ultimii cinci ani petrecuți în fostul sediu (clădire pe care noi am salvat-o de la demolare și în care am investit aproximativ 17 miliarde de lei vechi), conturile noastre fiind chiar blocate o perioadă, o treime din bugetul pe anul 2012 a fost dirijată în această direcție.

A trebuit să facem investiții minimale și pentru amenajarea noului sediu. Astfel, în iunie 2012 am reușit să inaugurăm sediul de pe Strada Popa Șapcă nr. 3-5, etajul unu fiind amenajat parțial. Iată doar câteva motive pentru care activitatea noastră în plan editorial a fost redusă aproape la zero.

În acest număr zece al revistei noastre, cel mai bine reprezentată este secțiunea *Studii*, unde cititorul va putea lectura un interesant fragment din teza de doctorat a profesorului Richard Andrew Hall, având ca subiect istoriografia Revoluției Române. Tot în această secțiune prezentăm un fragment dintr-un amplu studiu realizat de domnul doctor Constantin Lupu despre efectele psihopatologice suferite de copiii și tinerii participanți la Revoluție în Timișoara.

Colegii din echipa redacțională sunt prezenți în revista noastră cu lucrări ce tratează o varietate de subiecte care vin să completeze imaginea a ceea ce a fost România și în special Timișoara atât în zilele Revoluției, cât și în perioada comunistă.

Menționez că puteți găsi toate numerele din revista noastră și în varianta online pe adresa www.memorialulrevoluției.ro secțiunea revista online.

Gino **RADO**

Rescrierea istoriei Revoluției. Triumful revizionismului securist în România de după Ceaușescu

Translator's note: We reproduce below several fragments excerpted from the doctoral thesis defended by Prof. Richard Andrew Hall in December 1996 at Indiana University and which was focussed on the historiography of the Romanian Revolution. Mr. Hall's interest and fascination on the Romanian Revolution is still active and this fact is proven by the website <http://romanianrevolutionofdecember1989.com> he maintains and which gave us the opportunity to extract the fragments we translated hereinafter. The doctoral thesis, completed in 1996, gathers up Mr. Hall's personal opinions and, at the same time, renders us a thoroughgoing analysis of the main articles on the Romanian Revolution, published until that date, when Romania was led by Mr. Ion Iliescu. Therefore, Mr. Hall's references to "opposition", "power" or "regime" will be read and interpreted in that particular context. I have also added several personal comments, which are either separately highlighted or inserted within the text body, between brackets, using italic fonts.

Key words: 1989, revolution, Timișoara, terrorists, Soviets, Tőkés.

Nota traducătorului: Prezentăm mai jos fragmente din teza de doctorat a profesorului american Richard Andrew Hall, susținută în Decembrie 1996 la Universitatea Indiana și având ca subiect istoriografia Revoluției Române. Profesorul Hall este preocupat și în prezent de Revoluția Română, menținând site-ul <http://romanianrevolutionofdecember1989.com>, consacrat acestei Revoluții, site de pe care am preluat fragmentele traduse aici. Teza de doctorat fiind finalizată în 1996, reprezintă opiniile de atunci ale domnului Hall și analizează scrierile despre Revoluție publicate până la acel moment, când la putere se afla Ion Iliescu. Prin urmare, referirile din textul domnului Hall la „opозиție”, „putere” sau „regim” trebuie înțelese în acest context. Am adăugat unele comentarii personale, care sunt evidențiate separat sau, dacă sunt inserate în text, sunt între paranteze drepte cu litere cursive.

Începutul sfârșitului: Timișoara, 15-17 decembrie 1989

Acolo unde instituțiile statului se implică adânc în politica regimurilor autoritare, personalul acestor instituții este mai înclinat să

răspundă la chemările liderilor politici pentru a salva regimul în situația unei amenințări, pentru supraviețuirea acestuia. Mai mult, dacă regimul autoritar se prăbușește totuși, identificarea sa de durată cu interesele și identitățile instituționale din perioada autoritară se va dovedi păgubitoare pentru construcția și consolidarea democrației în perioada post-totalitară. Rămășițele acestor instituții de stat din epoca regimului autoritar vor constitui insule de influență și privilegii de neînțeles, rezistente la încercările de a le subordona controlului democratic și hotărâte să-și apere interesele personale și instituționale de durată. Rolul important al instituțiilor de stat în perioada autoritară înseamnă deci că delegitimizarea și destrămarea regimului autoritar are toate șansele să fie incompletă.

Evenimentele din 15-17 decembrie 1989 din Timișoara, care au dus, până la urmă, la prăbușirea regimului Ceaușescu, oferă confirmare pentru amândouă aceste ipoteze. Amănuntele cu privire la ceea ce s-a întâmplat la Timișoara sugerează că, în ciuda caracterului clar popular al manifestațiilor antiguvernamentale care au avut loc aici și a fundalului evenimentelor care deja avuseseră loc în Estul Europei în acea toamnă, instituțiile statului au răspuns, credincioase, ordinelor de reprimare ale lui Nicolae Ceaușescu. Aceasta e o diferență semnificativă față de ceea ce s-a întâmplat în alte părți ale Europei Răsăritene, unde armata și aparatul de Securitate în general s-au abținut de la intervenții brutale atunci când liderii politici îmbătrâniți au încercat să le facă să acționeze împotriva protestatarilor antiguvernamentali.

Conținutul istoriografiei evenimentelor din Decembrie 1989 ne ajută să observăm abilitatea personalului fostei Securități de a influența comportamentul altor cetățeni români în apărarea intereselor de durată ale Securității. Așadar, istoriografia evenimentelor din Decembrie este fereastra noastră către moștenirea regimului ceaușist și efectele sale post-totalitare. În măsura în care putem identifica o viziune instituțională a Securității cu privire la un eveniment sau o întâmplare particulară, vom folosi această viziune pentru a o compara cu alte relatări. Vom spune că o astfel de viziune instituțională există acolo unde putem arăta că, indiferent de departamentul din cadrul Securității în care au fost angajați, foștii securiști exprimă vederi asemănătoare cu privire la un anumit eveniment sau întâmplare. Vom concluziona că fosta Securitate continuă să exercite o influență păgubitoare dacă putem arăta că există un mare grad de asemănare sau de convergență între relatările presei post-ceaușiste și ale elitelor politice și relatările Securității și dacă putem arăta că aceste relatări consensuale sunt false. Așadar, în analiza noastră a evenimentelor din Timișoara și în analiza tuturor evenimentelor din Decembrie 1989, suntem interesați să stabilim opiniile foștilor lucrători ai Securității, să comparăm aceste opinii cu

relatările aceluiași eveniment sau ale aceleiași întâmplări de către elitele post-ceușiste din mass-media și politică și să judecăm valabilitatea acestor relatări.

În cele din urmă, comportamentul mass-mediei și al elitelor politice din opoziție [*în perioada scrierii acestei lucrări la putere se afla Ion Iliescu*] este de cea mai mare importanță pentru a judeca influența Securității. Aceștia sunt oamenii care au exprimat cel mai mare dezgust ideologic față de fosta Securitate și care și-au dovedit independența față de regimul Iliescu prin critici viguroase și consecvente și prin investigarea politicii regimului și a personalului urmașilor instituționali ai Securității din cadrul acestui regim. Așadar, ne-am aștepta ca viziunea lor despre evenimentele din Decembrie 1989 să fie diametral opusă relatărilor Securității asupra aceluiași eveniment. Comportamentul lor este ca un „cel mai mic multiplu comun”, testul nostru adevărat cu privire la substanța tinerei democrații din România.

Comparând vederile foștilor lucrători ai Securității (sau ale trufașilor lor susținători din presa ceușistă nostalgică) cu cele ale elitelor politice și ale mass-mediei de opoziție, este important să ne bizuim pe acele relatări ale personalităților din opoziție care, prin conținutul lor, arată că nu doar repetă ceea ce alte personalități din opoziție au auzit sau spus, ci au ajuns la respectivele concluzii în mod propriu. Personalități din opoziție exprimă, în mod regulat, opinii asupra evenimentelor din Decembrie, dar caracterul vag al afirmațiilor lor sugerează că aceste afirmații sunt preluate de la alții și că s-ar putea să nu fie conștiente de contextul afirmațiilor. Asemenea relatări sunt deci nesatisfăcătoare pentru scopurile noastre, câtă vreme persoanele respective nu dovedesc un grad de cunoaștere care ne-ar confirma că sunt conștiente de conținutul, înțelesul sau implicațiile afirmațiilor lor.

Vom presupune că, cu cât mai îndeaproape s-au ocupat unele persoane de evenimentele din Decembrie, cu atât mai conștiente și responsabile sunt afirmațiile lor. Așadar, în rândul personalităților din opoziție, suntem mai interesați de acei jurnaliști care au investigat în amănunțime, pe o perioadă îndelungată, evenimentele din Decembrie, decât de cei care au exprimat sporadic păreri vagi, și de acei politicieni care au făcut parte din comisiile parlamentare care au investigat evenimentele, mai degrabă decât de politicienii care abia au aruncat o propoziție despre evenimente într-o cuvântare de campanie electorală și care, în mod limpede, nu au o cunoaștere amănunțită a lor. Aceștia sunt oamenii care au stabilit agenda și au alcătuit cadrul discursului despre Decembrie 1989 – care au arătat cum ar trebui să privească societatea aceste evenimente – și, astfel, printre personalitățile din opoziție relatările lor sunt cele mai importante.

Criteriile de determinare a ceea ce constituie „relatare de opoziție” și deci cine este o „personalitate din opoziție” sunt discutate în Anexa 1.

Interesele instituționale principale pe care foștii membri ai Securității caută să le apere în istoriografia evenimentelor din Timișoara – și în istoriografia evenimentelor din Decembrie 1989 în general – sunt destul de simple. În primul rând, ei vor să tăgăduiască faptul că a avut loc atât o represiune majoră, cât și o vărsare de sânge și, dacă acestea totuși au avut loc, că ei au participat la așa ceva. În al doilea rând, ei vor să arunce îndoiala asupra gradului în care manifestațiile au avut un caracter autentic, spontan și pașnic. În al treilea rând, ei doresc să sugereze că au fost alături de popor în timpul Revoluției și au ajutat Revoluția să izbândească. Din punctul de vedere al Securității, a doua și a treia poziție nu se exclud reciproc, adică se poate susține că agenți străini au provocat scânteia Revoluției cu scopul de a-l răsturna pe Ceaușescu și, deși catalizatorul protestelor a fost nelegitim, acestea au conținut și un element popular lăudabil și autentic. Cu alte cuvinte, Securitatea vrea să fie „și cu slănina în pod, și cu pâinea unsă”.

În particular, istoriografia evenimentelor din Timișoara dezvăluie gradul în care Securitatea a fost implicată în politicile represive ale regimului Ceaușescu și în care a încercat (mai ales în perioada de dinainte de izbucnirea manifestațiilor antiguvernamentale) să-și impună interesele instituționale și interpretarea evenimentelor asupra conducătorilor regimului, inclusiv Ceaușescu. De asemenea, sugerează gradul în care orientarea ideologică anti-sovietică a regimului a influențat percepția lui Ceaușescu asupra evenimentelor de la Timișoara la acel moment, cât și conținutul dezinformării securiste din epoca post-Ceaușescu.

O privire de ansamblu asupra revoltei din Timișoara

Timișoara, oraș multietnic din sud-vestul României cu aproximativ 330.000 de locuitori, este locul de naștere al Revoluției din Decembrie 1989. Demonstrațiile au început aici vineri, 15 decembrie 1989, când membri ai parohiei reformate (calvine) maghiare s-au adunat să protesteze împotriva iminentei evacuări a preotului lor, László Tőkés. Deși inițial era doar o mică manifestație a câtorva sute de persoane din rândul minorității maghiare, curând mulți români s-au alăturat mulțimii. Sâmbătă, 16 decembrie, și duminică, 17 decembrie, protestele s-au răspândit în întreg orașul și au căpătat un caracter neambiguu contra regimului politic. Duminică seara autoritățile au deschis focul împotriva demonstranților, omorând aproximativ 100 și rănind peste 300. Aproximativ 900 de manifestanți au fost arestați. Luni dimineața orașul a fost descris ca o tabără

militară și represaliile au continuat întreaga zi. În mod neașteptat, protestele au reizbucnit marți, 19 decembrie. Miercuri, 20 decembrie, forțele regimului s-au retras din oraș și un comitet al demonstranților negocia cu demnitari ai regimului trimiși de la București. Miercuri seara – cu o zi înainte ca protestele să înceapă la București și cu două zile înaintea neașteptatei fugi a lui Ceaușescu – protestatarii păreau să controleze Timișoara.

În orice țară, o asemenea bruscă schimbare a sorților ar putea da naștere la curiozitate și bănuieli. Și, deoarece aceste evenimente au avut loc într-una din cele mai strict controlate societăți din lume, în care în trecut protestele populare au fost atât de rare și atât de eficace și brutal reprimare, s-au iscat aproape imediat întrebări asupra spontaneității protestelor și a incapacității regimului de a le zdrobi. Cum a fost lăsat cazul pastorului Tőkés să ia amploare, ținând seama de împrejurările tensionate în care se găsea regimul Ceaușescu în Decembrie 1989? De ce au așteptat forțele regimului atât de mult până să se implice într-o reprimare brutală și de ce au eșuat? Cum a putut acest regim aparent invincibil să piardă sau să abandoneze în fața protestatarilor acest oraș industrial important, mai ales ținând seama de ceea ce deja li se întâmplase regimurilor comuniste din Răsăritul Europei în acea toamnă?

Dovezile incomplete și contradictorii care există despre evenimentele din Timișoara au alimentat bănuielile pe două planuri: a) că puteri străine s-au amestecat cu intenția de a profita de prefacerile și nesiguranța care precumpănau în Estul Europei la acea vreme pentru a-l răsturna pe Ceaușescu și/sau b) că elemente din cadrul regimului Ceaușescu au alimentat revolta din Timișoara sau au evitat să se implice în reprimarea ei, cu scopul de a impulsiona căderea lui Ceaușescu. Foștii securiști susțin, de obicei, prima explicație, deoarece ea tinde să tăgăduiască spontaneitatea și caracterul popular al evenimentelor din Decembrie și îl prezintă pe Nicolae Ceaușescu și instituția lor ca victime inocente ale unei conspirații internaționale diabolice. Totuși, nu e greu de văzut că și a doua explicație poate sluji intereselor foștilor securiști. Ea sugerează că cel puțin o parte a fostei Securități a fost alături sau a încurajat acțiunile protestatarilor. Cu alte cuvinte, îi atribuie Securității un merit revoluționar.

Comentariu (Marius Mioc):

A alimenta revolta este una, a evita implicarea în reprimare e cu totul altceva. În Decembrie 1989, când am ieșit în stradă, mizam pe faptul că în rândul forțelor de ordine se vor găsi persoane care vor evita să se implice în reprimarea unei mișcări populare, după cum se întâmplase în alte țări din

Europa Răsăriteană în acel an. În cadrul Securității, Miliției și Armatei au existat destule persoane care n-au fost entuziasmate de ordinul pe care l-au primit de a trage în propriul popor și au încercat să evite executarea acestui ordin, mai ales că a trage într-o mulțime de protestatari nu era o activitate de rutină a forțelor de ordine în regimul Ceaușescu.

Controlul asupra orașului, care li se atribuie manifestanților în 20 decembrie 1989 seara, era parțial. Personal am stat închis în beciul Miliției până în 22 decembrie 1989, după fuga lui Ceaușescu, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă protestatarii ar fi controlat cu adevărat orașul. S-au așteptat poruncile lui Ceaușescu, după întoarcerea sa din Iran, și acesta a hotărât o nouă tactică, prin aducerea Gărzilor Patriotice din Oltenia, înarmate cu bâte. Acțiunea respectivă a eșuat în 21 decembrie.

„Ialta-Malta” și teoria intervenției străine în revolta de la Timișoara

La ședința de urgență a C.P.Ex. din după-amiaza de 17 decembrie 1989, Nicolae Ceaușescu a încercat să prezinte știrile din Timișoara în contextul a ceea ce se întâmplase în alte părți din Estul Europei în acea toamnă: „Tot ce s-a întâmplat și se întâmplă în Germania, în Cehoslovacia și în Bulgaria acum și în trecut în Polonia și Ungaria sunt lucruri organizate de Uniunea Sovietică cu sprijin american și al Occidentului. Trebuie să fie foarte clar acest lucru, ceea ce s-a întâmplat în ultimele trei țări – R. D. Germană, Cehoslovacia și Bulgaria – au fost lovituri de stat organizate și cu sprijinul plevei societății, cu pleava societății cu ajutor străin”.¹

Ceaușescu dădea glas la ceea ce va fi cunoscută mai târziu ca „teoria Ialta-Malta”. În mod semnificativ, ideea că Uniunea Sovietică și, cu diferite grade de complicitate, SUA și Vestul au jucat un rol de bază în evenimentele din Decembrie 1989 e răspândită în marea majoritate a relatărilor despre Decembrie 1989 în România post-ceaușistă, indiferent din care parte a spectrului ideologic provin.

Teoria sugerează că, după ce a fost vândută întâi Uniunii Sovietice și lui Stalin la Ialta, la începutul lui Decembrie 1989 România a fost iar vândută de președintele american George Bush lui Mihail Gorbaciov, în timpul întrevederii lor de la Malta. Rima convenabilă a celor două locuri de presupusă trădare a României a devenit o prescurtare a soartei României în mâinile rușilor și ale altor vrăjmași tradiționali (mai ales unguri și evrei). Desigur, variante asemănătoare ale acestei teorii se regăsesc peste tot în

¹ Vezi stenograma ședinței CPEX din 17 decembrie 1989 în Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, București, Editura Scripta, 1994, p. 34.

Europa post-comunistă printre cei dezamăgiți de calea și caracterul schimbărilor de după 1989 din țările lor². Aceste variante diferite împărtășesc credința că Mihail Gorbaciov și KGB-ul sovietic au pus la cale brusca prăbușire a comunismului în 1989 în întreaga regiune. Urmașii lor din Rusia au fost capabili să mențină controlul din culise în Estul Europei în era post-comunistă prin influență ascunsă și cu ajutorul colaboratorilor din aceste țări. „Ialta-Malta” a devenit incantația celor care au simțit cel mai puternic dezamăgirea în Estul Europei³.

Deși aderenți ai teoriei „Ialta-Malta” pot fi găsiți în fiecare țară est-europeană – mai ales după „reîntoarcerea stângii” cu ajutorul urnelor de vot – este neîndoielnic faptul că teoria își găsește cea mai largă și convinsă audiență – atât la nivel de mase, cât și de elite – în România⁴. Aceasta se întâmplă deoarece, după cum am văzut, ideea că Uniunea Sovietică și KGB-ul încercau să submineze conducerea regimului și să încalce suveranitatea națională nu a fost o lozincă ad-hoc în România anulului 1989, precum a fost în Germania de Est, Cehoslovacia și Bulgaria, unde liderii îmbătrâniți sugerau asemenea argumente într-un efort „de ultimă tranșee” de a-și salva poziția. În România lui Decembrie 1989 asemenea idei au avut un ecou mult mai mare – mai ales în interiorul regimului – deoarece ele au reprezentat doctrina ideologică a regimului de peste două decenii. Caracterul antagonist unic al relațiilor dintre Securitate și KGB în perioada Ceaușescu și animozitatea reală, puțin ascunsă, dintre Ceaușescu și Gorbaciov au dat scenariului Ialta-Malta o credibilitate (totuși falsă) în România, care nu poate fi găsită altundeva în Estul Europei.

Analiztii din țările apusene au caricaturizat frecvent viziunile foștilor securiști cu privire la perioada Ceaușescu, pretinzând că aceștia se raportează la ea în mod uniform favorabil și nostalgic. De fapt, mulți dintre ei critică acum deschis politicile greșite, comportamentul capricios și conducerea aspră a lui Ceaușescu⁵. Evident, o mare parte din asta e judecată

² Tina Rosenberg, *The Haunted Land. Facing Europe's Ghosts after Communism* [Pământul bântuit. Înfruntând fantomele Europei după comunism], New York, Random House, 1995, pp. 109-117, 235. Rosenberg sugerează popularitatea teoriei în Polonia și mai ales în fosta Cehoslovacie.

³ Samuel P. Huntington, *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century* [Al treilea val. Democratizarea la sfârșitul veacului 20], Norman, OK, University of Oklahoma Press, 1993, pp. 255-256.

⁴ Rosenberg sugerează clar că cei care susțin teoria conspiraționistă Ialta-Malta în alte părți din Estul Europei sunt o minoritate distinctă în cercurile politice și figuri marginale în era post-comunistă.

⁵ Vezi, de pildă, romanele și articolele binecunoscutului fost ofițer de contrainformații de rang înalt, Pavel Coruț, și comentariile fostului șef al Direcției I (Afaceri Interne), colonelul

post-factum. Răposatul Ceaușescu slujește ca țap ispășitor convenabil pentru tot ce a mers rău în timpul conducerii sale și, acuzându-l pe acesta, ei se pot absolve de vină. Totuși, indiferent de felul cum îl văd acum pe Nicolae Ceaușescu, aproape fiecare fost ofițer de Securitate pune la îndoială spontaneitatea evenimentelor din Timișoara și sugerează că din afara granițelor României a venit catalizatorul mișcării. Așadar, argumentează ei, chiar dacă Nicolae Ceaușescu a adus țara într-o criză profundă, această „intervenție străină” a transformat evenimentele din Timișoara într-o problemă de securitate națională.

Este interesant să ne reamintim interpretarea pe care însuși Nicolae Ceaușescu o făcea evenimentelor din Timișoara în cadrul unei dezlănate și puțin coerente teleconferințe din 20 decembrie 1989: „(...) toate aceste incidente grave de la Timișoara au fost organizate și dirijate de cercuri revanșarde, revizioniste, de serviciile de spionaj străine, cu scopul clar de a provoca dezordine, de a destabiliza situația din România, de a acționa în direcția lichidării independenței și integrității teritoriale a României (...). Trebuie să se atragă atenția tuturor, *nu numai comuniștilor*, dar tuturor, că campania deșănțată declanșată imediat de diferite cercuri, începând cu Budapesta, demonstrează cu putere că (...), inclusiv declarațiile președintelui Statelor Unite, care a declarat că a discutat despre problemele României cu Gorbaciov la Malta...”⁶.

În discuțiile lor despre evenimentele din Decembrie, foștii securiști au dezvoltat afirmațiile lui Ceaușescu despre „intervenția străină”.

În februarie 1991, în timp ce era judecat pentru participarea sa la ordonarea reprimării demonstranților din Decembrie 1989, fostul șef al Securității, Iulian Vlad, a propus două principale grupe de suspecți pentru revolta de la Timișoara⁷. El a descris primul grup ca cetățeni români (majoritatea, probabil, de etnie maghiară) care fugiseră în Ungaria, petrecuseră un timp în taberele de refugiați și fuseseră trimiși înapoi în România cu misiunea de a se angaja în „acțiuni destabilizatoare”. Conform lui Vlad, numai bărbați în putere au fost trimiși înapoi. Al doilea grup de suspecți era compus din așa-numiți „turiști sovietici”. Aceasta este

Gheorghe Rațiu, într-un lung interviu în mai multe episoade din anii 1994 și 1995 din săptămânalul ceaușist *Europa*.

⁶ Vezi transcrierea la Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, p. 47. Ceaușescu continuă legând invazia americană în Panama, care avea loc în acel moment, de o ofensivă generală a super-puterilor pentru a elimina suveranitatea statelor. Faptul că Ceaușescu face apel „nu numai la comuniști” sugerează încercarea sa de a specula un naționalism românesc neideologic.

⁷ Vezi declarația lui Vlad în Mircea Bunea, *Da sau Ba?*, „Adevărul”, 16 februarie 1991, în Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, pp. 460-461.

descrierea lui Vlad despre acest al doilea grup: „La jumătatea lui decembrie au început să intre în țară grupuri masive de turiști sovietici. Intrau fie venind direct din URSS, fie din Iugoslavia ori din Ungaria. Majoritatea erau bărbați și – notă comună – se deplasau în coloane de autoturisme «Lada» parcă atunci scoase din fabrică. Aveau mașini noi. În noaptea de 16/17 decembrie '89 o astfel de coloană a vrut să intre în Timișoara. O parte din mașini au fost determinate să ocolească orașul, altele au scăpat și au intrat.”⁸

Pavel Coruț, fost ofițer de contrainformații de rang înalt și autor al unor zeci de romane prin care a încercat să reabiliteze fosta Securitate, a scris despre „infiltrarea în teritoriul românesc a grupurilor de comando sovietice (spețnaz) sub acoperirea de turiști. De remarcat că decembrie nu e o lună turistică și totuși numărul turiștilor sovietici a crescut cu mult”.

În 1994 moștenitorul instituțional al Securității, Serviciul Român de Informații (SRI), a declarat într-un raport despre evenimentele din Decembrie: „Pe lângă strângerea de informații, unii agenți sovietici dintre noi au primit misiunea să facă propagandă pentru «schimbări», chiar cu riscul de a fi prinși. Acțiuni de incitare directă [a populației] au fost inițiate, de asemenea, de către «turiștii» sovietici, al căror număr a crescut în perioada precedentă și a luat proporții deosebite la sfârșitul lui 1989.

Începând cu data de 9 decembrie 1989, numărul «turiștilor» sovietici în autoturisme «particulare» a crescut vertiginos de la circa 80 la peste 1000 de mașini pe zi. Fenomenul prezenta unele caracteristici care, deși sesizate la timpul respectiv, nu au generat concluzii și măsuri corespunzătoare. Ocupanții (câte 2-3 într-o mașină), în majoritate bărbați cu constituție athletică, în vârstă de 25-40 ani, evitau, în general, locurile de cazare, dormind în autoturisme... Mașinile erau, preponderent, mărcile LADA și MOSKOVICI, se deplasau în coloană, de multe ori remarcându-se că aveau numere consecutive și stare tehnică asemănătoare (multe noi). Majoritatea erau «în tranzit spre Iugoslavia»... Cert este că în timpul evenimentelor din Timișoara era un mare număr de «turiști» sovietici. În zilele de 15, 16 și 17 decembrie 1989, celor deja existenți li s-au adăugat cei care «se întorceau din Iugoslavia», majoritatea cu autoturisme.”⁹

Dar această teorie s-a extins mult pe lângă cercurile foștilor securiști și ale susținătorilor lor din presa cEAUȘISTĂ nostalgică. Președintele primei comisii senatoriale care a investigat evenimentele din Decembrie, regizorul Sergiu Nicolaescu – o figură-cheie a nou formatului Front al Salvării

⁸ *Ibidem*.

⁹ Fragmente din *Raportul preliminar al SRI despre evenimentele din decembrie*, publicat în *Dispozitivul informativ și de diversiune sovietic a fost conectat la toate fazele evenimentelor (III)*, „Curierul Național”, 11 iulie 1994, p. 2a.

Naționale în perioada 22-25 decembrie 1989 și parlamentar al Frontului, care era partid de guvernământ după 1989 – , i-a descris unui ziarist catalizarea evenimentelor din Decembrie 1989 după cum urmează: „Întâmplător, totul a început la Timișoara. Deci putea să fie și în altă parte, erau pregătite mai multe locuri. Se știe bine că la Iași se pregătea ceva, se pregătea și la Brașov, și la București. A fost clar un amestec străin... De pildă, intervenția rușilor în România. Cu un an înainte, în '88, au venit cam treizeci și ceva de mii de ruși. Un an mai târziu, în '89, numărul sovieticilor se dublează. Deci ajung la 67000 *[de remarcat contrastul dintre afirmațiile anterior citate din Raportul preliminar al SRI, care vorbește despre o creștere de peste 10 ori a turiștilor sovietici, și declarațiile lui Sergiu Nicolaescu, unde este vorba doar despre o dublare]*. Se știe cel puțin 1000 de autoturisme în care se aflau câte 2-3 bărbați în vârstă de 30-40 de ani, 45 de ani maximum. Este foarte interesant să observăm că, doar cu câteva luni înainte, se dă o dispoziție a Securității în care se cerea ca, pentru cei care sunt din țările socialiste, la graniță să nu se mai noteze numărul mașinii și numele celor din ea.”¹⁰ *[În originalul lucrării domnului Hall s-a tradus greșit că nu s-ar mai fi notat numărul celor din mașini; articolul citat arată că Nicolaescu s-a referit la numele pasagerilor.]*

Întrebat cine din Securitate a dat ordinul să nu se mai înregistreze această informație, Nicolaescu a insinuat că erau „cărțițe” sovietice care fuseseră plasate acolo cu „4, 5, 10 sau chiar cu 30 de ani înainte”¹¹.

Această teorie și-a găsit loc și în presa de opoziție. Cornel Ivanciuc *[fost informator plătit al Securității, deconspirat în 2006¹², după ce domnul Hall își scrisese teza]*, care în 1995 a scris unul din cele mai influente articole de până atunci despre fosta Securitate pentru săptămânalul „22”, susține că sovieticii și-au atins scopurile în Decembrie 1989 prin intermediul așa-numiților „turiști-incursioniști”, a căror activitate în timpul Revoluției a fost identică cu cea a trupelor *Speznaz* de cercetare-diversiune ale GRU (Serviciile Secrete ale Armatei Sovietice).¹³ Două luni după depozitia în instanță a generalului Iulian Vlad, Sorin Roșca Stănescu, unul din cei mai proeminenți critici ai regimului Iliescu și ai KGB-ului, a

¹⁰ Sergiu Nicolaescu, interviu cu Ion Cristoiu, *Moartea lui Milea, momentul crucial al căderii*, „Expres Magazin”, nr. 48, 8-15 decembrie 1993, p. 31.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Mirela Corlățan, interviu cu Cornel Ivanciuc, *Cornel Ivanciuc: Am turnat și am fost plătit de securitate*, 26 octombrie 2006, <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Actualitate/46488/Cornel-Ivanciuc-Am-turnat-si-am-fost-platit-deSecuritate.html>.

¹³ Cornel Ivanciuc, *Raporturile dintre Frontul Salvării Naționale și KGB*, revista „22”, nr. 21 (24-30 mai 1995), p. 11.

prezentat un interviu în ziarul principal de opoziție, „România Liberă”, cu un ofițer KGB anonim, care trăia în Paris și care a susținut un scenariu asemănător¹⁴. Ofițerul KGB a susținut că a intrat în România în 14 decembrie, ca parte a unui plan KGB de a deschide focul și a crea confuzie. El ar fi fost în Timișoara în timpul evenimentelor, dar a sugerat că niciodată nu a primit ordinul anticipat de a deschide focul și a părăsit țara în 26 decembrie. Roșca Stănescu le reamintește cititorilor „zvonurile insistente care au circulat referitor la existența pe teritoriul românesc a 2000 de autoturisme Lada cu numere de înmatriculare sovietice și câte doi bărbați în fiecare mașină...”¹⁵. Roșca Stănescu, de fapt, deja răspândise această teorie. În iunie 1990 a scris: „(...) în armată, din ce în ce mai insistent, se vorbește despre peste 4000 de autoturisme LADA cu câte doi oameni în mașină, care au călătorit pe diferite rute în zilele de dinaintea revoluției și apoi au dispărut...”¹⁶. La acea vreme, se poate susține că Stănescu nu cunoștea versiunea Securității. E greu de spus același lucru despre comentariul său din aprilie 1991. Stănescu încheie întrebându-și cititorii: „Ce știau soții Ceaușescu, dar nu au putut să zică? De ce este generalul Vlad ținut în acest joc de șah ambiguu?... Este Iliescu apărat de KGB?”

Intențiile lui Stănescu sunt puse sub semnul întrebării de faptul că anume acest articol a fost citat pozitiv de foști ofițeri de Securitate în scrierile lor. Colonelul Filip Teodorescu de la Directoratul de contraspionaj al Securității, ofițerul de Securitate al doilea în grad din Timișoara în perioada reprimării Revoluției și trimis la închisoare pentru rolul său în aceste evenimente, citează pe larg și favorabil exact din acest articol al lui Stănescu într-o carte despre evenimentele din Decembrie¹⁷. Pavel Coruț, de asemenea, invocă interviul lui Sorin Roșca Stănescu în susținerea argumentelor sale¹⁸. Comentariile dubioase ale lui Roșca Stănescu fac relevantă problema fostei sale colaborări (cunoscută și recunoscută) cu

¹⁴ Sorin Roșca Stănescu, *Iliescu apărat de K.G.B.?*, „România Liberă”, 18 aprilie 1991, p. 8.

¹⁵ Sorin Roșca Stănescu, *Iliescu apărat de K.G.B.?*, „România Liberă”, 18 aprilie 1991, p. 8.

¹⁶ Sorin Roșca Stănescu, *Se destramă conspirația tăcerii?*, „România Liberă”, 14 iunie 1990, p. 2a.

¹⁷ Filip Teodorescu, *Un risc asumat: Timișoara, decembrie 1989*, Editura Viitorul Românesc, București, 1992, pp. 93-94. Interesant, Teodorescu adaugă: „În plus, nu am niciun motiv să-l suspionez pe ziaristul Sorin Roșca Stănescu că ar fi inventat o poveste pentru a veni în sprijinul celor acuzați, de justiție sau de opinia publică, pentru consecințele tragice ale evenimentelor din decembrie 1989”.

¹⁸ Deși Coruț nu-l pomenește nominal pe Stănescu, cum face Teodorescu, referințele sunt fără echivoc. Vezi Pavel Coruț, *Floarea de argint*, Editura Miracol, București, 1994, p. 173; idem, *Fulgerul albastru*, Editura Miracol, București, 1993, p. 211.

unitatea USLA din cadrul Securității¹⁹.

Relatările Securității insinuează, de asemenea, că diplomații străini care au venit la Timișoara ostentativ, pentru a „monitoriza situația” de aici, și posturile de radio străine, precum Radio „Europa Liberă”, „Vocea Americii”, „BBC-ul”, „Deutsche Welle”, care au transmis informații despre evenimentele din Timișoara, au contribuit direct și intenționat la răzmeriță. De pildă, fostul adjunct al șefului Securității Timiș, maiorul Radu Tinu, subliniază pretinsul rol dubios jucat de reprezentanți ai ambasadelor britanică și americană, care au venit în Timișoara în 15 decembrie 1989 și au transmis la București că „totul e în ordine, l-am văzut”, referindu-se, se pare, la pastorul László Tőkés²⁰.

Elemente asemănătoare se strecoară și în unele relatări de opoziție. Ilie Stoian, ziarist la „Expres” și apoi la „Tinerama”, se numără printre cei care au scris cel mai mult despre evenimentele din Decembrie. Stoian argumentează pentru o interpretare „Ialta-Malta” a evenimentelor²¹. Discutând evenimentele de la Timișoara, el notează prezența ungarilor, care filmează evenimentele din automobilele lor Lada, și expulzarea rușilor în Iugoslavia de către Securitate – insinuând astfel că erau, cumva, implicați în răsccoală²². Conform lui Stoian: „Revoluția din decembrie a fost pregătită în avans. Pentru a face lucrurile mai clare, vă atragem atenția asupra faptului că înaintea datei fixate de autorități pentru evacuarea pastorului Tőkés din locuința parohială, aproape în fiecare seară, «Vocea Americii» și «Europa

¹⁹ În aprilie 1992 s-au scurs documente (de presupus din surse apropiate puterii politice) către presă și ambasadale străine, care arătau că Stănescu a fost informator al unității securiste de elită USLA între 1975 și 1985. Stănescu a recunoscut că acuzațiile sunt adevărate. Deși concediat de la „România Liberă” în iunie 1992, a fost angajat de alte ziare de opoziție, s-a întors la „România Liberă” anul următor și, până la urmă, a ajuns redactor-șef al unui ziar de opoziție editat de același trust care edita și „România Liberă”. Figuri proeminente din opoziție l-au apărat cu fermitate ca pe o victimă a regimului Iliescu și, în ciuda trecutului său, scrierile sale au rămas neanalizate. Referitor la cazul Stănescu, vezi Sorin Roșca Stănescu, *Securea lui Măgureanu*, „România Liberă”, 17 aprilie 1992, pp. 1-3 (articolul care îl atacă personal pe directorul SRI, Virgil Măgureanu, și pare că ar fi provocat dezvăluirile despre dosarul lui Stănescu); Anton Uncu, *Opriți-l pe Arturo Ui!*, „România Liberă”, 30 aprilie 1992, pp. 1-3; Sorin Roșca Stănescu, *Sunt H-15*, „România Liberă”, 9 mai 1992, p. 5; Sorin Roșca Stănescu, interviu cu Andreea Pora, *H-15 în slujba patriei*, revista „22”, nr. 120, din 15-21 mai 1992, p. 13; *Către SRI*, „România Liberă”, 9 iunie 1992, p. 1; *Goodbye, Măgureanu*, „The Economist”, nr. 2212, 18 iunie 1992; „Tinerama”, nr. 85, 10-17 iulie 1992, p. 3.

²⁰ Angela Băcescu, *Din nou în calea năvălirilor barbare*, Editura Zamolxis, Cluj Napoca, 1994, p. 72-74. Cartea este o culegere de articole și interviuri apărute în săptămânalul ceaușist „Europa” între 1990 și 1994.

²¹ Ilie Stoian, *Decembrie '89: Arta diversunii*, Editura Colaj, București, 1993, pp. 7-10. Cartea e o colecție de articole scrise pentru revista *Expres* între 1991 și 1993.

²² *Ibidem*, p. 11.

Liberă» au transmis comentarii lungi despre acest personaj. Mai mult, în interiorul țării, diplomații străini au început să se agite.”²³

În final, Stoian se întreabă: „Nu avea prezența diplomaților străini scopul de a verifica dacă «totul e în ordine», cum s-a spus într-o conversație telefonică interceptată în 15 decembrie? Nu încercau ei, cumva, să facă mai mult decât să supravegheze și să raporteze despre aceste evenimente superiorilor lor? Credem că răspunsul este da”²⁴.

Comentariu (Marius Mioc):

Nu sunt de acord cu afirmația domnului Hall, că „aproape fiecare fost ofițer de Securitate pune la îndoială spontaneitatea evenimentelor din Timișoara și sugerează că din afara granițelor României a venit catalizatorul mișcării”. Există și destui securiști care au afirmat caracterul spontan al evenimentelor din Timișoara, dar presa a fost mai puțin interesată de asemenea declarații, care nu ajută la vânzarea ziarelor. Spre exemplu, vezi declarațiile lui Radu Tinu: „La Timișoara a fost o revoltă populară spontană”²⁵.

Consider că avem de-a face cu o distorsionare mediatică a pozițiilor foștilor securiști, presa popularizând selectiv declarații ale foștilor securiști în favoarea teoriilor ceaușiste și, pe de altă parte, foștii securiști care nu susțin teoriile ceaușiste legate de Decembrie 1989 n-au motivație să se îngheșuie să dea interviuri în presă. Referitor la fostul informator al Securității, Sorin Roșca Stănescu, amintesc concluzia Clubului Român de Presă din 2009 (fără legătură cu Revoluția din 1989), că „instituțiile de presă care colaborează cu Sorin Roșca Stănescu și Bogdan Chirieac pentru prestații jurnalistice sau de management editorial riscă să compromită nu numai propriul prestigiu, ci și credibilitatea profesiei”. Legat de obiceiul lui Sorin Roșca Stănescu de a născoci știri culese din propria-i burtă, vezi și articolul *Securistul SRS inventează știri de la PE*²⁶.

Întrebări despre tratarea cazului Tőkés de către regim

Ce e cu evacuarea plănuită a pastorului ungur Tőkés, care se pare că

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 12.

²⁵ Interviu cu Gabriel Argeșeanu în 1999, publicat de acesta în volumul *Dialoguri convexe* și pe internet la <http://agonia.ro/index.php/article/198457/index.html>. Comentarii la acest interviu vezi la <http://mariusmioc.wordpress.com/2009/10/30/radu-tinu-in-1999-la-timisoara-a-fost-revolta-spontana/>.

²⁶ <http://alexaionescu.wordpress.com/2012/01/17/securistul-srs-inventeaza-stiri-de-la-pe/>.

a făcut să izbucnească revolta din Timișoara? Se știe că Securitatea îl plasase pe Tőkés sub o supraveghere atentă cu multă vreme înaintea acestui eveniment, datorită criticilor sale stăruitoare adresate ierarhiei bisericii reformate și încălcării drepturilor omului de către regimul Ceaușescu. În același timp, ținând seama de tradiția regimului Ceaușescu de a înăbuși dizidența înainte ca aceasta să câștige susținere în rândul populației – se spune că Ceaușescu recomandase subordonaților „să evite crearea de martiri” – eșecul regimului de a-l izola sau reduce la tăcere pe Tőkés pare necaracteristic. Mai mult, faptul că manifestanții s-au putut aduna pentru a preveni evacuarea sa fără a fi dispersați imediat și cu brutalitate este, de asemenea, neașteptat.

Rezumatul lui Radu Ciobotea despre împrejurările legate de izbucnirea evenimentelor din Timișoara sintetizează bănuielile multor români: „Securitatea se grăbește încet... dar nu rezolvă nimic. Situația e destul de stranie. Într-un stat totalitar, cu un serviciu de informații și contrainformații bine pus la punct, cu un «caz» urmărit nu de luni, ci de ani de zile, vârfurile Securității statului... nu dau nicio dispoziție, lăsând lucrurile să curgă. Mai mult, intervenția acestor organe este – cum spuneam – prea zgomotoasă pentru a nu camufla alte proiecte latente. Din mai până în decembrie, o simplă evacuare de locuință – fie ea parohială – nu se poate îndeplini! Un singur om, care are obrăznicia de a colabora, în văzul Europei, cu mass-media (și poate nu numai) ungară, nu poate fi «neutralizat»! Iată o realitate suspectă, mai ales când e vorba de operativitatea și discreția Securității. Nicio amenințare reală, nicio boală, niciun accident, în sfârșit, nimic nu barează calea unei persoane care devine, sub ochii agenților, personalitate și care dă naștere cu o încăpățănare aproape inexplicabilă unui conflict cu rezonanță în conștiința socială... a românilor. Unde? În Timișoara... «orașul de vest», aproape de graniță, plin de turiști și de studenți români și străini. Când? Crescendo, spre vacanța de iarnă, când zeci de mii de tineri se răspândesc, de la școli și facultăți, în întreaga țară. Când plecarea lui Ceaușescu în Iran e sigură. Când – în preajma sărbătorilor de iarnă – românii n-au ce pune pe masă, n-au cu ce-și încălzi casa, n-au cu ce-și vindeca bătrânii și copiii de pneumonie sau reumatism. Când nimic nu se mai poate. Totul era deci – la o privire atentă – previzibil. Cu o excepție. Ziua.”²⁷

România: Dezvăluirile unei lovituri de stat, influentul expozeu al jurnaliștilor francezi Radu Portocală și Olivier Weber, a pus la îndoială spontaneitatea protestelor de la Timișoara. Deoarece autorii sugerează că concluziile lor se bazează pe surse românești, relatările lor a fost rapid tradusă și

²⁷ Radu Ciobotea, *Începutul sfârșitului*, „Flacăra”, nr. 51, 19 decembrie 1990, p. 6.

publicată pe larg în presa românească a anului 1990; a fost prima încercare de analiză a evenimentelor din Decembrie și, practic, a creat cadrul dialogului și, concomitent, o paradigmă la care viitoarele analize vor trebui implicit să răspundă. Astfel, articolul merită menționat.

Autorii afirmă un scenariu „Ialta-Malta” în care KGB a jucat rolul principal. Ei sugerează că Securitatea a încercat în mod intenționat să instige la răscoala de la Timișoara: „În România s-a știut întotdeauna când **a fost cineva arestat**, dar niciodată că **va fi cineva arestat**. Însă în acest caz al lui László Tőkés tocmai asta s-a întâmplat. Securitatea a lansat zvonul, încă la începutul lunii decembrie, că pastorul va fi arestat pe 16 sau 17 ale acelei luni. Opinia publică a fost astfel atent pregătită”²⁸.

„Cineva avea interesul ca această mică manifestație, între 300 și 500 de persoane, de susținere a lui Tőkés, să degenereze în revoltă, iar apoi în revoluție”, trag aceștia concluzia. În susținerea alegațiilor că serviciile secrete străine au fost implicate în evenimentele din Timișoara, autorii invocă declarația în instanță a colonelului Filip Teodorescu, pretinsul „maestru prințator de spioni” al Securității, care a susținut că personal a prins „agenți străini” în timpul răscoalei din Timișoara [*respectiva „declarație în instanță” a lui Filip Teodorescu, pur și simplu, nu există. Cum a încercat acesta să prezinte faptele în fața instanței e consemnat în cartea sa, „Un risc asumat”, Editura Viitorul Românesc, 1992*]. Forțele regimului au deschis focul asupra protestatarilor în seara de 17 decembrie 1989, fiindcă „pentru a crea și a menține o stare de spirit revoluționară e nevoie de o represiune brutală”. Cu alte cuvinte, evenimentele din Timișoara, de la inițierea protestelor până la reprimarea manifestanților, au fost înscenate ca parte a unei lovituri de stat susținute – sau chiar plănuite – de Securitate.

Asemenea argumente au găsit ecou în rândul unor jurnaliști de opoziție din România. De pildă, Ilie Stoian insinuează că cel puțin o parte din Securitate trebuie să fi încercat să submineze politica regimului în legătură cu Tőkés: „Revenind la numele pastorului Tőkés, nu putem să nu spunem că prea puțini își mai aduc aminte că, în lunile de dinaintea evenimentelor, respectivul era păzit zi și noapte de către securitate. Păi dacă era păzit, atunci cum reușea să fie prezent în fiecare săptămână pe postul de radio Budapesta sau chiar să dea și interviuri? Și cum puteau reporterii care-i înregistrau predicile și interviurile să scoată casetele din țară? Doar securitatea nu era formată din copii! Nu cumva avem, în acest caz, de-a face cel puțin cu un acord tacit al câtorva oameni din D.S.S. față de acțiuni pe care, de fapt, ar fi

²⁸ Radu Portocală și Olivier Weber, traducere Liviu Man, *România: Revelații asupra unui complot*, „Nu”, nr. 17, iulie 1990, pp. 6-7. Articolul original a apărut în „Le Point”, nr. 922, 27 mai 1990.

trebuit să le stopeze?”²⁹

Ecaterina Rădoi susține că Tőkés a anunțat enoriașii duminică, 10 decembrie, despre arestul său iminent³⁰. Apoi afirmă cu sarcasm: „și, într-adevăr, vineri, 15 decembrie, autoritățile intenționau acest lucru, anunțat din timp și suficient mediatizat în Ungaria și în Occident”. După ce protestele erau în plină desfășurare, forțele de ordine au intervenit, dispersând puținii protestatari și arestând câțiva, astfel încât în ziua următoare să poată fi lăsați liberi. Mai mult, pastorul Tőkés însuși a devenit subiect al analizei. În 1994 săptămânalul de opoziție „Tinerama” a publicat documente care susțineau că, încă de la mijlocul anilor ’70, pastorul Tőkés a fost un informator al Securității³¹. Binecunoscutul ziarist Ioan Itu a sugerat că istoria lui Decembrie 1989 trebuie să fie complet reevaluată în lumina acestei noi informații.

Recapitularea dovezilor

Deși la prima vedere tratamentul aplicat de regim pastorului Tőkés pare ciudat și nelogic, în contextul modului de lucru al regimului Ceaușescu și al strategiei acestuia cu privire la dizidenți totul este coerent. Pur și simplu nu există dovezi convingătoare pentru a crede că Securitatea – sau o parte a acesteia – a trăgănat în mod intenționat punerea în aplicare a evacuării preotului Tőkés sau că a încercat să provoace o manifestație în nădejdea determinării căderii lui Ceaușescu. Hotărârea regimului de a-l evacua pe Tőkés nu a fost una de ultimă clipă. Mai mult, în lunile de dinaintea termenului de evacuare, regimul a exercitat presiuni deosebite și uneori brutale pentru a-l reduce pe Tőkés la tăcere. Interesant că, conform unor ofițeri de rang înalt din fosta Securitate, neaprobarea de către Nicolae Ceaușescu a măsurilor mai hotărâte cerute de Securitate a îngăduit trăgănarea cazului Tőkés, fără o hotărâre finală. Cazul Tőkés dezvăluie mentalitățile birocratice și bizantine ale regimului Ceaușescu și contradicțiile între instrucțiunile dictatorului și felul cum instituțiile însărcinate cu apărarea sa și-au interpretat misiunea.

Contrar prezentărilor din relatările sus-menționate, planul de a-l evacua pe Tőkés nu a apărut peste noapte. Tőkés a știut din 31 martie 1989 că a fost suspendat din postul său de preot la Timișoara. În august, episcopul Bisericii Calvine Maghiare de la Oradea, László Papp, a răspuns la contestația

²⁹ Ilie Stoian, *Decembrie '89: Artă diversivă*, p. 9.

³⁰ Ecaterina Rădoi, *Remember 15 decembrie 1989-20 mai 1990*, „Zig-Zag”, nr. 190, 23-31 decembrie 1993, pp. 4-7.

³¹ Ioan Itu, *László Tőkés nu e un episcop real*, „Tinerama”, nr. 178, 12-19 mai 1994, p. 2; idem, *László Tőkés – informator al Securității*, „Tinerama”, nr. 182, 10-16 iunie 1994, p. 3.

lui Tőkés legată de suspendarea sa. Papp l-a informat pe Tőkés că trebuie să elibereze locuința sa din Timișoara până în 15 decembrie 1989 și să plece în îndepărtatul sat Mineu. În 14 octombrie 1989 Consiliul Parohial Reformat s-a întrunit – conform lui Tőkés, sub presiune, ca rezultat al intimidării unor membri ai Consiliului, făcută de Papp – și i-a trimis un ultimatum lui Tőkés, cerându-i să părăsească Timișoara cel mai târziu în 20 octombrie 1989. Ca răspuns, Tőkés s-a plasat sub „arest voluntar în casă” și a lansat un apel, pretinzând că acțiunile episcopului n-au bază legală. În 28 noiembrie Tőkés a primit respingerea apelului său și a fost informat că evacuarea sa va fi făcută în 15 decembrie 1989³².

Atât László Tőkés cât și tatăl său (care a fost, de asemenea, preot) au avut lungi conflicte cu regimul. La mijlocul anilor '80 László Tőkés a fost dat afară din preoție datorită criticilor sale repetate cu privire la corupția și colaboraționismul conducerii bisericii și la politicile regimului față de minoritatea ungurească. Totuși, Tőkés s-a dovedit a fi o problemă mai mare, fiind șomer și în afara bisericii decât a fost ca pastor. Radicalizat de destituirea sa, a început o campanie de scriere de scrisori pentru a încetini măsurile regimului de eliminare treptată a posibilităților de educare în limba maghiară. Mai mult, lupta sa pentru a fi reprimat în biserică a atras atenția ambasadelor apusene și a organizațiilor internaționale. Aceasta s-a întâmplat chiar în perioada când Vestul a început să concluzioneze că politica reformistă a lui Gorbaciov în Uniunea Sovietică și situația proastă a drepturilor omului în România micșorează valoarea statutului de „dizident” al României în cadrul blocului sovietic. Astfel, în 1986, se pare după ce problema a fost ridicată în Comitetul pentru Relații Externe al Senatului american, Biserica Reformată l-a reîncadrat pe Tőkés. Acest incident dovedește, încă o dată, că în cazuri particulare, care au câștigat notorietate, Nicolae Ceaușescu putea fi surprinzător de flexibil în fața presiunilor externe³³.

Transferat la Timișoara, Tőkés a devenit repede un predicator popular și a continuat de unde rămăsese: în predicile sale, deseori făcea atacuri abia voalate la adresa lui Ceaușescu și critica politici ale regimului, precum programul de sistematizare a satelor³⁴. După venirea lui Tőkés la Timișoara în 1986, Biroul Județean Timiș al Direcției I (Afaceri Interne) a Securității – „oficiul pentru studierea naționaliștilor, fasciștilor și iredentiștilor unguri” – a

³² László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés* [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés], Editura Hodder and Stoughton, Toronto, 1990, pp. 2-3, 121, 138-139, 141.

³³ Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, New York: IB Tauris & Co. Ltd., 1992, pp. 83-86.

³⁴ *Ibidem*, pp. 105-109.

preluat controlul dosarului său și l-a plasat sub supraveghere. Conform lui Puspoki [*pseudonim pentru Roland Vasilevici, fost ofițer de Securitate*], la sfârșitul lui 1987 Tőkés a devenit „inamicul numărul unu al Securității Timiș”, iar nou-numitul șef al Securității locale, colonelul Traian Sima, a preluat personal cazul³⁵. Aceasta reflecta atât frica crescândă a regimului față de dizidența lui Tőkés, cât și binecunoscutul zel al lui Sima³⁶.

Cel puțin la început, Securitatea a folosit tactici mai blânde în tratarea lui Tőkés. László Tőkés însuși a confirmat metodele schimbate ale Securității: „În Dej fusesem amenințat, hărțuit și constant presat de securitate. Acum șeful spionilor securiști era László Papp [*episcopul de Oradea și superiorul lui Tőkés*]. De la venirea mea în biserică în 1986 și până la plecarea mea, niciodată n-am văzut vreun securist în biroul meu. Ei erau prezenți la slujbele de duminică, vizitau membrii consiliului parohial și persoanele cu care eram în legătură strânsă. Dar ei nu s-au apropiat de mine. La Dej făcusem publică în afara României prigoana la care eram supus. Acum securitatea și autoritățile își schimbaseră tactica”³⁷.

Astfel, în martie 1989, când regimul a crezut că purtarea lui Tőkés reprezintă o amenințare reală, Tőkés n-a fost eliminat din Biserică, precum se întâmplase cu câțiva ani înainte, ci a fost detașat în izolatul sat Mineu. După cum comentează Tőkés: „Expulzarea deschisă ar fi provocat un incident bisericesc și interes considerabil din Apus. Refuzul de a accepta o poruncă episcopală însă ar fi arătat ca o deliberată neascultare din partea mea. Cu o previziune bine gândită, m-au ținut în funcția de pastor secundar, ceea ce mă plasa ferm sub jurisdicția episcopului”³⁸.

Pe măsură ce, de-a lungul anului 1989, confruntarea dintre Tőkés și ierarhia Bisericii Reformate s-a adâncit, cazul Tőkés a ajuns din nou în atenție

³⁵ F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*, „Orizont”, nr. 10, 9 martie 1990, p. 4.

³⁶ *Ibidem*. Colonelul Sima a fost transferat de la Oradea la Timișoara după o acțiune deosebit de urâtă îndreptată împotriva unor preoți romano-catolici, care l-a făcut să aibe probleme cu superiorii săi. Radio „Europa Liberă” a atras atenția asupra incidentului și, conform lui Puspoki, vești despre el au ajuns la „urechile sensibile ale dictatorului”, provocând detașarea lui Sima. După ce a ajuns la Timișoara, deosebit de ambițiosul și lipsitul de scrupule Sima a înlocuit imediat lucrătorii din „oficiul pentru studiul naționaliștilor, fasciștilor și iredentiștilor unguri” cu ofițeri tineri, care îi erau personal credincioși și erau zeloși pentru o asemenea muncă.

³⁷ László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés]*, p. 102. Conform lui F. Puspoki, relațiile anterioare dintre șeful Securității, Traian Sima, și episcopul László Papp au înlesnit supravegherea lui Tőkés: Papp fusese „inițiat în tainele muncii de securitate de același colonel Sima, când ultimul era șeful Securității Bihor”. Vezi F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*.

³⁸ *Ibidem*, p. 120.

internațională. BBC, Radio „Europa Liberă” și „Deutsche Welle” au început să urmărească cu atenție cazul și să aducă vești despre el înapoi în România. Reflectând schimbarea politică din interiorul Ungariei, radioul de stat maghiar a difuzat rapoarte săptămânale despre soarta preotului. Difuzarea de către televiziunea de stat maghiară în 26 iulie 1989 a unui interviu cu pastorul Tőkés (înregistrat pe ascuns în primăvara respectivă) pare să fi precipitat o schimbare în felul de tratare a lui Tőkés de către Securitate³⁹. Securitatea a întreprins acțiuni peste obișnuitele amenințări telefonice și răspândire de zvonuri despre Tőkés, ajungând să rețină, să bată și să aresteze (sub pretextul deținerii de valută străină) membri ai parohiei sau ai familiei sale. În 14 septembrie 1989, bătrânul membru al Bisericii, Ernő Újvárossy, care înainte organizase o petiție în apărarea lui Tőkés, a fost găsit ucis în pădurea de lângă Timișoara. Oameni ai Securității în uniformă sau civili au fost plasați permanent în jurul locuinței parohiale și în clădirile înconjurătoare. Tot ce-a fost în stare Tőkés să facă în acest timp a fost să meargă la cimitir și să țină slujbe de înmormântare⁴⁰.

Sugestia că Securitatea l-a tratat pe Tőkés cu blândețe înaintea evacuării sale este pur și simplu incorectă. În 2 noiembrie 1989 patru oameni mascați, purtând cuțite și strigând furioși, au forțat ușile încuiate ale locuinței parohiale. Tőkés a fost lovit la frunte înainte ca păzitorii bisericii să vină în ajutorul său, determinându-i pe cei patru să fugă. Numeroșii oameni ai Securității, plasați în fața clădirii, n-au făcut nimic să intervină, în ciuda chemărilor la ajutor. Puspoki sugerează că acești „bandiți mafioți”, care au atacat ca și când ar fi de la un „trib incaș”, erau „gorile” ale colonelului Sima, care au fost trimise să-i transmită lui Tőkés un mesaj clar – că trebuie să plece

³⁹ Simplul fapt că această emisiune a fost îngăduită în Ungaria e simbolic pentru schimbările politice care avuseseră loc în această țară în precedenții doi ani. Pe măsură ce se desfășura tranziția de la sistemul comunist cu un singur partid la pluralismul politic din ce în ce mai tolerat și mai oficializat, naționalismul maghiar (care înainte fusese amuțit de regimul tehnocratic al lui Kadar) a câștigat o mai mare exprimare publică. Inevitabil, aceasta a însemnat ridicarea problemei tratamentului minorității maghiare din România, de aproximativ 2 milioane de persoane – un lucru făcut cu multă prudență în trecut. La o lună după înlăturarea de la putere a lui Kadar în mai 1988, pe 27 iunie 1988, în cel mai mare protest de după revoluția din 1956, 40000 de unguri au manifestat împotriva programului de sistematizare și a încălcării drepturilor omului în România (Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, p. 73). În timpul anului 1989, guvernul ungar a protestat la Națiunile Unite împotriva tratamentului aplicat lui Tőkés și parlamentul ungar l-a propus pe Tőkés, împreună cu dizidenta de naționalitate română, Doina Cornea, pentru Premiul Nobel pentru Pace (*Ibid.*, p. 88).

⁴⁰ Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, p. 87; F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*; László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés* [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés], p. 139.

imediat⁴¹. Viziunea fostei Securități, cum a fost înfățișată de adjunctul colonelului Sima, maiorul Radu Tinu, insinuează un scenariu ca și cel cu „turiștii”. Conform lui Tinu, incidentul a fost o înscenare plănuită să atragă simpatie la cauza lui Tőkés, dovadă că atacatorii au fugit cu o mașină având numere de înmatriculare vest-germane⁴². Nu pentru ultima oară, Securitatea încearcă să atribuie agenților străini propriile sale acțiuni.

O săptămână după misteriosul atac al mascaților, toate geamurile locuinței parohiale și ale clădirilor din jur au fost sparte. Interesant, raportul alcătuit pentru București de Securitatea din Timișoara pretinde că muncitori de la Întreprinderea Mecanică Timișoara, supărați de purtarea lui Tőkés, au spart geamurile. Conform lui Puspoki, folosirea unei descrieri de tip propagandistic nu era întâmplătoare: Securitatea locală încerca să prezinte incidentul ca o dovadă a „nemulțumirii oamenilor muncii din Timișoara”, cu nădejdea că asta îl va determina, în final, pe Ceaușescu să aprobe măsuri mai ferme împotriva lui Tőkés⁴³.

A fost Ceaușescu vinovat de trăgănarea, fără o rezolvare, a cazului Tőkés? Comentariile ofițerilor de Securitate, colonel Filip Teodorescu și maior Radu Tinu, susțin o asemenea concluzie. Teodorescu a fost trimis la Timișoara cu alți 60 de ofițeri de Securitate pentru „a verifica” solicitarea Securității locale, de a se iniția împotriva lui Tőkés o acțiune în justiție pentru „trădare”⁴⁴. Teodorescu se lamentează: „Din păcate, ca și în alte situații... Nicolae Ceaușescu nu a fost de acord, pentru a nu aduce prejudicii noi în relațiile cu Ungaria. În plus, în mod cu totul neîntemeiat, spera că va evita criticile «democrațiilor occidentale» dacă împotriva pastorului vor fi luate numai măsuri administrative, pe linia cultului reformat căruia îi aparținea”⁴⁵.

Mayorul Radu Tinu sugerează că aprobarea lui Ceaușescu era necesară în cazul arestărilor făcute de Securitate și că Securitatea locală a rămas „stupefiată” că, după ce a lucrat atât de mult ca să adune informații cu care Tőkés să fie acuzat de trădare, Ceaușescu a respins cererea⁴⁶. Tinu speculează că Ceaușescu „nu a vrut să creeze probleme la nivel internațional”.

Deoarece foștii ofițeri de Securitate rareori ratează prilejul de a se absolve pe ei înșiși de vreo vinovăție și ar fi apărut mai ușor și mai avantajos să fie blamat răposatul Ceaușescu că ar fi fost prea intolerant în afacerea Tőkés, aceste susțineri par plauzibile. Se pare că, deoarece Nicolae Ceaușescu

⁴¹ F. Puspoki, *Piramida umbrelor (III)*, „Orizont”, nr. 11, 16 martie 1990, p. 4.

⁴² Angela Băcescu, *Din nou în calea năvălirilor barbare*, p. 78.

⁴³ F. Puspoki, *art. cit.*

⁴⁴ Filip Teodorescu, *Un risc asumat*, pp. 45-46.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 46.

⁴⁶ Angela Băcescu, *op. cit.*, p. 78.

se ferea să strice mai mult relațiile deja deteriorate cu comunitatea internațională, iar cazul Tőkés era unul binecunoscut, el s-a abținut de la a aproba acțiuni vizibile și definitive împotriva pastorului. Încercările Securității de a-l îndemna pe Ceaușescu la acțiuni mai ferme par să confirme sugestiile lui Ghiță Ionescu, că, acolo unde aparatul de Securitate începe să domine afacerile regimului, el încearcă să le impună prerogativele sale instituționale superiorilor politici. Ceaușescu și Securitatea par astfel să fi avut uneori viziuni diferite în legătură cu felul cel mai scurt și eficace în care trebuia rezolvată afacerea Tőkés.

În Decembrie 1989 un uriaș grup de ofițeri de Securitate lucra la cazul Tőkés: întreaga filială a Direcției Întâi a județului Timiș, departamentul special însărcinat cu combaterea spionajului ungar, membrii de rang înalt din Direcția Întâi și serviciul independent „D” (răspunzător cu dezinformarea) de la București și membri ai departamentului însărcinat cu „supravegherea și investigarea”⁴⁷. Puspoki descrie astfel Timișoara acestei perioade: „Zi și noapte telexurile țăcăneau neconținut, la nivelul ultimului etaj al Inspectoratului, iar telefoanele nu mai conteneau să sune. Ministrul Postelnicu urla la telefon, colonelul Sima urla prin birouri și pe culoare. Ofițerii alergau ca scoși din minți după informații, asediau vecinii pastorului, trimiteau peste el, cum se zicea, informatorii cu posibilități”⁴⁸.

Totuși, cazul se târăgăna. Duminică, 10 decembrie 1989, pastorul Tőkés și-a anunțat enoriașii că a primit respingerea ultimului său recurs: regimul va trece la fapte și-l va evacua pe 15 decembrie. El a calificat asta ca un „act ilegal” și a sugerat că autoritățile vor folosi, probabil, forța, căci el nu va pleca de bunăvoie. El a făcut apel la oameni să vină să asiste în calitate de „martori pașnici”. Aceștia au venit.

Notă (Marius Mioc): Evoluția cazului Tőkés am tratat-o amănunțit în cartea mea, *Revoluția fără mistere. Începutul revoluției române: cazul László Tőkés* (Editura Almanahul Banatului, Timișoara, 2002).

Richard Andrew **HALL**
Traducere: Marius **MIOC**

⁴⁷ F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*.

⁴⁸ F. Puspoki, *Piramida Umbrelor (III)*.

Biserica Reformată între disidență, reconciliere și ecumenism*

The Reformed Church, as any other churches and state institutions, has been subject to a close and rigorous control of the Securitate officers. A perfectly organized network of informers served the system. Although numerous bishops and clergymen, prelates and theologians, reported by means of detailed informative notes, different instances, from the most ordinary situations to the highly important ones, at least half of the clergy system challenged and contested, one way or another, the communist regime. We cannot speak about the Reformed Church without bringing into discussion the dissidence of the Bishop László Tőkés who managed to put an end to the former regime.

It is obvious that the changes that occurred in 1989 lend wings to the ethnical contradictions which culminated with the disastrous situation in the former Yugoslavia. This is the reason why the imperative need to focus all efforts on the national reconciliation and ecumenism emerged.

On that account, there have been organized numerous ecumenical meetings between the representatives of different Romanian cults, and which have been later on joined by the high representatives of the Eastern European churches. Those meetings took place chiefly during the commemoration events – every year throughout the first 10 years from the revolution, and occasionally, afterwards.

Key words: Reformed Church, László Tőkés, ecumenism, János Molnár, Ernő Ujvárossy, Melinda Mátyus, 1989.

Biserica Reformată, ca și celelalte biserici și instituții de stat, a fost supusă unui control riguros de către Securitate. O rețea de informatori bine pusă la punct deservea sistemul. Pastori și funcționari clerici, episcopi și teologi raportau, prin note informative, diverse situații, de la cele mai banale la cele mai importante. Pe de o parte, sistemul era împânzit de informatori; pe de alta, cel puțin jumătate dintre clerici opuneau, într-un fel sau altul, rezistență împotriva sistemului, fiindcă, prin misiunea sa, preotul reformat este mult mai apropiat de enoriași; pe lângă serviciul divin, el organizează și numeroase manifestări culturale.

Se știe că în regimul comunist orice întrunire care presupunea un număr mai mare de persoane, chiar și recitarea sau interpretarea unor cântece de altă factură decât cele proletcultiste, era privită ca un real pericol

* Comunicare susținută în 10 decembrie 2011, cu prilejul simpozionului *Revoluția din Decembrie 1989. Timișoara, primul oraș liber al României*, organizat de Asociația Memorialul Revoluției, sub patronajul Consiliului Județean Timiș, în colaborare cu Muzeul Banatului și cu Biblioteca Județeană Timiș.

împotriva puterii. Evenimentele din 1956 au dus, de asemenea, la arestarea unui număr foarte mare de prelați, care au stat chiar și 6 ani în închisorile comuniste.

János Molnár prezintă în cele două volume din *Szigorúan ellenőrzött evangélium (Atenta supraveghere a Evangheliei)*, apărute în 2009, respectiv în 2010 la Editura Partium din Oradea, prin documente, situația din cadrul Bisericii Reformate. În primul volum ponderea documentelor este foarte mare, cam 200 de pagini din totalul de 400 al cărții, aici regăsindu-și numele multe persoane care încă fac parte din viața publică. Volumul al doilea vizează o perioadă de timp mult mai mare, fiind, de altfel, o analiză mai profundă a fenomenului conspirativ și a consecințelor acestuia.

De numele lui János Molnár se leagă și redactarea unui apel împotriva proiectului de sistematizare a 8000 de sate, citit la 6 septembrie 1988 la Arad, într-o întrunire a preoților reformați, apel la care și-a adus contribuția, prin câteva modificări, și László Tőkés. Nu mult după acest apel; János Molnár părăsește țara.

Dar disidența lui László Tőkés a început mult mai devreme. În vremuri în care teama și teroarea înălțau un zid al tăcerii de netrecut, oamenilor fiindu-le teamă să-și exprime gândurile, sentimentele și opiniile, László Tőkés a contribuit la editarea revistei clandestine „Ellenpontok” („Contrapuncte”), publicând un articol în care a denunțat încălcarea unor drepturi ale omului. Ba mai mult, fiind mutat disciplinar la Sânpetru de Câmpie, a refuzat transferul, fiind, paradoxal, fără ocupație timp de 25 de luni, într-o țară comunistă în care fiecărui cetățean i se asigura un loc de muncă și nu erau șomeri.

Între timp, ca răspuns la intervențiile și petițiile sale pe plan internațional, transmise prin diferite surse, Comisia de Relații Externe a Senatului Statelor Unite a intervenit pentru rezolvarea situației, astfel încât în iunie 1986 devine capelan și pastor adjunct la Parohia Reformată din Timișoara. Abia după moartea subită a lui Leo Peuker, pastorul titular al Parohiei Reformate din Timișoara, László Tőkés, sprijinit de membrii Consiliului Parohial, devine pastor, dar fără ca episcopul reformat de Oradea, László Papp, să-l titularizeze. Refuzul episcopului a fost doar unul din motivele conflictului dintre Episcopie și László Tőkés.

La 31 octombrie 1988, cu prilejul Zilei Reformei, László Tőkés a organizat la parohia sa o manifestare culturală, la care au fost declamate poezii. Drept urmare, atât pastorul, cât și membrii trupei „Thalia”, care au participat, au fost avertizați să nu mai organizeze asemenea manifestări. Nesocotind avertismentul, la 4 decembrie 1988 ei au organizat a doua manifestare culturală la Parohia Reformată, motiv pentru care trupa de

actori „Thalia” a fost desființată temporar.

Protestul lui László Tőkés împotriva acestei decizii se face cunoscut pe plan internațional, prin difuzarea unei emisiuni transmise la 28 mai 1989 de Radio Budapesta. La nici două luni, la 24 iulie 1989, a fost difuzat de Televiziunea Maghiară Duna, în cadrul celebrei emisiuni *Panoráma*, un interviu cu László Tőkés, realizat în România, chiar în Biserica Reformată, lângă orgă, unde se presupunea că nu pot fi montate microfoane. Urmează o nouă sancțiune și decizia destituirii lui Tőkés de la parohia din Timișoara și mutarea sa în satul Mineu (județul Sălaj). Refuzul pastorului László Tőkés de a accepta hotărârea l-a determinat pe episcop să deschidă o acțiune judiciară la Judecătoria din Timișoara, în scopul evacuării preotului din casa parohială, urmând un lung șir de procese. Recursul din 28 noiembrie 1989 fiind respins, László Tőkés avea termen până la 15 decembrie 1989 să evacueze de bună voie locuința.

Mulți se întreabă cum a reușit pastorul reformat să câștige simpatia timișorenilor și să determine acea impresionantă solidaritate umană, datorită căreia oamenii au ieșit în stradă să-i apere cauza. Așa cum scrie Melinda Mátyus în cartea sa, *Színről színre*¹: „Aceasta nu e povestea mea. Este aceea a unor sute de oameni, care, prin lupta și curajul lor, au deschis calea spre ruptura sistemului.”

Revenind la anul mutării lui László Tőkés la Timișoara, 1986, autoarea menționează că, în afară de 10-20 de femei trecute de prima tinerețe, nimeni nu era prezent la serviciul divin ținut de pastorul de atunci, Leo Peuker, astfel că era suficient biroul lui pentru acest scop, considerându-se inutilă încălzirea bisericii. Chiar dacă a primit o cazare improprie, un fost depozit fără bucătărie și baie, László Tőkés acceptă să rămână la Timișoara. Trebuie amintit și faptul că Biserica Reformată din Piața Maria este situată într-o clădire mare, cu apartamente în care trăiesc și locatari. În contextul în care László Tőkés nu a fost lăsat de pastorul titular să-și exercite profesia, el a legat treptat prietenii cu vecinii, rudele și cunoștințele acestora, chiar dacă toți au fost avertizați că pastorul are un trecut compromis.

În mod firesc, începe să se contureze un nucleu în jurul pastorului, un cerc de prieteni capabili de orice sacrificiu, printre care József Kabai, soții Bárány, István Tolnay, Gyula Cseresnyés și fiica Zsuzsa cu familia, Béla Sepsi, familia Teleki, Ernő și Karola Mátyus, Boriska Kun și Zoltán Balaton, care-i vor rămâne alături și în cele mai grele momente.

¹ Melinda Mátyus, *Színről színre / Față-n față*, Editura Kriterion, Cluj-Napoca, 2011, p. 6. Cartea în discuție a fost prezentată în 21 martie 2012, la Biserica Reformată din Piața Maria.

Când, în sfârșit, László Tőkés a ajuns să țină serviciul divin, Biserica Reformată a devenit foarte repede neîncăpătoare pentru cercul eterogen de enoriași din Ardeal, Bihor și Banat și pentru numărul mare de tineri simpatizanți. Ba mai mult, au început să vină la biserică români care înțelegeau maghiara, interesați și impresionați de curajul și felul în care erau rostite anumite adevăruri.

Situația la biserică a devenit și mai încordată începând cu noiembrie 1989. Máte Tőkés a adunat într-o generoasă colecție de istorie orală interviuri și amintiri ale unor personalități al căror destin s-a legat, într-un fel sau altul, de cel al soților Tőkés², despre suferințele și lipsurile din perioadele în care părintelui său nu i s-a mai plătit serviciul divin. De teama urmărilor, Máte nu a fost lăsat la grădiniță sau să se joace liber în parc, ca orice copil de vârsta lui. În septembrie 1989 Ernő Ujvárossy este găsit mort în condiții suspecte. El era cel care, în ultima perioadă, intervenise pe la autorități și Episcopia de la Oradea pentru soluționarea problemelor de la Parohia Reformată din Timișoara.

A urmat apoi perioada în care, datorită celor rostite de la amvon, a interviurilor scoase din țară prin intermediul unor binevoitori sau a scrisorilor către diferite personalități, familia Tőkés a fost urmărită, pas cu pas. Momentul a culminat cu atacul mascat din seara de 2 noiembrie 1989, când patru indivizi cu cagule au pătruns în casă. Se presupune că intenția lor a fost criminală, deoarece nu au furat nimic. Probabil că mascații nici nu s-au așteptat ca cei din casă, respectiv un cuplu de oaspeți, să opună rezistență. Reclamând la Miliție evenimentul, autoritățile au găsit un bun pretext pentru a intensifica urmărirea familiei, punând pază armată în fața locuinței. Oricum, în ultimele luni de dinainte de Revoluție, László Tőkés nu mai ieșea din casa parohială decât pentru înmormântări.

Nu numai cercul de prieteni a îmbrățișat cauza preotului persecutat. Deși departe, la sute de kilometri, familia sa din Ardeal a făcut zeci de drumuri la Timișoara cu alimente și ajutoare materiale, încurajându-l. Aproape săptămânal sosea la gară câte un membru al familiei, care avea surpriza de a fi trimis înapoi sub pretextul că familia Tőkés nu se mai află la Timișoara sau, dacă prin dibăcie a păcălit autoritățile și a reușit să ia legătura cu rudele din Timișoara, urmau mereu audieri la Miliția din gară, percheziții și declarații.

² Máte Tőkés, *Egymás tükrében. Soha nem hallott vallomások egy forradalomról / În oglinda altuia. Niciodată nu am mai auzit mărturii despre Revoluție*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2004.

Între timp, la fiecare slujbă duminicală, László Tőkés își ținea la curent enoriașii cu situația lui personală, cerându-le ajutorul și promițându-le că își va face datoria atâta timp cât Dumnezeu îi va îngădui acest lucru.

În ziua scadenței, în 15 decembrie 1989, câțiva enoriași și-au făcut apariția, curioși să vadă ce întorsătură vor lua evenimentele, dacă pastorul va fi sau nu evacuat. Pendulau timid prin zona Sinaia, pe lângă alimentară, și probabil nu erau mai mult de 4-5 persoane.

Pe la ora 9 dimineața grupul s-a mărit, fiind deja vreo 20 de enoriași³, care începuseră să se plimbe din ce în ce mai aproape de biserică, convinși fiind că într-o clipită Securitatea va sosi și îi va ridica pe toți. La început, erau, în majoritate, doamne mai în vârstă, apoi, pe la ora prânzului, jumătate din privitori erau deja români.

Și mulțimea a continuat să se adune, să aprindă lumânări în semn de solidaritate, chiar dacă se filma ba din câte o mașină, ba dintr-un apartament nelocuit, situat vis á vis de Biserica Reformată, folosit, probabil, de Securitate.

La fel s-a întâmplat și în 16 decembrie, chiar dacă printre cei care demonstrau pașnic s-au strecurat bețivii, forțele de ordine și provocatorii. Degeaba a mai ieșit László Tőkés la fereastră încercând să liniștească lumea și s-o trimită acasă, startul fusese dat. Când mulțimea s-a văzut laolaltă – lucru greu de realizat în comunism, deoarece la grupuri mai mari de 4-5 persoane erai legitimat și întrebat ce intenții ai – curajul, disperarea, lipsurile și nemulțumirile au prins glas, iar oamenii au început să-și revendice drepturile.

Ridicat în dimineața zilei de 17 decembrie la ora 4,00, pastorul reformat László Tőkés nu a putut influența evenimentele care au decurs, și nici nu pretinde asta, a fost doar scânteia începutului.

Trimiși la Mineu, soții Tőkés au fost audiați până în 22 decembrie și puși, pe rând, să semneze o hârtie conform căreia autoritățile s-au purtat bine cu ei. „Poate că n-am fost torturați și chinuiți, deoarece doreau să ne constrângă să ne recunoaștem vina, nu numai în scris, dar și la televiziune, în fața întregii națiuni.”⁴ A urmat tot ce știm despre Decembrie 1989.

S-a observat că, odată cu schimbările de după 1989, contradicțiile etnice au prins imediat aripă, culminând cu situația dezastruoasă din fosta Iugoslavie. În replică, s-a născut dorința imperioasă de a se pune un accent

³ József Gazda, *Megváltó Karácsony / Crăciunul schimbărilor*, Editura Aura, Budapesta, 1990.

⁴ László Tőkés, *Temesvári Mementó / Memento timișorean*, Királyhágómelléki Református Egyházkerület, 1999.

deosebit pe spiritul de reconciliere națională și ecumenism. Cel mai bun prilej în acest sens îl constituie întâlnirile ecumenice între reprezentanții diferitelor culte din România: catolici, reformați, evanghelici, unitarieni, bapțiști, cărora li s-au alăturat reprezentanți ai bisericilor est-europene. Aceste întâlniri au avut loc cu precădere în perioada comemorărilor, în primii 10 ani de la Revoluție, an de an, apoi ceva mai rar. La organizarea acestora și-au adus contribuția Înaltpreasfinția Sa Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, episcopul romano-catolic de atunci, Sebastian Kräuter, pastorul baptist Petre Dugulescu și rabinul șef din Timișoara, dr. Ernő Neumann, ultimii trei trecuți, din păcate, în neființă.

După cum, pe bună dreptate, remarcă László Tőkés: „Evenimentele de suprafață ale revoluțiilor se pot derula în numai câteva zile, dar revoluția adevărată, cea a mentalităților, a sentimentelor, a valorilor morale, revoluția din noi înșine urmează abia după ce au tăcut armele: atunci când avem curajul să înfruntăm nu armele ucigașe, ci ideile și prejudecățile, sentimentele ucigătoare, valorile deformate.”⁵

Reconcilierea națională și religioasă, aflarea adevărului atât despre victimele Revoluției, cât și cel despre Târgu Mureș sau despre mineriade, pedepsirea vinovaților, redobândirea proprietăților ce au aparținut Bisericii, confiscate de Stat, acceptarea și ajutarea minorităților naționale prin organizarea învățământului la toate nivelele au fost permanente teme de discuție la aceste întâlniri.

Așa cum evidențiază preotul vicar greco-catolic de Timișoara, Nicolae Ovidiu Teodorescu: „Dreptul la existență implică, în mod natural, pentru orice națiune, dreptul la propria-i limbă, propria-i credință și la propria-i cultură. Prin aceasta poate o minoritate națională, cu atât mai mult cea mai mare minoritate națională din Europa, să-și exprime și să-și apere identitatea proprie.”⁶

Într-o Proclamație formulată cu prilejul Adunării Populare Ecumenice Româno-Maghiare de la Miercurea Ciuc din 8 mai 1992 se arată că pentru păstrarea identității proprii este nevoie de învățământ în limba maternă la toate nivelele, ceea ce nu reprezintă un pericol pentru țară, pentru cultura română.

De asemenea, la aceste întâlniri ecumenice s-au spus realități despre politica momentului, s-a făcut apel la înțelegere și colaborare, deoarece: „Cercetând în arhive, ne-am dat seama și de altceva: cei care nu doresc reconcilierea națională și confesională își întăresc atacurile întotdeauna în

⁵ László Tőkés, *În spiritul Timișoarei. Ecumenie și reconciliere*, Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 31.

⁶ László Tőkés, *Asediul Timișoarei*, Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1999, p. 5.

preajma serbărilor comemorative. Campania de denigrare, de «demolare» a lui László Tőkés, marginalizarea timișorenilor ating cotele cele mai înalte, în fiecare an, în această perioadă. Dovadă stau articolele din presa vremii.”⁷

„Este de-a dreptul stupefiant cum pot fi puse față-n față popoarele sub instinctul manipulant al urii colective, al stigmatului vinovăției colective și al exclusivismului colectiv. Cei care se folosesc de stigmatizare colectivă sunt tocmai aceia care resping drepturile colective.”⁸

Nu trebuie uitat însă că: „Una din cele mai dificile probleme ale țărilor din bazinul Dunării este problema națională. Contradicții etnice amenință și în zilele noastre pacea Europei Centrale și de Răsărit, precum și pacea întregului continent, împiedicând astfel dezvoltarea social-politică a țărilor noastre. Lumea își dă seama cât de arzătoare este nevoia reconcilierii între popoarele și naționalitățile care trăiesc pe aceste meleaguri. Ea este singura cale pentru dezvoltarea popoarelor și țărilor noastre și în perspectiva integrării noastre în Europa Unită. În general, identitatea religioasă a popoarelor noastre coincide cu apartenența lor națională. Bisericele au jucat un rol important în procesul de autoidentificare națională a popoarelor.”⁹

„Cine trăiește în frică nu poate fi democrat. Trebuie să-i facem pe semenii noștri, națiunile cu care conviețuim, capabili de ecumenism, de acea universalitate în care diferențele, dorința de varietate sunt legăturile cele mai puternice.”¹⁰

Simona **MOCIOALCĂ**

⁷ István Tolnay în ***, 1989-1999. *După 10 ani*, Királyhágómelléki Református Egyházkerület, p. 8.

⁸ Duray Miklós în László Tőkés, *În spiritul Timișoarei. Ecumenie și reconciliere*, Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 4.

⁹ László Tőkés, op. cit., p. 12.

¹⁰ László Tőkés, *În spiritul Timișoarei. Ecumenie și reconciliere*, Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 3.

Aspecte psihopatologice la populația de copii și tineri participanți la Revoluția din Decembrie 1989 din Timișoara*

This study is in fact a fragment excerpted from the doctoral thesis “*A Study of the Mental Disorders in Children and Youth*” defended by Mr. Constantin Lupu, psychiatrist, at “Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy of Bucharest, in 1996.

From December 28th 1989 to December 31st 1990, a number of 487 children and adolescents diagnosed with psychopathological disorders caused by the aggressions that characterized the Revolution itself and the following post-revolution days, when information on the death toll and the numerous disappearances were made available to the wide public, has been entered in the medical records. It is also worth mentioning that 62 small children, who had been accompanying their parents to the manifestations, called for child psychiatric assistance, while the adolescents and young people, who required specialized assistance, had taken part to the demonstrations in small groups of similar ages. From the 29 subjects admitted to hospital through the psychiatric emergency room, 5 girls have been brought to the ER in agitated, psychotic states, with delirious ideas, visual or auditory hallucinations, requiring intensive treatment and therapy. Other 6 boys and 2 girls have been treated at home.

Key words: Constantin Lupu, 1989, revolution, children, young people, mental disorders.

Participarea adolescenților și a copiilor între 16-28 decembrie 1989 la Revoluția de la Timișoara a fost un fenomen de masă (Constantin Lupu, Londra, 1991). Participarea numeroasă a acestei categorii la demonstrații, mitinguri și revendicări, cât și expunerea la agresiunile din timpul represaliilor (arestări, maltratări, răniri, ucideri) a condus ca, în unele documente, să fie denumită „revoluția tineretului”. Datorită evoluției evenimentelor, demonstrațiile și revendicările pașnice au fost urmate de agresiuni brutale și crime, care au clasificat situația în aceea de război civil, cu caracter și urmări catastrofale în rândul populației.

Inventarul agenților stresanți și al simptomelor rememorate de copii și tineri în timpul și după participarea la Revoluție este foarte încărcat. Clasificarea acestor situații a fost, întrucâtva, favorizată de noile coduri din CIM 10 (Clasificarea Internațională a Maladiilor – Clasificarea O.M.S.) și DSM (Diagnostic de Sănătate Mintală – Clasificare S.U.A.), dar nu putem spune că au fost înregistrate toate stările psihopatologice posibile la această categorie de participanți în situații acute din catastrofa antropică studiată de noi.

* Fragment din teza de doctorat a medicului Constantin Lupu, *Studiul tulburărilor psihice la copii și tineri*, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, 1996.

Faptul că tinerii și copiii au apelat la serviciile de neuropsihiatrie copii-adolescenți, cât și la alte cabinete medicale, pentru situații psihopatologice declanșate în timpul represiunilor împotriva participanților, arată că manifestările psihice respective erau de intensitate maximă, iar unele aveau caracter de urgență. Manifestațiile au început la 16 decembrie 1989, iar represaliile în 17 decembrie, când au fost împușcate primele victime, inclusiv adolescenți, apoi arestările și maltratările au crescut, fiind urmate de masacru armat – începând cu noaptea de 22 decembrie și menținându-se până la 26 decembrie 1989.

Primele consultații și internări în Clinica de neuropsihiatrie copii-adolescenți din Timișoara ale tinerilor cu stări de stres (șoc) acut sunt consemnate în 28 decembrie 1989, după care a urmat o ascensiune a apelurilor către serviciul nostru toată luna ianuarie 1990. Pentru unele precizări am fost chemați la consult la secțiile de pediatrie din oraș, dar au fost cerute și telefonic părerile noastre pentru câteva cazuri care au apelat la medicii pediatri sau generaliști. Astfel că în perioada 28 decembrie 1989-31 decembrie 1990 au fost luați în evidență 487 de copii și adolescenți cu tulburări psihopatologice datorate agresiunilor din timpul Revoluției și din următoarele zile în care s-a aflat despre decese sau dispariții în zilele de represiune.

Este posibil, după estimări diferite și aproximative, ca în cele 12 zile „fierbinți” ale Revoluției din Decembrie 1989 să fi participat între 9.000 și 12.000 de tineri și copii la aceste manifestări.

Semnalăm că au apelat la consultații pedopsihiatrice și 62 de copii mici care își însoțeau părinții la manifestatii, dar că ceilalți adolescenți și tineri care au apelat la noi au participat cu grupurile de vârstă lor (din aceleași școli sau cartiere). S-au prezentat la noi și 35 de copii și adolescenți handicapați mintal, care au plecat din internate, școli ajutoare și din familie pentru a asista la demonstrații, unde au fost expuși și au asistat la agresiuni generatoare de stres acut.

Din cei 29 de subiecți internați în urgențe, 5 fete au fost reținute în stare psihotică și cu idei delirante, halucinații vizuale sau auditive și stare de agitație, necesitând tratamente intensive. Alți 6 băieți și 2 fete s-au tratat la domiciliu. Subliniem că aceștia nu erau psihotici în evidență, nu au evoluat spre psihoze cronice și nici nu erau sub influența unor substanțe toxice. Aceste cazuri au necesitat spitalizări între 3-7 zile. Din cei 24 de spitalizați cu reacții acute de stres, predomină băieții (sex ratio 17/7), necesitând între 2-28 de zile de internare. Diferența între băieții luați în evidență sau spitalizați și fete se explică prin participarea mai mare a primilor la demonstrații. Cele mai prelungite spitalizări le-au necesitat fetele cu stări depresive, tulburări obsesiv-compulsive și sindroame psihosomatice din cadrul tulburărilor cronice ale PTSD (Sindromul de Stres Posttraumatic) și ale stărilor comorbide.

Aș dori să detaliez acest aspect, pe care îl consider important, cu privire la reacțiile la stres în timpul și după Revoluție, care reies din următorul tabel:

Nr. crt.	Criterii diagnostic	Băieți	Fete
1.	Senzații de amenințare cu moartea	32	13
2.	Rănire fizică de către forțe de represiune	22	2
3.	Rănire fizică prin împușcare	3	1
4.	Hiperanxietate cu neputință	9	3
5.	Hiperanxietate cu agitație psihomotorie	3	-
6.	Senzație de detașare și torpoare	2	9
7.	Reducerea conștiinței (obnubilare)	4	10
8.	Impresie de derealizare	-	1
9.	Impresie de depersonalizare	2	3
10.	Amnezie disociativă pentru o parte din evenimentele Revoluției	1	5
11.	Retrăirea evenimentelor Revoluției prin		
	imagini	8	3
	gânduri	10	13
	vise	2	6
	flash-back	12	9
12.	Persistența obositoare a evenimentelor Revoluției prin		
	gânduri	18	12
	sentimente	-	-
	conversații	1	2
	activități	-	-
13.	Simte o suferință sau/și o alterare a funcțiilor sociale, școlare, familiale	11	4
14.	Durata 2 zile la 4 săptămâni		
	2-7 zile	19	6
	8-14 zile	10	5
	14-21 zile	2	-
	22-28 zile	1	2

Conform listei de agenți stresanți în Revoluția de la Timișoara – Decembrie 1989, s-au selectat două categorii de victime ale situațiilor catastrofice: cei care au suferit direct traumele (arestări, detenție, agresiuni, împușcări, asistă la deces prin împușcare) și cei care au fost martori sau au participat la reconstituirea unor situații (dezgroparea morților, înmormântări, ritualuri de pomenire, participare la procese sau întruniri postrevoluționare), cu re trăirea unor situații psihotraumatizante.

Prin urmărirea simptomatologiei de PTSD am ales un lot de 50 de copii și adolescenți, dintre care 25 de fete și 25 de băieți, care s-au prezentat la mai mult de 6 consultații în intervalul ianuarie 1990-decembrie 1991, conform înregistrărilor pe fișele LSM copii-adolescenți. Din protocoalele examenelor psihologice și din foile de observație ale subiecților internați am selectat lista simptomelor predominante la cei care au avut suferințe psihice în timpul și după Revoluția din Decembrie 1989 din Timișoara. Din cei 50 de subiecți luați în urmărire, reținem că simptomatologia PTSD a debutat, la 22 de cazuri, în prima lună după Revoluție, la 12 cazuri în următoarele 3 luni, iar ceilalți 16 copii și tineri s-au prezentat în intervalul mai 1990-decembrie 1990 .

La întreg lotul de 487 de copii și adolescenți luați în evidență cu diagnosticul PTSD, prezentările la consultații nu au fost ordonate, unii dintre ei au plecat din Timișoara, alții au depășit vârsta de 18 ani, astfel că informațiile s-au împușinat în decursul următorilor 5 ani. În anul 1996 am putut să revedem un număr de 71 de subiecți din 487 luați în evidență cu stări acute de șoc și cu PTSD după Revoluția din Timișoara – Decembrie 1989. Din analiza efectuată reiese că în anii 1991, 1992 și 1993 s-au prezentat la cabinetele de specialitate cei mai mulți copii și tineri cu simptome care-i deranjau, iar în anii 1994-1996 numărul lor a scăzut progresiv. Concret, din lotul de 487 de subiecți, în anul 1992 au fost consultați 144 de copii și tineri, în 1993: 106, în 1994: 89, în 1995: 82 și în 1996: 71. Aceste consultații au fost folosite pentru a parcurge un interviu semistructurat, prin care să comparăm simptomatologia declarată inițial cu criterii actualizate din PTSD. Frecvența cea mai mare a simptomelor comorbide este deținută de stările anxios-fobice, tulburările somatoforme și cele conversive, dar aceste simptome se retrag în evoluție, se atenuează, iar numărul apelurilor la psihiatru scade, de asemenea. Avem date despre dezvoltarea și creșterea tulburărilor de adaptare, de randament școlar, deci a modificărilor de personalitate. Din lotul nostru am identificat în anul 1996 21 de astfel de tineri la care se poate susține etiologia șocului din Decembrie 1989 și a consecințelor sale.

Dr. Constantin **LUPU**
Medic primar neuropsihiatru, doctor în științe medicale

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Berthold P. R., Gerson G., 1992: PTSD – *The History of a Recent Concept*, British Journal of Psychiatry, No. 6 (742-748).

Lupu C., Gulyas V., Philips E., 1990: *Psychopathological Aspects in the Conditions of the Revolution of the Youth on December 1989 – Timișoara, Romania*, International Congress of Psychopathologie, Budapest.

Lupu C., 1991: *The Revolution from December 1989 from Timișoara – Romania, Psychopathological Aspects in the Children and Adolescents Population*, International Congress of ESCAP, London.

Terr L. C., 1993: *The Effects of Psychic Trauma for Years after School*, American Journal of Psychiatry, No. 140 (1543-1550).

Rolul comunicării mediatice în Revoluția Română din 1989¹

A year of great social and political changes in the Central and Eastern Europe, 1989 brought about the fall of the communist regimes of the Warsaw Pact member countries. The information, particularly the communication through all channels available at that time, had a major contribution to these changes.

The Romanian mass-media, under the strict control of the communist party, promoted the cult of personality and the communist propaganda by constant messages transmitted by radio, television and written press. The Romanian society was completely subdued by the dictatorial regime patronized by Ceaușescu. The ultimate goal of the totalitarian regime was to black out, manipulate and even to suppress the communication. Nevertheless, this aggressive activity conducted by the Romanian mass-media lead to a widespread dissonance between the messages that were constantly broadcasted and the actual state of affairs of the Romanian society.

Confronted with the communist regimes, the democratic states have constantly struggled, at mass-media level and using all possible means, for the effects of the messages they transmitted to have the expected impact on the population. Although the Romanian communist regime used its best efforts to isolate the country and to suppress any type of communication to and from inside Romania, categorically refusing to implement the democratic reforms, the Romanians managed to learn about the major changes occurred in Europe, by means of the international mass-media.

Key words: communication, communism, mass-media, 1989.

Anul 1989 a fost anul marilor schimbări sociale și politice din Europa Centrală și de Est, regimurile comuniste din țările Pactului de la Varșovia căzând rând pe rând. La aceste schimbări o contribuție majoră a avut-o în special comunicarea, prin toate canalele disponibile la acea dată. Începând cu mijloacele de comunicare în masă (televiziune, radio, presă scrisă) până la comunicarea individuală prin telefon, corespondență sau personală, războiul informațional a atins cote maxime în anul 1989.

Statele democratice puse față în față cu regimurile comuniste au dus o permanentă luptă pe plan mediatic, prin toate mijloacele posibile, pentru ca efectul mesajelor transmise să aibă rezultatul așteptat. Cercetătorul german Maletzke² spunea că efectele comunicării reprezintă toate modificările la nivel individual sau social pe care le produce mass-media prin tipul ei de mesaje. De aceea toate statele au acordat o importanță majoră acestui război informațional. România anului 1989 arăta cât se poate de rău. Societatea românească era apăsată de regimul dictatorial promovat

¹ Comunicarea a fost publicată în Cultură și Comunicare.com, publicație a Comisiei de Comunicare și Jurnalism, Academia Română, Filiala Timișoara, Anul V, 2011, nr. 5.

² Cercetătorul german Gerhard Maletzke a definit în 1963 noțiunea de comunicare în masă.

de Ceaușescu. Prin acest regim se încerca cenzurarea, manipularea și chiar blocarea comunicării. Prin acapararea și controlul total asupra mass-mediei, cenzurarea corespondenței, a convorbirilor telefonice și supravegherea individuală, controlul a tot ceea ce însemna, sub orice fel, transmitere de mesaj și prin implementarea, din anul 1971, a ceea ce s-a numit „mica revoluție culturală”³, cetățeanului român nu i-a mai rămas nicio șansă pentru o exprimare liberă a opiniei.

Mass-media românească, fiind total aservită regimului comunist, a promovat cultul personalității și propaganda comunistă prin mesaje care erau transmise permanent atât prin radio și televiziune, cât și prin presă. Putem spune că, printr-o privire mai atentă asupra macroefectelor mediatice românești din 1989, regăsim aici atât *teoria agendării* (*agenda setting*), cât și *teoria spiralei tăcerii* (*Schweigerspirale*). Această teorie formulată de cercetătoarea Elisabeth Noelle Neumann⁴, pliată pe realitățile României anului 1989, ar fi următoarea: un grup minoritar de oameni pot avea o poziție dominantă dacă punctul lor de vedere este prezentat și susținut de mass-media, vorbesc despre el și îl susțin în public, în timp ce alții, care sunt majoritari, au o opinie diferită, dar păstrează tăcerea din frica de a nu fi izolați, sancționați în mod public sau de a suporta efectele unor acțiuni represive. Această activitate agresivă a mass-mediei românești a dus totuși la o disonanță generalizată cu societatea românească. La acest rezultat a contribuit într-un mod semnificativ mass-media internațională, care în special prin posturile de radio „Europa Liberă”, „BBC”, „Vocea Americii” și „Deutsche Welle”, promovate mai ales de Noel Bernard și Vlad Georgescu, prin comentariile excepționale despre problemele culturale și politice, a fost în consonanță cu opiniile și așteptările românilor. Aceste mesaje întrețineau speranțele românilor cu privire la căderea regimului comunist.

Chiar dacă regimul comunist din România a încercat să blocheze orice fel de comunicare din exterior și către exterior, să izoleze țara, refuzând categoric implementarea unor reforme cerute chiar de Gorbaciov, care a aplicat *perestroika*⁵ în URSS, românii au luat act de aceste schimbări majore. Speranțele au crescut după difuzarea la „BBC” și „Europa Liberă” a *Scrisorii*

³ „Mica revoluție culturală” a fost lansată de Nicolae Ceaușescu după vizita din 1971 în China și Coreea de Nord.

⁴ Elisabeth Noelle-Neumann, directoare a Institutului de Demoscopie din Allensbach, a publicat teoria în 1974, într-un articol intitulat „Spiral of Silence: a Theory of Public Opinion”.

⁵ *Perestroika* a fost elementul central al politicii adoptate de Mihail Gorbaciov în vederea reformării economiei și societății sovietice.

celor șase din data de 11 martie 1989⁶, iar mai apoi prin prezentarea marilor schimbări sociale și politice din țările Pactului de la Varșovia. Televiziunea maghiară, în special prin postul „Duna”, a difuzat mai multe reportaje care vizau în special minoritatea maghiară din România, ducând o campanie de susținere a pastorului reformat László Tőkés.

Foarte mulți și-au pus întrebarea de ce revoluția a început la Timișoara, știind că aici nivelul de viață era mai ridicat decât în celelalte regiuni ale țării. Unul din motive ar fi faptul că timișorenii erau mai bine informați, astfel, nivelul de așteptare al băănătenilor fiind mai ridicat. Foarte mulți timișoreni urmăreau posturile de televiziune maghiare și sârbești, posturi care aveau deja o mai mare deschidere și libertate în formarea opiniei publice, pe de o parte, iar pe de altă parte, contactul direct prin micul trafic, realizat de băănăteni peste graniță în Ungaria și Iugoslavia, a deschis noi orizonturi de așteptare ale acestora. Nu trebuie neglijat nici faptul că șvabii din Banat aveau o legătură destul de strânsă cu Republica Federală Germania.

Protestul din 14 și 15 decembrie 1989 al lui László Tőkés și al enoriașilor reformati față de intenția autorităților de a-l evacua, urmat de solidaritatea de care au dat dovadă locuitorii Timișoarei în sprijinirea acestei acțiuni de protest, a dus la declanșarea în 16 decembrie a evenimentelor revoluționare care au urmat.

În primele zile ale confruntărilor dintre timișoreni și forțele de represiune, autoritățile românești au încercat să păstreze tăcerea asupra evenimentelor de la Timișoara, căutând să izoleze orașul din punct de vedere informatic de restul țării, iar mai apoi chiar închizând granițele țării. Autoritățile românești inițial au negat în fața cancelariilor străine existența conflictului din Timișoara, iar mass-media internă a ignorat cu desăvârșire aceste evenimente.

Datorită acestui blocaj informatic din partea autorităților românești, sursele de informare erau foarte puține și aproape imposibil de verificat, iar știrile apărute în mass-media internațională referitoare la evenimentele din Timișoara erau contradictorii și pline de elemente false. Iată câteva din titlurile unor articole apărute în presa germană, care descriu evenimentele din Timișoara:

⁶ *Scrisoarea celor șase* este un document conceput de fostul demnitar comunist Gheorghe Apostol și semnat de alți cinci foști membri marcanți ai Partidului Comunist Român: Alexandru Bărlădeanu, Silviu Brucan, Corneliu Mănescu, Constantin Pârvulescu și Grigore Răceanu. În această scrisoare Nicolae Ceaușescu este acuzat pentru politica dusă, de încălcare a Acordului final de la Helsinki, a Constituției R.S.R., pentru deturnarea Securității Statului de la menirea ei și pentru politica de înfometare a populației.

„Bild”: „Baionete contra poporului, 400 de morți? Masacru în România.”
„Süddeutsche Zeitung”: „Relatări despre sute de morți la protestele în masă din România. Unități ale armatei încercuiesc orașele Timișoara și Arad.”
„Frankfurter Rundschau”: „Martori oculari descriu atrocitățile din România.”
„Bild”: „România: baie de sânge, 2500 de morți. Au fost împușcați copii. Serviciul secret arde cadavre.”
„Allgemeine Zeitung”: „Armata atacă la întâmplare și brutal. Timișoara pustiită. Masacre în rândul populației neînarmate. Minoritățile maltratate și persecutate.”
„Frankfurter Allgemeine Zeitung”: „Demonstrații în mai multe orașe românești. Evident, mai mult de 1000 de morți. Relatări despre incinerări de cadavre...” „Românii din exil din Budapesta au relatat miercuri că populația din Timișoara și-a procurat arme și au izbucnit ciocniri armate. După informațiile Agenției Taniug, ar fi fost uciși în timpul tulburărilor, până marți seara, cam 2000 de oameni. Agenția de știri a DDR, ADN, a relatat despre mai mult de 3000 de persoane ucise.”

Agențiile de presă ungare au transmis telegrame cu privire la evenimentele din Timișoara încă din data de 17 decembrie. Acestea erau, în general, destul de corecte, dar totuși printre ele mai existau și unele informații care, ulterior, nu s-au confirmat.

17 decembrie:

„Poliția a risipit demonstrația organizată de zeci de mii de etnici maghiari, în apărarea lui Tőkés. Manifestația s-a transformat într-un protest anti-ceaușist. Televiziunea maghiară informează că frontiera este închisă. Ambasadorul român din Ungaria a refuzat să transmită la București o scrisoare de protest referitor la modul în care a fost tratat László Tőkés.”

18 decembrie:

Budapesta, ora 09,59

„Guvernul ungar afirmă că va căuta informații mai detaliate despre confruntările dintre demonstranți și miliție. Câteva sute de oameni s-au adunat în fața Ambasadei României pentru a protesta.”

Budapesta, ora 14,48

„Miliția a folosit tunuri cu apă și focuri de armă împotriva demonstranților de la Timișoara. S-au semnalat arestați și răniți, dar nu se cunosc detalii. Un diplomat vest-european declară că a auzit de răniți și arestați, dar nu și de morți. Numeroși martori, călători întorși din Timișoara, afirmă că au auzit focuri de armă. Demonstrații anti-ceaușiste de amploare în

Timișoara și Arad. Ministerul de Externe român afirmă că nu știe nimic despre astfel de întâmplări. Pastorul László Tőkés a fost arestat. Se vorbește despre decesul unei femei în toiul confruntărilor.”

Budapesta, ora 23,29

„Forțele române de securitate au ucis, se pare, zeci de persoane, când au deschis focul asupra demonstrațiilor, duminică, declară un martor ocular. Orașul este devastat, declară alt martor. La demonstrații au participat în jur de 10.000 de oameni. Purtătorul de cuvânt spune că ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București va protesta oficial împotriva reprimării sângeroase a demonstrațiilor. Televiziunea maghiară susține că orașele Timișoara, Oradea și Arad au fost izolate și înconjurare de forțe armate.”

Toate canalele de informare în masă din lumea întreagă transmiteau informații despre evenimentele din țară, timp în care autoritățile românești au păstrat tăcerea. Abia în seara de 20 decembrie, Nicolae Ceaușescu a apărut la postul național de televiziune, unde a avut un discurs prin care afirma că la Timișoara acționează agenți străini și grupuri de huligani care, prin acțiunile lor violente de devastare a instituțiilor publice, încearcă să destabilizeze țara. El acuza faptul că aceste acțiuni sunt dirijate din afara țării și sunt intervenții străine, prin care se atentează la suveranitatea României.

Mass-media din România a început să transmită informații ample doar din 22 decembrie, din momentul în care Ceaușescu a părăsit clădirea Comitetului Central al P.C.R. Televiziunea publică a devenit celebră prin transmisia așa numitei *Revoluții române în direct*. În tot acest timp, toate canalele de informare românești erau intoxicate cu informații false, care, odată transmise, alimentau situația confuză din perioada 22-25 decembrie 1989, realitatea fiind, deseori, denaturată. Tot în acea perioadă, la manifestațiile populare din Timișoara a apărut și sloganul „Ați mințit poporul cu televizorul!”.

Revoluția Română a continuat și în 1990, în 11 martie fiind prezentată opiniei publice *Proclamația de la Timișoara*. Mass-media din țară și în special autointitulata „Televiziune Română Liberă” au continuat manipularea și dezinformarea. Evenimentele majore din România au fost prezentate denaturat, începând cu propaganda mincinoasă cu privire la partidele istorice, greva generală din Timișoara, *Proclamația de la Timișoara* și ajungând la „Golaniadă” și la acțiunile minerilor din 13-15 iunie 1990. Puținele publicații care încercau să țină piept dezinformării și manipulării în masă a opiniei publice au dus, încă mult timp, o luptă inegală.

Comunicarea, elementul principal în clădirea oricărui tip de societate, și în special comunicarea mediatică, cu multiplele ei posibilități din ziua de astăzi, ar trebui abordată cu maximă atenție, seriozitate și responsabilitate.

Gino **RADO**

BIBLIOGRAFIE:

Arhiva Asociației Memorialul Revoluției, fond documentar Colecții presă, internațional.

Bărgăoanu, Alina, Dobrescu, Paul, *Mass-media și societatea*, online, Comunicare.ro, 2003.

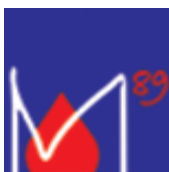
Bărgăoanu, Alina, Corbu, Nicoleta, Dobrescu, Paul, *Istoria comunicării*, online, Comunicare.ro, 2007.

Bland, Michael, Theaker, Alison, Wragg, David, *Relațiile eficiente cu mass-media*, online, Comunicare.ro, 2003.

Neumann, Elisabeth Noelle, *Spirala tăcerii. Opinia publică, învelișul nostru social*, online, Comunicare.ro, 2004.

Milin, Miodrag, Milin, Andrei, *Timișoara în arhivele „Europei Libere” 17-20 decembrie 1989*, București, Fundația Academia Civică, 1999, pp. 11-53.

Rado, Gino, *Revoluția română văzută în mass-media maghiară și germană*, în *Mass-media, represiune și libertate*, coordonator Lucian-Vasile Szabo, Timișoara, Editura Gutenberg Univers Arad, 2010, pp. 109-127.

OPINII ȘI ATITUDINI

De la Revoluția Pașnică la Revoluția Vajnică. Leipzig și Timișoara – destine convergente și divergente*

The first part of this paper underlines the implications of the concept of “hero” in the light of both the Peaceful Revolution which began in Leipzig and Berlin in 1989 and the “fight” for supremacy between these two heroic cities, starting from the book of the journalist Thomas Mayer: *“Helden der Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig / The Heroes of the Peaceful Revolution. 18 Portraits of the Pioneers from Leipzig”* and the column: *“Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt? / The End of the DDR. Which was the heroic city?”*, written by the journalist Evelyn Finger and published in September 2009 in the weekly newspaper from Hamburg, „Die Zeit”.

Further on, the Peaceful Revolution of the German Democratic Republic is compared to the Romanian Fearful Revolution which began in Timisoara, in December 1989, being thus emphasized the similarities and the differences between these two major European events, in the light of the tragic outcome of the last European Revolution.

Key words: Peaceful Revolution, Fearful Revolution, hero, Leipzig, Berlin, Timișoara, prayers, Christoph Wonneberger, Christian Führer, László Tórkés.

În Anul 1989 „fața” Europei s-a schimbat dramatic. Și ireversibil. Pentru unii în bine, pentru alții în rău, totul în funcție de orizontul fiecăruia de așteptare. Revoluțiile succedate în Europa în 1989 au fost urmarea unei boli instalate în „organisme” secătuite de foamete, sărăcie și război, care s-a prelungit decenii la rândul, dovedindu-se, aparent, incurabilă. Țările Europei de Est s-au molipsit vertiginos de boala comunismului, iar „anticorpii” care mai existau au fost insuficienți pentru a opri extinderea „infecției”.

* Comunicare susținută în 10 decembrie 2011, cu prilejul simpozionului *Revoluția din Decembrie 1989. Timișoara, primul oraș liber al României*, organizat de Asociația Memorialul Revoluției, sub patronajul Consiliului Județean Timiș și în colaborare cu Muzeul Banatului și cu Biblioteca Județeană Timiș.

Exceptând România, Revoluțiile din Europa de Est au avut o desfășurare total atipică față de cum ne obișnuise istoria. Revoluția din Germania se numește **Pașnică**, cea din Cehoslovacia este **de Catifea**, iar pe cea din România îndrăznesc să o denumesc **Vajnică**, după o prealabilă descindere în *Dicționarul explicativ al limbii române*, unde am găsit pentru cuvântul *vajnic* o mulțime de conotații: 1. energic, viguros, puternic; aprig, dârz; grozav, cumplit; 2. important, grav, serios; (rar, despre oameni) de seamă; marcant, ilustru. Cel puțin jumătate din aceste atribute se pot aplica Revoluției Române din Decembrie 1989, care a început cu lumânări, ca în Leipzig, dar s-a sfârșit cu sânge.

Am ales să pun Leipzigul față în față cu Timișoara la doi ani după demararea unei colaborări cu Asociația *Archiv Bürgerbewegung Leipzig / Arhiva Mișcării Civile Leipzig*, fondată în anul 1991, curând după *Wende / Cotitură*, cum numesc germanii perioada plină de transformări din Germania de Est, delimitată între alegerile locale din mai 1989 și primele alegeri parlamentare libere din martie 1990, fără de care nu ar fi fost posibilă Reunificarea Germaniei.

Colaborarea dintre Asociația *Archiv Bürgerbewegung Leipzig* și Memorialul Revoluției din Timișoara, despre care am vorbit pe larg în numărul 8 al buletinului nostru, s-a concretizat prin vernisarea, în noiembrie 2010, a expoziției itinerante *Revoluția Română din Decembrie 1989 în imagini* și prin prezentarea filmului *Noi nu murim!*, evenimente urmate de o interacțiune cu publicul.

Revenirea în țară a fost plină de impresii și emoții, dar și de cărți pe tematica acțiunilor de protest inițiate de grupurile opoziționiste care s-au format și au activat în Leipzig în anii ce au precedat căderea Zidului Berlinului din noiembrie 1989 și Reunificarea Germaniei din octombrie 1990.

Una dintre cărțile care m-au incitat la lectură a fost *Helden der Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig / Eroii Revoluției Pașnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, care face parte din Seria monografică a Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, apărută la Leipzig în 2009, sub semnătura lui Thomas Mayer, reporter șef la cotidianul „*Leipziger Volkszeitung*“, al cărui prim număr vedea lumina tiparului la 1 octombrie 1894.

Cartea în discuție am recenzat-o în numărul trecut al buletinului nostru, deci nu voi insista asupra ei. Motivul pentru care fac din nou referire la ea este că îmi slujește de minune la dezvoltarea temei abordate în lucrarea de față. Conceptul de *Erou* a suferit în timpurile noastre moderne o serie de metamorfozări, fapt ce reiese cu pregnanță din portretizarea celor 18

opoziționiști din Leipzig, întreprinsă cu recuzita jurnalistului, la care se adaugă o doză, nu mare, de implicare afectivă, dar suficientă pentru a ne apropia, odată cu autorul, de acești oameni care s-au decis să întreprindă ceva contra sistemului, fără să se gândească la consecințele gestului lor și fără să bănuiască, niciun moment, că vor intra în istorie.

„Un erou este o persoană cu capacități și trăsături care se disting în mod deosebit, pe care aceasta le pune în mișcare pentru realizări excepționale: așa numitele fapte eroice”¹, remarcă autorul în scurtul său cuvânt introductiv. Eroii portretizați în cartea lui sunt, ne avertizează Thomas Mayer, „(...) mai curând *eroi liniștiți*. Ei nu s-au aflat și nu se află nici în prezent, de cele mai multe ori, în atenția publică”². Acești eroi ai Leipzigului și, în ultimă instanță, ai Germaniei nu sunt, ne atrage atenția și Michael Beleites, fost colaborator al Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, în prefața sa la carte: „(...) războinici care au luptat cu sabia. Lor nu le este propriu nimic ce ține de forța militară, din contră: ei au dovedit *curaj civil* în mijlocul unui sistem al DDR-ului militarizat progresiv. Ei au pus în funcțiune rezistența lipsită de forță și, astfel, o participare hotărâtoare la Revoluția *Pașnică*.”³

În anul publicării cărții lui Thomas Mayer, Revoluția Pașnică a fost sărbătorită, la fel ca Revoluția noastră din Decembrie 1989, cu mult tam-tam în Germania. În săptămânalul hamburghez „Die Zeit” a apărut, în septembrie 2009, un articol cu titlu exploziv: *Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt?/ Sfârșitul DDR-ului. Care a fost orașul eroic?*, în care evenimentele Revoluției Pașnice sunt prezentate din unghiuri diferite de vedere, prin punerea față în față a orașelor Leipzig și Berlin, care „se bat” și acum, din 1989 încoace, pentru titlul de Oraș Eroic.

„Toate marile evenimente istorice din lume sunt povestite de două ori: o dată ca istorie a eroilor, cealaltă dată ca glumă”, își începe jurnalista Evelyn Finger, în articolul sus-pomenit, prezentarea imparțială a meritelor celor două orașe germane în derularea evenimentelor analizate.

Genul acesta nou al ironizării perioadei de cotitură din istoria recentă a Germaniei, așa-numitul *Wendewitz*, „a fost o reacție de apărare la mitizarea națională, care părea să se anunțe cu fluturări de steag la sfârșitul toamnei lui 1989. Dar el era și o anatemă contra imprevizibilului transformării revoluționare, contra fricii față de un viitor comun. Astăzi el este, ca formă colectivă a rememorării, consolare și compensație pentru eroii

¹ Thomas Mayer, *Eroii Revoluției Pașnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, p. 8.

² *Ibidem*, p. 8.

³ *Ibidem*, p. 9.

fără nume ai străzii, care nu sunt preamăriți separat”⁴.

Căderea Zidului Berlinului, evenimentul-vedetă al istoriei germanilor ani de-a rândul, a început să își piardă supremația. Astfel, se încearcă o reconsiderare a rolului Leipzigului și Berlinului în anul de grație 1989, prin rememorarea unei cronologii, de multe ori minimalizate, ca și curajul de care au dat dovadă atât grupurile de opozanți din Leipzig, cât și sutele de mii de locuitori ai orașului, care i-au invadat străzile în toamna decisivă pentru mersul istoriei. „Trăim în timpuri ironice, sceptice cu eroii. Deoarece am învățat să ne temem de curajul eroic ca fenomen care însoțește războiul și dictatura. Nefericită țara care are trebuință de orașe eroice! Până acum așa-numita Wende a fost sărbătorită cel mai mult ca și Cădere a Zidului, ca miracol care a venit asupra Berlinului împărțit, precum un cadou, de sus.”⁵

Despre miracol se vorbește nu doar referitor la Berlin, ci și la Leipzig. Un miracol ce va eluda, peste două luni și o săptămână, o mie și ceva de kilometri și va ajunge și la Timișoara, o dovadă în plus că miracolele nu cunosc niciun fel de granițe, fie ele de timp, spațiu, vârstă, naționalitate, religie sau culoare.

În acest sens, Michael Beleites subliniază în prefața sa că „«Minunea» de la Leipzig a fost posibilă doar pentru că atât de mulți oameni și-au riscat conștient viața! Unde altfel s-au demonstrat mai evident curajul civil și puterea rezistenței lipsite de forță decât în acea zi a destinului din Leipzig? Cei 70.000 de demonstranți din 9 octombrie 1989 nu au fost mai puțin «eroi» decât cei portretizați aici”⁶.

Deși i-am enumerat pe cei 18 eroi al Leipzigului în recenzia cărții, doresc să îi mai prezint o dată și pentru cititorii care nu au parcurs numărul trecut. Ei sunt, în ordinea stabilită de autor: Christoph Wonneberger, Jochen Läßig, Thomas Rudolph, Brigitte Moritz, Gisela Kallenbach, Gesine Oltmanns, Rolf-Michael Turek, Michael Arnold, Rainer Müller, Katrin Hattenhauer, Friedel Fischer, Edgar Dusdal, Roland Quester, Kathrin Walther, Jürgen Tallig, Petra Lux, Ernst Demele și Uwe Schwabe.

Despre activitatea lor subversivă și „pe față” am vorbit deja pe larg. O atenție aparte o voi acorda, de această dată, pastorului Christoph Wonneberger, cu care se deschide seria portretelor eroilor din Leipzig. Și asta pentru că acest pastor evanghelic a jucat un rol crucial în declanșarea evenimentelor Revoluției Pașnice din Germania. El a inițiat, încă din aprilie

⁴ Evelyn Finger, *Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt?/ Sfârșitul DDR-ului. Care a fost orașul-erou?*, „Die Zeit”, Nr. 39, 17.09.2009.

⁵ *Ibidem*, art. citat.

⁶ Thomas Mayer, *op. cit.*, p. 11.

1982, la Dreikönigskirche / Biserica Celor Trei Împărați din Dresda și, câteva luni mai târziu, în 13 septembrie 1982, la Nikolaikirche / Biserica Sfântul Nicolae din Leipzig, așa numitele *Montagsgebete / rugăciunile de luni*. Ele au continuat în fiecare luni, luni și ani de-a rândul, până în 1989, când s-au transformat în *Montagsdemonstrationen / demonstrațiile de luni*, cu marea de oameni care a inundat străzile Leipzigului. Până aici, scenele acestea parcă ne amintesc de ceva cunoscut. Un pastor, rugăciuni... Dar evenimentele iau, de aici încolo, o cu totul altă turnură...

Odată inițiate de către pastorul Christoph Wonneberger, rugăciunile de luni de la Biserica Sfântul Nicolae din Leipzig au fost coordonate, din 20 septembrie 1982 până în 1986, de către pastorul evanghelic Christian Führer. În 1986 organizarea rugăciunilor o preia pastorul Christoph Wonneberger, la cererea episcopului Friedrich Magirius, același care, doi ani mai târziu, avea să-l destituie din această funcție. Înștiințarea avea să o primească pastorul Christian Wonneberger printr-o scurtă, dar categorică scrisoare: „Dragă frate Wonneberger [...]. Am pregătit, între timp, o nouă organizare a rugăciunilor pentru pace pentru săptămânile viitoare. În ce mă privește, declar încă o dată că sunteți eliberat de misiunea dumneavoastră de până acum.”⁷

Motivul acestei măsuri abuzive și injuste este explicat foarte laconic și destul de vag: „După cum vă este cunoscut, locțiitorul meu, fratele Wugk, v-a explicat, în legătură cu ultima rugăciune dinaintea pauzei de vară, că dumneavoastră înșivă, prin modul dumneavoastră de a acționa, ați renunțat la competența dumneavoastră pentru funcția coordonării.”⁸

De „modul de a acționa” s-a legat și decizia episcopului de Cluj, Gyula Nagy, și a episcopului de Oradea, László Papp, privitoare la pastorul reformat László Tőkés, comunicată prin Circulara din 14 august 1989, chiar dacă, în acest caz, cei doi episcopi au binevoit să dea mai multe explicații pentru hotărârea lor: „Atât conducerea Bisericii, cât și autoritățile statului au dat dovadă de o îndelungată răbdare și îngăduință față de faptele sale, dar, prin tot ce face, amintitul preot continuă să rămână un prost exemplu atât pentru confrății săi, cât și pentru enoriași. Prin faptele și atitudinea sa, Tőkés László s-a autoexclus din rândul preoților Bisericii Reformate din țara noastră.”

Destituindu-l pe pastorul László Tőkés din funcție și ordonând transferul acestuia la Mineu, cei doi episcopi au declanșat, fără voia lor, adunarea crescândă a credincioșilor, inițial a celor reformați, revoltați de

⁷ *Ibidem*, p. 18.

⁸ *Ibidem*, p. 18.

măsurile abuzive, și ulterior a celor din celelalte confesiuni existente în România.

Despre izbucnirea, desfășurarea și apogeul evenimentelor din 1989 vorbește pastorul Christian Führer la modul obiectiv, dar și emoționant, în cadrul unui interviu realizat și transmis de DW World / Deutsche Welle World, în 6 ianuarie 2009.

Faptul că ziua de 9 octombrie se anunța ca o zi mai aparte a fost întărit de anunțul apărut în ziare, cum că „se va pune capăt contra-revoluției, dacă nu merge altfel, cu armele în mână”, precum și de o inițiativă a medicilor, care a dat de gândit și a sporit teama deja instalată, precizează pastorul Christian Führer, punctând, mai departe: „Pe 8 octombrie la slujbă au venit medici să ne anunțe că în spitale s-au eliberat saloane special pentru victime, în cazul unei intervenții armate. Cu o teamă cumplită se apropia ziua de 9 octombrie.”

Demonstrația masivă din Leipzig, din 9 octombrie 1989, a fost precedată de o serie de măsuri luate de forțele de ordine, care au fost echipate, până la un punct, la fel ca în Timișoara în Decembrie 1989, cu uniforme de luptă, scuturi și tancuri. Au lipsit din peisajul timișorean al represiunii câinii, care fuseseră, totuși, comandați de Elena Ceaușescu. Erau pregătiți pentru intervenție 8.000 de polițiști și soldați ai Armatei Populare, iar până la ora 14.00 Biserica Sfântul Nicolae era deja ocupată de aproximativ 600 de colaboratori ai Partidului Unității Socialiste a Germaniei. Spitalele au fost dotate cu rezerve de sânge, iar personalului medical i s-a impus să rămână și în schimbul de după-amiază și de noapte.

Afluența oamenilor spre Biserica Sfântul Nicolae și spre celelalte biserici a fost de nestăvilit. Nici măcar de teama unei represiuni armate. Evenimentul este rememorat cu acuitate de către pastorul Christian Führer în cadrul interviului menționat: „Am permis accesul a 6000 până la 8000 de oameni în bisericile din centrul orașului, mai mulți nu puteau intra, dar veniseră cam 70.000. Nu mai puteam ieși din biserică, toată curtea Bisericii Sfântul Nicolae era plină de oameni.”

Oamenii adunați în curtea Bisericii Sfântul Nicolae nu au venit cu mâna goală. Forma de protest declanșată în fața bisericii sau în biserică s-a derulat atât la Leipzig, cât și la Timișoara, într-o ținută și cu o recuzită adecvată. „Toți aveau, subliniază pastorul Christian Führer, lumânări în mâini și lumânările înseamnă renunțare la violență. Ai nevoie de ambele mâini pentru a proteja flacăra și nu poți ține pietre sau bastoane cu mâinile.”

În volumul *Temeswar. Symbol der Freiheit / Timișoara. Simbolul libertății*, semnat de către Hans Vastag, Görgy Mandics și Manfred Engelmann, este surprins episodul adunării enoriașilor în fața casei

pastorului László Tőkés, cu referire și la locații ale revoltei de pe meleaguri străine: „În 13 decembrie santinelele sunt retrase în mod surprinzător din fața casei pastorului, fără îndoială, pentru a da impresia că totul este în ordine. La început se adună în fața casei de pe Strada Timotei Cipariu doar femei mai în vârstă cu lumânări în mâini, ca la un priveghi. Din 15 decembrie structura mulțimii adunate este deja cu totul diferită. Securitatea supraveghează din fundal orice mișcare, dar nu intervine. Ea așteaptă. Astfel oamenii devin mai curajoși. Ei știu de la televiziune că în Leipzig, Berlin și Praga revolta a început asemănător, printr-o adunare de oameni.”⁹

Surpriza autorităților comuniste germane avea să fie foarte mare, iar reacția lor a fost... lipsa de reacție, relatează, în continuare, pastorul Christian Führer: „Ulterior, un membru al SED¹⁰ spunea: «Pregătisem totul, eram pregătiți pentru orice, numai pentru lumânări și rugăciuni nu». Ca atare, poliției nu i s-a comandat să intervină. Dacă ar fi fost aruncate pietre sau polițiștii ar fi fost atacați, atunci aveau mână liberă și ar fi fost la fel ca întotdeauna. Așa s-au retras tancurile, fără să tragă, iar noi am știut: RDG nu mai este ce era în cursul dimineții. Atunci mai mult am bănuit decât să știm deja că aici se întâmplă lucruri mari. De înțeles am înțeles mai târziu.”

Lumânările din fața casei pastorului reformat au conferit, pentru început, mulțimii securitate în fața... Securității. Dar odată cu schimbarea centrului de greutate al manifestațiilor, din 16 decembrie, starea de lucruri a scăpat de sub control, iar calea pașnică a dialogului, pe care și-au dorit-o manifestații, s-a pierdut.

Deznodământul acțiunii de protest inițiate în Leipzig în 9 octombrie nu l-a cunoscut, desigur, nimeni dintre cei implicați, nici măcar nu l-a putut intui. În acest sens, pastorul Christian Führer face câteva precizări semnificative: „Nu aveam nicio siguranță. Ne temeam zi și noapte, dar credința era mereu mai mare decât teama. Știam de la Isus despre puterea căii pașnice și că este singura pe care putem merge. Pentru că, atunci când apelezi la violență, devii precum dușmanul, și binecuvântarea lui Dumnezeu te părăsește. Este ceea ce le-am transmis tinerilor în timpul rugăciunilor, iar ei, în mod surprinzător, au dus la bun sfârșit misiunea și au renunțat la violență. Am trăit atunci – ceea ce și astăzi mă impresionează enorm – cum masele au exprimat în două cuvinte binecuvântarea lui Christos: «Fără violență!». Și nu doar au aclamat, ci au și mers consecvent pe calea pașnică.

⁹ Hans Vastag, Görgy Mandics, Manfred Engelmann, *Temeswar. Symbol der Freiheit / Timișoara. Simbolul libertății*, Editura Amalthea, Viena, 1992, p. 114.

¹⁰ SED: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands / Partidul Unității Socialiste a Germaniei.

Dacă există ceva ce merită a fi numit minune, atunci acolo a avut loc o minune. Nu ne reușise nicio revoluție, era pentru prima oară, și fără niciun fel de vărsare de sânge. Era, cu adevărat, începutul.”

O minune a avut loc și la Timișoara în Decembrie. Și la Timișoara s-a strigat „Fără violență!”. Dar, din păcate, minunea a fost acompaniată de (re)vărsare de sânge. În Piața Maria, în seara de 16 decembrie, nu s-a tras încă în manifestanți, ci s-au operat arestări, continuând apoi cu Județana de Partid, Piața Libertății, Parcul Central-Catedrală, Hotelul „Continental”, Piața Operei, Piața 700, Piața Josefîn ș.a.m.d., unde vor avea să cadă, curând, primele victime sub rafalele de gloanțe. Dacă mai adăugăm alte zone fierbinți ale orașului, precum Podul Decebal, Calea Girocului și Calea Lipovei, obținem harta completă a unei Timișoare aflate în stare de asediu.

Dacă în Leipzig armele au rămas tăcute, iar tancurile au încremenit pe locurile lor, în Timișoara, iar apoi în celelalte orașe care s-au solidarizat cu revoluționarii timișoreni, culminând cu Bucureștiul, aceste instrumente ale represiunii au prins rapid viață, luând-o, în schimb, pe cea a demonstranților sătui de comunism și dornici de libertate și democrație. Ironia soartei, în Timișoara și București trupurile manifestanților nu au fost sfărțecate doar de gloanțe, ci chiar și de tancuri, amplificându-se, astfel, grozăvia faptelor derulate în săptămâna Revoluției.

O scurtă trecere în revistă a efectelor intervenției armate în Timișoara și Leipzig ne oferă un indiciu clar asupra faptului că destinul Timișoarei, convergent, până la un punct, cu cel al Leipzigului, se abate apoi dramatic, în toate sensurile posibile ale cuvântului.

În Timișoara, în zonele enumerate mai sus, au fost arestate aproximativ 978 de persoane, începând cu 16 decembrie și terminând cu 19 decembrie. În Leipzig, pe parcursul uriașei demonstrații din 9 octombrie, la care au participat peste 70.000 de oameni (conform unelor date, cifra s-ar ridica chiar la 100.000), nu numai că nu s-a tras, dar nu s-a recurs la niciun fel de forță armată. Arestări au avut loc în Leipzig, în schimb, la manifestațiile precedente, cum ar fi cea din 7 octombrie, cu prilejul celei de-a 40-a aniversări a DDR-ului, la care au luat parte 4000 de persoane, dintre care arestate au fost 210.

Trecând la victime, trebuie să lăsăm deoparte Leipzigul și să ne raportăm, de această dată, doar la Timișoara și, pentru a nu fi individualiști, la București și la întreaga țară, cu precizarea că cele mai multe victime s-au înregistrat după căderea dictatorului Ceaușescu, deci începând cu după-amiaza de 22 decembrie și în zilele următoare.

Nu trebuie uitat că victime nu au fost doar din rândul civililor. Și forțele de intervenție, angrenate în reprimarea Revoluției de la Timișoara,

București și din celelalte orașe, și-au plătit tributul.

Se vehiculează mai multe cifre privind victimele Revoluției din întreaga țară: 1104 conform unei statistici a Ministerului Sănătății, 1142 și 1290 conform Secretariatului de Stat pentru Problemele Revoluționarilor, respectiv Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, cărora li se adaugă peste 3000 de răniți.

Bilanțul acesta al morților a avut un efect imediat asupra aparținătorilor și maxim, prin toate implicațiile care decurg de aici, asupra copiilor. Conform datelor deținute de Secretariatul de Stat pentru Problemele Revoluționarilor, au rămas fără părinți 748 de copii, fiind declarați urmași de Eroi-Martiri.

Dar a rămâne în viață în urma participării la o revoltă sau la o revoluție nu constituie întotdeauna un prilej de bucurie. Gloanțele și chiar și bătăile din arest au lăsat urme adânci și ireversibile în trupurile, creierele și sufletele celor care le-au încasat, pe care, din păcate, nu le poate șterge nimeni și nimic.

Revoluția din Decembrie 1989 a fost și rămâne o aspră lecție de istorie. O lecție de eroism și demnitate, din care transpare cu limpiditate morala: nemulțumirile sociale ale unui popor nu se rezolvă cu armele în mâini și cu tancurile pe străzi, ci prin calea pașnică a dialogului, pe care au pornit, inițial, la fel ca eroii Revoluției Pașnice din Leipzig, și revoluționarii timișoreni, urmați de cei din întreaga Românie.

Adina **HORNEA ABRUDA**

Timișoara – spirit viu și contestatar

This paper gives an objective account of the evolution of the City of Timisoara in the spirit of freedom and highlights the essential aspects of the events occurred in this city in December 1989. The first part of this paper is in fact a commemoration of the student movement from Timisoara which took place on October 30th 1956 and which was not only an important moment for the anti-communist resistance of the Romanians but also a first step of solidarity with other countries from the Soviet Bloc, such as Poland and Hungary.

In December 1989, Timisoara proved to be a living spirit, being thus the spark which ignited the fight against the communist regime. This study underlines the importance of Timisoara in the struggle for earning freedom but also in instauration of democracy in Romania. The inhabitants of Timisoara, by their outstanding courage proven in December 1989, emboldened the vast majority of Romanians to revolt against the communist regime and, most importantly, against the dictators Nicolae and Elena Ceausescu; therefore, they are an eloquent example to be followed. The current rights and freedoms are owed to the fact that the Romanians stood up for their belief and causes, in spite of the brutal repression organized by the authorities that faithfully served the communist regime.

Key words: communism, Revolution, 1989, Timișoara, freedom

Atitudinea Timișoarei din Decembrie 1989 a fost dovada vie a refuzului de a se conforma regimului dictatorial, dar mai ales represiei comuniste. Timișoara a fost scânteia care a contribuit la aprinderea și extinderea focului revoluționar împotriva comunismului.

Nu este o întâmplare faptul că în 1956 în Timișoara a izbucnit mișcarea studențească îndreptată împotriva regimului comunist, dar mai ales a ocupației sovietice, scandându-se atunci: „Afară cu rușii din țară!”, „Ne-am săturat de robie!”, „Vrem libertate!”, „Unde este grâul nostru?”, „Jos mâinile de pe Ungaria!”, „Cerem libertatea presei și cuvântului prevăzute în Constituție!”, „Ce caută rușii la uraniul și petrolul nostru?”.

Mișcarea studențească din Timișoara, din 30 octombrie 1956, nu a avut succes, totuși a semnalat o amenințare clară la adresa conducerii comuniste și a jugului sovietic, dar și o primă solidaritate cu statele Europei devenite sateliți ai URSS: Polonia și Ungaria, care își manifestaseră opoziția împotriva rigurosului control al URSS.

În anii '50, în județul Timiș s-au înregistrat mai multe acțiuni îndreptate împotriva regimului comunist, a ocupației sovietice, pronunțându-se pentru mai bune condiții de trai. Într-un material de sinteză elaborat în noiembrie 1956 de Regionala PMR Banat, sunt menționate zeci de localități rurale și numeroase întreprinderi industriale din Timișoara, Arad, Lugoj și Reșița, unde oamenii s-au pronunțat împotriva normelor

mari, a salariilor mici, a cotelor împovărătoare din produsele agricole, a prezenței trupelor sovietice în România și a înfeudării țării intereselor URSS.

La Timișoara, cu prilejul dezbaterilor organizate în întreprinderi, muncitorii au abordat dificultățile cu care se confruntau, au condamnat lipsa produselor alimentare. Notele informative primite zilnic la Regionala PMR Banat, din localități și întreprinderi, au menționat că „manifestările antisovietice sunt tot mai numeroase”. Pe zidurile instituțiilor publice sunt inscripționate lozinci anticomuniste, la Timișoara s-a scris „Vrem pâine! Suntem împotriva URSS!”. În Lugoj s-au răspândit manifeste cu următorul text: „Muncitori, studenți și elevi, grăbiți lupta voastră pentru eliberarea României de sub jugul sovietic!”; „Luați exemplul poporului ungur!”; „Jos Gheorghiu-Dej cu clica lui de parveniți!”; „Luptați pentru o viață mai bună și pentru libertate!”. Nu au lipsit manifestările violente împotriva autorităților comuniste locale. În satul Darova țăranii au amenințat activiștii de partid și au atacat delegatul regional însărcinat cu colectarea cerealelor, s-a strigat în public: „Jos comuniștii, trăiască Regele Mihai!”¹.

Anii au trecut, iar în 1989, Timișoara a aprins izbăvitoarele flăcări ale Revoluției². Ea a devenit o speranță pentru români, fapt ce reiese și din mesajele telefonice sau scrise prin care unii români își exprimau următoarele gânduri față de atitudinea și spiritul timișorean: „Timișoreni, suntem alături de voi!”; „Timișoreni, voi sunteți singura noastră speranță!”; „Suntem alături de voi și vă iubim!”; „Oare ne puteți ierta vreodată?”. Au existat mesaje de solidaritate, precum și injurii și amenințări, existau persoane ce nu doreau căderea regimului comunist, nu doreau instaurarea unui regim democratic, în care poporul intra în posesia unor drepturi reale, își putea exprima opiniile libere, era lipsit de constrângere și avea un cuvânt important de spus în conducerea țării. Nu întotdeauna românii au făcut cele mai înțelepte alegeri când i-au desemnat pe conducătorii statului, dar dreptul de a vota a fost câștigat prin sacrificiu uman, prin vărsare de sânge.

Timișoara a fost văzută ca un oraș ideal, o cetate ideală a luptei împotriva comunismului, a neocomunismului travestit în social-democrație³. Din cele mai multe articole redactate de regretatul Iosif Costinaș reiese foarte clar că timișorenii au continuat să lupte și după căderea regimului

¹ Teodor Stanca, *Remember 1956*, Biblioteca Cercului de Studii VESTUL, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2011, pp. 20-21.

² Florin-Gabriel Mărculescu, *Trăiască Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14120/86, 3 martie 1990, pp. 1-2.

³ Iosif Costinaș, *Timișoara trăiește și nădăjduiește*, în „România Liberă”, nr. 14358/324, 29 ianuarie 1991, pp. 1-2.

dictatorial, pentru ca noua putere instaurată să respecte drepturile câștigate și să facă dreptate privind evenimentele din 1989. Relevantă pentru spiritul Timișoarei este formularea acestuia: „Nu suntem supraoameni, nu suntem mai-mult-decât-oameni. Trăim și nădăjduim într-un oraș numit Timișoara”.

După Revoluție, noua putere politică, legitimată prin alegerile libere organizate la 20 mai 1990, a fost contestată, deoarece F.S.N. apărea ca un „partid unic” sau cel puțin prerogativele pe care și le-a atribuit erau de așa natură⁴. „Scopul F.S.N. este instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român. (...) Întreaga putere în stat este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale. Lui i se vor subordona Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților Ministerului de Interne.”⁵.

Revenind la Revoluția din Timișoara, trebuie menționat că aceasta a început cu un glas încet, slab, însă treptat a luat amploare, a dispărut teama față de brutala represiune⁶. Între 13-15 decembrie 1989, în Piața Maria, credincioșii reformati demonstrează pașnic, cu lumânări în mâini, păzindu-l pe pastorul László Tőkés, ce urma să fie evacuat. Erau demonstrații pașnice, de mică amploare, dar permanente, inițiate de comunitatea religioasă reformată maghiară. Începând cu dimineața zilei de sâmbătă, 16 decembrie, aproximativ 50% din cei aflați în Piața Maria erau oameni ai Timișoarei (nu mai erau doar credincioși reformati unguri), de toate vârstele și din toate categoriile sociale.

Ziua de 16 decembrie 1989 semnifică declanșarea manifestației revoluționare, atunci s-a scandat „Jos Ceaușescu!”, „Libertate!”. Între orele 20,00-21,00, dinspre Podul Maria, de peste canalul Bega, vin spre casa lui Tőkés aproximativ 2000 de manifestanți, scandând: „Vin studenții!”, „Libertate!”, „România liberă!”, „Jos Ceaușescu!”, „Vrem democrație!”, „Nu plecăm, nu te dăm!”, „Ceaușescu pică, nu ne este frică!”. S-a cântat „Hora Unirii” și „Deșteaptă-te, române!”⁷. În decembrie 1989, națiunea română și-a exprimat voința înlăturării regimului totalitar și a instaurării unui regim democratic, întemeiat pe un stat de drept, bazat pe separația

⁴ George Munteanu, *Mersul Revoluției*, în „România Liberă”, nr. 14359/325, 30 ianuarie 1991, pp. 1-2.

⁵ *Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale*, în „Luptătorul Bănățean”, nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 1.

⁶ Zoltan Kovacs, *Istoria merge doar înainte*, în „Agenda”, nr. 50, 12 decembrie 1992, p. 1.

⁷ Florin Medeleț, Mihai Ziman, *O cronică a Revoluției din Timișoara. 16-22 decembrie 1989*, Tiraj II, Ediția I, aprilie 1990, pp. 3-5.

puterilor și garantarea prin lege a drepturilor naturale⁸.

În cadrul acestui studiu mi-am propus să surprind câteva aspecte privind participarea armatei la Revoluția Română de partea sau împotriva populației aflate pe străzi. Referitor la această problemă, Asociația Cadrelor Militare din Garnizoana Timișoara a afirmat că armata este instituția fundamentală a statului ce are ca nobilă și supremă misiune apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei. Trebuie să acționeze legal și în nicio împrejurare împotriva poporului⁹. Un grup de cadre și militari în termen din Garnizoana Timișoara a declarat că armata aflată în stradă nu a făcut altceva decât a respectat ordinele primite, sutele de cadre și militari în termen au executat ordinele venite de la minister, armată, mare unitate, unitate, subunitate. În armată se aplică principiul executării ordinelor primite. Toți militarii cuprinși în verigile inferioare ocupă poziția de executanți.

În 16 decembrie 1989 în Timișoara s-a declarat starea de necesitate pentru unitățile militare. În 17 decembrie s-a primit alarma de luptă, armata executând ordinul dat, devenind, prin urmare, „instrument al puterii”, era legată prin jurământ față de fostul comandant suprem, „odiosul dictator”¹⁰. Grupul de cadre a afirmat că a urmat o perioadă de totală dezinformare, exista o îndoctrinare cu informații ireale, ce ascundea adevărul despre mișcările și cererile revendicative ale cetățenilor Timișoarei. Ordinele ce trebuiau executate veneau într-un ritm amețitor. Aceștia au specificat că executarea ordinelor a fost singura posibilitate, în cazul refuzării executării, armata din Timișoara ar fi fost condamnată la moarte, cu acuzația de **ÎNALTĂ TRĂDARE**. De asemenea, s-a afirmat că, în cazul refuzului de a executa ordinele primite, astăzi niciunul dintre militarii acestui oraș nu mai era în viață, deoarece puteau fi condamnați la moarte și executați fără a fi judecați în fața unei Curți Marțiale.

Grupul de cadre a susținut că în 19/20 decembrie 1989, odată cu trecerea armatei de partea poporului, s-a declanșat sentimentul dreptății și al adevărului în rândul armatei. În acel moment, marile unități și unitățile militare erau înzestrate cu tancuri, rachete, avioane și elicoptere, fapt ce ar fi putut declanșa un adevărat război civil, cu consecințe catastrofale pentru națiunea română. În 17 decembrie 1989, cu armamentul și muniția din

⁸ *Comitetele cetățenești în slujba drepturilor omului*, în „România Liberă”, nr. 14220/186, 6 august 1990, p. 2.

⁹ *Comitetele permanente ale Asociației Cadrelor Militare din Garnizoana Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14321/287, 1 decembrie 1990, p. 2.

¹⁰ Denumirea pe care grupul de cadre și militari în termen din Garnizoana Timișoara i-o dau lui Nicolae Ceaușescu.

dotarea trupelor din Timișoara s-ar fi distrus orașul. Armata a hotărât să nu mai fie la cheremul forțelor represive și a trecut de partea populației din Timișoara. Prin atitudinea luată, de fraternizare cu populația din Timișoara, armata din județ era considerată trădătoare. Ministrul Apărării Naționale, Vasile Milea, a fost amenințat cu plutonul de execuție de către dictator. Armata și-a menținut ferm poziția¹¹.

În mod cert, armata a reprezentat pentru Nicolae Ceaușescu un instrument distructiv al „huliganilor” aflați în stradă, cu întreaga armată a țării de partea sa, fără îndoială, ar fi reușit să pună capăt Revoluției.

Ceaușescu a încercat să minimalizeze evenimentele din Timișoara: „În zilele de 16 și 17 decembrie, sub pretextul împiedicării aplicării unei sentințe judecătorești legale, câteva grupuri de elemente huliganice au organizat o serie de manifestări și incidente, trecând la atacarea unor instituții de stat, distrugând și jefuind o serie de clădiri, de magazine, de clădiri publice, iar în ziua de 17 decembrie și-au intensificat activitatea împotriva instituțiilor de stat și de partid, inclusiv a unor unități militare. (...) Populația din Timișoara cunoaște și a văzut toate aceste distrugerii de tip fascist care au avut loc. (...) Deoarece acțiunile grupurilor antinaționale, teroriste, au continuat, unitățile militare – conform Constituției și în conformitate cu legile țării – au fost obligate să se apere, să apere ordinea și bunurile întregului oraș, de fapt să apere ordinea în întreaga țară. (...) Armata și-a îndeplinit pe deplin datoria față de patrie, față de popor și cuceririle socialismului! Dacă armata și unitățile de ordine nu și-ar fi îndeplinit datoria și răspunderea față de patrie, față de popor, ar fi însemnat să nu răspundă jurământului, să nu îndeplinească prevederile Constituției țării de a acționa cu fermitate în apărarea cuceririlor socialiste, a cuceririlor întregului popor, a independenței, integrității și suveranității României”¹².

Populația aflată în stradă a avut nevoie de sprijinul armatei, ea a strigat lozinci din care reiese disperarea cu care își dorea ca armata să treacă de partea ei: „Ostași, veniți cu noi!”, „Armata e cu noi!”.

Referitor la Timișoara, în cadrul programului Adunării Generale, activul de partid din 16-17 decembrie 1989, „tovarășul” Radu Bălan și cei prezenți au precizat:

În momentul instituirii stării de necesitate li se interzice oamenilor să circule singuri: domiciliu și loc de muncă; se interzic spectacolele; se

¹¹ Grup de cadre și militari în termen din Garnizoana Timișoara, *Armata a fost alături de populația din Timișoara. Dar cu ce risc?*, în „Renașterea Bănățeană”, nr. 31, 9 februarie 1990, pp. 1-2.

¹² *Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu*, în „Drapelul Roșu”, nr. 13952, 21 decembrie 1989, p. 1.

interzice vânzarea de băuturi.

Acțiunea a pornit de la un preot reformat „dușman” care „în 1987 desfășoară înainte și după ce episcopatul i-a retras calitatea, el a trebuit să părăsească locuința, el trebuia să părăsească Timișoara. Să elibereze locuința. A refuzat să se mute. Episcopia a cerut județului pentru evacuare (sic!). Nu a voit să se evacueze deși s-a stat de vorbă cu el. A cerut sprijinul credincioșilor. Participanții, pleava societății și copii. S-a transformat în manifestări criminale. Mai toate unitățile devastate. Au dat foc, au distrus mașinile pompierilor. Au fost distruse mijloace de transport, autoturisme. S-a încercat să nu se folosească forța două zile la rând. Acțiunile au fost alimentate cu băuturi.*”

Avertisment insistent

„S-au folosit cartușe oarbe, apoi s-a tras în picioare – situația a fost impusă.

Legile sunt obligatorii.

Sîntem hotărâți să apărăm orânduirea cu orice preț, chiar sacrificii.

Sîntem hotărâți să mergem înainte.

Cine vrea să se opună se va lovi de forța noastră, 5, 6, 7, mii.

Studentii nu au participat.

Gărzile patriotice nu au fost prezenți, superficialitate în pregătirea acestora.

Fiecare om să fie la lucru, văzut fiecare caz de neprezentare.

Cei arestați vor fi discutați în conducere și analizați.

Să se investigheze acei care au participat și discutați.”

Tov. Ilie Matei¹³

„Dacă vin la fabrică pentru provocare, loviți.

Acțiune antisocialistă, antiromânească.

Acțiunea este deosebit de gravă.

În ieșirea din schimb să nu se tragă din plin, oamenii să nu iasă din casă când se atacă militar,

unități să tragă în plin.

Au lovit în partid și aprovizionare.”

Tov. Pacoste¹⁴

* Seria de agramatismе ține de „recuzita” vremii, mostre concludente ale „limbajului de lemn” al demnitarilor comuniști.

¹³ Ilie Matei – fost demnitar comunist, secretar cu probleme de propagandă al CC al PCR, fost prim-secretar al județului Timiș, înlocuit din funcție de Radu Bălan.

¹⁴ Cornel Pacoste – fost demnitar comunist, membru al Comitetului Politic Executiv al PCR. În 9 octombrie 1973 a fost numit în funcția de adjunct al ministrului Afacerilor

„Distrugerii au fost...

Să nu slăbim spiritul de combativitate și de educare.”

Tov. Bălan¹⁵

„Activul nostru se desfășoară în colectivele de muncă.

Să se dispună să se ducă în liniște acasă, să le asigurăm că este liniște și securitate.

Să combatem zvonurile, propaganda.

Prezența armatei s-a făcut o necesitate de a opri cetele distructive¹⁶.

Colonelul Gheorghe Văduva a afirmat că începând cu 16-17 decembrie 1989 în România a avut loc o diversiune radioelectronică de proporții formidabile, cu valoare strategică. Inițiatorii acestei acțiuni știau exact unde se aflau stațiile noastre de radiolocație, care sunt frecvențele de lucru și mijloacele de apărare antiaeriană a teritoriului. Concomitent cu acțiunile din aer s-au desfășurat acțiuni ale teroriștilor, de pe sol (reale sau simulate). S-a urmărit destabilizarea vieții și producerea unei catastrofe prin trimiterea armatei la frontieră. Asta a fost, după cum a declarat colonelul Gheorghe Văduva, problema importantă cu care s-a confruntat armata în acele zile, nu lupta de stradă.

Referitor la evenimentele din Timișoara din perioada Revoluției, colonelul a afirmat că au existat 4 grupuri distincte de civili:

- a) cei care au atacat unitățile militare, depozitele de muniții și alte obiective strategice;
- b) cei care au devastat magazinele pentru a fura;
- c) „observatorii” pasivi;
- d) revoluționarii propriu-ziși.

A completat această afirmație cu precizarea că armata nu a tras decât în cei aparținând primului grup¹⁷.

Morții și răniții Revoluției atrag după sine întrebarea fără răspuns:

Externe. În 9 noiembrie 1974 a devenit membru deplin în CC al PCR. În anii '80 a fost prim-secretar al județului Timiș. În 1989 a fost numit viceprim-ministru al Guvernului.

¹⁵ Radu Bălan – fost demnitar comunist, prim-secretar al Comitetului Regional și Județean Timiș al UTC între 1963-1972. Între 1977-1981 a fost primar al municipiului Timișoara, iar între 1981-1987 prim-secretar al județului Hunedoara. Între 1987-1989 a fost președinte al Comitetului de Stat al Planificării. În 3 noiembrie 1989 a fost numit prim-secretar al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Timișoara.

¹⁶ *Inedit: Din carnetul unui prim-secretar. Însemnări din perioada revoluției*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.

¹⁷ Bogdan Ficeac, *Întrebări multe, răspunsuri puține*, în „România Liberă”, nr. 14188/154, 29 iunie 1990, p. 2.

Cine a tras? În cadrul audierii, martorul Predonescu Nicolae¹⁸ declară că s-a dat un ordin de înarmare a efectivelor militare de la Timișoara sub indicativul „alarmă de luptă parțială”. Tot acesta declară că ordinul a avut statut de document „strict secret” și a fost transmis codificat. Acest ordin nu putea fi dat decât de ministrul Apărării Naționale. Comandantul Regimentului 90 Mecanizat era, la ora 14,00, locotenent-colonelul Paul Vasile. Acesta se pare că i-a raportat lui Predonescu Nicolae că a fost dat indicativul de „alarmă de luptă parțială” de către ministrul Apărării Naționale, generalul Vasile Milea. Indicativul presupunea ca unitățile cu statut de pace să se pregătească pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. De asemenea, indicativul presupunea distribuirea armamentului și a muniției aferente la toate eşaloanele și formațiile militare. La ora 17,00 la Comandamentul Diviziei 18 Mecanizate era maiorul Vlăduțiu¹⁹.

Au fost constituite 10 patrulare a câte 10 militari dotați cu arme, dar fără muniție. Patrurilele au fost retrase în data de 17 decembrie, la ora 5,00. Acesta a negat și că ar fi ordonat în 17 decembrie scoaterea în stradă, de la Regimentul de tancuri UM 01115, a șase tancuri cu muniție de război. Tancurile au fost blocate de către manifestanți în Calea Girocului, iar maiorul Paul Vasile a primit ordin să le deblocheze²⁰. În 17 decembrie după-amiază, colonelul Blidaru i-a raportat că generalul Milea a dat ordin să fie scoase în scopul intimidării, în orașul Timișoara, opt tancuri de instrucție, care nu erau dotate cu muniție aferentă tancului și nici cu muniție de infanterie²¹. Acesta susține că nu a existat nicio sesizare din care să reiasă că vreun soldat sau ofițer ar fi dat ordin de tragere. La Podul Decebal s-a tras în oameni în 17 decembrie după-masă, astfel că s-au înregistrat morți și răniți. Referitor la acest aspect, Predonescu afirmă că nu are informații²². Tot acesta susține, în timpul audierii, că se poate să fi fost trase focuri de avertisment, dar nu știe de vreun rănit sau vreun mort la obiectivele militare, deoarece santinelele trag în sus focuri de avertizare²³.

Totuși, din păcate, cineva a tras, morții și răniții sunt dovada cea mai vie a acestui fapt. Au fost judecați de Tribunalul Militar Extraordinar, pentru săvârșirea infracțiunilor de genocid și complicitate la genocid, următorii

¹⁸ Predonescu Nicolae a avut grad de locotenent-colonel în Decembrie 1989 și a îndeplinit prin cumul funcția de locțiitor al comandantului Diviziei 18 Mecanizate „Decebal” din Timișoara.

¹⁹ *Procesul de la Timișoara*, volumul VII, Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, 2009, p. 4090.

²⁰ *Ibidem*, pp. 4109-4110.

²¹ *Ibidem*, p. 4124.

²² *Ibidem*, pp. 4110-4111.

²³ *Ibidem*, p. 4109.

inculpați:

General Macri Emil
Colonel Sima Traian
Colonel Anastasiu Gabriel
Colonel Baci Ion
Lt.-colonel Atudoroaie Gheorghe
Maior Radu Tinu
Maior Avram Gheorghe
Căpitan Mișea Eugen
Căpitan Grui Tiberiu
Locotenent major Peptan Eugen
Iosef Emilian Zamfir (civil)

Colonel Popescu Ion
Colonel Teodorescu Filip
Colonel Deheleanu Ion
Colonel Ghircoiaș Nicolae
Lt.-colonel Corpodeanu Ion
Maior Veverca Iosif
Căpitan Ciucă Valentin
Căpitan Preda Laurențiu
Căpitan Bucur Viorel
Ganciu Gheorghe (civil)

Urmasă să fie trimise în judecată alte persoane ce au fost implicate în evenimentele din 16-25 decembrie 1989 în Timișoara²⁴. Colonelul Dragoș Drăgoi a afirmat că sunt nefondate acuzațiile aduse armatei privind participarea, îndeosebi în Timișoara, la genocid, specificând, totodată, că în România nu a avut loc niciun genocid, noțiunea fiind total improprie pentru a denumi faptele petrecute în decembrie 1989²⁵.

Revoluția a demonstrat solidaritatea timișorenilor. Timișoara s-a dovedit a fi orașul care a declanșat lupta împotriva comunismului, care a cerut și și-a câștigat libertatea. Ziarul „Timișoara”, prin jurnaliștii săi, îi îndemna pe timișoreni să-și păstreze curajul și demnitatea și să nu uite că mereu trebuie să aibă un punct de vedere, să nu se supună „indicațiilor de la centru”. În articolele apărute în presă s-a evidențiat și apreciat faptul că o parte a armatei a luptat de partea poporului român. De exemplu, în 1990, jurnalistul Lucian-Vasile Szabo le cerea timișorenilor să nu uite că în acest oraș o parte s-a alăturat populației, fiind pregătită să apere poporul de orice atac extern. Tot Lucian-Vasile Szabo a subliniat, referitor la atitudinea curajoasă, din 1989, a Timișoarei, că aceasta a dat dovadă de superioritate, legând de această afirmație constituirea, încă din data de 20 decembrie 1989, a Frontului Democratic Român²⁶.

Timișoara este orașul-erou, un exemplu remarcabil, este cea care a

²⁴ Vasile Cozma (procuror militar șef, locotenent-colonel de justiție), *Comunicat din partea Procuraturii Militare Timișoara*, în „Timișoara”, nr. 2, 24 ianuarie 1990, p. 1.

²⁵ Bogdan Ficeac, *Întrebări multe, răspunsuri puține*, în „România Liberă”, nr. 14188/154, 29 iunie 1990, p. 2.

²⁶ Lucian-Vasile Szabo, *Ce se întâmplă la Timișoara?*, în „Timișoara”, anul I, nr. 9, 13 februarie 1990, pp. 1-3.

demonstrat întregii țări că toate categoriile sociale au interese comune: libertatea și prosperitatea²⁷. Victimele Revoluției și populația aflată pe străzi și-au pus în pericol viața, și-au apărat cu tărie libertatea și au crezut în forța acestui oraș, au crezut în poporul român, căruia au reușit să-i redea demnitatea²⁸. Timișoara a dat semnalul Libertății²⁹. În urma Revoluției, a efortului timișorenilor, „Dictatura a murit!”³⁰.

Cu regret amintesc că după 1989 s-a ajuns ca oameni precum Doina Cornea și Corneliu Coposu să fie calomniali, să se afirme despre morți că sunt huligani, iar despre Timișoara că este rușinea țării³¹. Sunt afirmații nefondate, dar permise în România, deoarece neadevărul își găsește mereu un loc favorabil în țara noastră.

Există un adevăr ce nu poate fi uitat sau ignorat, și anume acela că *poporul român*, prin efortul și curajul dovedit, și-a câștigat libertatea. Libertatea a constituit, de-a lungul istoriei, un ideal de atins... așa se poate înțelege efortul depus de români în 1989 și câștigul poporului prin victoria împotriva dictaturii comuniste. S-a instaurat democrația, ceea ce a atras după sine câștigarea de drepturi și libertăți, cum ar fi dreptul de a vota, trecerea la pluripartidism politic; presa a devenit liberă, prin urmare libertatea opiniei și a cuvântului a devenit o normalitate.

Morții Revoluției merită cinstiți, ei au adus victoria, ei au adus libertatea. Timișorenii au deschis noi pagini de istorie, 16 decembrie a devenit o zi emblematică nu doar pentru Timișoara, ci și pentru întreaga Românie. Frica a fost prezentă în sufletele timișorenilor, a continuat să existe mereu, numai că dorința de libertate a fost mai intensă ... astfel că s-a depășit pragul fricii. Îmi exprim regretul pentru pierderile umane înregistrate la Timișoara și în alte orașe-martir, dar consolarea timișorenilor pentru sângele vărsat este libertatea câștigată și căderea comunismului.

Jertfa Timișoarei nu trebuie uitată, este întru totul justificată declararea Timișoarei oraș- martir. Timișoara a manifestat opoziție față de noua putere instaurată. Jurnalistul Iosif Costinaș declara că nu este încă dovedită moralitatea acelei noi puteri, motiv pentru care Timișoara a reamintit că s-a murit pentru dreptate, libertate și drepturi. Curajul

²⁷ *Declarație de solidaritate cu Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14338/304, 27 decembrie 1990, p. 8.

²⁸ Ada Buga, *Timișoara știe...*, în „Amicul Public Nr. 1”, nr. 3, 9 martie 1990, p. 3.

²⁹ Emil Vlădeșan, *Ce se întâmplă cu Revoluția Noastră?*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.

³⁰ *Un scenariu posibil (I)*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.

³¹ Ioan Deac, *Comunismul este incompatibil cu societatea modernă*, în „Agora”, nr. 7, 1991, p. 3.

Timișoarei reiese din declanșarea unei revolte ce a îmbrăcat, mai târziu, haina unei revoluții. Timișoara a intrat singură în luptă și a reușit să lupte cum a știut mai bine.

Concluzia relevantă privind orașul Timișoara este că a fost un spirit viu, unul contestatar (atât față de regimul dictatorial existent până în decembrie 1989, cât și față de noul regim instaurat), o inimă plină de speranță, tânără și sănătoasă, după cum afirma regretatul Iosif Costinaș. Luptând împotriva forțelor represive, Timișoara a înscris în istoria României pagini de glorie, de curaj și demnitate.

Orașului Timișoara îi sunt atribuite cuvinte ca demnitate, libertate, curaj. Revoluția Română îi impune României obligația de a deveni țara în care Demnitatea, Adevărul și Libertatea să fie o realitate, nu un vis. Aceste trei drepturi fundamentale trebuie să înlocuiască umilința, minciuna și constrângerea.

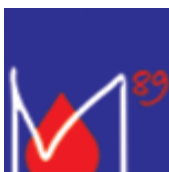
Cristina **TUDOR**

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ:

- Buga, Ada, *Timișoara știe...*, în „Amicul Public Nr. 1”, nr. 3, 9 martie 1990.
- Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale*, în „Luptătorul Bănățean” nr. 2, 23 decembrie 1989.
- Comitetele cetățenești în slujba drepturilor omului*, în „România Liberă”, nr. 14220, 6 august 1990.
- Comitetele permanente ale Asociației Cadrelor Militare din Garnizoana Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14321/287, 1 decembrie 1990.
- Costinaș, Iosif, *Timișoara trăiește și nădăjduiește*, în „România Liberă”, nr. 14358/324, 29 ianuarie 1991.
- Cozma, Vasile, *Comunicat din partea Procuraturii Militare Timișoara*, în „Timișoara”, nr. 2, 24 ianuarie 1990.
- Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu*, în „Drapelul Roșu”, nr. 13952, 21 decembrie 1989.
- Deac, Ioan, *Comunismul este incompatibil cu societatea modernă*, în „Agora”, nr. 7, 1991.
- Declarație de solidaritate cu Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14338/304, 27 decembrie 1990.
- Ficeac, Bogdan, *Întrebări multe, răspunsuri puține*, în „România Liberă”, nr. 14188/154, 29 iunie 1990.
- Grup de cadre și militari în termen din Garnizoana Timișoara, *Armata a fost alături de populația din Timișoara. Dar cu ce risc?*, în „Renașterea Bănățeană”, nr. 31, 9 februarie 1990.
- Inedit: Din carnetul unui prim-secretar. Însemnări din perioada revoluției*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.
- Mărculescu, Florin-Gabriel, *Trăiască Timișoara*, în „România Liberă”, nr. 14120/86, 3 martie 1990.
- Procesul de la Timișoara*, volumul VII, Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, 2009.
- Munteanu, George, *Mersul Revoluției*, în „România Liberă”, nr. 14359/325, 30 ianuarie 1991.
- Szabo, Lucian-Vasile, *Ce se întâmplă la Timișoara?*, în „Timișoara”, anul I, nr. 9, 13 februarie 1990.
- TRIC, *Un scenariu posibil (I)*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.
- Vlădeșan, Emil, *Ce se întâmplă cu Revoluția Noastră?*, în „Revoluția”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

- Medeleț, Florin, Ziman, Mihai, *O cronică a Revoluției din Timișoara. 16-22 Decembrie 1989*, Tiraj II, Ediția I, aprilie 1990.
- Stanca, Teodor, *Remember 1956*, Biblioteca Cercului de Studii VESTUL, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2011.

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Un simpozion dedicat Revoluției Române din Decembrie 1989

On December 10th 2011, on the occasion of the commemoration of 22 years from the Romanian Revolution from December 1989, the “Memorialul Revoluției” Association, in partnership with the Museum of Banat and Timis County Library, organized a symposium on a symbolic theme: “*The Revolution of December 1989. Timișoara, the first Romanian free city*”. The symposium was held at “Maria Theresia” Bastion, in the protocol hall of the Museum of Banat of Timisoara. There have been delivered 36 presentations by experts from various fields, such as historians, journalists, philologists, archivists, clergymen of the Orthodox Church, retired army officers and revolutionists. Although the presentations were chiefly focussed on the Romanian Revolution, they also approached several aspects from the period of the communist regime (1945 – 1989).

Key words: symposium, “Memorialul Revoluției”, Museum of Banat, book launch, scientific papers.

Trecerea fiecărui an de la Revoluția din Decembrie 1989 este un prilej de comemorare a acestui eveniment de o deosebită însemnătate pentru istoria noastră națională. Nu putem și nu trebuie să uităm curajul de care a dat dovadă Timișoara în 1989, totul în numele Libertății.

Cu ocazia împlinirii a 22 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989, Asociația Memorialul Revoluției, în colaborare cu Muzeul Banatului și Biblioteca Județeană Timiș, a organizat un simpozion pe tema *Revoluția din Decembrie 1989. Timișoara, primul oraș liber al României*.

Simpozionul s-a desfășurat sub patronajul Consiliului Județean Timiș, pe parcursul zilei de 10 decembrie 2011 la Bastionul „Maria Theresia”, în sala de protocol a Muzeului Banatului din Timișoara.

Au fost susținute 36 de comunicări de către specialiști din diverse domenii, precum istorici, jurnaliști, filologi, arhiviști, clerici ai Bisericii Ortodoxe (prelatul Ionel Popescu), ofițeri în rezervă, revoluționari. Menționăm și participarea fostului procuror militar Romeo Bălan, care i-a anchetat, în cadrul Procesului de la Timișoara, pe generalii Mihai Chițac și Victor Stănculescu, precum și pe alți reprezentanți ai Securității și Miliției care au participat la reprimarea Revoluției din Decembrie 1989, unii dintre ei fiind trimiși în judecată. Redăm, în continuare, programul simpozionului:

Cuvânt de deschidere:

Constantin Ostaficiuc – Președinte al Consiliului Județean Timiș

Dan Leopold Ciobotaru – Managerul Muzeului Banatului Timișoara

Traian Orban – Președintele Asociației Memorialul Revoluției Timișoara

Tudor Crețu – Managerul Bibliotecii Județene Timiș

LANSARE DE CĂRȚI:

Gino Rado, *Memorial 1989 – Buletin științific și de informare*, Editura Memorialul Revoluției 1989, nr. 2(9)/2011, Timișoara, 2011.

Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011.

Eugeniu Criste, Gen. brigadă (r) Vasile Herebea, Col. (r) Horea Gana, Gervasio Curnis, Emil Șimăndan, *Infernul în România – Revoluția Română din Decembrie 1989 în presa italiană*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2011.

Eugeniu Criste, Constantin Mustață, *Teroare în Ardeal (vol. III)*, Editura Roza Vânturilor, București, 2011.

Vali Corduneanu, *Evoluția presei timișorene în primii ani postbelici*, Editura David Press Print 2011.

Moderatori: Radu Păiușan, Tudor Cristina, Adrian Deheleanu

Vali Corduneanu – Rolul manifestației din 24 Noiembrie 1944 în instaurarea comunismului în județul Timiș-Torontal;

Radu Păiușan – Noi aspecte din istoricul activității Partidului Național Popular în anul 1946;

Loredana Tănăsie – Aplicarea Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944 pe teritoriul Banatului (1944-1948);

Mihai Pârvulescu – Aspecte din timpul colectivizării în anii 1959-1962 în județul Mehedinți;

Ramona Băluțescu – Greco-catolicii din zona noastră și adierea schimbărilor în anii '80 (mărturii);

Adrian Deheleanu – Viața cotidiană în România în anii '80 ai secolului XX;

Vasile Rămneanțu – Receptarea evenimentelor din anul 1989 din Europa de Est de către diplomația românească;

Horia Mustețiu – Mărturii despre Decembrie 1989 în orașul Timișoara;

Gino Rado – Legalitatea acțiunilor instituțiilor de stat în reprimarea demonstrațiilor Revoluției Române din Timișoara;

Constantin C. Gomboș – Noi, cei din Calea Lipovei – însemnările unui ofițer român despre evenimentele din Decembrie 1989 din Timișoara;

Gheorghe Secheșan – Eseu despre Timișoara – Decembrie 1989. Dialog cu un tanchist;

Lucian-Vasile Szabo – Anchetarea răniților în spital;

Romeo Bălan – *Victimele Revoluției. Timișoara 1989*;
Afrodita Cionchin – *Revolta morților din Decembrie 1989*;
Victor Țundrea – *O informare din 18 Decembrie 1989 prezentată la Comitetul Municipal P.C.R. Timișoara*;
Marius Mioc – *Timișoara – oraș liber în 20 Decembrie 1989 – mit sau realitate?*;
Lucian Petraș – *Aspecte ale Revoluției Române din anul 1989 desfășurate la Arad*;
Emil Arbonie – *Decembrie 1989. Starea de spirit, situația operativă și colaborarea româno-ungară la Punctul de Frontieră Curtici*;
Dumitru Tomoni – *Controverse ale Revoluției din Timișoara: Catedrala Ortodoxă Română în Decembrie 1989*;
Eutimiu Ștefan Lifa – *Caracteristici specifice dictatorilor din toate timpurile*;
Alexandru Gyuris – „*Revoluție*” – confuzii conceptuale;
Cristina Tudor – *Timișoara – spirit viu și contestatar. Decembrie 1989*;
Ionel Cionchin – *Revoluție, revoltă anticeaușistă sau lovitură de stat?*;
Costel Balint – *Obsesiile fostului dictator*;
Adina Hornea Abruda – *De la Revoluția Pașnică la Revoluția Vajnică. Leipzig și Timișoara – destine convergente și divergente*;
Teodor Pocol – *A fost sau nu a fost Revoluție?*;
Laurențiu Nistorescu – *Aspecte de drept internațional privitoare la revoluțiile euro-asiatice din 1989-1991*;
Ionel Popescu – *Preoți ortodocși timișoreni luptători în Revoluția din Decembrie 1989*;
Sergiu Soica – *Biserica Greco-Catolică din Banat în timpul Revoluției din 1989*;
Claudiu Călin – *Dieceza Romano-Catolică din Timișoara între desființare abuzivă și renaștere. Efectele anilor 1948 și 1989 pentru Biserica Romano-Catolică din Banat*;
Simona Mocioalcă – *Biserica Reformată între dizidență, reconciliere și ecumenism*;
Ioan Hațegan – *Un istoric prin Timișoara în Decembrie 1989*;
Tiberiu Ciobanu – *Evenimentele din Decembrie 1989, între ficțiune și adevăr istoric*;
Miodrag Ciurușchin – *Evenimentele din Decembrie 1989 reflectate în atitudinea țăranilor cooperatori*;
Mihai Deheleanu – *Presa franceză despre Revoluția Română*;
Diana Dincă – *Cărțile Revoluției de la Timișoara*.

După cum reiese din program, simpozionul a găzduit nume importante ale vieții culturale timișorene. Din auditoriu s-au remarcat Lucian Ionică, directorul TVR Timișoara, istoricul Eugen Mioc, realizatorul TV Vasile Bogdan și Lorin Fortuna, președintele Asociației de Revoluționari „Victoria”, care s-a implicat și în discuțiile ce au urmat după prezentarea lucrărilor.

De asemenea, au fost prezente și persoane interesate de cunoașterea unor aspecte noi privind evenimentele din Decembrie 1989 (studenți sau absolvenți de istorie, jurnalism, teologie, dar și revoluționari).

Simpozionul a fost deschis la ora 11.00 prin luarea cuvântului de către prof. dr. Vasile Dudaș (cercetător științific din partea Muzeului Banatului), președintele Memorialului Revoluției, dr. Traian Orban, și managerul Bibliotecii Județene Timiș, Tudor Crețu. Un moment important din program l-a constituit lansarea cărților

menționate mai sus. Simpozionul s-a bucurat de prezența prof. univ. dr. Radu Păiușan, care a fost moderatorul discuțiilor.

Comunicările prezentate au avut ca subiect Revoluția Română, dar s-au aplecat și asupra unor aspecte din perioada regimului comunist (1945-1989). Nu se poate trasa o limită definitorie între cele două momente semnificative ale istoriei României, deoarece Revoluția din 1989 a fost urmarea directă a efectelor dictaturii comuniste din România asupra poporului. De asemenea, evenimentele din Decembrie 1989 nu pot fi rupte de contextul internațional al anului 1989.

Simpozionul, în ansamblu, s-a remarcat prin diversitatea și multitudinea punctelor de vedere susținute și argumentate în lucrări bine documentate.

Prima lucrare a luat în discuție anul 1944, manifestația din 24 noiembrie, în care directorul Muzeului Presei „Sever Bocu” (Jimbolia), Vali Corduneanu, a surprins rolul acestei manifestații în instaurarea comunismului în județul Timiș-Torontal. Radu Păiușan, prof. univ. dr. la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, secția istorie, a prezentat câteva aspecte din istoricul activității Partidului Național Popular în anul 1946. Au urmat comunicări pe teme precum Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944 pe teritoriul Banatului și colectivizarea agriculturii în județul Mehedinți. Nu au fost omise nici aspecte care au vizat Biserica Greco-Catolică, Romano-Catolică, Ortodoxă și Reformată, reliefate în lucrări interesante, audiate cu un deosebit interes de publicul prezent la eveniment. Cele mai multe lucrări s-au încadrat la tema Revoluție, care, de altfel, a fost subiectul principal dezbătut.

Tema Revoluției a fost tratată și dezbătută din mai multe unghiuri, sub mai multe aspecte, cu o implicare maximă în cazul participanților la evenimente, cum este cazul lui Marius Mioc¹ și Costel Balint². Printre cei prezenți la simpozion s-au numărat și revoluționari sau martori la evenimentele din 1989. Este important de menționat că nu s-a făcut referire doar la evenimentele petrecute în Decembrie 1989 la Timișoara, ci și la Arad.

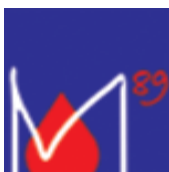
Simpozionul și-a atins scopul, anume acela de a-i aduna la masa discuțiilor pe cei ce acordă un rol important cercetării cu seriozitate a unor etape importante din istoria națională.

Prin acest eveniment, Asociația Memorialul Revoluției, alături de celelalte instituții de cultură din Timișoara, a readus în discuție aspecte din perioada comunismului, cu accent pe evenimentele din Decembrie 1989. Mulțumim pe această cale tuturor celor care au avut amabilitatea de a pregăti comunicări științifice și de a fi prezenți la acest simpozion dedicat trecerii a 22 de ani de la Revoluția Română.

Cristina **TUDOR**

¹ În 16 decembrie 1989 s-a alăturat mulțimii prezente în fața casei preotului László Tőkés. După câteva ore este arestat și depus în Penitenciarul Timișoara, de unde va fi eliberat în 20 decembrie.

² Participant la evenimentele din Decembrie 1989, prezent, asemeni lui Marius Mioc, în fața casei parohiale a lui László Tőkés, începând din 16 decembrie 1989. A fost arestat în noaptea de 16/17 decembrie și eliberat în 20 decembrie din Penitenciarul Timișoara.

IN MEMORIAM

Maria Petrașcu, jurnalist-cavaler al Ordinului Național „Serviciul Credincios”

Memorialul Revoluției l-a pierdut pe unul dintre cei mai apropiați și importanți colaboratori de istorie orală, Maria Petrașcu. Jurnalist motivat și aprig, Maria Petrașcu a revoluționat mass-media brașoveană, dar nu numai. Asociația Memorialul Revoluției i-a acordat Mariei Petrașcu, în anul 2005, *Diploma pentru Jurnalism în slujba Adevărului*. În ciuda obstacolelor pe care le întâmpină orice jurnalist, mai ales unul de investigație, care deranjează prin subiectele pe care le abordează, cu siguranță se poate spune că Maria Petrașcu a incomodat personaje „făcătoare de istorie”. Ea însăși revoluționară, și-a dedicat ultimii ani din viață unui serial care a adus în atenția publicului ceea ce s-a petrecut în *zilele de foc ale Brașovului*, zeci de interviuri cu participanți la Revoluție, ofițeri și civili, martori, dialoguri cu personaje care au spulberat, prin mărturiile lor, enigma evenimentelor brașovene, datorită tenacității și îndărătniciei acesteia. Dar dincolo de preocuparea pentru evenimentele istorice, Maria Petrașcu a fost un om interesat de soarta oamenilor, punând accent pe fiecare destin în parte.

Date biografice

Maria Petrașcu s-a născut în 18 septembrie 1953, la Ileni, în Țara Făgărașului, într-o familie care a avut de suferit din cauza regimului comunist. A lucrat în fabrică pentru a se putea înscrie la Facultatea de Jurnalistică. Dosarul de admitere cerea „candidați veniți din câmpul muncii”, astfel că, la 19 ani, a reușit să se înscrie la un institut de învățământ superior. După absolvire, s-a mutat la Brașov și a rămas fidelă convingerilor sale de care nu s-a dezmințit în meseria de ziarist, dar și familiei: soțul cu care împărtășea ardoarea profesiei și cei doi copii, un fiu și o fiică. Pentru a-i înțelege măcinarea care i-a curmat brusc viața, se cuvine o scurtă incursiune în parcursul acesteia.

În 21 decembrie 1989, dimineața, Maria Petrașcu, îmbrăcată în

negru, anunță în redacția ziarului „Drum nou“ că este în doliu după copiii de la Timișoara. În anii care au urmat a căutat neîncetat, mereu cu speranța că va putea scrie despre adevăr și dreptate. A părăsit, în 1992, „Gazeta de Transilvania“ (fostul ziar „Drum Nou“), apoi a scris alături de soțul ei la „Mesager”, „Observator”, „Alternativa”, apoi la „Ziua”. Ultimul ziar în care a semnat a fost „Brașovul tău”. Dar nu au fost și cele din urmă articole, pentru că Maria Petrașcu a fost o prezență vie pe bloguri și site-uri de opinie. După ce soțul ei, Marius Petrașcu, unul dintre cei mai importanți ziariști brașoveni, creator al mai multor publicații, s-a stins în 29 iulie 2003, Maria Petrașcu s-a îngrijit de lucrările lui rămase nepublicate.

În anii 2000 a realizat la postul de televiziune TVS Holding, în paralel cu munca de știvist, un ciclu de emisiuni impresionante despre luptătorii anticomuniști români și un documentar despre crimele Revoluției și vinovații pentru morții din Brașov, film distins cu mai multe premii. Membră a Asociației „21 Decembrie” Brașov, Maria Petrașcu a luptat până în cel din urmă ceas pentru aflarea adevărului Revoluției și demascarea impostorilor și a „afacerilor” cu certificate de „remarcat”. Ca și alți jurnaliști căutători de adevăr, a căzut și ea, răpusă de infarct, precum legendarul Ioan Monoran al Timișoarei.

Crezul Mariei Petrașcu

„Sunt jurnalistă. Îmi fac meseria cu pasiune, aceeași ca și atunci când am scris primul articol de ziar. Nu am obosit, nu m-am plictisit și nu am abdicat de la principiile care guvernează această profesie. Nu m-am îmbogățit financiar, ci doar spiritual. Nu regret și nu voi regreta niciodată vila, mașina, conturile consistente din bănci pe care nu le am. Mă bucur ori de câte ori pot schimba, prin ceea ce fac, puțin din multul și greul angrenaj ruginit ce ține în loc această țară și acest popor. Fiecare milimetru cucerit este pentru mine echivalent cu o mare și muncită victorie! Din toate aceste motive și din multe altele cred că și în breasla noastră, ce nu a putut scăpa de cancerul generalizat al corupției, în care jurnaliștii adevărați sunt sufocați de cohortele de ziariști «tastatură» sau «tonomat», dintre care unii au și exercițiul tristelor vremi trecute când scriau orice la comanda partidului comunist totalitar, trebuie să se producă o schimbare majoră. Dar schimbarea aceasta, atât de necesară, trebuie să vină din interiorul breslei și nu dinafara sa, și nu impusă, ci asumată. Altfel ne paște pericolul unei rușinoase înregimentări forțate, politică și economică, iar jurnaliștii vor ajunge să fie doar niște biete și jalnice prelungiri ale unor potențați ai zilei și să ia poziție de drepti înainte să li se ordone acest lucru! Tinerii jurnaliști pot

aduce schimbarea! Cu condiția să accepte apostolatul impus de profesia lor!”

Presa brașoveană, în doliu

Colegii din Brașov, dar nu numai, plâng pierderea jurnalistului și omului Maria Petrașcu. Citez din presa brașoveană, „Monitor Expres” și „Bună ziua, Brașov!”:

„Mult prea încercată de punțile unui destin copleșitor, dar mereu hotărâtă să înfrunte tot ceea ce credea că-i este dat de îndurat, inima Mariei a cedat sub povara ultimelor frământări. În ultimele zile era foarte marcată, după ce, în 22 decembrie 2011, la comemorarea Eroilor Revoluției din '89, a fost lovită peste față de Bella Demeter, unul dintre oamenii lui Dorin Lazăr Maior. A depus o plângere la poliție, însă fără niciun rezultat din partea celor care urmau să cerceteze cazul. A publicat și o Scrisoare deschisă, în care îi cerea deputatului PSD Constantin Niță sancționarea lui Dorin Lazăr Maior, și el membru PSD, pentru incidentul violent și incalificabil petrecut la ceremoniile de comemorare a Eroilor din Decembrie '89. Din păcate, a fost din nou ignorată. Era hotărâtă însă să-și continue lupta pentru demascarea criminalilor și a impostorilor revoluției, așa cum a făcut de peste 20 de ani. Inima Mariei n-a mai vrut să bată în această lume care prea deseori a trădat-o.”

„În noaptea de 22 spre 23 decembrie 1989, Maria Petrașcu, împreună cu soțul ei, regretatul jurnalist Marius Petrașcu, aveau să scoată la lumină primul ziar al revoluției române: LIBERTATEA. Era pentru ei speranța a ceea ce va fi noua Românie. Peste exact 22 de ani, în care contesta impostorii revoluției, avea să fie, din nou, agresată și amenințată. Cu o zi înainte, la ultima comemorare a revoluției la care avea să participe, jurnalista, vicepreședintă a Asociației «21 Decembrie» 1989 – Brașov, fusese lovită peste față. Nici colegul său, Ioan Demi, președintele asociației, nu a scăpat de pumnii atacatorilor «revoluționari». Parchetul din Brașov, la două săptămâni de la evenimente, încă «procesă» plângerea penală făcută, în ciuda faptului că întreaga altercație a fost filmată de zeci de camere și s-a desfășurat chiar sub ochii jandarmilor. Bătută, șicanată, hărțuită, urmărită și agresată din nou, după emisiunea TV, amenințată cu moartea, o femeie singură în fața mafiei revoluționare. Inima sa a cedat, într-o dimineață, înainte de a-și trimite revista presei, la care lucra. Ultima sa transmisie purta titlul «Covasna și Harghita au adoptat stema Ungariei!» și se încheia cu întrebarea retorică «Până când?»... Scuturându-și dezinvolt praful ori de câte ori era lovită de câte un glonț, întotdeauna s-a ridicat din

tranșee zâmbind. S-a luptat, chiar și singură, așa cum ne învață prin exemplul lor martirii, și a căzut ca o lacrimă de sânge. Credea cu o putere de nezdruncinat în mântuirea și învierea României. Maria Petrașcu a trăit și a murit la datorie, pentru țara sa, pentru Dumnezeu și neamul său.”

Victor Ronce, ziarist online, lansează întrebarea: „Cine a omorât-o pe Maria Petrașcu?...” „Maria Petrașcu a fost, după părerea mea, una dintre ultimele, dacă nu chiar ultima jurnalistă luptătoare din fosta presă română. Nu, nu mai știu o altă jurnalistă care să se fi confruntat cu agenții komintern-ului înainte de 1989, chiar și în 15 noiembrie 1987, la Brașov, apoi în 1989, care să fi înfruntat sfidător frica generală cuibărită în sânul acestui popor, pe 21 decembrie, în redacția unui ziar brașovean, și, începând cu 22 decembrie, gloanțele generate de operațiunea KGB de reocupare a României.”

Departe de a cădea într-o latură a politicului sau a senzationalului de tabloid, indiferent de care partid ar fi vorba, este de netăgăduit faptul că, în cercetările pentru aflarea adevărului, Maria Petrașcu s-a lovit, și ea, ca alți jurnaliști, de obstacole și persoane care – vrem, nu vrem – trebuie numite așa cum se intitulează ele, indiferent de cine ar fi vorba. Dar jurnalista a căzut într-o capcană printre aceste hățișuri, din care nu dorea să iasă înainte de a le tăia din rădăcini. Apartenența la filiala unei asociații de revoluționari nu a ajutat-o, ci dimpotrivă, i-a grăbit sfârșitul.

Decorată post-mortem de președintele țării, Traian Băsescu

Nu numai colegii din mass-media și de la Asociația „21 Decembrie” – filiala Brașov – i-au apreciat tenacitatea și importanța activității. Instituția prezidențială a luat act de moartea acesteia, prin oferirea unei distincții de către șeful statului.

Președintele Traian Băsescu a semnat miercuri, 11 ianuarie 2012, decretul privind conferirea post-mortem a Ordinului Național „Serviciul Credincios” în grad de cavaler jurnalistei Maria Petrașcu. Potrivit unui comunicat al Președinției, șeful statului i-a acordat jurnalistei din Brașov această distincție „în semn de recunoștință și apreciere pentru obiectivitatea și profesionalismul de care a dat dovadă de-a lungul unei cariere de excepție în presă, reprezentând un exemplu pentru tinerele generații de jurnaliști”.

Jurnalista Maria Petrașcu la ultima comemorare a eroilor
din Decembrie 1989.

(Sursă foto: „Bună ziua, Brașov!”; „Monitor Expres”)

Fără doar și poate, Maria Petrașcu a fost strigătul Brașovului și glasul adevărului. Era interesată de adevărul pur, așa cum au fost și sufletele nevinovate ale copiilor sacrificați în acel sângeros Decembrie 1989. În acest sens, am avut personal o colaborare cu autoarea serialului brașovean, colegă de breaslă, la un material privind minorii decedați la Brașov. Am avut ocazia să mă conving de profesionalismul său, de colegialitatea promptă și de spiritul pozitiv de care dădea dovadă, în ciuda dificultăților inevitabile din această activitate.

A plecat dintre noi în zorii zilei de marți, 10 ianuarie 2012, la ora 4,00, răpită de un infarct pricinuit de supărările din ultima perioadă. A fost înmormântată cu salve joi, 12 ianuarie 2012, la orele amiezii, la Cimitirul din Livada Poștei, alături de soțul ei, jurnalistul Marius Petrașcu.

Din nefericire, a murit prea repede, căci mai avea multe de spus, iar noi trebuie să recunoaștem că am pierdut un cercetaș din linia întâi. Prin documentarele sale, neobosita Maria Petrașcu a deschis o ușă spre lumină, prin căutarea adevărului. A trecut pragul acestei uși pentru a ajunge în lumina infinită. Poate că acolo, la cele veșnice, a găsit adevărul suprem spre a se opri din căutare și a veghea la împărțășirea lui. Dumnezeu s-o odihnească în pace!

Adrian Călin

La răscrucea dintre 2011 și 2012, mai precis în 26 decembrie 2011, Memorialul Revoluției a mai pierdut un militant pentru libertate, pe Adi, așa cum îi spuneau apropiații, mai precis prietenii și colegii care i-au devenit familia de care avea nevoie și de care soarta l-a privat.

Asociația „17 Decembrie” a Răniților și Familiilor Îndoliate din Timișoara a anunțat, în 27 decembrie, pe site, încetarea din viață a lui Adrian Călin. A fost înmormântat în 29 decembrie 2011, la ora 13,00, în Timișoara, conform dorinței lui – după cum se precizează pe același site.

Adrian Călin s-a născut în 1 octombrie 1969, la Brașov. Din nou, Brașov, printr-o stranie coincidență. „A venit la Timișoara înainte de Revoluție, pentru a-și găsi un rost”, iar în Decembrie 1989 a fost victima represiunii.

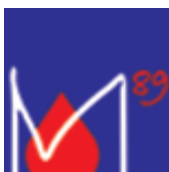
Rănit la braț, la Podul Decebal, în timpul evenimentelor din Decembrie 1989, în 17 Decembrie – *duminica neagră a Timișoarei* –, tânărul a rămas cu o sănătate precară, care s-a agravat după 1996, când i-au fost amputate ambele picioare, un handicap cu care greu se împăca.

Povestea lui v-am relatat-o într-unul din primele numere ale

Buletinului nostru. Fără familie și o rudă apropiată, cu o copilărie tristă – crescut la orfelinat – , Adi a trăit peste un deceniu – ultimul din viață – la azilul-spital din Ciacova, în județul Timiș, unde l-am vizitat și intervievat, între anii 1998 -2000, dar și în 2007-2008, împreună cu colegii de la Memorial. A fost unul dintre tinerii care au ieșit în stradă necondiționat, din dorința de a trăi mai bine, în libertate. A vrut să aibă, și el, „rolul său la schimbare” – după cum îmi mărturisea. Și l-a avut, cu certitudine. Adi și-a găsit libertatea deplină.

Pios omagiu acestor suflete trecute în lumea celor dreți!

Liza **KRATOCHWILL**

COLAJE DE CELULOID

Pe urmele diversioniștilor, contra manipulării

A critical approach on both the manipulation as an efficient political instrument for controlling the state of affairs and the state's government methods enforced to a nation, using high impact cinematographic examples and references to well-known books and mass-media information. Exhaustively documented fragments excerpted from a special file on communism, kept in the archive of the Romanian National Television – at that time, the single television in the country, which was, at the same time, the major instrument of propaganda of Ceausescu's dictatorial government: the episode of the bare opposition, depicting the rebellion of an “outcast” against the supreme leader and the offense brought to the cult of personality instituted by the presidential couple, the single trenchant case which had ever occurred in the plenum of the Romanian Communist Party's Congress – all these episodes are transposed in history-living pages intended not only to provide a better understanding of both the past and the identity as a nation, but also to illustrate the Romanians' mentality and behaviour. The witnesses' testimonies and the accurate narration of the events allow the reader to actually understand the moments of the Romanians' recent history, moments which involved real players and which faced a turning point in a cold December night – the night of the generals.

Key words: diversionists, Constantin Pârvulescu, Nicolae Dragoș, Paul Niculescu Mizil, the 12th Congress of the Romanian Communist Party, Ceaușescu, Romanian National Television, the night of the generals.

„Diversioniștii” au reușit să profite de labilitatea structurii asaltate, mizând pe disperarea foștilor nomencluriști, dar și a poporului, prin haos și dezinformare. Vidul de putere a fost background-ul în care s-au petrecut evenimentele din capitală, dar și din celelalte orașe în care s-a manifestat și s-a murit. Îndeosebi după 22 decembrie.

Mulți dintre actorii de pe scena evenimentelor din capitală, dar și din culisele acesteia, au creat – unii poate inconștient și dezinteresat – o stare de confuzie, de panică și isterie, pentru a avea sub control situația. Practic a fost o competiție în care au fost angrenate persoane și grupuri cu o anumită preocupare și cu un anumit statut social. Experiența pentru a interveni la un asemenea moment politic și social nu prea o avea nimeni, deoarece în România faptele petrecute au fost mult mai dramatice decât în celelalte țări

ex-comuniste din Est. Ca atare, în strategia intervenției publice era importantă priza la populație. Și cine ar fi putut avea atunci mai multă simpatie în rândul românilor decât actorii Ion Caramitru, Mircea Diaconu și regizorul Sergiu Nicolaescu?... Tot așa cum, după ani, pe postul B1TV, la talk-show-ul *Nașul*, a intervenit regizorul și omul politic Sergiu Nicolaescu, care, cu vehemență, i-a replicat moderatorului și invitaților acestuia – Petre Roman, Gelu Voican Voiculescu, Alex Stoenescu – că „(...) i-a dat, la acel moment, vot de încredere unui anumit cadru militar, în vâltoarea evenimentelor din clădirea fostului Comitet Central și de la Ministerul Apărării, unde se vehicula pericolul exploziei și necesitatea evacuării clădirii”.

Această avalanșă informativă denotă două interpretări explicative: intenția de a fi îndepărtați cei nedoriți, nepoftiți – ceea ce presupune că exista un plan prestabilit de preluare a puterii – sau o motivație spontană pentru ca starea de fapt să nu se agraveze și să nu degenereze în evenimente mai grave. Discuția de la nocturna emisiune se axa pe înregistrarea Televiziunii Române Libere, *Noaptea generalilor*, în care apar, preponderent, vorbind la telefoane și dând ordine, generalii Gușă, Vlad și diverse personaje politice, într-o înregistrare de arhivă care a captat atenția privitorilor.

Reacția la acel bombardament informatic (apă otrăvită, elicoptere, rachete, teroriști), din care era dificil de cunoscut ce este real, a fost ca-n filmul *Războiul lumilor*, regizat de Orson Welles, de panică și de isterie în masă, conform scenariului unui război psihologic care a creat cele mai multe victime. „Teroriștii” au fost declarați, în acele zile de haos și de ambuscade, vinovați pentru morții de după 22 decembrie. Dar cine au fost ei? Conform unui reprezentant oficial al Libiei, a cărui declarație a fost preluată dintr-o emisiune iugoslavă și redată într-un documentar al TVR, teroriștii nu ar fi fost de origine libiană, ci israeliană (vezi serialul *Revoluția Română în direct* – Tatulici, Tatomir). Declarație fulminantă și interpretabilă care ne reamintește de apropiata relație pe care au avut-o Nicolae Ceaușescu și Muammar Gaddafi, colonelul revoluționar care, în 1969, a condus lovitura militară de stat ce a înlăturat monarhia și a proclamat Republica Arabă Libiană. După cum se știe, Gaddafi, șeful statului libian, care a făcut ravagii și amenința atât Europa, cât și SUA, și-a găsit și el sfârșitul, violent, în 2011, fiind o lungă perioadă în topul știrilor internaționale. Informația privind implicarea teroriștilor pe teritoriul României mi-a fost dezmințită, în anul 2000, de însărcinatul cu anchetele, Dan Voinea, fost șef al Parchetului General Militar, participant, și el, la procesul Ceaușeștilor. În pofida acestei dezmințiri, pe parcursul a 22 de ani, unii martori la evenimente au confirmat

acțiunile teroriștilor străini și prinderea unora (studenți străini) prin participare personală.

Rândurile de mai jos, redactate după înregistrări video din arhivă, demonstrează cât de ușor a putut fi manipulată și ținută sub control populația atât de dictator, cât și de cei care au preluat puterea de stat, într-un moment de răscruce a destinului țării, într-o Europă de Est care înregistrase, deja, convulsii și transformări radicale în ansamblu. Așijderea, intervenția neașteptată a comunistului Constantin Pîrvulescu, la unul din „marile” Congrese ale PCR la care Ceaușescu trebuia întotdeauna să-și păstreze funcțiile supreme de stat și în partid, un prim gest de opoziție la putere, din istoria modernă a României.

Constantin Pîrvulescu versus Nicolae Ceaușescu

În toamna anului 1979, cu ocazia celui mai neobișnuit congres din istoria comunismului în România, în vederea realegerii secretarului general – o formalitate cu sclipici –, poetul Adrian Păunescu (idol al tineretului de-atunci, din perioada Cenaclurilor Flacăra; după 1990 om de presă și politician, ulterior decedat) a rupt canoanele rigidelor întruniri ale demnitarilor comuniști reușiți în sală cu o apreciere ironică și neobișnuit de îndrăzneță în contextul conducerii dictatoriale și a repercusiunilor pentru astfel de „atentate”. Dar cel care a făcut vâlvă prin abaterea de la „rețetarul” de raportare a succeselor pe toate planurile (un ritual binecunoscut al acestor întruniri) a fost un alt comunist român de prim rang, Constantin Pîrvulescu, care a luat cuvântul ad-hoc, tocmai când lista celor înscriși la cuvânt fusese închisă.

Nicolae Dragoș, scriitor, martor (fost prim redactor-șef adjunct la „Scânteia”): - Am fost în sală la acel congres. Îmi amintesc că a durat mult, cuvântările erau lungi și cam pe același tipic. Ultimul care a luat cuvântul înaintea lui Ceaușescu a fost poetul Adrian Păunescu, care a avut un discurs – ce poate fi găsit în documente – care ieșea, în bună măsură, din șabloanele consacrate, Păunescu având dintotdeauna preocuparea să fie personal în expresie. Dacă țin minte bine, făcea și o trimitere la ruperea activiștilor de partid de oameni, faptul că s-au obișnuit să umble cu hainele bine călcate, cu gulerul apretat, în timp ce cei mulți duc un alt fel de viață, ceea ce nu a fost tocmai bine primit de o bună parte dintre delegați, care se obișnuiseră cu gulerele apretate și cu un alt standard de viață decât cei mulți. După acest cuvânt, s-a produs sistarea discuțiilor, la care Constantin Pîrvulescu a intervenit și a spus că el vroia să-și prezinte cuvântul său și nu i se dă.

Iată, în continuare, redarea în text a filmării de la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, în noiembrie 1979, când Constantin Pîrvulescu (1895-1992), membru fondator al partidului (alături de Emil Bodnăraș) a criticat cultul personalității creat în jurul lui Nicolae Ceaușescu și al soției acestuia, Elena Ceaușescu (înregistrare video păstrată în arhiva TVR – mapă specială):

Constantin Dăscălescu, prim-ministru al Guvernului: - Apreciind că principalele probleme puse în dezbatere au fost pe larg discutate, prezidiul propune sistarea discuțiilor, urmând ca tovarășii care nu au luat cuvântul să-l depună, în scris, la secretariatul Congresului. Dacă sunteți de acord cu propunerea... (aplauze din sală). Cineva împotrivă? Se abține cineva?... Propunerea a fost aprobată în unanimitate. Tovarăși...

Constantin Pîrvulescu: - Tovarășu' președinte! Rog să mi se dea cuvântul! Eu am fost înscris pe lista de luări de cuvânt, din prima zi.

Constantin Dăscălescu: - Tovarășu' Pîrvulescu, nu ați fost la mine înscris aici...

Elena Ceaușescu: - Le dai la Secretariat.

Constantin Dăscălescu: - La Secretariat. Congresul a aprobat.

Elena Ceaușescu: - S-a aprobat deja.

Constantin Pîrvulescu: - ... să fac o declarație.

Constantin Dăscălescu: - Da, dă-i cuvântul!

Elena Ceaușescu: - Dă-i cuvântul!

Constantin Dăscălescu: - Are cuvântul tovarășul Constantin Pîrvulescu.

Constantin Pîrvulescu (vechi militant comunist): - Tovarăși! Am împlinit anul acesta 60 de ani de când sunt membru de partid. Din acești 60 de ani, cam 55 sunt în organele de conducere ale partidului. Am merite mai puține decât acest Păunescu?..., care a spus vrute și nevrute, ieri, nu așa, ca să ocupe tribuna acestui Congres! Tovarăși, am fost uimit cum s-a desfășurat pregătirea acestui Congres și însuși Congresul. Cum se poate, tovarăși, când la acest congres, unde sunt atâtea probleme foarte importante de discutat și multe lipsuri și neajunsuri de dezbătut și găsit soluții pentru îmbunătățirea lor?! Întotdeauna noi, comuniștii, când ne-am adunat la Congres, am vorbit, într-adevăr, și de părțile noastre pozitive și ce am obținut, dar mai cu seamă ne-am concentrat întotdeauna asupra lipsurilor care le-am avut. Discutarea metodelor prin care aceste lipsuri să fie înlăturate ca munca noastră să meargă din ce în ce mai bine. Acesta este spiritul nostru comunist. Tovarășul Ceaușescu și-a permis ca să pregătească, încă înainte de Congres și în tot timpul Congresului și la conferințe, ca să fie reales secretar general al partidului. Este fără precedent, tovarăși, în istoria partidului nostru și-n istoria partidelor comuniste!... De ce Ceaușescu se

sustrage ca să fie ales membru în Comitetul Central și, din cadrul membrilor Comitetului Central, să fie reales? De ce? Pentru că Ceaușescu se sustrage controlului partidului. Caută să...

Voce din sală: - Nu e corect!

Constantin Pîrvulescu: - Cum nu e corect?! (Huiduieli...)

Constantin Pîrvulescu: - Tovarășe!...

Voce din sală: - „Ceaușescu reales!” „Ceaușescu reales!”... (Toată sala aplaudă și se ridică în picioare.)

Constantin Pîrvulescu: - În spiritul acesta a fost organizat Congresul, tovarăși! Și-aici sunt echipe speciale de agitatori, începând din față și în toată... Eu i-am ascultat pe toți care au vorbit. Eu n-am întrerupt pe nimeni, astăzi...

Elena Ceaușescu: - Nu este adevărat!

Constantin Pîrvulescu: - Eu nu te-am întrebat pe dumneata de când ești în partid și ce-ai făcut în timpul războiului! Dacă n-ai fost cu arma în mână împotriva Uniunii Sovietice. Nu te-am întrebat de asta. Tovarăși, eu nu votez pentru ca să aleg pe Ceaușescu în conducerea partidului!

Delegații din sală: - „Ceaușescu reales!”...

Acesta a fost cuvântul lui Constantin Pîrvulescu. Nonagenarul comunist i-a supraviețuit lui Ceaușescu. În 1990, i-a acordat un interviu lui Emanuel Valeriu (TVR2) despre cum fusese pregătit incendiarul moment, ca și despre consecințele lui.

Emanuel Valeriu: - Ce v-a determinat, în primul rând, să luați această atitudine și dacă ați făcut-o din proprie inițiativă, dacă ați avut ceva susținători, în prealabil sau după.

Constantin Pîrvulescu: - Eu m-am consultat cu câțiva prieteni buni din ilegalitate, cu Șencovici, cu Vîlcu, cu o serie întreagă de poeți în care aveam toată încrederea. Că cu alții n-am putut să discut, știam că el are multe coade de topor. Ce m-a determinat? Eu am realizat că ăsta nu este un comunist. Mi-am dat seama că este un carierist, că a intrat în partid pentru ca să se pricopsească și să compromită partidul. Eu am avut multe discuții, înainte de congres, cu el. A început să se bâlbâie, în general, prea mult l-au lăudat că e un erou, dar el nu era un erou. Era un om pitic, un fricos.

În același material video este redată și opinia lui Paul Niculescu Mizil, prezent și el la eveniment, dar și analiza unui specialist în psihologie politică.

Paul Niculescu Mizil (fost ministru al Învățământului și Finanțelor, fost membru al CPEx al CC al PCR): - Acuma văd că intervenția lui Pîrvulescu este privită ca un act de eroism al lui Pîrvulescu. Eu am un alt punct de vedere. Pîrvulescu a fost unul din reprezentanții punctului de vedere al

Moscovei în România.

Conform documentarului video, într-adevăr, tovarășii săi cunoșteau faptul că vechiul cominternist Constantin Pîrvulescu luptase în tinerețe pentru triumful mării Revoluții Socialiste din Octombrie, fiind apoi cooptat, instruit și parașutat de către Serviciile Speciale Sovietice, în timpul celui de Al II-lea Război Mondial, în România. Din cauza unei gafe monumentale – uitase într-un taxi o geantă cu documente secrete – provocase căderea în mâinile Siguranței lui Antonescu a unei bune părți din conducerea ilegală a Partidului Comunist.

Conf. univ. dr. Lavinia Betea (specialist în psihologie politică): - În conștiința publică românească însă, Constantin Pîrvulescu va rămâne și a rămas, pentru cei mai mulți dintre români, o figură charismatică, singurul care, în acele momente, a îndrăznit să i se împotrivescă lui Nicolae Ceaușescu. Și cu toții am fi vrut, atunci, să aibă ceva sorți de izbândă, pentru că toți aveam aceeași părere cu Constantin Pîrvulescu, că Nicolae Ceaușescu încălcase ceea ce el spunea că sunt „normele de partid” prin acel monopol pe care-l introdusese asupra vieții politice din România, când substituise cu ființa lui și cu ființa Elenei Ceaușescu politica României. Ei voiau să fie poporul, ei voiau să fie țara, ei voiau să ne reprezinte pe noi, toți ceilalți.

Prima intervenție a lui Nicolae Ceaușescu la TVR, cu privire la evenimentele de la Timișoara

- În zilele de 16 și 17 Decembrie, sub pretextul împiedicării aplicării unei sentințe judecătorești legale, câteva grupuri de elemente huliganice...

Protestul bucureștenilor din 22 Decembrie 1989: - Nu suntem huligani! Nu suntem huligani!...

„Noaptea generalilor”*

București, 22 Decembrie 1989, fragment din convorbirile telefonice cu primele ordine ale responsabililor din armată, într-un vid de putere, imediat după fuga lui Ceaușescu.

Gen. Gușă: - Să verifici!... Și toată artileria în dispozitiv...

* Notă: Sunt redată pasajele esențiale, posibil de înțeles și redactat, conform calității înregistrării de care am dispus. Pentru evitarea confuziei, liniuțele de dialog care apar în text, pe alocuri, nu pot fi nominalizate precis, fiind voci care interferează în discuții, fără a fi surprinse clar și în imagine de cameraman, printre personaje fiind și civili revoluționari necunoscuți.

Gen. Vlad: - Alo?! Da... Deci este certă chestiunea...

Gen. Gușă: - Până la urmă trebuie să-i curățăm pe toți... Sunt la 262
261.

Gen. Vlad: - Alo!? Au ABI?

Gen. Gușă: - Da...

Gen. Vlad: - Nu au ABI-uri, domnule...! Păi cine, Stănculescu!

Gen. Gușă: - Cine-i, școala?

Gen. Vlad: - Da. Nici măcar n-au ABI-uri! Clar că școala-i acolo.

Gen. Gușă: - Păi nu, dacă-i falsă informația, eu vă rog, nu le vehiculăm
așa, cu porcării, în momentele astea.

Gen. Vlad: - Cereți informații...!

Gen. Gușă: - Da, verificați-vă...!

Gen. Vlad: - Și de la ceilalți, domnule, că așa nu se poate...!

Gen. Gușă: - Deci fii atent! Da, vă rog!

Gen. Vlad: - Suntem suspicioși față de noi fiecare. Nu, nu, nu! E
normal. Da, vă rog și față de ceilalți, pentru că nu se poate așa ceva!

- N-a fost Neagoe șeful pazei lui?

Gen. Vlad: - A fost, sigur că da! A fost, a plecat împreună Neagoe...

- Cu cine a plecat?

Gen. Vlad: - Păi, cu trădătorii!

- A fost aici, în mijlocul nostru, dom'le, l-au adus aici!

Gen. Gușă: - Lasă-l dracu, îl urmărim pe urmă!

Gen. Vlad: - El a fost aici?! Păi, dacă el a fost aici...!

- Și i-am dat drumul, dom'le! I-am dat drumul, că n-am știut ce să fac!

Era o harababură!

Gen. Vlad: - El ar fi putut să lămurească niște lucruri.

Gen. Gușă: - Acuma să-l lăsăm, să le rezolvăm pe astea... c-au avut
undeva secret subteran ceva...

Gen. Vlad: - Cum să aibă așa ceva!?

Gen. Gușă: - Terminați, băi! Taci, băi, din gură!... Și că ar fi avut zece
elicoptere...

Gen. Vlad: - Zece elicoptere?!?

Gen. Gușă: - Da.

Gen. Vlad: - De fabricație românească?

Gen. Gușă: - Nu știu, că o fost noaptea, n-au ajuns la ele.

Gen. Vlad: - Dar ce, s-a plecat cu o flotilă întreagă?!?

Gen. Gușă: - Auziți... le-o fi avut pe undeva, că 40 au evoluat.

Gen. Vlad: - 40 de elicoptere?

Gen. Gușă: - Au evoluat.

Gen. Vlad: - Păi, dracu', jumătate din dotarea armatei!...

Gen. Gușă: - Nu, nu, c-avem mai multe.

Gen. Vlad: - Nu, dar zic și eu așa... În orice caz, acum ori se umflă niște lucruri, ori este o treabă serioasă.

Gen. Gușă: - Nu, nu, nu! Să mai iau o dată legătura, luați-l pe ăla, să fie foarte limpede!

Gen. Vlad: Mai dați-mi, vă rog, mai dați-mi la Brașov!

Gen. Gușă: - Tovarășu' general!... S-a tras fără doborâre? S-a tras. Niciunul n-a doborât... Da, vedeți că racheta s-a dus și a căzut acolo și nu e bine.

Gen. Vlad: - Măi, Popescule, colonelul Bucur nu mai e acolo?

Gen. Gușă: - Știați treaba asta, nu? Uite, vă spun eu! Atrageți atenția să se tragă în așa fel încât să nu periclităm localitățile, satele, oamenii! Ați înțeles?

Gen. Vlad: - Voi ați văzut elicoptere?... Au fost două?

Gen. Gușă: - Hăăă? E destul de greu. Bine, s-a-ntâmplat că acolo, la noi, zona e mai populată. Atenție mărită peste tot! În toate dispozitivele! Muniție împrăștiată și la 14,5 și la tunurile antiaeriene și la rachete, să nu fie dracului în altă parte! Da, pentru că pe urmă se complică treaba.

Gen. Vlad: - Unde s-a produs atacul?... Și n-a fost prins niciunul? Da. Când s-au dus? În timpul nopții? Măi, e ceva serios sau e un zvon?

Gen. Gușă: - Trebuie verificat cu atenție.

Gen. Vlad: - Or fi fost parașutiști sau or fi fost altceva?

Gen. Gușă: - Au fost niște...

- Trebuie să vină cineva să ne vorbească. Au stat până la trei la Bucur, până acum...

Gen. Gușă: - Permiteți să ies și eu la o țigară, că...

Soldat: - Permiteți să deschid geamul să dau drumul?...

Verdeț: - Sunt victime peste măsură... într-o perioadă îndelungată...

- Fără doar și poate. Și poate ar fi fost mai rău...

Gen. Gușă: - Mai încet și mai lăsați-ne!

Gen. Vlad: - Alo! Ce să zică...

- Sunteți 308211? Colonel Pârcălăbescu sunt. Da, ce se-ntâmplă? Ați dat vreo informație, ceva? Cu vreo anumită chestiune? De unde sunteți?

Gen. Vlad: - Pentru ce? Ce fel de informații?... Pentru cine? Despre ce?

Gen. Gușă: - Da, zvonuri...

Gen. Vlad: - Uite, sunt tot felul de informații care privesc operațiunile de care se ocupă tovarășul Stănculescu... mi le dau mie și eu i le dau tovarășului general Gușă, mă înțelegeți? ăsta trebuie să fie... asta trebuie să fie filiera...

Gen. Gușă (vorbește la telefon): - Știți că i-am arestat? Aici în sediu.

Da, au niște idei mai deschise. Ce vă rog eu: atenție la toate unitățile din țară, să fie foarte vigilenți și pe zona de vest și pe zona de est, să-și bage cercetările astea care le au în funcțiune, pentru că vrem să stăpânim situația! Bine? Da.

Gen. Vlad (tot la telefon): - Da, vă rog, dacă sunt pe jos, luați măsuri, încercuiți și dacă puteți, să-i capturați vii. În orice caz, lichidați focarul! Bine.

Gen. Gușă: - Dar de unde vine asta? Focșani...

Gen. Vlad: - Vin pe Buzău, Buzău-Ploiești. După aia Slobozia...

Gen. Gușă: - După aia Urziceni.

- Celelalte județe, din vestul țării...

Gen. Vlad: - Aradul și Timiș. E clar că la Timiș este un versant...

Gen. Verdeț: - Dacă la Timiș este un versant, înseamnă că e o încercare de ieșire din țară.

Gen. Vlad: - Și la Brașov.

- Cum?

Gen. Vlad: - Și la Brașov.

Verdeț: - Brașovul e altceva. La Timișoara forțează ieșirea din țară. Ascultați ce vă spun eu! Acolo trebuie concentrat...

- Eu nu cred. Eu cred, mai degrabă, să nu încerce să fugă prin sud.

- Tovarășul Verdeț, lăsați politica acuma!

Gen. Vlad: - Soldați. E vorba de o transbordare, nu plecați, sunt luptători la sol! Parașutați.

- E o coborâre.

- Mă gândesc dacă sunt balizaje, s-au găsit la Brașov niște balizaje.

- La Brașov, am înțeles. Eu vorbesc de Timișoara. O să ni se confirme la...

- Ofițer: - Tunelul ăla, că sunt mai multe tunele...

Gen. Vlad: - Alo! Mai tare, vă rog! Sunteți cu toată unitatea prezenți în cazarmă, da?

- A fost ceva deosebit acolo? Nu? Da, bine. S-au dat ordinele cuvenite, da?... Bine.

Gen. Gușă: - Alo!? Da, generalul Gușă! Nu este Milea. Generalul Gușă. Da?! Ja ne znaju po ruski! Njet, njet! Ne ponjmaju! English. Eftimescu? Njet! Da, generalul Gușă! Ja ne ponjmaju po ruski! Kazete! (Eu nu știu rusă! Nu, nu! Nu înțeleg! Engleză... Spuneți!)

- Știe rusește fata. Avem un translator.

Gen. Gușă: - Da. Da. Bă, cine știe?...

- Dați-i ei.

- Translatorul: - Da, ascult. Da?! Vă rog, puteți spune... general Gușă...

- Comandantul Statului Major...

Gen. Gușă: - Știu ei. Sigur...

- Translatorul: - Cu care ministru vorbește, cu ministrul Armatei?

Gen. Gușă: - Spune: Încă nu s-a numit ministrul Armatei, ține loc șeful Marelui Stat Major, gen. Gușă.

- Ascultă-mă ce-ți spun eu! Nu vorbi! Gata, întrerupe! Sunt alte chestiuni. Nu ești acum decât... ascultă ce îți spun eu! Nu e bine!

Gen. Gușă: - Spune-le că avem câteva probleme și să scurteze!

- Translatorul: - Au zis c-au auzit că astăzi, 22, de nu știu unde, li s-a cerut ajutor. Ce să le spun?

Gen. Gușă: Nu s-a cerut niciun fel de ajutor! N-avem nevoie de nimic!

- Translatorul: - Nu. Nu-i nevoie... românii nu... asta spune generalul Gușă...

Gen. Gușă: - Noapte bună! Deja s-au rezolvat toate problemele.

- Translatorul: - Este în regulă. Bună seara!

Gen. Gușă: - N-avem probleme! Hai nu mai...

- Specifică-i: Armata este sub control!

- Translatorul: Nu-i nevoie! Niciodată... Mulțumesc.

În încheierea acestui material menționez că nu am căutat să analizez în profunzime comportamentele individuale și de grup, ci să le pun pe tapet pe fondul unor fenomene sociale globale, fapte consemnate în istorie. Despre spiritul de turmă și declicul dezînchistării românilor în *Colaje de celuloid* veți citi într-un număr viitor al *Buletinului* '89.

Liza **KRATOCHWILL**

Desecretizarea dosarelor Revoluției

A study on the crimes committed in December 1989, especially after December 22nd 1989 – when the death toll reached its climax – both in Timisoara and in the country, due to the political conjuncture. The study renders a chronological analysis of the major post-revolution events such as the criminal investigations and convictions of the persons found guilty of having repressed the manifestants, the conclusion of a “huge diversion” drawn by Gen. Dan Voinea, the former attorney-general of the Chief Military Prosecutor’s Office, after analyzing the episode of the fight against the “terrorists”, the cases settled by Romeo Bălan – the former chief of the Military Prosecutor’s Office of Timis County, the development of the legal proceedings, the reactions and initiatives for declassification of certain classified cases, and also the manner in which these events have been perceived and the effects thereof on the current and post-December individual and collective memory. We have also received the feedback of the public interested in the audio-visual archive of the National Centre for Documentation, Research and Public Information within the “Memorialul Revolutiei” Association.

Key words: Castaforum, The Military Prosecutor’s Office of Timișoara, December 22nd 1989, Dan Voinea, Romeo Bălan, Gabriel Oprea, Teodor Mărieș, The European Court.

Despre crimele petrecute în Decembrie 1989 la Timișoara și în țară s-a scris mult și, cu siguranță, se va mai scrie. S-a vorbit și mai mult, dar mai puțin s-a elucidat. În ciuda faptului că au existat probe și mărturii la dosar, multe dintre acestea, între timp, s-au pierdut ori zac undeva bine, la loc ferit de ochii prea curioși și de tentația unora de a deconspira jocul încâlcit al brainstorming-iștilor cu tinichea sau cu robă din forurile abilitate.

Tot așa „au dispărut” și banii dictatorilor, dar și filmările pe care le-a făcut Securitatea, pe străzile Timișoarei, în primele zile de revoltă. Acelea erau „probele” cu care protestatarii erau vânați și „scoși din circuit”. Un participant la acele proteste, primele în care s-a strigat *Jos comunismul!* în Piața Operei – spune el – , m-a întrebat îngrijorat cum ar putea afla unde sunt acele casete și dacă se regăsește în una. *Ar fi recunoscut? Și dacă da?...* L-am îndrumat spre instituții ca Armata Română, S.R.I. și C.N.S.A.S. – singurele abilitate în acest sens. Răspunsul pe care l-ar putea primi nu ar fi diferit, probabil, de cel dat unui Centru de Documentare, Cercetare și Informare Publică ce funcționează în cadrul unei organizații nonguvernamentale, așa cum este și cazul Memorialului Revoluției, dar care trebuie să știe exact ce și cui solicită, ca persoană juridică, și să abordeze problema amintită la modul general, nu cu aplicație pe un caz individual, fiind, prin statut, de „interes național”, deci de interes public. Cu siguranță, acele filmări care-l preocupă pe timișoreanul-martor la evenimentele de

stradă sunt cele făcute de Armată și Securitate, casete care nu se află în arhiva Memorialului Revoluției. Pe de altă parte, cei filmați atunci, indiferent de cine ar fi fost surprinși pe banda video, ar trebui să știe că „au fost prea mulți” și ar fi dat prea multă bătaie de cap acelor autori (amatori) de imagine preocupați, după 1989, să iasă basma curată și mai ales să iasă bine din transformările socio-economice pe care le-a traversat tot natul. Desigur, cu excepția celor care s-au lansat în vârtejul politicii, unde nimeni nu riscă să fie compromis dacă e surprins într-o lumină neavantajoasă.

S-a vorbit de influența politică străină în miezul evenimentelor de atunci, precursore, dar și în evoluția postdecembristă a României. Tot așa cum s-a vorbit de revoluție și de *lovituțe* (lovitură de stat). Argumente și mărturii există în favoarea ambelor încadrări istorice, din punct de vedere al termenului definitiv. Cea mai concretă dovadă a modului în care a fost preluată puterea este chiar desfășurarea evenimentelor imediat următoare. Cei responsabili de întocmirea dosarelor revoluției și de înaintarea acestora spre judecare au fost, între timp, fie retrași din activitate, fie schimbați pe criterii care țin nu atât de competență, cât de oportunitatea momentului politic. Că este așa o recunoaște chiar persoana mandatată cu semnarea acestor rechizitorii, Dan Voinea, fostul procuror general al Parchetului Militar Național: „Nu s-a încercat nici măcar să se facă un tablou complet al crimelor din Decembrie 1989 de către instituțiile statului.”

Liza Kratochwill: - „Nu s-a încercat...”, dumneavoastră sunteți cel care s-a ocupat îndeaproape de aceste dosare și de cercetare, alături de colegul (colegii) dumneavoastră. Unde a fost minusul și impasul? De ce sunteți nemulțumit? Ați avut totuși pârgă și instrumentul în mână.

Dan Voinea: - Suntem nemulțumiți, pentru că nu am fost lăsați să ducem până la capăt activitatea de cercetare penală și de trimitere în judecată a celor vinovați de crimele din Decembrie 1989 din Timișoara și din celelalte orașe ale țării.

Urmașii celor uciși la Timișoara, transportați, apoi arși la Crematoriul „Cenușa” din București, așteaptă și azi pedepsirea tuturor vinovaților și despăgubirea (insuficientă) pentru suferințele și pierderile de atunci. Ofițerii Iosif Veverca și Paul Vasile sunt doar doi dintre cei mai aprigi executanți ai ordinelor de represiune din Calea Girocului, dar și din alte zone ale Timișoarei. Paul Vasile a scăpat fără a fi condamnat și chiar a fost avansat general, după 1990. A cunoscut o ascensiune ca profesor la o prestigioasă instituție de stat din învățământul superior – Universitatea de Vest, Facultatea de Politologie. În mod ironic, răniții, văduvii sau copiii celor răpuși, cu participarea directă a generalului în rezervă, sunt nevoiți să-l întâlnească în astfel de împrejurări sau, pur și simplu, în tren, în cotidian.

Redau în continuare, pe scurt, un tablou cronologic al desfășurării cercetării Parchetului Militar General, pornind de la documentele video și interviurile realizate la Memorialul Revoluției.

Gura de canal „Castaforum”, 19.12.1991, ora 13.33

Revoluționar din grupul sosit la fața locului: - Când ați văzut locul pentru prima dată, domnule procuror?

Dan Voinea: - Pe data de 12 ianuarie 1990.

- Ca timp, cum era? Era zăpadă?

Dan Voinea: - Era zăpadă. Da. Exact așa, ca și acum.

- Acum există o potecă, ne conduceți la locul unde au fost aruncate?...

Dan Voinea: - La canalul la care a fost aruncată cenușa este un canal prin care trece râul Dâmbovița.

- Domnu' procuror, există o simbolică în lumea asta, oare chiar așa, vor să ne arunce cenușa în patru vânturi sau în ape, să nu mai existăm?! Ca popor, ca idee, ca principiu, ca demnitate?!

Dan Voinea: - Nu cred că are o explicație religioasă acest fapt, ci a fost vorba, atunci, de a arunca resturile care au rămas din incinerarea celor 40 de cadavre. Să ascundă, pur și simplu, urmele crimei. Autorii acestor fapte erau membri ai Partidului Comunist, erau executanți ai ordinelor primite, erau militari și...

- Spuneți, domnu' procuror, dumneavoastră ați ajuns aici în ziua de...?

Dan Voinea: - 12 ianuarie.

- Cât trecuse de-atunci?

Dan Voinea: - Ei au aruncat cenușa aici pe data de 20 decembrie. Pe 12 ianuarie am venit aici, împreună cu ofițerul Nuțu Dorel de la Miliția Sectorului Agricol Ilfov, care mi-a precizat locul acesta ca fiind cel în care s-a aruncat...

- De unde știa?

Dan Voinea: - Păi el a primit ordin să arunce patru tomberoane cu cenușă de la Crematoriu și să găsească o soluție să arunce cenușa.

- Și cum i-a venit această idee?

Dan Voinea: - El spune că „Dom'le, mi-a venit ideea să arunc tomberonul ăsta aici, la canal, că acolo era loc de depozitare a gunoiului”. Și-a zis că erau resturi de oase, că n-au ars toate cadavrele.

- Dumneavoastră, când ați venit aici, ce ați găsit?

Dan Voinea: - Se mai vedeau, pe fund, și resturi de oase. Dar n-am coborât jos.

- Ziua?

Dan Voinea: - Ziua am venit.

- Și n-ați coborât?

Dan Voinea: - Am făcut fotografii.

O femeie: - Domnule procuror, întrebarea este următoarea: De ce nu se scrie adevărul? Ei, ăștia care sunt, acum, la guvern, de atâta vreme întreabă toți părinții, toți frații, tot poporul, noi, care am fost, eu întreb un singur lucru: în C.C. am avut doi teroriști, unde sunt ăia doi teroriști care m-au pus să-i păzesc?! Vreau să-i văd și eu, cum îl văd pe dumnealui, pe cei doi teroriști pe care i-am păzit. Să ne spună dacă-i adevărat dacă sunt teroriști sau nu, înțelegeți dumneavoastră?!...

Dan Voinea: - Și din declarațiile muncitorilor de la crematoriu a rezultat că cel care s-a ocupat de cadavre mai mult a fost un colonel, Baci, de la fosta Miliție și care a fost prezent tot timpul în care au fost incinerate cele 45 de cadavre. Chemându-l pe acesta, el a recunoscut totul și a spus că a primit ordin de la colonelul Moraru să execute treaba aceasta. A fost chemat și Moraru, a recunoscut și Moraru că a primit, și el, ordin de la Timișoara și apoi am început să-i audiem: pe șeful crematoriului, Emilian Zamfir Iosef, pe șeful cimitirelor, Gheorghe Baci. Ne-a declarat atunci (declarațiile sunt la dosar) că el a fost 17 ani subalternul generalului Macri și că i-a dat telefon de la Timișoara că-i trimite 40 de cadavre să le distrugă. Deci există o legătură între ei, o prietenie, o relație de încredere... „să încălzească cuptoarele, să pregătească să ardă” și, în felul ăsta, s-a descoperit ce s-a întâmplat cu cadavrele...

O tânără: - Și cum ați aflat unde este aruncată cenușa?

Dan Voinea: - Păi, muncitorii ne-au declarat că a venit o mașină de la poliție condusă de Nuțu Dorel, l-am identificat pe Nuțu Dorel... el ne-a condus aici, la canal. Și-am ridicat capacul de-aici și am văzut că-i pustiu...

Dan Voinea: - Când a venit el ziua era. Pe 20 decembrie.

- Pe 20 decembrie, ziua?

Dan Voinea: - Ziua, da. Este declarație la dosar. Aș crede că era un loc care îi prezenta garanție lui că nu e văzut că face operațiunea asta. Și-au aruncat-o aici.

Bărbat din grup: - Este achitat. De ce?! Pentru că a știut ce-i cu cadavrele acestea. De ce se iartă?

Dan Voinea: - Eu am făcut ancheta asta, dacă eu nu o făceam, voi nu știți nici acum ce s-a întâmplat.

- Și de ce nu-i niciunul arestat?

Dan Voinea: - Păi l-am arestat, o dată. De câte ori să-l arestez? Dacă justiția îl achită, eu nu mai am putere!

Bărbat din grup: - Spuneți-mi, este reală versiunea că au fost aduse de la

Timișoara și cadavrele unor ofițeri D.I.A. și incinerate?

Dan Voinea: - Nu. Cele 40 de cadavre incinerate aici au fost identificate. Unul singur a rămas neidentificat din cele 40 și toate aparțin unor localnici din Timișoara, muncitori...

- Versiunea ofițerilor D.I.A. care au murit la Timișoara este o versiune sau este o realitate?

Dan Voinea: - Se poate să fi fost printre victime ofițeri D.I.A. (Direcția de Informații a Armatei)...

- N-aveți cunoștință?

Voinea: - Nu, Armata are peste 300 de morți, soldați, subofițeri, ofițeri...

Bărbatul: - Nu, vorbesc de cei morți până în 19, în Timișoara.

Voinea: - Nu m-am ocupat de cercetări. La Timișoara singura părțică din dosarul de la Timișoara este aceasta cu morții. Restul evenimentelor de la Timișoara, eu nu m-am ocupat de cercetarea lor. Eu am prezentat conducerii asociației procesul-verbal de cercetare la fața locului, din care rezultă locul acesta ca fiind indicat de cel care a aruncat cenușa, rezultă cine a fost în echipa de cercetare la vremea respectivă, rezultă data la care am făcut noi cercetarea, ora, avem și un martor asistent, un localnic, Dinu Florea. Este localnic, de-aici. Prindea ciori. L-am pus să semneze. Era singurul om martor. Zic „Dom’le, vino încoace!”. M-am gândit că o să fie discuții poate vreodată. Este declarația, am făcut fotografie, am luat o declarație ofițerului, declarația este la dosar, dosarul e public, puteți să-l vedeți.

Alt bărbat din grupul timișorean: - Dar tomberoanele unde sunt?

Dan Voinea: - Am găsit și tomberoanele.

Alt bărbat: - Dar acum tomberoanele unde sunt?...

Dan Voinea: - Acuma nu mai știu...

- Ați luat probă de cenușe din tomberoane?

Dan Voinea: - Nu, păi da’ noi ne-am dus la 22 de zile după aia, tomberoanele alea au mai fost folosite pentru gunoi...

Bărbatul: - Da’ nu v-ați gândit să recoltați niște probe prin care să se dovedească, cred că un laborator poate dovedi, că acea cenușă sau acele probe...

Dan Voinea: - Care cenușă? Păi, praf! Era iarnă ca acum, plouase...

Femeie din grup: - Și dacă totuși mai sunt niște rămășițe și se vede, nu se poate încerca să se recolteze ceva și să se supună...?

Dan Voinea: - Sigur că da! Se poate coborî în canal și să se ia probe, însă ce se întâmplă, aș vrea să înțelegeți un lucru: pe noi ne-a interesat atunci să vedem ce s-a întâmplat cu cele 40 de cadavre și cine se face vinovat de distrugerea lor, lucru care a fost dovedit cine a ars cadavrele, cine a dat ordin să se ardă aceste cadavre, cine s-a ocupat de arderea lor. Deci nu sunt

dubii, oamenii și-au recunoscut faptele, au fost arestați de mine și trimiși în judecată. Nu se contestă faptul că cele 40 de cadavre au fost arse și cenușa lor aruncată, nu există contestație. La București le-a preluat acest colonel Baciș și cu colonelul Moraru, care s-a sinucis.

Tânăra din grup: - Colonelul Baciș a fost achitat?

Dan Voinea: - Da.

Tânăra: - Domnule procuror, timișorenii întreabă, dumneavoastră sunteți în măsură să le răspundeți: Când se poate relua procesul, s-a făcut recurs sau nu?

Dan Voinea: - S-a făcut recurs.

Tânăra: - Și când se vor reîncepe cercetările?

Dan Voinea: - De fapt, se face acum o cercetare judecătorească. Anchetă, cum am făcut eu, în ianuarie, nu mai face nimeni, pentru că nu se contestă valabilitatea acelei anchete, iar cei care sunt răspunzători de distrugerea cadavrelor au recunoscut faptele. Adică Baciș recunoaște că a primit ordin, a preluat cadavrele de la kilometrul 36 și le-a adus la crematoriu, a fost prezent când au fost arse toate cele 40 de cadavre, muncitorii de la crematoriu cu care trebuia să stai de vorbă dumneavoastră confirmă: „Da, dom’le, am stat toată noaptea, am ars toată noaptea, la două cuptoare, am ars 40 de oameni aici”, iar ceilalți polițiști care au făcut de pază în jurul crematoriului, atunci, s-au luat niște măsuri din astea...

Tânăra: - Domnule procuror, vă rog să mai îmi răspundeți la o întrebare, cel puțin acești oameni, toți vor să știe... În 4 mai 1990 a intrat în vigoare acel decret de grațiere la care a consimțit și Măria Sa, domnu’ Iliescu și împreună cu ceilalți. Dacă acest decret a fost, pur și simplu, dat numai cu interesul și cu scopul ca să fie eliberați toți cei care, de fapt, sunt astăzi și rămân criminali; spuneți-mi, ei au fost amnistiați, au fost decretați? Există, legal, posibilitatea ca să se reînceapă acel proces?

Dan Voinea: - Da, există posibilitatea recursului care a și fost declarat.

Tânăra: - Și, până în prezent, ce s-a făcut la acest recurs? Credeți că sunt șanse să fie totul judecat sau sunt mai multe șanse ca, la sfârșitul procesului, să mai apară încă un decret și să fie și a doua oară achitați?

Dan Voinea: - Eu cred în ideea de justiție și vă rog să mă credeți că eu nu mi-am făcut decât datoria, ceea ce am făcut până acum pentru aflarea adevărului, cu cadavrele astea. Și vă rog să mă credeți că mi-am riscat și viața atunci. Și nu știți în ce condiții m-am deplasat în 10 ianuarie la crematoriu. Erau, și atunci, destul de multe pericole, poate am fost și urmărit, și amenințat, vă dați seama că nu-i ușor să arestezi niște oameni care au avut multă forță...

La sediul Parchetului Militar Timișoara; 15 decembrie 2000

Liza Kratochwill: - Domnule general, care au fost cele mai dificile momente în alcătuirea acestor dosare?

Gen. (r) Dan Voinea: - Dificultatea alcătuirii acestor dosare a constat, în primul rând, în faptul că procurorul militar muncește singur în aceste dosare. Și, ca să mă refer în concret la această dificultate, aș vrea să vă spun, de exemplu, în cazul Timișoara, operațiunile de alcătuire a acestui dosar complex privind ce s-a întâmplat în Decembrie 1989 în acest oraș, atât înainte de 22, cât și după această dată, a presupus, în primul rând, să identificăm victime. Tot pentru identificarea victimelor, am luat o situație de la toate spitalele, de la toate dispensarele, de la policlinicile din teritoriu, din oraș, și chiar de la dispensarele de întreprinderi unde, în acele zile, s-au putut duce oamenii pentru a li se acorda primele îngrijiri. Am luat acele situații, pentru că nu toți cei împușcați sau cei vătămați corporal au fost internați. Deci nu erau de-ajuns foile de observație; să cauți în arhive și în registre de internări de-atunci, pe urmă să ajungi să-i identifici, să-i găsești pe oamenii respectivi. După aceea, am făcut această activitate de identificare a victimelor, a trebuit să facem o deplasare cu fiecare victimă în teren, pentru a se stabili locul în care a fost împușcată fiecare victimă, locul în care s-a petrecut împușcarea victimei, poziția în care se afla, s-au făcut fotografii pentru a se stabili direcția din care s-a tras, s-a făcut o schiță a locului respectiv, s-au identificat eventualii martori care au văzut cum s-a întâmplat rănirea victimei. A trebuit să luăm de la fiecare unitate militară implicată în eveniment registrul istoric, de asemenea, să luăm jurnalul acțiunilor de luptă, să luăm evidența ordinelor care s-au dat. Anchetele cel mai ușor au mers în perioada anilor trecuți, când am reușit să trimitem în justiție, după cum bine cunoașteți, inclusiv generali de talia generalului Stănculescu, Chițac și alte personalități implicate în acele evenimente sângeroase.

Liza Kratochwill: - Mai putem vorbi de teroriști?

Gen. (r) Dan Voinea: - Eu am spus-o încă de-acum doi ani, când în urma cercetărilor făcute de către colegii mei am stabilit că a fost o diversiune. Pentru că în toată România nu aveam un terorist. Dar după 22, repet, când nu mai aveam manifestanți care să amenințe puterea, a fost imaginat acest inamic, „teroristul” care-i putea permite oricărui militar sau oricărei persoane militare să tragă în oricine, pentru orice motiv.

Liza Kratochwill: - Nu puteți exemplifica printr-un caz concret din dosarele pe care le-ați alcătuit?

Gen. (r) Dan Voinea: - Avem foarte multe exemple întâmplare chiar și aici, în Timișoara. De exemplu, s-a folosit această diversiune pentru eliberarea

clădirii Operei și a Pieței Operei, când, de la balconul Operei, manifestanții din Piață au fost anunțați că vor fi atacați de teroriști, care vor veni cu elicoptere, și a fost o chestiune publică, deci înainte de a se începe să se tragă s-a făcut această avertizare a populației. Urmare acestei diversiuni, s-au înregistrat, în Timișoara, peste o sută de victime... Vedeți, în jurnalul acțiunilor unităților militare, când se referă la victimele civile, sunt definite ca fiind „teroriști”. Acuma, când stăm de vorbă cu ei, am constatat că sunt cetățeni ai acestui oraș, oameni care erau cunoscuți, care lucrau în acest oraș, cu familie bună, care n-au avut nimic de-a face cu acea activitate teroristă, în sensul legii. Părerea mea, dacă vreți, terorist este cel care ține sub teroare o localitate, o populație, timp de mai multe zile, sub diverse pretexte.

Liza Kratochwill: - Cine a ținut sub teroare Timișoara?

Gen. (r) Dan Voinea: - Păi, asta va fi concluzia dosarului pe care îl vom încheia în legătură cu ce s-a întâmplat în Timișoara...

Liza Kratochwill: - Când considerați că o să fie încheiat?

Gen. (r) Dan Voinea: - Nu pot stabili o dată exactă pentru acest dosar, că vreau să vă spun ceva. Există pericolul să nu pot să mă țin de această dată, întrucât finalizarea acestor cercetări nu depinde absolut de mine, de cum evoluează probele din dosar, pentru că aici ești legat de oamenii care au participat, și oamenii ăia vorbesc și te trimit la alte probe, te trimit la alte persoane și așa mai departe.

Liza Kratochwill: - În această perioadă cum ați colaborat cu Poliția și Justiția?

Gen. (r) Dan Voinea: - Cu Justiția colaborăm într-un singur fel, că atunci când terminăm dosarele le trimitem pe mâna judecătorilor, acum dâșii răspund de soluțiile pe care le dau. În legătură cu Poliția, aș vrea să vă spun că am colaborat bine, cel puțin pentru ce s-a întâmplat după 22 decembrie 1989, în sensul că ne-au identificat persoane, ne-au ajutat cu citații...

Liza Kratochwill: - Să trecem și la cazul Paul Vasile. Care sunt dificultățile?

Gen. (r) Dan Voinea: - Da, este un dosar care privește opt victime (doi morți și șase răniți), care sunt victime pentru care răspunde generalul Paul Vasile, este vinovat pentru aceste victime. Este un dosar gata și care stă, din cauza singurului fapt (și trebuie să stea, pentru că e o chestiune de procedură) că nu s-a făcut, până în prezent, expertiza psihiatrică a acestui învinuit. Noi am trimis Institutului Medico-Legal ordonanța de efectuare a expertizei medico-legale, iar generalul Paul, sub diverse motive, pretexte, io știu ce alte relații are dânsul, permanent a refuzat să se prezinte acolo. Eu nu pot să-i forțez pe cei de la Institutul Medico-Legal, pentru că n-am voie să fac presiuni acolo și nu pot să le spun să facă niște concluzii. Fiecare trebuie

să respecte legea și să se subordoneze ei, asta este totul, fără niciun fel de problemă. Le-am repetat adresele către Institutul Medico-Legal, internarea lui Paul Vasile în spital am făcut-o, s-a făcut verificarea lui psihiatrică, deci în condiții de spitalizare, Comisia trebuia să tragă concluzii. Însă comisia vrea să-l vadă iar acolo, la institut, că nu știu ce mai trebuie să-i facă, după care să ne trimită ordonanța, ca noi să trimitem dosarul la instanță... Din fiecare mare oraș în care au fost victime în Decembrie '89 au plecat în instanță dosare complexe, dosare destul de grele. De la Timișoara, de la Cluj, de la Sibiu, din București, de la Buzău, de la Ploiești, de la Bacău. Le-am trimis în instanță, mai departe nu e treaba noastră. (...) Este de notorietate ce-a făcut Paul Vasile la Timișoara, în Calea Girocului. Ar fi rușinos acum să trimitem niște subofițeri să-l ia cu forța pe un general și să-l ducă acolo unde trebuie să-l ducă. S-au făcut hârtii oficiale. Se întârzie plecarea acestui dosar. Aceste declarații sunt probe la dosar. Dosarul este terminat, ancheta este terminată și este demonstrată vinovăția lui Paul Vasile. Revin și arăt, el refuză să se prezinte la Institutul Medico-Legal și trebuie luate măsuri să se prezinte. El se apără, că s-a dus să depresurizeze niște tancuri, dar n-a ajuns niciodată acolo, la tancurile respective. El s-a oprit într-o intersecție și a omorât și rănit mai multe persoane. Și-a stat mai multe ore acolo, în acea intersecție, fără să-l împiedice cineva să plece să se ducă la tancurile respective sau putea să o ia pe altă cale dacă vroia să ajungă la tancuri, nu neapărat... m-ați înțeles? Deci avea o motivație că s-a dus să ia, deocamdată noi îl judecăm pentru ce a făcut în acea intersecție, nu pentru unde trebuia să ajungă sau știu eu, n-are nicio scuză. Nu a fost atacat de acel grup de tineri, erau oameni neînarmați, adică nu se justifică în niciun fel crima de-acolo. Atâta timp cât Paul Vasile era în subordinea directă a șefului Armatei, era normal ca șeful Armatei – care știe foarte bine ce a făcut Paul Vasile – să-l pună la dispoziția Justiției. Adică suntem un stat de drept, nu putem să fugim de răspundere. Asemenea acțiuni care sunt de natură a sfida actul de justiție, a sfida moralitatea, a-i sfida pe cei care suferă și-acuma de pe urma a ceea ce s-a întâmplat atunci sunt un act de nedreptate care, dacă vreți, nu dă bine cu demnitatea unui general, a unui ofițer care reprezintă Armata Română.

Faptele și aspectele precizate de Dan Voinea, fost șef al Parchetului General Militar, se pot deduce din conduita Armatei în decembrie și după decembrie 1989. Militarul, superior sau inferior, avea două alternative, alegerea pecetluind soarta fiecăruia. O alternativă mi-a fost precizată foarte clar de gen. (r.) Gheorghioiu: „Paul Vasile, zelos, mi-a spus: *De ce refuzi ordinul? Ascultă la mine, Gheorghioiule, o să ajung mare!*”...

În documentare am zăbovit la un reportaj al TVR difuzat în cadrul

emisiunii *Pro Patria*, în care doi ofițeri din cadrul Armatei, de la unități din Timiș, cu misiune în 20.12.1989, în Piața Operei, spun că ordinul de la București era clar: de a se trage în populație, dar acest ordin nu s-a mai respectat de către comandanții de aici, pentru că „ar fi trebuit să vină direct de la superiorul în grad la fiecare din ofițerii responsabili cu o misiune”. Mai mult, aceștia afirmă că l-ar fi văzut pe maiorul Paul Vasile oprindu-l pe un militar dispus cu stație de transmisiune în Piața Victoriei, când acesta a ridicat arma și a tras în sus în semn de avertisment pentru populație. Maiorul Paul Vasile l-ar fi oprit pe acel militar și i-ar fi îndreptat arma spre pământ, în semn de „fraternizare”. Așa se explică de ce Paul Vasile a fost avansat, ulterior, general. A respectat tot timpul ordinele, și-a ales atitudinea „potrivită” pe moment.

Avocat Romeo Bălan (fost șef al Parchetului Militar Timiș), 15 decembrie 2000

Iată ce îmi declara fostul șef al Procuraturii Militare Timiș în urmă cu zece ani, referitor la cercetările și soluțiile date la dosare înainte în instanță:

Romeo Bălan: - Privind evenimentele din Decembrie 1989, în 19 cauze s-a dispus trimiterea în judecată a 56 de inculpați, și-o să mă refer la câteva cauze mai importante care au fost înaintate la instanță. De asemenea, trebuie spus că în 130 de cauze s-au dat soluții de netrimitere în judecată, datorită apariției decretului de amnistie la începutul lui ianuarie 1990. Este vorba de fapte mai mărunte, de purtări abuzive, deci de lovire a demonstranților de către forțele de ordine. În aceste cauze nu s-a putut dispune trimiterea în judecată, s-a dispus trimiterea în judecată la infracțiunile grave, la omor deosebit de grav și tentativă la această infracțiune. Dintre cauzele mai importante, instrumentate de Parchetul Militar Timișoara, dar și de instanțele militare de judecată, menționez dosarul privitor la generalul de Securitate Macri Emil, la colonelul Popescu, fostul inspector-șef M.I. al Timișului, la colonelul Sima Traian, fostul șef al Securității, la colonelul Deheleanu, fostul șef al Miliției, și la alți câțiva zeci de ofițeri de Miliție și Securitate care au fost trimiși în judecată în așa-zisul lot I Timișoara. La aceștia 24 de trimiși în judecată s-au mai adăugat, prin trimiteri în judecată ulterioare, dosarul lui Veverca și dosarul celor patru reprezentanți politici de la vremea respectivă. E vorba de dosarul privitor la Coman Ion, Bălan Radu, Ilie Matei și Pacoste Cornel. Toate acestea au constituit un singur dosar la instanță, la Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, în final dispunându-se condamnarea a o bună parte din ei la pedepse cu închisoarea de până la

20 de ani. Sigur că cei care au încărcat cadavrele și le-au transportat la București, 12 ofițeri de Miliție la vremea respectivă, au beneficiat de același decret de amnistie, pentru că favorizarea la infracțiunea de omor deosebit de grav intra sub incidența acestui decret. Acest dosar a fost, practic, completat în 1997, când s-a dispus trimiterea în judecată și a celorlalți factori de decizie pe linia Ministerului Apărării Naționale, care au concurat la represiunea din Decembrie 1989 din Timișoara, și mă refer la trimiterea în judecată a generalilor Stănculescu și Chițac, tot pentru victimele care s-au înregistrat în Timișoara până în 22 Decembrie. Aceștia, așa cum știți, au fost condamnați la pedepse de 15 ani închisoare, pedepse care au rămas prezumtive prin respingerea recursului la Curtea Supremă de Justiție (condamnat definitiv în 2009, ulterior Coman Ion a decedat). Acestea au fost cele mai importante dosare, dar nu sunt singurele, s-a mai dispus trimiterea în judecată și a altor inculpați, spicuiesc: a unui locotenent de Securitate, Dragomir Florin, pentru cercetare abuzivă; a unui subofițer de Poliție, Bandula, pentru tentativă de omor, trimis în judecată și condamnat de instanță; a plutonierului de Armată Pavel Dumitru, de la Lugoj, care a ucis două persoane și a rănit două persoane într-o coloană de demonstranți care manifesta în seara de 20 Decembrie, în Lugoj; a căpitanului de contrainformații Joițoiu Vasile, trimis în judecată pentru împușcarea Lepei Bărbat și rănirea soțului, care a avut un drum lung și sinuos în ceea ce privește ajungerea la o soluție. Deși a fost condamnat, inițial, la 18 ani închisoare, la Tribunalul Militar Extraordinar Timișoara (există o astfel de instanță, la începutul anilor 1990) și, după aceea, a fost restituit la Procuratură, s-a dispus, din nou, trimiterea în judecată, în 1996 sau 1997, și cauza este pe rol, din câte știu eu, acum, la Curtea Militară de Apel.

De asemenea, s-au mai dispus trimiterea în judecată, în special în ultimii ani, a unor persoane care au ucis după data de 22 Decembrie, și mă refer la un maior, Vădeanu, de la o unitate militară din Hunedoara. Țin să spun că, în ceea ce privește evenimentele din '89, noi avem dosare și am instrumentat dosare din trei județe: Timiș, Caraș-Severin și Hunedoara. De asemenea, s-a dispus trimiterea în judecată a unui soldat care și-a ucis proprii ofițeri într-o unitate militară din Reșița, după 22 Decembrie, și a căpitanului Andreoiu Ilie, care a rănit grav trei persoane, în timp ce efectua paza la Poligrafia Timișoara, este vorba de doctorul Drăgoi, deci președintele de la „17 Decembrie”, și de încă doi răniți, Șeitan și Simion, care au fost împușcați fără nicio justificare, spunem noi, în timp ce se plimbau prin fața poligrafiei, fără să atace poligrafia sau fără să desfășoare altă activitate care să pară cel puțin suspectă.

În anul acesta (2000), s-a dispus trimiterea în judecată a două

persoane, deci a maiorului Păcurariu Constantin de la fostul Comisariat din Reșița care, fiind pus să păzească Poșta Veche din Reșița, a împușcat mortal două persoane, practic erau doi luptători din Gărzile Patriotice, care trebuiau împreună cu respectivii ofițeri să asigure paza în zonă. Tot anul acesta, s-a dispus trimiterea în judecată a unui căpitan, Popa Gheorghită, tot de la o unitate militară din Reșița, care și-a împușcat mortal doi colegi și a rănit grav un militar, tot pe acel fond general de după 22 Decembrie. Ceea ce este mai deosebit de spus este că aceste fapte erau cunoscute și nu au fost sesizate Parchetului. Deci efectuându-se cercetările cu privire la evenimentele din Reșița, de după 22 Decembrie, practic s-a ajuns și la niște înscrisuri prin care am putut atâta timp să susținem vinovăția acestor persoane și să fie trimise în judecată. I s-ar fi și dat pedeapsă, în primă instanță, de zece ani închisoare, pentru omor deosebit de grav. Deci e vorba de doi morți și un rănit grav. Sigur, în prezent, practic noi desfășurăm începutul cercetării în două dosare, așa cum a relatat și domnul general (generalul Dan Voinea, n.n.), este vorba de evenimente de după 22 Decembrie din Reșița, în care a fost implicată mai mult Secția Parchetelor Militare, prin persoana domnului general, și de evenimentele de după 22 Decembrie din Timișoara, unde, așa cum s-a spus, sunt în jur de o sută de victime: 20 de morți și 79 de răniți, toți prin împușcare, victime de după 22 Decembrie. Înainte de 22, în special de zilele de 17, 18 și 19 decembrie, este vorba de 75 de morți și în jur de 300 de răniți, cu aproximație.

Liza Kratochwill: - Câte dosare mai sunt în lucru?

Romeo Bălan: - Deci aceste două dosare, în special Reșița, de care v-am spus; am înțeles că este într-o fază finală și Timișoara. Deci la Timișoara am avut înregistrate mai multe dosare pentru evenimentele de după 22 Decembrie; acestea s-au conexat într-unul singur, pentru a se stabili exact împrejurările și condițiile în care au acționat, în diferite zone, diferiți militari, care au împușcat mortal diferite persoane, persoane care, așa cum s-a spus, erau cetățeni ai orașului. Deci pentru victimele până în 22 Decembrie s-au întocmit acele două dosare de bază, cum le spunem noi, primul lot Timișoara și al doilea lot Timișoara. Deci în primul lot au fost trimiși în judecată generali și ofițeri de Miliție și Securitate și reprezentanți politici ai regimului de-atunci, mă refer la Ion Coman, la Pacoste, la primul-secretar de-atunci, Bălan, și la fostul prim-secretar Matei. Aceștia au fost trimiși în judecată încă din 1990, s-a judecat până în decembrie 1991, au fost condamnați marea majoritate, mai puțin cei care au încărcat și transportat, în condiții de clandestinitate, cadavrele la București și le-au incinerat la Crematoriul „Cenușa”. Aceștia au beneficiat de decretul de amnistie de la începutul anului 1990, pentru favorizarea infractorului. Ceilalți au fost

condamnați la pedepse cu închisoarea de până la 20 de ani. Dosarul a fost judecat, în primă instanță, la Secția Militară a Curții Supreme, s-a terminat judecata, așa cum am spus, în decembrie 1991; recursul făcut atât de Procuratură, cât și de marea majoritate a inculpaților, a trenat până în 1997 când (acuma și din motive și cauze obiective și subiective, dar este cert că s-au făcut modificări în legea de organizare a Curții Supreme), dar, în tot cazul, de-abia în 1997 s-a judecat recursul, stabilind vinovăția persoanelor (așa cum a fost stabilită și în decembrie 1991), condamându-l, în plus, și pe inculpatul Ilie Matei, care inițial fusese achitat. Ceilalți au rămas achitați sau condamnați, așa cum se întâmpla la prima instanță. Acest dosar a fost depus împlinit, ca să spun așa, cu cel de-al doilea dosar de bază, prin care au fost trimiși factorii de comandă din Armată, și mă refer la generalii Stănculescu și Chițac (decedat în 2010, n.n.), și față de generalul Gușă s-a dat o soluție de netrimitere în judecată, între timp acesta decedând. Și acestora li s-a reținut, în sarcină, aceeași infracțiune de omor deosebit de grav și tentativă la această infracțiune, pentru că prin ordinele pe care le-au dat au dus la împușcarea mortală a circa 75 de persoane și a circa 300 de răniți, marea majoritate prin împușcare, în represiunea făcută în special în zilele de 17, 18 și 19 Decembrie, în Timișoara.

Sigur că ce-ați întrebat dumneavoastră, Podul Decebal, Calea Girocului, Calea Lipovei sau Podul Mihai Viteazu, sigur, sunt locuri unde s-a făcut uz de armă. Noi am reușit trimiterea în judecată a celor care au ordonat și au dispus. Cert este că la Podul Decebal ordinul l-a dat direct Ion Coman, pentru că era interesat ca demonstrații să nu ajungă în fața Comitetului Județean, unde se afla. Nici nu aveau acele cordoane, la Podul Decebal, muniție, în momentul când s-au apropiat coloanele de demonstrați, și din muniția Gărzilor Patriotice care exista la vremea respectivă, în Consiliul Județean, li s-a dat muniție (până la sosirea din unități), ca să poată interveni. Deci este cert sigur că așa putem ajunge și până la ultimul militar care a fost, dar nu cred că aceasta este important, de a stabili ultimul militar sau, eu știu, un locotenent care a fost pe stradă, când ordinul a venit clar, de executare. Sigur, așa i-am putea trimite pe toți care au fost și-au executat niște ordine. Noi am rămas la cei care au hotărât, au dispus, au ordonat, i-au pus pe cei din stradă în postura de a trage. Sigur că și cei din stradă au tras foarte puțin față de ordinele pe care le-au primit, pentru că, dacă ar fi executat întocmai ordinele primite, ar fi avut loc un măcel în Timișoara. Identificarea și a altor persoane, în special cei care au făcut exces de zel, sigur, rămâne în continuare în sarcina noastră, dar noi spunem că, prin trimiterea în judecată și condamnarea celor care au hotărât, atât la nivel politic, cât și de comandă din Ministerul Apărării și Ministerul

de Interne, am reușit, inclusiv din punct de vedere material, să rezolvăm aceste victime de până în 22 decembrie. M-ați mai întrebat de dosarul Joitoiu. Acesta a fost trimis la instanță, la un tribunal militar special, care a funcționat la începutul anului 1990, la Timișoara, și-a fost condamnat, în primă instanță, aici, la Timișoara, la 18 ani de închisoare. După aceea, instanța de la București, la vremea respectivă Tribunalul Militar Teritorial București, a dispus retrimiteră cauzei la Parchet, unde a rămas câțiva ani și s-a reușit retrimiteră acestui dosar pe aceleași probe, dar s-au mai refăcut anumite probe pe care le solicitase, de altfel, și instanța, s-a reușit retrimiteră acestui dosar la instanță, este încă în curs de judecată, nu este finalizat, și urmează să vedem ce se va întâmpla cu acest dosar. Din câte știu, la ora actuală, se află la nivelul Curții Militare Supreme de Apel București. Mai există un dosar despre care se vorbește mai puțin, dosarul Calea Lipovei, în care au fost trimiși în judecată generalul în rezervă Rotariu, colonelul Păun și locotenentul major sau căpitanul Gheorghe Constantin, la vremea respectivă. Aceștia au fost trimiși în judecată, adică au fost arestați inițial în 1990, au fost cercetați, după aceea dosarul a fost retrimis în instanță în 1994. În 1994 cei trei au fost achitați de Tribunalul Militar Teritorial București, nu mai funcționau acele instanțe speciale, și a fost trimis dosarul direct la București, pentru omor deosebit de grav, au fost achitați, considerându-se că nu sunt vinovați de morții și răniții de pe Calea Lipovei, soluție care a fost îmbrățișată și de următoarea instanță, de Curtea Militară de Apel, și, în recursul procurorului, s-a ajuns la Secția Militară a Curții Supreme, secție care a dispus retrimiteră spre rejudecare a cauzei.

S-a reluat, din nou, judecata și în anii '96, '97, '98 a început, la Tribunalul Militar București, care i-a achitat, din nou, apreciindu-se că sunt nevinovați; s-a ajuns, din nou, la Curtea de Apel, care a avut aceeași părere – *nevinovați* – și acum dosarul e tot pe recursul secției Parchetelor Militare. Va fi judecat de Secția Penală a Curții Supreme, pentru că din 1998 s-a desființat Secția Militară, vor fi judecați de judecători civili de la Secția Penală a Curții Supreme de Justiție. Noi sperăm că... a doua oară se ajunge cu această cauză până la Curtea Supremă... sperăm că se va da o soluție temeinică și legală. Noi n-avem voie să comentăm soluțiile judecătorilor, dar avem căile legale de a le ataca cu apel sau cu recurs și să ne batem pentru dosarele pe care noi le-am promovat în instanță. Oricum, este o concepție diferită a instanțelor militare față de a noastră. Toate soluțiile acelea de achitare pe care vi le-am spus, ale Teritorialului și ale Curții Militare de Apel, merg pe ideea că focul de armă a fost justificat, pentru că s-a atacat unitatea, fapt care nu rezultă din probele administrate. Au fost împușcați oameni în locuințe, pe stradă, oameni care nu atacau unitatea.

Deci riposta față de ceea ce s-a întâmplat acolo, sigur c-au fost și grupuri violente, dar se diferențiau de marea masă a demonstranților, deci represiunea care a avut loc nu se justifică.

Romeo Bălan, fost șef la Procuratura Militară Timișoara, a reconfirmat că tipurile de gloanțe folosite la reprimarea demonstranților din Timișoara au fost de calibru 7,62 și 8 milimetri, în general de la arme AKM (Kalașnikov), folosite de diverse unități ale Ministerului Apărării Naționale, și de tip Carpați, folosite îndeosebi de Ministerul de Interne (Miliție, Securitate). S-a tras și cu pistoale cu pat scurt și cu lunetă, cu țință fixă, de precizie, care au făcut multe victime. Potrivit lui Romeo Bălan, de acest tip de arme dispuneau cam toate structurile forțelor de intervenție. „Eu, doar pe mărturii și reconstituiri, fără probe balistice certe, nu am trimis și nu aş trimite în judecată”, conchide Romeo Bălan. „Din nefericire, puține probe balistice au putut fi efectuate prin recuperarea glonțului. Au mai fost efectuate reconstituiri și s-a putut concluziona de unde s-a tras și ce forțe au fost în acel moment în locul de unde s-a tras, dar nu s-a putut găsi arma, făptașul și din al cui ordin s-a tras. Mă refer aici la cazurile de după 22, victime împușcate în locuințe, căci până la această dată este clar cine a dat ordin și este responsabil. De exemplu, în cazul Jubea Dan, de 22 de ani, s-a constatat că a fost vorba de unitatea din Chișoda, amplasată în fosta stație PECO de vizavi de bloc, dar ordinele, ca și starea de fapt, erau confuze în 23 și 24.12.1989. Nu se știe cine a dat ordin să se tragă și a cui armă a cauzat moartea tânărului Jubea, răpus de glonț în locuință. Glonțul care l-a străpuns a ricoșat din brațul tatălui ieșit la balconul apartamentului din blocul situat lângă magazinul „Moțul” – intersecția Circumvalațiunii. În altă ordine de idei, morții din Cimitirul Eroilor – cum s-a știut că au fost îngropați în Cimitirul Săracilor și de ce acolo? Pentru că cineva văzuse. Înainte cu câteva zile, în 18 Decembrie, au fost îngropați morți din categoria celor fără aparținători. Este vorba de șase morți neidentificați, care zăceau în capelă și care trebuiau să elibereze locul pentru alți morți. Deci se știa cum se vor derula lucrurile. Canonada a făcut victime și în rândul cadrelor medicale. În cazul Spitalului de Copii, în 23 decembrie 1989, s-a zvonit că pe acoperișul clădirii s-ar fi aflat „teroriști” și așa se explică de ce s-a tras în spital de către Armată, fapt care s-a soldat cu cele două sau trei victime, dar, din nou, nu avem făptașii, respectiv responsabili care au dat ordin. Din cazarma Oituz s-a tras, de asemenea, și au rezultat trei victime, dar nu s-a putut recupera cartușul pentru probe balistice, pentru că s-a făcut curățenie. În cazul Paul Vasile, la fel.” „Ca o concluzie – spune Bălan – părerea mea personală este că acum, la 20 de ani, marea necunoscută este ce s-a întâmplat după 22

Decembrie. Să vedem ce va fi și dacă se va întrerupe prescripția de 15 ani plus șapte pentru cei pe care Voinea și eu personal i-aș chema la bară.”

Dacă oameni ca Dan Voinea și Romeo Bălan au fost retrași din activitate, învinuitul general în rezervă Paul Vasile și-a continuat, până nu demult, activitatea ca profesor (cu ora) de strategii militare la Facultatea de Politologie a Universității de Vest. Nici măcar Memoriul Comitetului de Protest constituit de profesori și conferențieri nu a reușit să-l excludă de la Universitate. Asta pentru că decizia conducerii universității de stat din Timișoara i-a fost favorabilă acuzatului.

Din anul 2000 cercetările penale și soluțiile judecătorești au evoluat timid. În afară de condamnarea generalilor Mihai Chițac (decedat) și Victor Atanasie Stănculescu, niciun pas înainte concret pentru condamnarea vinovaților. Totuși, s-a reușit ridicarea unei biserici dedicată eroilor incinerati la crematoriu, precum și alocarea unui nou imobil Memorialului Revoluției din Timișoara, cu sprijinul conducerii Ministerului Apărării Naționale. Prezența ministrului Gabriel Oprea în anul 2010 la Memorialul Revoluției s-a vrut a fi un gest de *reconciliere* și de *sprijin*.

Gabriel Oprea, ministrul Apărării Naționale:

„Istoria Armatei este să apere poporul. Bineînțeles că era și o perioadă în care era dictatură, era stat polițienesc, armata se ocupa și de agricultură, și de șosele, și de construcții. Se poate discuta oricând competența sau incompetența unor conducători. Nu sunt întotdeauna cei mai buni. Vorbim de momentul acela. Pe de altă parte, are și uscături. Important este să privim spre viitor și să nu ne uităm trecutul. (...)Pe domnul general Voinea îl cunosc foarte bine, apreciez tot ce a făcut bun dânsul, nu depinde de mine repunerea lui în funcție. Nu este de competența mea. Competența este a Consiliului Superior al Magistraturii. De răspunsul la Memoriu depinde să-l reactivăm. Era o datorie morală să vin aici, ați văzut că am desecretizat toate dosarele cerute și n-am ezitat o secundă. Încă o dată, într-un stat de drept, justiția își spune cuvântul și nu are decât două probleme: de conștiință și de Dumnezeu. Și de lege.”

Problema fundamentală este, într-adevăr, cea legislativă, singura, de altfel, care poate rezolva starea de fapt. De aceea, răniții și urmașii eroilor nu doresc numai un loc de rugăciune pentru alinare sufletească la Popești-Leordeni, unde a fost aruncată cenușa martirilor timișoreni, ci și o despăgubire financiară, considerând că ceea ce au primit până acum de la

statul român este ceva simbolic. Pentru că tergiversările judecătorești din țară i-au nemulțumit, au apelat la forurile europene, respectiv la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Teodor Mărieș – președintele Asociației „21 Decembrie 1989” din București (decembrie 2009)

Teodor Mărieș: - Singurul om care a făcut rechizitorii sau care a semnat multe rechizitorii este Dan Voinea.

Liza Kratochwill: - În ceea ce privește problema dosarelor Revoluției și pe cei care instrumentează problema victimelor, ați amintit de un procuror care nu ar merita să fie acolo și să dețină instrumentul...

Teodor Mărieș: - Am amintit trei. E vorba de doi care sunt pe dosare, efectiv, în echipa care instrumentează dosarele de când generalul Voinea a fost îndepărtat de la acest dosar... Care au tras la Timișoara. Nu ne ferim, pentru că asta-i realitatea. Asta rezultă din document. Și unul care este prim adjunct al procurorului general al României, Nițu Tiberiu Flaviu, care a tras la București, la Televiziune, în 21 și în 22 decembrie.

Liza Kratochwill: - Ce probe sunt în acest sens și de la cine?

Teodor Mărieș: - Propria lui declarație, dată de mână, scrisă frumos pentru a obține certificat de revoluționar.

Liza Kratochwill: - Care există undeva?

Teodor Mărieș: - Există pe toate site-urile puse de noi, dată și retur, dacă a uitat, cumva, ce a scris, să-și aducă aminte, și la toate instituțiile, începând de la președinție și până la Secretariatul de Stat.

Liza Kratochwill: - Dar de unde a fost procurată acea declarație?

Teodor Mărieș: - A fost dată de el personal pentru a obține certificat de revoluționar.

Liza Kratochwill: - Dar cum a ajuns la Asociația „21 Decembrie”?

Teodor Mărieș: - Fiind de interes public, eu am cerut-o și am primit-o tocmai de la președintele asociației, care i-a dat aviz. Inclusiv Curtea Europeană știe. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în corespondența pe care a formulat-o cu guvernul, există acolo o întrebare legată de prim-procurorul adjunct al țării, Nițu Tiberiu Flaviu, și declarația dată, repet, scrisă de propria lui mână. Fără să i-o ceară nimeni. Doar pentru a beneficia de certificat de revoluționar. Domnul președinte are această declarație de cel puțin trei ani. Și ultima dată i-am înmănat-o pe data de 8 septembrie, atunci când am avut o întâlnire la președinție, la care au participat, din partea societății civile, domnul Mihalcea de la „Timișoara”, noi – Asociația „21 Decembrie”, domnul Sorin Ilieșu, avocații Asociației

„21 Decembrie”. De partea cealaltă: primul-ministru Emil Boc, ministrul Justiției, șeful C.S.M.-ului, procurorul general al României și, bineînțeles, nu putea să lipsească reprezentantul guvernului la Curtea Europeană, mă refer la cel care, practic, ține legătura sau face legătura dintre guvernul român și Curte, agentul guvernamental al României. Deci au fost cele două tabere, s-au înfruntat, iar cineva a mediat. Acel cineva era președintele României. I-am înmănat-o atunci. Și, ultima dată, acum vreo trei săptămâni, când l-am vizitat pe colegul nostru, Cristian Pațurcă, la spital, am profitat și i-am dat această declarație. Deci știe exact ce s-a întâmplat.

Liza Kratochwill: - Dar în ceea ce privește dosarele care au fost trimise la Strasbourg, credeți că există vreo șansă, având în vedere că cei de la Curtea Europeană ne cam trag de urechi în privința democratizării justiției.

Teodor Mărieș: - Rezultatul care va veni de-acolo, atunci când se va pronunța soluția, din punctul meu de vedere, n-are cum să fie decât unul pozitiv pentru victimele care s-au adresat Înaltei Curți de la Strasbourg. N-am auzit niciun oficial român care să nu recunoască, până acum. Acest proces e pentru victimele din Revoluție care s-au adresat sau au cerut condamnarea statului român pentru tergiversare.

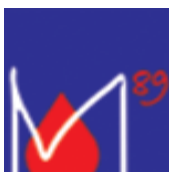
În martie 2010 Asociația Urmașilor și Răniților din Timișoara a făcut un protest pașnic, în capitală, alături de cei de la Asociația „21 Decembrie”, în fața Palatului Justiției, pentru repunerea lui Dan Voinea în funcția de procuror general, care să instrumenteze dosarele Revoluției, pe care le doresc „șterse de praf” și, astfel, să se facă lumină și dreptate.

În anul 2011, Parlamentul a decis sistarea indemnizațiilor atribuite prin lege celor cu certificat de luptător în Revoluție. Inevitabil, decizia a stârnit proteste demarate la Timișoara, prin greva foamei, continuate la București, prin mitinguri și încăierări cu forțele de ordine, fără vreun rezultat favorabil, până la momentul redactării acestui material.

După mai bine de 22 de ani de la evenimentele din Decembrie '89, gen. (r) Dan Voinea e pensionat și conferențiar la Universitatea „Titu Maiorescu”, unde predă victimologie și criminalistică.

Romeo Bălan, fost șef al Parchetului Militar Timișoara, e avocat și a scos la lumina tiparului, în 2011, la Editura Memorialului Revoluției, date și probe despre victime și cei găsiți vinovați.

Liza **KRATOCHWILL**

TEROAREA COMUNISTĂ

Aspecte privind viața culturală a studenților din Centrul Universitar Timișoara în perioada 1956-1959

Partea a II-a – Aspecte generale privind viața studenților din România

The study renders a broad description of the structure of the higher education system as well as the possibilities to attend the courses of the Romanian universities, polytechnics and higher education establishments in the '50s.

The study also approaches the communist legislation that has been enacted starting from 1948 and which limited the access of the wide public to the Romanian higher education centres. There had been promoted an education system where the working class was the main social category which was to benefit from academic studies and which discriminated the descendants of intellectuals and kulaks (the rich) as well as the persons coming from other Romanian social classes.

In the '50s, the Romanian education was under the powerful influence of the Soviet education system. Later on, the professional personnel directly involved and morally and intellectually qualified and prepared to educate and train the Romanian young people has been removed from the education institutions. The authorities' intention was to transform the education into a new field of activity, faithful to the communist regime. To fulfil this goal, the students have been subject to a severe ideological indoctrination process, from 1956 to 1959, but, in spite of this process, the Romanian youth proved to be a dangerous element for the communist party.

Key words: communism, legislation, education, students.

Învățământul superior cuprindea universitățile, politehnicele și institutele de învățământ superior. Primele două depindeau direct de Ministerul Învățământului Public și aveau rolul de a forma cadre pentru corpul didactic din învățământul mediu și superior, specialiști și cercetători pentru diverse domenii. Durata studiilor era de 4-6 ani. Institutele de învățământ superior cu o durată a studiilor de 3-4 ani trebuiau să pregătească specialiști pentru toate ramurile economiei și profesori pentru învățământul mediu. Studenții erau admiși pe baza unui concurs, iar numărul de locuri disponibile era stabilit de Consiliul de Miniștri, în funcție de necesitățile fiecărui an. De o deosebită importanță s-a dovedit a fi articolul 32 al legii învățământului din 1948, care prevedea în mod expres: „Actualele facultăți și școli de învățământ superior vor fi restructurate conform prezentei legi. În

acest scop, se vor putea desființa catedre inutile, altele vor putea fi raționalizate după necesități sau se vor crea catedre noi.” Această dispoziție oferea calea legală pentru epurările cadrelor didactice „necorespunzătoare”, acțiune care avea un scop precis – eliminarea persoanelor care, prin autoritatea lor morală, puteau influența elevi și studenți. Noile cadre, devotate partidului, trebuiau să-i educe pe elevi în spiritul cerut de acesta. Doar la începutul anului universitar 1949-1950 au fost scoase din învățământul superior, conform unui raport al Ministerului Învățământului din 1950, 181 de cadre didactice.

Legislația din 1948 introducea școli speciale de 2 ani pentru muncitorii scoși din producție și susținuți pe perioada școlarizării de ministerul de resort și de întreprinderea unde lucrau – formă de învățământ care le dădea absolvenților dreptul de a-și continua studiile în învățământul superior – școli profesionale și școli tehnice medii.

Prin decizia Ministerului Învățământului Public din 29 octombrie 1948 au fost înființate și școlile juridice de un an, destinate aceleiași categorii a muncitorilor scoși din producție. După un an de studii, cursanții primeau o diplomă care le oferea dreptul de a se angaja în orice funcție juridică, inclusiv magistratură și parchet. Prin decretul nr. 343/1953, școlile speciale s-au transformat în facultăți muncitorești. Au funcționat și alte derogări: în anii 1950 existau absolvenți ai acestor școli speciale înscriși în anii superiori, care nu aveau studii medii. Toate aceste aspecte descriu un sistem de învățământ care a promovat antiselecția. În efortul programatic de distrugere a fostelor structuri sociale, lumea universitară și academică a fost printre cele dintâi vizate de regimul comunist.

Între 1944-1949 s-a recurs la distrugerea statutului social al profesorului, la introducerea unei stări de instabilitate profesională; or, doar stabilitatea în funcție putea genera independența opiniei. Au fost emise acte normative care au permis îndepărtarea din rândul corpului didactic a unor personalități de seamă ale vieții publice românești. Decizia de raționalizare a învățământului, publicată în „Monitorul Oficial” la 27 mai 1947, a dus la pensionarea forțată a unor profesori eminenți care nu ajunseseră la vârsta legală de pensionare și la suprimarea temporară sau definitivă a unor posturi de personal didactic. Epurările începute în 1945 au continuat până la sfârșitul anilor 1950¹.

Începând din 1948, conducerea PMR îi pretindea studențimii

¹ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 291-292.

loialitate și aderență deplină la noul regim politic; „studenții trebuie să știe cine sunt dușmanii și care-i sunt prietenii” – era o lozincă la ordinea zilei. Vechile asociații studențești „reacționare” au fost suprimate, organizațiile tineretului universitar național-țărănist și liberal au fost interzise, iar membrii lor marcanți – arestați. În anul 1948 aproape toți studenții au fost înregimentați sau au aderat sub presiune sau doar din oportunism la Uniunea Națională a Studenților din România. Înregimentarea studențimii a fost posibilă, deoarece fiecare student își dorea să termine facultatea, existând teama exmatriculării, a pierderii burselor și a interzicerii accesului în cantine și cămine.

În 1 decembrie 1948, conform decretului nr. 353 privind organizarea asistenței studențești, asistența acordată de stat studenților consta în burse, ajutoare, întreținere în cămine și cantine, editarea de cursuri, asistență ce era subordonată direct Ministerului Învățământului Public. Acest act normativ crea o dependență mai vizibilă a studenților față de Oficiile de Asistență, controlate politic. Acestea erau subordonate unui Centru de Asistență Studențească, ce exista în fiecare universitate. Aceste centre, la rândul lor, erau subordonate Consiliului Superior al Asistenței Studențești (CSAS). Ele aveau obligația să alcătuiască proiectul de buget general de asistență, să stabilească numărul și natura burselor și ajutoarelor ce se vor distribui în întreaga țară, precum și să acorde alocația de hrană și de cămin, necesară pentru întreținerea studenților lipsiți de mijloace. Se mai prevedea că fondurile necesare asistenței studențești vor fi obținute prin subvențiile Ministerului de Finanțe. Copiii de mari burghezi, chiaburi, preoți, ofițeri sau funcționari ai vechiului regim au fost excluși de pe listele de bursieri².

Accesul în instituții superioare și universități se făcea în urma unei riguroase selecții politice și sociale, fiind eliminate categoriile sociale considerate „origine nesănătoasă”. Astfel, în 1949, s-a stabilit că cei care nu aveau dreptul la învățământ universitar erau împărțiți în trei grupe:

- Categoria I: fiii de muncitori industriali sau agricoli, de țărani colectivști sau de țărani cu gospodării mici și mijlocii, fiii de militari, de ingineri sau tehnicieni, de funcționari sau pensionari, fiii de meseriași și cooperatori.
- Categoria a II-a: fiii de mici comercianți sau liber profesioniști.
- Categoria a III-a: fiii de chiaburi, de comercianți sau industriași, alături de care erau enumerați fiii criminalilor de război, ai trădătorilor, spionilor, sabotorilor, ai celor fugiți peste graniță etc.

Începând cu anul 1953, în instituțiile de învățământ superior erau

² *Ibidem*, pp. 299-300.

distribuiți consilieri sovietici pe lângă rectorii de la București, Iași, Cluj și Timișoara, precum și la unele catedre (mai cu seamă la marxism-leninism, teoria statului și dreptului și istoria URSS*)³.

În 1957, prin Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior* era subliniat rolul esențial al învățământului superior în construirea socialismului în România.

În această hotărâre se preconiza realizarea unei legături mai strânse a învățământului superior cu industria, transporturile, agricultura, comerțul, cu sectorul social-cultural. Referitor la compoziția socială a studenților, se urmărea ca în cadrul instituțiilor superioare să existe 70-75% fii de muncitori și țărani, fiii de muncitori să reprezinte 40% din total⁴. Pentru înlăturarea lipsurilor existente, începând cu anul universitar 1957-1959, predarea științelor sociale se făcea diferențiat, sub forma mai multor discipline distincte: socialism științific, economie politică, materialism dialectic, materialism istoric. S-a redus numărul de examene și colocvii. Sistemul de notare era cel de la 1-10, nota minimă de promovare era cinci. Educația fizică în învățământul superior reprezintă o parte a educației multilaterale a studenților. Se programau anual întreceri sportive între studenții aceluiași an de studiu.

Conform Hotărârii Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior din 26 iunie 1957, se înființa funcția de șef de lucrări la catedrele care aveau activități practice (laborator, atelier, clinică, teren experimental). Se menținea funcția de lector la celelalte catedre⁵. Sub îndrumarea Comitetului Orășenesc de Partid de la Institutul Politehnic s-au luat de către cadrele didactice o serie de măsuri în vederea desfășurării în mai bune condiții a studierii problemelor ideologiei marxist-leniniste. Au fost create trei cercuri de filosofie, în care s-au grupat cadrele didactice după specificul preocupărilor lor pentru științele teoretice (cadre care lucrează în domeniul matematicilor, fizicii, mecanicii teoretice, electrotehnicii etc.), pentru științele tehnice generale (cadrele cu caracter pur tehnic) și pentru științele

* Marxism-leninismul, teoria statului și a dreptului și istoria URSS erau domenii care țineau direct de doctrină și de propagandă.

³ *Ibidem*, p. 302.

* *Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior* a fost adoptată la 26 iunie 1957.

⁴ *Hotărârea Comitetului Central al PMR și a Consiliului de Miniștri ai RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior*, în „Drapelul Roșu”, Anul XIV, Nr. 3891, 27 iunie 1957, pp. 1-3.

⁵ *Ibidem*, p. 2.

chimice (facultatea de chimie industrială). A luat ființă și un cerc de economie politică⁶. Cercurile de învățământ superior aveau o intensă activitate⁷.

Potrivit unei informări prezentate Biroului Politic al CC al PMR de Direcția Generală a Învățământului Superior, în anul universitar 1958-1959 doar 0,1% dintre cei admiși în învățământul superior erau „fii de exploatare”. După adoptarea acestei hotărâri au fost trimise indicații verbale rectoratelor și decanatelor de a le acorda fiilor de muncitori și țărani o atenție sporită la examenul de admitere și de a limita „primirea fiilor de exploatare”⁸. Prin HCM nr. 2759/17 august 1953 au fost stabilite criteriile de acordare a bursei, precum și informațiile pe care studenții trebuiau să le pună la dispoziție autorităților universitare pentru a putea intra în sistemul de bursieri. Studentul trebuia să completeze în declarație dacă a suferit o condamnare juridică și care a fost motivul, să-și declare apartenența politică (din trecut și din prezent), să menționeze școlile ideologice pe care le-a urmat. De asemenea, trebuia să completeze date și despre părinți: averea, ocupația anterioară și în prezent, apartenența politică în trecut și în prezent, condamnările juridice și motivul lor. Părinții studenților erau și ei obligați să completeze declarații asemănătoare. Dacă se dovedea, la o verificare ulterioară, că declarațiile – atât ale studenților, cât și ale părinților – erau mincinoase, studenții vinovați pierdeau bursa și riscau să fie exmatriculați din facultate⁹. Pentru studenții „merituoși” erau acordate burse în URSS, deoarece după 1948 nu au mai fost acordate burse de studiu în Occident¹⁰.

În anii '60 a existat o oarecare liberalizare față de URSS, pe plan cultural, influența rusă aproape dispare. S-a reînființat Institutul de Studii Sud-Est Europene, care pune în valoare munca unor cercetători de marcă. A crescut rolul Academiei Române¹¹. În martie 1957 s-a înființat Uniunea Asociațiilor Studențești din România, care a editat reviste precum „Viața Românească” și „Amfiteatru”. La 1 aprilie 1957 este înființat Muzeul Literaturii Române la București¹².

⁶ Pentru însușirea temeinică a marxism-leninismului de către cadrele didactice din învățământul superior, în „Drapelul Roșu”, Anul XV, Nr. 4075, 30 ianuarie 1958, p. 3.

⁷ Informație de partid, în „Drapelul Roșu”, Anul XV, Nr. 4092, 19 februarie 1958, p. 2.

⁸ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 305.

⁹ *Ibidem*, p. 304.

¹⁰ *Ibidem*, p. 300.

¹¹ Doina Barca, Bogdan Sterpu, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003, p. 48.

¹² Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989)*, Editura Tritonic, București, 2002, p. 98.

Autoritățile comuniste au manifestat o grijă deosebită față de tineretul român, în special față de studenți. Trebuie menționat că nu doar studenții, ci și copiii de la cele mai fragede vârste erau înregimentați în organizații create cu scopul îndoctrinării cu învățământul marxist-leninist. După momentul 1956, când studenții au avut curajul să înfrunte direct autoritățile comuniste, s-au organizat o serie de exmatriculări și sancționări în rândul studenților.

Un aspect pozitiv al vieții studenților în anii 1956-1959 era acordarea de burse, locuri în cămine, chiar și asigurarea mesei la cantină, dar totul în funcție de anumite criterii stricte. De asemenea, nu trebuie minimalizată pregătirea științifică a studenților din această perioadă.

În concluzie, deși în perioada 1956-1959 studenții au fost supuși unui proces de îndoctrinare ideologică, totuși tineretul român s-a dovedit a fi un element periculos la adresa partidului.

BIBLIOGRAFIE:

I. Izvoare - Presă

„Drapelul Roșu”, 1957, 1958.

II. Bibliografie generală

Barca, Doina, Sterpu, Bogdan, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003.

Păiușan, Cristina, Ion, Narcis Dorin, Retegan, Mihai, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989)*, Editura Tritonic, București, 2002.

Tismăneanu, Vladimir; Dobrinu, Dorin; Vasile, Cristian, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007.

Cristina **TUDOR**

Decrete-lege privind îndeplinirea dispozițiilor din convenția de armistițiu în județul Timiș-Torontal

This study is part of broader paper on the “*Activity of the Commission for the Enforcement of the Truce Convention from September 1944 in Timis – Torontal County*”, which describes the political and economic conditions as well as the difficulties faced by post-Second World War Romania, subsequent to the conclusion of the Truce Convention with the Soviet Union, on September 12th 1944.

The study analyzes the law-decrees enacted by the governments which run the country during this period to satisfy the requirements set out in the convention. Those particular law-decrees had been conceived and enacted and were to be enforced by the local factors which represented the central authority, although the government had no knowledge on the real state of affairs in the territory.

The situation of Timis-Torontal County was similar to the cases of other post-war Romanian counties because those law-decrees failed to completely set out the ordinary framework required for a prompt discharge of the obligations set out by the Truce Convention. The law-decrees are an obvious evidence of the fact that the Truce Convention was in fact a priority for the governments which run the country during this period of political, economic and social changes.

Key words: truce, law-decree, Timiș-Torontal, 1944.

Pentru a se trece la îndeplinirea condițiilor de armistițiu trebuia să se hotărască baza legală conform căreia trebuia acționat pentru îndeplinirea obligațiilor rezultate din convenția de armistițiu. Ministerul Afacerilor Interne va întocmi o serie de decrete-lege prin care va încerca reglementarea funcționării comisiei care se ocupa cu punerea în aplicare a armistițiului.

Aceste decrete-lege erau stabilite de guvern, fără a se cunoaște situația reală din teritoriu, și trebuiau aplicate de către instituțiile locale care reprezentau guvernul.

În intervalul 2 septembrie 1944-30 octombrie 1947 au fost elaborate peste 60 de acte legislative, care prin transpunerea lor în practică au fixat cadrul legal pentru efortul general de execuție a prevederilor Convenției de Armistițiu atât la nivel național, cât și regional. Mai mult, s-a înființat prin lege și o comisie română pentru aplicarea armistițiului, care va suferi modificări de titulatură în perioada menționată, păstrându-și, în esență, atribuțiunile inițiale.

La 11 octombrie 1944 a fost publicat decretul-lege numărul 502 referitor la stabilirea normelor și procedurilor de angajare și plata cheltuielilor necesare pentru executarea obligațiunilor statului român ce decurg din convenția de armistițiu. În articolele 1 și 2 se preciza faptul că de aplicarea armistițiului se ocupa o comisie; Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, pe baza a ceea ce hotăra Comisia, dispunea ca Ministerul Apărării și celelalte departamente și regii autonome să le execute direct sau prin întreprinderile particulare. Ministerul de Finanțe se ocupa cu stabilirea cuantumului numerar ce trebuia pus la dispoziția Înalțului

Comandament Aliat, acest lucru trebuia făcut pe baza hotărârilor comisiei.¹

Articolele 3, 4 și 10 sunt amintite în acest decret-lege, deoarece se stabilesc normele după care se vor da comenzile ce vor duce la îndeplinirea sarcinilor menționate în respectivele articole. Aceste norme fac referire la direcțiile de resort din MAN și celelalte departamente trebuiau să ia măsuri pentru o achiziționare rapidă a materialelor. Pentru materialele din comerț, acestea se vor bloca în magazinul respectiv până se vor ridica și va fi plătit prețul conform legii 282 din 1943. Existau materiale care aveau nevoie de timp pentru a fi produse; în acest caz, autoritatea îi înștiința pe comercianți printr-o scrisoare despre acest lucru, care cuprindea referiri la felul mărfii și cantitatea dorită, condițiile pe care trebuie să le îndeplinească, termenul de livrare, locul de predare. Comercianții erau obligați să depună, la 18 ore de la primirea scrisorii, ofertele și nota cu prețurile. Autoritățile urmau să dea comandă la prețul convenit, dar prețul definitiv era făcut de Comisariatul General al Prețurilor și Comisiunile Județene de Prețuri. În caz de neexecutare a comenzii în termenele stabilite, se aplica procedura prevăzută la articolele 4 și 10.²

Articolele 7 și 9 se referă la procurarea fondurilor necesare, care vor fi puse la dispoziția Direcției Contabilității MAN într-un cont special al BNR. Din acest fond se vor face plățile potrivit dispozițiilor date de direcțiile de resort din MAN și se vor alimenta Comandamentele Teritoriale.³

La cererea Serviciului Special al Aprovizionării, Ministerul Finanțelor, Direcția Generală a Mișcării Fondurilor putea face plăți direct întreprinderilor particulare reprezentate prin oficii sau birouri de vânzare. Plățile puteau atinge cel mult 80% din valoarea materialelor livrate, restul de 20% era plătit de Direcția Contabilității din Ministerul de Război.⁴

Articolele 5, 6 și 11 se referă la finanțarea întreprinderilor care trebuiau să ajute la îndeplinirea comenzilor către Uniunea Sovietică. Pentru efectuarea comenzilor, Direcțiile de resort ale Departamentelor, precum și Comandamentele teritoriale puteau da avansuri întreprinderilor până la 50% din valoarea comenzii. Autoritatea care acorda avansul lua măsurile necesare pentru a se asigura capacitatea de fabricație a întreprinderii căreia i s-a dat comanda. Se urmărea ca ofertanții să aibă acte doveditoare că au firma înscrisă, excepție făceau producătorii agricoli și proprietarii de păduri; să se constate că întreprinderea posedă capacitatea de producție corespunzătoare, să nu fie în stare de faliment și să aibă capacitatea tehnică pentru executarea comenzii.⁵

În caz de reziliere a comenzii, firmele erau obligate a restitui sumele ce nu puteau fi justificate ca fiind cheltuieli în vederea executării comenzii, în caz contrar se deschidea acțiune publică. Predarea furniturii se va face în locuri după dorința

¹ ANDJT, *Comisia pentru aplicarea convenției de armistițiu, 1944-1948*, Dosar 1/1944, f. 3.

² *Ibidem*, f. 4.

³ *Ibidem*, f. 5.

⁴ *Ibidem*, f. 6.

⁵ *Ibidem*, f. 6.

Comandamentului Sovietic, predarea se va face pe baza adeverinței de primire a mărfii eliberată de delegatul Comandamentului Sovietic.⁶

Articolul 8 făcea referire la lichidarea și ordonanțarea cheltuielilor care se făceau de către Direcțiile de resort din cadrul MAN și de către comandamentele teritoriale. Această lichidare mai putea fi făcută de Ministerul Apărării Naționale, Direcția Contabilități. Actele necesare lichidării cheltuielilor erau: ordinul în original pe baza căruia s-a dat comanda, decontul, factura sau actul, întocmit de furnizor sau de cel ce prestează serviciul, adeverința de primire a mărfii și dovada că s-a aplicat prețul oficial stabilit și copia după calcularea prețului stabilit definitiv de Comisariatul General al Prețurilor.⁷

Dispozițiile cu privire la livrările din depozitele armatei sau alte instituții publice se regăsesc în articolul 12. Pentru executarea obligațiilor ce decurgeau din Convenția de Armistițiu, Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, condus de Lucian Burchi, poate dispune predarea către organele îndreptățite ale Comandamentului Sovietic de materiale din depozitele armatei sau ale altor instituții publice.

Articolul 13 face referire la dispozițiile privitoare la mărfurile aprovizionate pentru Înalțul Comandament Sovietic: până la apariția decretului-lege în 11 octombrie 1944, toate angajările, lichidările, ordonanțele și plățile efectuate au fost considerate bune și legale.⁸

Existau și o serie de dispoziții finale, printre care se numără: la fiecare departament, comandament teritorial și instituții publice se va ține o evidență pe categorii de materiale din care să rezulte: dispozițiile de aprovizionare sau prestare de servicii primite de Serviciul Special al Aprovizionării, comenzile date de firme sau întreprinderi pe baza acestor dispoziții, sumele primite pentru fiecare comandă, avansurile acordate furnizorilor, materialele predate delegatului sovietic. Din 15 în 15 zile trebuiau înaintate situații la Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării. Nu se cerea nicio sumă decât pentru comenzile în curs.⁹

După încheierea armistițiului cu Națiunile Unite s-a trecut la organizarea unei comisii care să se ocupe de aplicarea acestei convenții de armistițiu. În „Monitorul Oficial” este publicat un decret-lege pentru înființarea, organizarea și funcționarea acestei comisii pentru aplicarea armistițiului între România și Națiunile Unite. Textul decretului-lege cuprinde referiri la componența membrilor comisiei, la ceea ce trebuie să facă acești membri. Acest decret-lege cuprindea 14 articole:

Art. 1 „Pentru aplicarea Convenției de Armistițiu între România și Națiunile Unite, încheiate la 12 septembrie 1944, se înființează o comisiune.”

⁶ *Ibidem*, f. 7.

⁷ *Ibidem*, f. 8.

⁸ *Ibidem*, f. 9.

⁹ *Ibidem*, f. 9.

Art. 2 „Comisiunea prevăzută la art. 1 este compusă dintr-un președinte și 5 membri, care vor fi numiți prin decret regal, la propunerea Ministerului Afacerilor Străine. Comisiunea va fi ajutată de mai mulți consilieri tehnici permanenți și va putea folosi specialiști de competență notorie. Lucrările comisiunii vor fi efectuate de un Secretariat general și de serviciile stabilite conform art. 7. Consilierii și secretarul general se numesc de președintele comisiunii.”

Art. 3 „Comisiunea reprezintă guvernul și Înalțul Comandament Român pe lângă Înalțul Comandament Aliat și pe lângă Comisiunea Aliată de Control. Ea este singurul organ calificat să primească cererile Înalțului Comandament Aliat, să le rezolve sau să le trimită spre rezolvare.”

Art. 4 „Comisiunea este autorizată să dea pentru România interpretarea Convenției de Armistițiu, precum și îndrumările pentru aplicarea ei.”

Art. 5 „Hotărârile luate de Comisiune în executarea atribuțiilor sale se transmit spre executare autorităților și instituțiilor publice. Nicio autoritate nu poate lua hotărâri în legătură cu aplicarea Convenției de Armistițiu fără avizul Comisiunii.”

Art. 6 „Chestiunile trimise de președintele Comisiunii Consiliului de Miniștri sau Delegației economice a guvernului vor fi cercetate și rezolvate cu precădere.”

Art. 7 „Organizarea și funcționarea serviciilor Comisiunii vor fi stabilite printr-un regulament.”

Art. 8 „La cererea Comisiunii, fiecare departament sau instituție publică sau particulară va desemna din conducerea sa superioară un delegat care să asigure legătura cu Comisiunea și să faciliteze colaborarea.”¹⁰

Art. 9 „Pentru încadrarea Serviciilor Comisiunii, președintele va putea cere detașarea de funcționari publici și să facă noi angajări.”

Art. 10 „Președintele Comisiunii va putea acorda personalului detașat la un alt departament indemnizație pentru activitatea excepțională. Aceasta nu putea depăși drepturile bugetare lunare ale funcției respective.”

Art. 11 „Pentru acoperirea cheltuielilor de funcționare ale comisiunii se deschid credite necesare la dispoziția președintelui său.”

Art. 12 „Cheltuielile de orice natură ale Comisiunii nu sunt supuse dispozițiilor legii contabilității publice și celorlalte legi financiare speciale.”

Art. 13 „Verificarea gestiunii va fi făcută de o Comisiune Specială a Înaltei Curți de Conturi, ce va fi constituită prin decizia Ministerului de Finanțe și va cuprinde 3 consilieri ai Înaltei Curți de Conturi, ajutați de referendari desemnați de această Înalță Curte.”

Art. 14 „Dispozițiile legale contrare prezentului decret-lege nu sunt aplicabile Comisiunii.”¹¹

Comisia Aliată de Control din România dă ordinul din 18 octombrie 1944

¹⁰ „Monitorul Oficial”, anul CXII, nr. 247, 25 octombrie 1944, p. 145.

¹¹ *Ibidem*, p. 146.

ca delegații Comisiei Aliate de Control din județe și comandanții în activitatea ce o desfășoară să se ghideze după instrucțiunile primite. Activitatea în legătură cu aplicarea Convenției de Armistițiu și alte chestiuni ce se ivesc la fața locului să fie soluționate de acord cu organele administrative locale. Acest ordin conținea mențiunea confidențial.¹²

Ministerul Afacerilor Interne, Subsecretariatul de Stat al Poliției, prin ordinul general nr. 22331 din 29 noiembrie 1944, se referă la clauzele convenției și la modul cum au fost executate până la acea dată. Capitolul întâi al ordinului conținea condiția primordială pentru alcătuirea și funcționarea guvernului, aceea a executării clauzelor Convenției de Armistițiu, se preciza că „rămășițele de apucături rele ale trecutului” sunt „în goană după beneficii personale, să creeze situații dificile.”¹³

Capitolul al doilea cuprinde observații asupra felului cum s-au executat dispozițiile date. Se remarcă lipsa unui studiu al problemelor ce trebuiau soluționate de Subsecretariatul de Stat al Poliției, lipsa materialului documentar și informativ la oricare din cele trei organisme polițienești (Prefectura Poliției Capitalei, Direcțiunea Generală a Poliției și Inspectoratul General al Jandarmeriei) și lipsa de cooperare.¹⁴

Capitolul al treilea se referă la articolele din convenție ce revin în executarea Subsecretariatului de Stat al Poliției. Art. 2 „Guvernul și Înaltul Comandament al României se obligă să ia măsuri pentru dezarmarea și internarea forțelor armate ale Germaniei și Ungariei aflate pe teritoriul României, ca și pentru internarea cetățenilor celor două state menționate, care-și au reședința acolo”, dar în arhive nu s-a găsit situația exactă a supușilor germani și maghiari până la 23 august 1944. Cifra supușilor germani și maghiari arestați și internați este mult prea mică în raport cu a celor care sunt dați dispăruți. Inspectoratele vor avea ca sarcină ca, timp de 6 zile, să întocmească tabele ale celor dați dispăruți și puși sub urmărire.¹⁵

Inspectoratele de poliție, Jandarmeria și Prefectura Poliției Capitalei vor raporta, centralizând date ale organelor în subordine, date certe privind persoanele care frecventează sălile și cabinetele instituțiilor, pentru a interveni în favoarea celor vizați a fi internați. Trebuiau să raporteze și dacă s-a făcut percheziție la domiciliu persoanelor vizate, dacă s-a găsit material în legătură cu activitatea și motivele pentru care au fost indicați pentru internare.¹⁶

Art. 6 „Guvernul român va elibera imediat, fără distincție de cetățenie sau naționalitate, pe toate persoanele arestate din cauza activității lor în favoarea Națiunilor Unite sau pentru simpatiile lor pentru cauza Națiunilor Unite sau din cauza originii lor rasiale și va desființa orice legislație discriminatorie și

¹² ANDJT, *Comisia pentru aplicarea convenției de armistițiu, 1944-1948*, dosar 2, f. 27.

¹³ *Ibidem*, f. 41.

¹⁴ *Ibidem*, f. 42.

¹⁵ *Ibidem*, f. 43.

¹⁶ *Ibidem*, f. 46.

restricțiunile impuse din această cauză.” Referitor la acest articol nu sunt cunoscute toate lagărele de pe teritoriul țării, iar sarcina organelor numite era aceea de a înainta în 6 zile situații numerice cu persoanele ce se încadrează la acest articol.¹⁷

Așa cum prevede articolul 14, „Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înalțul Comandament Aliat la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război”, dar se așteptau hotărârile Guvernului pentru definirea crimelor de război.

Regele Mihai a promulgat la 9 februarie 1945 legea pentru înființarea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice. Acest decret-lege cuprindea următoarele articole:

Art. 1 „Se înființează, pe data publicării prezentului decret-lege, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (C.A.S.B.I.), persoana juridică de drept public, care va funcționa sub autoritatea tutelară a Ministerului Finanțelor.”

Art. 2 definește sarcinile acestei comisii: „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice are următoarele atribuțiuni:

a) Administrează bunurile mobile și imobile, aparținând persoanelor prevăzute de art. 8 din Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944, și anume: statele german și ungar, persoanele fizice și juridice de naționalitate germană sau ungară, ori persoanele cu reședința sau sediul în teritoriul Germaniei sau Ungariei ori în teritoriile ocupate de acestea;

b) Supraveghează și controlează administrarea întreprinderilor comerciale sau industriale, al căror capital aparține într-o proporție de cel puțin 20% persoanelor arătate la punctul a);

c) De asemenea, va putea supraveghea și controla, numind în acest scop un administrator, și întreprinderile comerciale care au funcționat sub controlul financiar netăgăduit al persoanelor prevăzute la punctul a)”.¹⁸

Art. 3 „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice numește, revocă și controlează pe administratori, custozi și orice alte persoane însărcinate cu operațiunea conservării, administrării și exploatării întreprinderilor și bunurilor prevăzute în art. 2 de mai sus. Vor putea fi numiți administratori și custozi:

a) Funcționarii superiori ai întreprinderii, care prezintă toate garanțiile de pregătire și moralitate;

b) Persoanele în afară de întreprindere, dar de o competență recunoscută în ce privește administrarea categoriei respective de întreprinderi;

c) Persoane juridice de drept public sau de drept privat dintre acelea controlate de Stat.

Numirea de administratori și custozi se va face de către consiliul de administrație al Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.

¹⁷ *Ibidem*, f. 48.

¹⁸ „Monitorul Oficial”, nr. 33 din 10 februarie 1945, p. 254.

Revocarea administratorilor și a custozilor numiți în baza prezentei legi, precum și a acelor numiți în baza legilor Nr. 498 din 3 iulie 1942, Nr. 443 din 2 septembrie 1944 și Nr. 644 din 19 decembrie 1944, se va face de către consiliul de administrație pe bază de decizie nemotivată.”

Art. 4 „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice supraveghează și controlează întocmirea bilanțurilor și a deciziilor de lichidare a întreprinderilor de la punctele b) și c) din art. 2 de mai sus, urmărind activitatea lor administrativă și economică; hotărăște asupra oportunității și modului de lichidare, precum și a întrebuițării soldului rezultat din înstrăinare și lichidare, dând autorizațiunile necesare în acest scop.”

Art. 5 „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea, pe cale de decizie, să stabilească norme după care să se desfășoare activitatea comercială și industrială a întreprinderilor prevăzute la art. 2, fie pentru toate întreprinderile, fie numai pentru o parte din ele, precum și să ia măsuri cu privire la conservarea și blocarea bunurilor, drepturilor și intereselor care sunt supuse prevederilor acestei legi.”¹⁹

Art. 6 „În legătură cu scopul înființării ei, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice exercită atribuțiunile rezervate Statului sau organelor sale, astfel cum sunt arătate și înscrise în următoarele convențiuni și legi:

a) Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944;

b) Legea Nr. 498 din 3 iulie 1942 și legea Nr. 443 din 2 septembrie 1944, pentru regimul bunurilor supușilor Statelor cu care România se găsește în stare de război;

c) Legea Nr. 644 din 19 decembrie 1944 și orice legi prezente sau viitoare conferind Statului drepturi în legătură cu cele de mai sus.”

Art. 7 „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice este autorizată a face prin personalul său orice control în scriptele oricărei întreprinderi bancare, comerciale, industriale sau oricărei persoane fizice sau juridice de drept public sau privat, pentru a stabili existența, situațiunea, condițiunile de administrare și conservare a bunurilor care intră în prevederile acestei legi, modul în care se respectă dispozițiunile legale referitoare la aceste bunuri, cât și răspunderile reprezentanților, titularii întreprinderilor individuale, administratorilor numiți de Stat sau de C.A.S.B.I., precum și a custozilor.

Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea obliga ca să se întocmească, în condițiunile pe care le va crede necesare, bilanțurile întreprinderilor și va fi în drept să stabilească normele de înregistrare contabile acestor bunuri și ale veniturilor și fructelor sale.

De asemenea, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea cere în scris, în termenul ce-l va indica, comunicarea de bilanțuri, conturi, situațiuni și orice alte informațiuni de orice natură.

Membrii Parchetelor, judecătorii de Judecătoria, prefecții de județ, primarii, reprezentanții Camerelor de comerț și industrie, reprezentanții Camerelor agricole

¹⁹ *Ibidem*, p. 256.

și, în genere, orice persoane fizice sau orice persoane juridice de drept public sau privat sunt obligate să se conformeze deciziilor Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, referitoare la identificarea, preluarea, conservarea și administrarea întreprinderilor și bunurilor de orice fel care cad sub prevederile acestei legi.

Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va avea posibilitatea de a se adresa direct Ministerului Finanțelor, care vor fi obligate a-i da concurs pentru orice inspecție și control. Ea va putea, de asemenea, să se adreseze și oricăror alte departamente, pentru ca acestea să delege organele de inspecție și control necesare în cazuri speciale.”

Art. 8 „Pentru îndeplinirea însărcinărilor ce-i sunt atribuite, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va alcătui un buget care se va acoperi din:

- a) O subvenție dată de Ministerul Finanțelor;
- b) Din diferite venituri ale Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.”

Art. 9 „Cheltuielile de orice natură ale Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice nu sunt supuse dispozițiilor legii contabilității publice și celorlalte legi financiare speciale. Justificarea lor se face prin aprobarea consiliului de administrație, dată pe actele sau dovezile din care să rezulte că s-au efectuat cheltuielile.”

Art. 10 „Verificarea conturilor de gestiune ale bugetului se va face de o comisie specială a Înaltei Curți de Conturi, care va da descărcarea în termen de 15 zile de la expirarea fiecărui trimestru. Această comisiune va fi constituită prin decizia Ministerului Finanțelor și se va compune din 3 consilieri ai Înaltei Curți de conturi, ajutați de referendari desemnați de această Întă Curte.”²⁰

Art. 11 „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va fi administrată de un consiliu de administrație, compus dintr-un președinte ales dintre personalitățile cu o competență recunoscută în materie financiară, tehnică sau economică și din 6 membri desemnați după cum urmează:

- a) Câte un delegat al Ministerului Finanțelor și al Ministerului Economiei Naționale, ales dintre funcționarii superiori ai acestor departamente;
- b) Un delegat al Comisiunii Române pentru aplicarea Armistițiului;
- c) Un delegat al Institutului Central de Statistică;
- d) Unul dintre administratori și directorul general al Casei de Finanțare și Amortizare;
- e) Un delegat al Ministerului Muncii dintre funcționarii săi superiori.

Toți vor fi numiți prin decret regal la propunerea Ministerului Finanțelor. Deciziile consiliului de administrație se vor lua cu majoritatea membrilor prezenți, fiind obligatorie prezența a cel puțin 4 membri. În caz de paritate de voturi, votul președintelui este hotărâtor.”

Art. 12 „Consiliul de administrație va putea delega o parte din drepturile

²⁰ *Ibidem*, p. 257.

sale unui comitet de direcție, compus din președintele Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice și doi membri, la care vor lua parte cu vot consultativ directorul general sau înlocuitorul său.”

Art. 13 „Conducerea și gestiunea zilnică a Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice este încredințată directorului general. Consiliul de administrație, directorul general sau delegații acestora reprezintă Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice în raporturile cu terțele persoane și în fața justiției, semnând valabil.

Directorul general aprobă orice plăți în limitele fixate de consiliul de administrație, în cadrul bugetului.”

Art. 14 „Organizarea și funcționarea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, împărțirea pe direcțiuni, servicii și secțiuni, precum și numirile de personal se vor face prin decizia consiliului de administrație, aprobate de Ministerul Finanțelor. Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va avea un corp de inspecție și de control.”²¹

Art. 15 „Încadrarea serviciilor Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice se va face cu funcționari publici detașați în acest scop la cererea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, precum și cu funcționari particulari detașați în acest scop la cererea Casei, de întreprinderea sau administrația pe lângă care funcționează. Consiliul de administrație al Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va hotărî care anume din funcționarii actualului Comisariat General al Bunurilor Inamice vor fi detașați la această Casă. De asemenea, se va putea angaja personal nou, care nu va dobândi calitatea de funcționar public, drepturile lui fiind cele stabilite de legea contractelor de muncă.”

Art. 16 „Consiliul de administrație va putea acorda personalului detașat de la alte departamente sau instituțiuni publice indemnizații pentru activitate excepțională. Funcționarii particulari detașați de la instituțiunile private vor continua a-și primi salarizarea de la instituțiunile de la care provin, Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice fiind obligată a restitui acelor instituțiuni sumele respective. Consiliul de administrație va putea acorda și acestor funcționari indemnizații de activitate suplimentară.”

Art. 17 „Membrii consiliului de administrație și personalul Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice nu vor fi supuși niciunei dispozițiuni legale sau statutare privitor la incompatibilitate, cumul sau plafon de salarizare.”

Art. 18 „Consiliul de administrație va stabili atribuțiunile și puterile administratorilor, custozilor, precum și ale tuturor persoanelor fizice și juridice de drept public și privat, cărora le va da orice fel de delegațiuni.”²²

Art. 19 „Administratorii, custozii și orice alte persoane care vor primi o delegațiune, sub orice titlu și în orice calitate din partea Casei, sunt obligați să

²¹ *Ibidem*, p. 258.

²² *Ibidem*, p. 259.

întocmească un inventar de luare în primire și un raport lunar de activitate pe care îl vor depune la sediul Casei în primele 5 zile ale lunii următoare celei la care se referă raportul. Dacă în cursul lunii se ivesc împrejurări deosebite, ei vor referi imediat Casei.”

Art. 20 „Salarizarea administratorilor, custozilor, delegaților de orice fel va fi fixată prin deciziunea consiliului de administrație al Casei.”

Art. 21 „Pe tot timpul funcționării lor, administratorii, custozii și orice fel de delegat al Casei, cărora li se va fi încredințat administrarea, conservarea sau paza vreunui lucru, sunt asimilați, din punct de vedere al răspunderii, funcționarilor publici. Daunele constatate vor fi imputate în sarcina lor prin decizia de imputare dată de consiliul de administrație, cu aprobarea Ministerului Finanțelor, care nu va putea fi atacată decât cu apel la Curtea de Apel, care urmează a-l judeca de urgență și cu precădere. Deciziunea de imputare rămasă definitivă constituie titlul executoriu al Casei.”

Art. 22 „Niciun administrator, custode sau delegat de orice fel nu-și va putea părăsi postul – chiar dacă i se va primi demisiunea – decât după ce va fi predat în întregime înlocuitorului său bunurile și gestiunea.”²³

Art. 23 „Orice neexecutare a cererilor, deciziunilor sau ordinelor date de către Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, în cazul persoanelor fizice, al membrilor organelor persoanelor juridice, se va pedepsi cu 1-3 ani închisoare și cu 100.000-5.000.000 lei amendă, pentru persoanele juridice aplicându-se numai pedeapsa amenzii.

Când infractorii sunt funcționari publici, se va aplica art. 213 din codul penal. Aceleași sancțiuni se vor aplica și oricărei persoane care va fi sustras sau distrus bunurile care intră în prevederile acestei legi. Instigatorii la săvârșirea infracțiunilor prevăzute de prezenta lege, complicitii și tăinuitorii se pedepsesc ca și autorii.”

Art. 24 „Infracțiunile pedepsite de această lege vor fi constatate de membrii Ministerului public de pe lângă tribunale, judecătorii de pace, inspectorii sau controlorii financiari, de personalul de inspecție și control al Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, precum și de oricare alt ofițer de poliție judiciară, delegați sau sesizați în acest scop.

Procesele-verbale încheiate de funcționarii Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, pe baza constatărilor făcute în registre sau scripte, fac dovada până la proba contrarie. Cele care constată elementele materiale constituind infracțiunea flagrantă sunt crezute până la înscrierea în fals. Toți ofițerii și agenții de poliție judiciară sunt obligați a da concursul lor personalului Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, pentru îndeplinirea misiunii lor.

În baza proceselor-verbale dresate de persoanele arătate în alineatul prim, Ministerul public deschide acțiunea publică, iar în cazuri complicate trimite cazul judecătorului de instrucție spre instruire. Judecătorul de instrucție, sesizat în condițiunile alineatului de mai sus, va putea dispune deținerea preventivă a

²³ *Ibidem*, p. 260.

inculpaților. Mandatul de arestare emis de judecătorul de instrucție va fi supus confirmării tribunalului, în condițiunile prevăzute de codul de procedură penală.

În cazul infracțiunilor flagrante, Ministerul public, deschizând acțiune publică, va putea emite împotriva infractorului, în condițiunile art. 206 procedură penală și în forma prevăzută de art. 256 procedură penală, un mandat de arestare și va înainta pe infractor, de îndată, instanței respective, spre a fi judecat în aceeași zi sau cel mai târziu în ziua următoare.

Mandatul emis în aceste condițiuni nu este supus confirmării tribunalului. În toate celelalte cazuri, infracțiunile se judecă de urgență și, cu precădere, de tribunale, după procedura prevăzută de legea pentru apărarea patrimoniului public. Hotărârile vor fi date cu recurs la Curtea de Apel. Recursurile se vor judeca cu precădere. Dacă infracțiunile prevăzute în prezenta lege au fost săvârșite de cei însărcinați, în virtutea oricărui titlu, cu conducerea, administrarea sau reprezentarea unei societăți sau de orice alt prepus al societății sau de persoanele numite ca administratori, custozii, delegați de orice fel, pedepsele se vor aplica acestor persoane conform art. 23.”²⁴

Art. 25 „În toate procesele penale pornite pe baza prezentei legi, va fi citată Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.”

Art. 26 „Hotărârile instanțelor de judecată, rămase definitive, se vor executa de îndată, chiar înainte de redactarea lor, pe temeiul dispozitivului pronunțat, în conformitate cu art. 327 și 328, punctul 8 procedură penală. Amenzile penale se vor executa conform art. 54 din codul penal și art. 526 din codul de procedură penală.”

Art. 27 „Întreprinderile intrând în prevederile art. 2, cărora până în prezent nu li s-au numit administratori, vor putea fi supuse prevederilor acestui decret-lege prin deciziunea consiliului de administrație al Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.

Consiliul de administrație al Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea decide scoaterea de sub prevederile acestui decret-lege a oricărei întreprinderi prevăzute la art. 2. al. b) și c).”

Art. 28 „Vor fi supuse aprobării Ministerului Finanțelor:

- a) Bugetul Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice;
- b) Numirea directorului general;
- c) Normele generale de procedare pentru administrarea bunurilor de tot felul prevăzute în prezenta lege;
- d) Încadrarea sau scoaterea de sub prevederile prezentei legi a oricărei întreprinderi.

În afară de aceasta, Ministerul Finanțelor controlează în general întreaga activitate a Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.”

Art. 29 „Toate dispozițiunile legale contrarii prezentului decret-lege sunt și rămân abrogate.”²⁵

²⁴ *Ibidem*, p. 261.

²⁵ *Ibidem*, p. 262.

Cei care lucrau în comisia de Armistițiu au fost plătiți diferențiat. Decizia este luată la 20 decembrie 1945 de către Biroul Administrativ pentru aplicarea armistițiului. Fondul era de 400.000 de lei pe lună, pus la dispoziție de Ministerul Afacerilor Interne. Indemnizațiile erau împărțite în trei categorii: categoria I de la 15.000 de lei la 7.500 de lei, categoria a II-a de la 9.000 de lei la 7.500 de lei și categoria a III-a de la 7.800 de lei la 4.600 de lei.²⁶

Aceste decrete-lege nu au reușit să stabilească, în totalitate, cadrul normal pentru a duce la îndeplinirea cât mai rapidă a sarcinilor ce reieșeau din convenția de armistițiu. Au arătat faptul că această convenție era o prioritate pentru guvernele care au condus România în această perioadă de prefaceri politice, economice și sociale.

BIBLIOGRAFIE:

I. IZVOARE

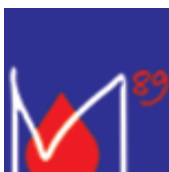
- a) Arhivă ANDJT, fond *Comisia pentru aplicarea convenției de armistițiu, 1944-1948*
- b) Presă
 - „Luptătorul bănățean”, 1944, 1945.
 - „Magazin istoric”, 1995.
 - „Monitorul Oficial”, 1944, 1945.

I. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

Baciu, Nicolae, *Agonia României, 1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990.
Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2007.
Giurescu, Dinu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Editura All, București, 1996.
Ionițoiu, Cicerone, *Viața politică și procesul lui Iuliu Maniu*, Vol. 2, Editura Libra Vox, București, 2003.
Nicolescu, Nicolae, *Șefii de stat și de guvern ai României (1859-2003)*, Editura Meronia, București, 2003.
Onișoru, Gheorghe, *România în anii 1944-1948*, Editura Fundația Academia Civică, București, 1998.

Loredana TĂNASIE

²⁶ Idem, dosar 9/1945, f. 377.

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

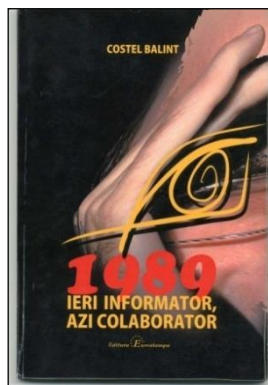
Costel Balint, 1989. *Ieri informator, azi colaborator*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, 180 p.

Following a vivid and alert pace, Costel Balint's book illustrates the phases of the Revolution of December 1989, after an authentic description of Romania prior to the collapse of Ceausescu's regime.

In a territory characterized by poverty and food rations, which became, in December 1989, a space of disinformation and a battlefield for the so-called "terrorists", the Revolution has quickly spread from Timisoara to other Romanian cities; however, the author has focussed on Lugoj, Nădrag and Bucharest.

The book gives a brief account of the episodes that individualized the Romanian Revolution: the "Cristian Lupu" case (*also known as the alleged "Arab terrorist" case*), the massacre from Otopeni, the fights from the "Intercontinental" Hotel and the fights after Ceausescu's escape, the "Revolution on TV", the capture of Nicu Ceausescu, and trial and burial of dictators.

Key words: Revolution, disinformation, terrorists, Timișoara, Lugoj, Nădrag, București, Otopeni, „Intercontinental”, Ceaușescu.

Ieri informator, azi colaborator este un titlu incitant pentru o carte. Care aduce mai curând cu un rând „rupt” dintr-un dosar de Securitate. Dar este doar o pistă falsă. Autorul nu a fost, înainte de 1989, securist. Din contră, în Decembrie sus-pomenitul an Costel Balint s-a aflat de partea cealaltă a baricadei. Nu numai a celei de idei, ci și a celei înstitute de forțele de represiune, care aveau să își concentreze tirul asupra celor decizi să schimbe cursul istoriei în România. Ieșirea în stradă a timișorenilor a fost „acompaniată” inițial de lozincile devenite emblematice, pe care autorul le-a inserat într-un *cuvânt către cititor* care nu deschide, ci închide 175 de pagini dedicate unei singure pagini de istorie, crucială, de altfel, pentru noi toți: „«Români, veniți cu noi!» și «Jos Ceaușescu!» au fost strigătele unui popor umilit de decenii de comunism, care părea a nu se mai trezi. Atunci când trăiești o viață în genunchi, te ridici

cu greu, cu durere și spaimă, pentru că nu știi să mergi vertical.”

Cartea în discuție, pe care autorul o dedică fiului său și, prin extrapolare, bănuim că unei întregi generații (altfel ce rost ar mai fi avut totul?), începe cu o punctare a evenimentelor anului 1989, cu accent pe țările comuniste ale Europei: Ungaria, Polonia, Republica Moldova, Bulgaria, RDG, Cehoslovacia și, desigur, nelipsita în tot și toate URSS.

Urmează un *Remember* în care sunt surprinse, în flash-uri, într-o ordine care definde cronologia (de aici impresia de autentic), imagini din viața de zi cu zi a românului de rând și a celor de „deasupra rândului” și scene din „teatrul de operațiuni” – militare și nu numai – dinaintea și din timpul Revoluției de la Timișoara.

Țara în care a izbucnit unica Revoluție sângeroasă din istoria Europei anului 1989 nu era câtuși de puțin un spațiu prielnic viețuirii, reiese scurt și la obiect încă din prima frază a *Remember-ului*: „România anului 1989 se prezintă ca o țară sumbră, cu un popor subminat fizic de patru ani de «alimentație rațională», adus în pragul disperării de interminabilele cozi la alimentele de bază, îndobitocit de lecturarea lozincilor patriotice și terorizat psihic de omniprezența poliției politice, temuta Securitate.”¹ Acest spațiu concentraționar, l-am putea numi, funcționa pe o verticală a oprimmării, suprimării și reprimării: „(...) de sus, de la Ceaușescu și ai lui, și până jos, la ultimul sergent de poliție sau funcționar în aparatul birocratic, țara este condusă de mici satrapi, de mici «lideri maximi», care par să nu aibă altă distracție zilnică decât umilirea și spolierea, sub orice mijloc și pretext, a cetățeanului de rând. Statul discreționar inventase, perfecționase și aplica un nou tip de sclavagism: comunismul.”²

Cuvântul la ordinea zilei era rația, iar unitatea de măsură a acesteia gramele sau, în cel mai bun caz, kilogramele. Autorul înșiruie cu o precizie de matematician cifrele care se succedau în sarabanda de zi cu zi: „Rația lunară pentru un adult era de 750 g de zahăr, 0,5 l de ulei comestibil, 2 kg de cartofi, 0,5 kg de făină de grâu și 1 kg de macaroane. Pâinea era raționalizată (pe cartelă) la 300 g pe zi; carnea era «normată» la câte un pui pe lună și la câte ½ kg carne de vită (...).”³ Iar libertatea cuvântului, a presei și a individului în general... se cântărea în miligrame!

Nemulțumirea populației țării era, cantitativ vorbind, invers proporțională cu rațiile de alimente. Iar cea a timișorenilor a atins apogeul în

¹ Costel Balint, 1989. *Ieri informator, azi colaborator*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, p. 11.

² *Ibidem*, p. 11.

³ *Ibidem*, p. 11.

Decembrie 1989, odată cu ordinul de evacuare a pastorului reformat László Tőkés, când credincioșii urmau a fi privați și de hrana spirituală, pe care acesta nu o porționa, ci o dădea „la liber” celor dornici „să guste” din ea.

Un capitol substanțial este dedicat teroriștilor și Securității, autorul optând, din nou, pentru o succesiune de planuri temporale, în care scena evadării cuplului Ceaușescu este urmată de descinderea pe platoul Televiziunii a protagoniștilor *Revoluției în direct* și de dezlănțuirea focului împotriva manifestațiilor pașnici din Piața Palatului, provocată, zice-se, de teroriști. Apariția și acțiunea acestora autorul încearcă să le explice prin mecanismele informării și dezinformării, pentru a ajunge, în cele din urmă, la temuta Securitate, al cărei istoric ni-l prezintă începând cu anul 1965, an în care „Ceaușescu a introdus unele norme de «legalitate socialistă» în funcționarea celor două instituții [Securitatea și Ministerul Afacerilor Interne, n.n.], sub forma unui organ juridic de control (...). Tribunalele au dobândit atribuții sporite, iar cetățeanul nu putea fi reținut, fără mandat de arestare, mai mult de 24 de ore, dar, ca majoritatea deciziilor legislative, și aceasta s-a aplicat în mod arbitrar.”⁴

Dezinformarea, ca instrument de manipulare individuală sau, mai grav, în masă, este disecată cu minuțiozitate de autor, care ne avertizează, surprinzând esența acesteia foarte plastic: „Nu uitați că dezinformarea nu se adresează intelectului, ci viscerelor!”⁵ Costel Balint lansează, de altfel, o afirmație incitantă, conform căreia „(...) între informare și dezinformare (din punct de vedere militar și politic) trebuie pus semnul egalității, întrucât ele nu diferă decât prin rezultat. Ceea ce pentru un grup este dezinformare, pentru celălalt grup reprezintă informare: informarea greșită a adversarului”⁶.

Prezentă de mult în viața omului (poate de când acesta a început să fie biped și să glăsuiască, mai mult sau mai puțin coerent!), dezinformarea îmbracă forme caracteristice epocilor. Particularizând, autorul ajunge și la dezinformarea de tip comunist: „Scopul principal al dezinformării este deturnarea conținutului *adevărului* și *falsului*. Este o deturnare a simplității matematice: *fals* implică *fals*, *adevăr* implică *adevăr*. În dezinformare, *adevăr* implică *fals* și *fals* implică *adevăr*, în funcție de scopul urmărit. În acest fel, comuniștii au realizat cea mai marea dezinformare la nivel de conștiință globală. Ei au făcut să se uite (transferând asupra nazismului toată povara atrocităților) că regimul comunist a costat viața a peste o sută de milioane de vieți omenești (vorba lui Stalin: «10 morți reprezintă o tragedie,

⁴ *Ibidem*, p. 42.

⁵ *Ibidem*, p. 36.

⁶ *Ibidem*, p. 34.

100.000 reprezintă o statistică»), că regimul comunist este cel care a inventat, de fapt, lagărele de exterminare, că în regimul comunist au fost deportate populații întregi, că acest regim a reintrodus, în mod oficial, tortura în interogatorii, că ideologia comunistă a dus la falimentul economic al tuturor țărilor unde a fost implementată, că a sterilizat pe plan moral, intelectual, spiritual și ideologic popoare întregi (...).⁷

Tot de dezinformare și diversiune ține și evoluția spectaculoasă și dramatică a evenimentelor care s-au succedat după fuga Ceaușeștilor: „Îmi propun să prezint fapte care demonstrează teoria conform căreia, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, în jurul orei 18,00, presiunea maselor asupra celor care se luptau pentru putere trebuia redirecționată înspre alte obiective (fără nicio valoare), cei implicați în represiunea de până atunci trebuind să-și recapete credibilitatea. De aceea, după aproape o zi de relativă acalmie, în care armele au tăcut și n-au mai existat victime, a început din nou să se tragă, au început să moară, în mod nejustificat, oameni...”⁸

În subcapitolul *Cum s-au fabricat teroriștii* o atenție aparte i-o acordă autorul lui Cristian Lupu, așa-zisul „terorist arab” de la Televiziune, care s-a dovedit a fi, de fapt, unul dintre mulții români ce și-au făcut doar datoria, numărându-se printre cele „câteva persoane care trebuiau să facă legătura dintre etaje și poartă”.⁹ Evenimentele au luat apoi o întorsătură dramatică.

Rănit fiind în noaptea de 22 decembrie, Cristian Lupu este internat la Spitalul de Urgență, cu un diagnostic ce nu ridică, în mod normal, probleme medicale foarte mari: „plagă prin împușcare umăr stâng și plăgi multiple mâna stângă”.¹⁰

Deși niciunul din organele vitale nu fusese atins, în fișa de observație a internatului apar, după o zi, termeni medicali gravi, ce nu prevestesc nimic bun: „șoc traumatic, șoc hemoragic, insuficiență respiratorie și circulatorie acută, deces intervenit la ora 21,30, în ziua de 24 decembrie 1989”.¹¹ Asupra morții acestui tânăr plutește misterul, la fel cum plutește și asupra preinsei operații la umăr, deoarece, aflăm de la autor, nu a existat nicio fișă de operație, iar medicii consemnați în observațiile post-operatorii au negat participarea la această intervenție chirurgicală.

Din păcate, Revoluția din Decembrie abundă de asemenea cazuri

⁷ *Ibidem*, p. 35.

⁸ *Ibidem*, p. 19.

⁹ *Ibidem*, p. 28.

¹⁰ *Ibidem*, p. 29.

¹¹ *Ibidem*, p. 29.

neelucidate, prezente nu doar în București, ci și în alte orașe în care s-a extins flacăra revoltei. În Timișoara teama de a merge la spital în zilele în care s-a tras a fost așa de mare, încât mulți dintre cei răniți ușor au preferat să rămână acasă și să-și oblojească rănilor cum pot, decât să riște o internare care putea să fie ultima! Chiar și așa, unii timișoreni au avut soarta „terroristului arab”.

Tot de discutabila istorie a teroriștilor se leagă și episodul Otopeni, o altă „pată” pe „obrazul” Revoluției, episod pe care Costel Balint îl analizează, din nou, până în cele mai mici detalii, incluzând și schițele cu poziția camioanelor cu militari, prima publicată în *Revista de istorie militară*, conform mărturiilor coroborate de căpitanul Dogaru, iar a doua în revista *NU*, pe baza documentării autorului. De menționat că cele două schițe nu concordă, deoarece „În schița publicată în revista *NU*, camioanele sunt desfășurate ca pentru un atac asupra aerogării. Modul lor de aranjare poate fi interpretat ca o desfășurare pentru luptă (în cazul în care camioanele sunt folosite la acest gen de operații împotriva tancurilor și «blindajul» le permite să facă față), dar poate fi interpretat și ca o fugă de sub un foc executat asupra lor prin surprindere dinspre RAv (Regimentul de aviație; UM 01913 Otopeni) și DAvC (Departamentul Aviației Civile)”¹².

Scena ulterioară măcelului este înfiorătoare, mai ales dacă ne gândim că este vorba, totuși, de ziua de 23 decembrie (!!!), și nu de una dinaintea fugii dictatorului: „Ofițerii morți aveau banderolă tricoloră la mână. Soldații din camioane, care au fost luați prin surprindere, au murit în poziția șezând, așa au fost găsiți. Locotenent-colonelul din prima mașină, cât și șoferul civil erau morți în cabină, tot în poziția șezând. Pe răniții care se zvârcoleau pe jos nu-i lua nimeni în seamă. Dimpotrivă, cei din aeroport îi priveau cu ură și dispreț și spuneau: nu merită să-i ajutăm, sunt teroriști.”¹³

Capitolele următoare ale volumului sunt consacrate Lugojului și Nădragului, orașe care s-au alăturat Timișoarei încă din 20, respectiv 21 decembrie.

Evenimentele de la Lugoj încep prin acțiuni „subversive”, ca să le numim așa, prin aruncarea de manifeste, în 20 decembrie. Autorii temerarului act sunt tinerii Adrian Lungu și Andrei Nicolae, iar obiectul de locomotie trebuia să fie, inițial, o motocicletă, ne spune autorul. În cele din urmă, au recurs la o mașină. Lozincile tipărite pe manifeste reflectă aceleași doleanțe ale românilor de pretutindeni: „NE-AM SĂTURAT DE MIZERIE! VREM SĂ TRĂIM OMENEȘTE! VREM LIBERTATE! JOS

¹² *Ibidem*, p. 82.

¹³ *Ibidem*, p. 79.

„DICTATURA! JOS CEAUȘESCU! JOS TIRANIA!”). Ele sunt precedate de cuvinte de solidaritate cu Timișoara: „SĂ FIM ALĂTURI DE TIMIȘOARA!”).

Deși nu a declanșat nimic concret, acțiunea celor doi a constituit un preambul la evenimentele ce aveau să urmeze.

În seara aceleiași zile de 20, lugojeanul Iosif Ianculescu, proaspăt sosit de la Timișoara cu încă trei timișoreni, strigă primul lozincile anticomuniste care vor mobiliza rapid oamenii: „JOS CEAUȘESCU!” și „JOS DICTATORUL!”. Se conturează, din acest moment, același scenariu derulat nu cu mult timp înainte și la Timișoara: se formează o coloană de demonstranți, care se îndreaptă spre Primărie, pentru a discuta cu autoritățile. După o mică escală în fața Primăriei, coloana pornește spre zona industrială a orașului, pentru a-și mări rândurile. Se conta și aici pe muncitori, ca la Timișoara. Din păcate, drumul spre întreprinderile orașului duce și către unitățile militare ale Lugojului. Aici aveau să cadă victime tinerii Daniel Brocea și Valentin Rosada.

Implicarea afectivă a autorului, lugojean la origine, transpare și din fragmentul care redă o mică, dar simbolică porțiune din itinerariul coloanei de demonstranți din 21 decembrie: „În acele momente aveau impresia că bunul Dumnezeu se afla printre ei cu adevărat. Au prins curaj; în drum spre stadion coloana de oameni pașnici părea fără sfârșit, numărul celor din coloană creștea cu fiecare metru parcurs. Pe strada Rahova, în dreptul casei unde Valentin Rosada trebuia să se căsătorească, se țin câteva momente de reculegere. Oamenii sunt cu ochii în lacrimi. Nu puteai să te abții, indiferent cât erai de tare. «Fata din visul lui Valentin» era acolo, înecată în lacrimi și durere, gândurile îi erau deșarte, cerul s-a închis pentru ea. A rămas doar amintirea, chipul frumos al celui iubit, care o va bântui toată viața...”¹⁴

Punctul terminus în această zi va fi Primăria, unde vor lua cuvântul mai mulți demonstranți, printre care Doru Ursulescu, Gheorghe Burada, Marius Kurin și Daniel Chinezu. Pentru a doua zi se ia decizia inițierii unui dialog cu Armata în vederea fraternizării cu locuitorii.

În 22 decembrie evenimentele se precipită în Lugoj, ca și în alte orașe ale țării: greva generală, adunarea din fața Primăriei, discursurile, coloanele de ordine și supraveghere, bucuria generală la vestea fugii dictatorului.

În Nădrag, încă din 18 decembrie, „(...) oamenii au aflat cu stupefație că timișoreni care au ieșit în stradă cu o zi înainte cerând libertate au fost

¹⁴ *Ibidem*, p. 95.

împuşcaţi fără milă”¹⁵. E o stare de spirit care cere imperios ceva. O schimbare. Care deocamdată pluteşte în aer. Două zile mai târziu, câţiva tineri vor să scoată muncitorimea oraşului în stradă, pentru a protesta. Condiţiile nu sunt prea favorabile, iar ideea este, momentan, abandonată.

Deocamdată se pendulează, în Nădrag, între Timişoara şi Lugoj, oraşele din care vin veşti rele sau mai bune, cum ar fi vestea demonstraţiei din faţa Primăriei din Lugoj, din 21 decembrie. După un incendiu în spatele magazinului forestier, care va alerta, după cum remarcă autorul cu o fină ironie, „spuma” oraşului (inginerul Petrică Şerban, directorul Uzinei „Ciocanul”, Cornel Radu, secretarul adjunct al PCR, şi Vasile Coman, şeful postului de Miliţie), tinerii Sorin Scraba şi Dincă Doru încep să strige lozinci anticomuniste pe străzile oraşului. Tot pe o motocicletă, ca şi la Lugoj, dar fără manifeste. De această dată, protestul este unul verbal: „JOS CEAUŞESCU! CEAUŞESCU PICĂ, NU VĂ FIE FRICĂ! VENIȚI CU NOI ÎN CENTRU!”.

Nu după mult timp, începe greva la Uzina „Ciocanul”, inițiată de muncitorii de la secția turnătorie. În continuare, nu se mai „toarnă” decât lozinci! Care răsună pe străzile micului oraş. De impact este scena momentului de reculegere pentru eroii timişoreni şi lugojeni: „Sesizând la timp impasul în care se află tovarăşul director Petrică Şerban (unii muncitori erau hotărâţi să-l linşeze), doctorul Alexandru Factor se urcă pe o platformă de camion şi, salvând aparenţele, le cere demonstranţilor să păstreze un moment de reculegere în memoria celor ucişi la Timişoara şi Lugoj. Toată lumea îngenunchează, «stăpânii» rămân în picioare, sfidători şi plini de sine, «apărând cauza partidului aflat în agonie». Tovarăşul Petrică Şerban, sfidându-i pe cei îngenuncheaţi şi muţi de durere, începe să aplaude frenetic. Minte bolnavă de prea multă putere şi doctrină comunistă îl ducea cu gândul la aplauzele «frenetic» de puternice de la Congresul al XIV-lea PCR. Observându-i gestul sfidător, ironic şi meschin, muncitorii cer la unison «demisia».”¹⁶

Ca şi în Timişoara şi, ulterior, în alte oraşe, muncitorii vor tăia însemnele comuniste şi, odată cu ele, comunismul, când, după o nouă descindere la „Ciocanul” şi o nouă tentativă de a dialoga cu puterea, Nădragul este declarat, la ora 23.45, oraş liber de comunism.

În ultima parte a cărţii, autorul ia „în vizor” Bucureştiul, începând cu 21 decembrie, când Ceauşescu a organizat mitingul ce va acţiona ca un tăvălug. Evenimentele sunt surprinse cu acuitate, uneori din minut în minut,

¹⁵ *Ibidem*, p. 99.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 101-102.

deoarece răsturnările de situație sunt spectaculoase.

După miting începe rolul indispensabil al tinerilor, care se vor organiza pentru a pune stavilă tancurilor, la fel cum au făcut și tinerii din Timișoara: „Un grup de tineri au geniala idee de a construi o baricadă în fața la «Inter». La început au luat jardinierele de flori, scaune de la Restaurantul «Pescărușul», de la «Dunărea» scaune și mese din tablă (de pe terasă) și coșurile de gunoi de pe stâlpi. Toate acestea în curajoasa idee de a opri tancurile.”¹⁷

Trei au fost doleanțele tinerilor, subliniază Costel Balint: „Grupul care a înjghebat baricada a făcut repetate chemări la non-violență, și-au exprimat solidaritatea cu Revoluția de la Timișoara și au revendicat înlăturarea regimului comunist al lui Nicolae Ceaușescu.”¹⁸

Din păcate, și aici non-violența a fost răsplătită cu violență: doi tineri sunt împușcați în fața Bisericii Krețulescu: „Unul dintre ei este dezbrăcat de cămașa plină de sânge, care este ridicată de un tânăr, strigând: «Uitați cum omoară copiii!»”.¹⁹

Episodul baricadei aduce în centru un personaj controversat al Revoluției, care trebuie însă „judecat” cu umbrele, penumbrele și luminile sale. Este vorba de Dan Iosif, prezent în miezul evenimentelor de la „Inter”. Deși este destul de lung, reproducem în totalitate episodul cu pricina, deoarece tot ce s-a întâmplat acolo este acum istorie:

„Baricada construită la «Intercontinental» se vroia un punct de rezistență al celor cu mâinile goale, dar plini de dorința libertății.

În jurul orei 15,30 două TAB-uri au încercat să lovească baricada în zona «Pescărușul», pe partea dreaptă, venind dinspre Piața Romană. Un TAB rămâne agățat de una din mașinile pe care a izbit-o. În acel moment, se aruncă cu cocteiluri Molotov. Lângă TAB se afla un camion al Uzinei «Electrica» și înăuntru erau o anvelopă și un colac gros de cablu de 2 țoli. Sticla a căzut pe anvelopă, provocând incendiul. În jurul baricadei, deși era trecut de ora 18,00, se luminase ca de ziua. Dinspre «Intercontinental» apare un TAB, care încearcă să lovească baricada la ieșirea din metrou. Cineva aduce o șa pe care erau butoaie de motorină. Un tânăr din baricadă, Dan Iosif, l-a întrebat pe cel ce a adus butoaie dacă știe să facă un derapaj controlat. Acesta a răspuns afirmativ. Au desfăcut butoaiele cu motorină. Șoferul a intrat în derapaj controlat, a lovit baricada și a rămas acolo. O parte din butoaie s-au răsturnat. Când TAB-ul a venit, cineva a aruncat cu

¹⁷ *Ibidem*, p. 110.

¹⁸ *Ibidem*, p. 110.

¹⁹ *Ibidem*, p. 110.

un «Molotov» și a luat foc tot TAB-ul. Apar pompierii, care reușesc să stingă focul care părea devastator, având în vedere că TAB-ul era prevăzut cu muniție de luptă. În spatele baricadei, tinerii protestează și încearcă să facă o proclamație aidoma celor de la Timișoara. Se fac chiar și guverne.

La ora 12,00, un tinerel (Bogdan) aduce o portavoce luată de la tatăl său, care lucra la Casa Poporului. Câțiva tineri au smuls capota de la o Dacie, au scos acumulatorul, au alimentat-o, după care un tânăr (Dincă) ținea bateria, Dan Iosif vorbea la microfon și un alt tânăr ținea portavoce ridicată.

La microfon, Dan Iosif spune: «Vă rog, faceți liniște! Armata dorește să ne adreseze un mesaj!». S-a făcut liniște. În față erau 30.000 de oameni, pe spațiul verde din fața Teatrului Național și în față la «Inter». Unii au început să strige, făcându-i golani pe cei de la baricadă, strigându-le că vor fi arestați, că sunt nebuni, că vor fi împușcați. Dan Iosif le spune: «Oameni buni, n-aveți curajul să veniți între noi, dar măcar strigați tot ce auziți că strigăm și noi!». După o liniște aparent înșelătoare, urmează iadul baricadei. O rafală de armă automată face primele victime. Tânărul care ținea portavoce este împușcat în piept. În jurul orei 2,00, un zgomot de huriit de tanc se auzea tot mai aproape de baricadă. Tancul, cu viteză mare, spulberă baricada. Un al doilea tanc îl urmează îndeaproape. Primul tanc s-a dus în jos, spre Piața Unirii, al doilea a făcut stânga în fața Ministerului Agriculturii, a deschis focul cu mitraliera, a intrat pe strada Galați, unde a strivit șase Dacii.”²⁰

Ucidere în masă și sinucidere, acestea au fost coordonatele după care a evoluat Revoluția în București. Sinuciderea generalului Milea a fost la fel de controversată precum imaginea lui Dan Iosif. Considerat trădător de Nicolae și Elena Ceaușescu, generalul Milea declanșează, prin moartea sa, reacții care vor precipita lucrurile. La Timișoara „Ofițerii se simțeau culpabilizați, făcuți trădători. Izbucnesc spontan înjurături la adresa lui Ceaușescu – comandantul suprem – și amenințări de tot felul: «Fărâme îl facem!». Ofițerii din comandamentul de la Timișoara erau furioși, excesiv de nervoși. Jigniți. Făcuți spioni și trădători...”²¹ La București „Vestea are un efect invers față de cum crezuse Ceaușescu. Armata a pactizat deschis cu manifestanții. Tinerii urcă pe TAB-uri și îi îmbrățișează pe ostași, le oferă pâine și țigări”²².

Revoluția se mută, în continuare, din stradă în clădirea Televiziunii, mai precis în Studioul 4, unde manifestanții pătrund fără probleme. Se țin

²⁰ *Ibidem*, pp. 110-111.

²¹ *Ibidem*, p. 117.

²² *Ibidem*, p. 118.

apoi speech-uri în Balconul CC-ului. Ni se perindă, în paginile acestui subcapitol, nume care nu mai au nevoie de nicio prezentare sau altele care își fac prima apariție publică: actorul Ion Caramitru (care va lua primul cuvântul în Studioul 4), poetul disident Mircea Dinescu, Petre Roman, Ion Iliescu, Dumitru Mazilu, Dăscălescu, Ilie Verdeț, generalul Voinea, generalul Gușe etc. Autorul întretaie episodul cu flash-uri cu Nicolae și Elena Ceaușescu planând deasupra unei Românie în flăcări din toate punctele de vedere.

Scene și scenete din „bucătăria internă” a Televiziunii sunt inserate în subcapitolul *Secvențe filmate și înregistrate din timpul discuțiilor de la ora 18,23*. Aici îi găsim în „chinurile facerii” Consiliului FSN-ului pe Ion Iliescu și pe Petre Roman, alături de grade diferite ale Armatei: generalii Nicolae Militaru și Gușe, colonelul Pârcălăbescu și căpitanul Mihai Lupoi. Nu lipsește Silviu Brucan, care, enervat la culme, încearcă să instaureze ordinea în haosul proaspăt creat: „(bate-n masă) Tăceți, domnule, din gură!”; „(către Gușe și șeful trupelor USLA) Liniște, domnule...! Alo, ieșiți afară dacă vreți să vorbiți! Noi trebuie să ne concentrăm aici. Nu se poate așa!”²³ Haosul de afară, care se prefigurează din nou, nu îl va putea opri nimeni.

Nu peste mult timp, Ion Iliescu va citi, în fața întregii Românie, Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, pe care autorul l-a integrat în paginile cărții, neomițând nici Programul acestuia, cu cele 10 puncte ale sale. Sunt înșiruite și numele membrilor acestui Consiliu, care, conform lui Ion Iliescu, „(...) este o structură provizorie, gândită într-un mod foarte operativ. Lista rămâne deschisă, nu aceasta va fi componența completă a Consiliului”²⁴.

Revoluția este deja reinstaurată în stradă. Încep să cadă alte și alte victime, care vor îngroșa rândurile... celor morți. Deși fugit, zburat sau „zburătăcit” din București, Ceaușescu îl mai bântuie. Nu se mai înțelege nimic din ceea ce se întâmplă. Generalii Armatei se angrenează, neputincioși, într-un duel verbal care nu duce la nimic. „În CC generalul Gușe Ștefan îl întreabă furios pe generalul Vlad Iulian, șeful Securității: «Domnule, aceștia care trag sunt ai dumneavoastră?» Iulian Vlad: «Ai mei nu sunt în niciun caz!» Ștefan Gușe: «Armata nu s-a urcat pe Palatul Regal ca să tragă.» Iulian Vlad: «Domnule, nu sunt ai noștri! Să fie clar! Nu sunt ai mei!» Ștefan Gușe: «Dacă e așa, hai să facem ceva să înceteze mascarada asta!»²⁵

²³ *Ibidem*, p. 126.

²⁴ *Ibidem*, p. 134.

²⁵ *Ibidem*, p. 129.

Nu este uitat nici Nicu Ceaușescu, a cărui capturare urmată de înjunghiere, ce încheie subcapitolul amintit, este taxată de autor, care pune față în față două atitudini diametral opuse, succedate într-un interval foarte scurt de timp: „În acele momente, un individ plin de ură și răzbunare a venit și a dat mișelește prin spate cu cuțitul, fugind imediat. (...) Câțiva șoferi de bun simț de la ITB și câțiva tineri adevărați l-au introdus într-o cameră de toaletă de la parterul Televiziunii.”²⁶ De altfel, aceeași este poziția autorului (una normală!) și referitor la Zoe Ceaușescu, care „Este urcată într-un TAB pe post de «teroristă» (mare captură!). De la ridicol la penibil... Ce vină avea această fată că s-a născut fata dictatorilor, cu ce greșise? Pentru ce această umilință a ființei umane? Intrarea pe tărâmul libertății și al democrației se face cu răzbunări, cu vendete. Furturile, jafurile erau la tot pasul. Aceste acte nesăbuite nu se televizau. Oamenii, trecătorii, erau imuni, nepăsători, indiferenți la aceste fapte. Important era ca clanul Ceaușescu să dispară cu orice preț. După aceea vor vedea...”²⁷

Cartea se apropie astfel de sfârșit. Ea se încheie cu procesul Ceaușeștilor, urmat de scena execuției și a îngropării, autorul implicându-se, și de această dată, afectiv: „Noaptea devine chinuitoare. Nimeni nu poate dormi, deși de la «președinte» până la ultimul soldat toată lumea este la limita imposibilului. Ceaușescu, în ciuda celor întâmplare, nu-și dă seama că dictatura lui a trecut, par desperați și ruși de realitate, speră ca ceva să se întâmple. Ar da tot timpul dictaturii înapoi, ar lua-o de la capăt cu același preț. Sunt desperați, nimeni nu le dă nicio veste.”²⁸

Scena succesivă execuției Ceaușeștilor frizează deja grotescul: „«Marea revoluționară», reprezentanta tineretului în noul FSN, Cerasela Birjac, fără reținere, trece la percheziționarea morților. Dezamăgire, în afară de ceas și niște chei, mortul Nicolae Ceaușescu nu avea nimic, nici bani de înmormântare... Ritualul este la fel și asupra «decedatei» Elena Ceaușescu. O brățară de aur, ruptă de un glonte și murdară de sânge încheșat, un lăncișor de aur, niște agrafe și o cheie mică de yală. Este acoperită și ea cu o pânză albă.”²⁹

Iar înmormântarea este la fel de falsă ca procesul care a precedat-o. Lipsesc cele mai „elementare” elemente (ca să facem un joc de cuvinte!), pe care autorul ni le punctează, pe alocuri, cu ușoară ironie: „Cele două gropi «de veci» ale soților Ceaușescu erau săpate la 100 de metri una de alta, pe motivul pueril că nu erau locuri suficiente... Deși preoții au jucat un rol

²⁶ *Ibidem*, p. 131.

²⁷ *Ibidem*, p. 147.

²⁸ *Ibidem*, p. 153.

²⁹ *Ibidem*, p. 174.

important în istoria României, de data aceasta ei n-au fost prezenți la această parodie de înmormântare. În goana nebună a funeraliilor familiei Ceaușescu sunt uitate crucile celor doi împușcați. Ce mai conta acum o cruce sau două, totul este când și unde s-o pui! Dar să o și faci!”³⁰.

Lipsurile sunt compensate prin excesul de zel în alte direcții. „Era trecut de ora 18,00, groparii și-au desăvârșit «opera». Nicolae și Elena Ceaușescu au fost betonați muncitoarește, pentru ca noua conducere a CFSN-ului să fie sigură că aceștia vor ajunge în Iad și nu în Paradis, așa cum am fost învățați – «clasa muncitoare merge în Paradis». Gropile betonate păreau a fi niște baraje, până și cei care au construit Canalul Dunăre-Marea Neagră ar fi invidioși pe aceste lucrări. Groparii, singurii civili aduși, au plecat și ei acasă, bucuroși, cu simțul datoriei împlinite.”³¹

După „artileria” de date și informații, ce pune la încercare atât mintea cititorilor avizați (care au trăit personal evenimentele și le mai și cunosc din bibliografia de specialitate), cât și pe cea a lectorilor mai fragezi (ce nu se încadrează în niciuna din situațiile de mai sus), finalul cărții îi îndreaptă pe toți, deopotrivă, în zona poeticului. Sunt puse față în față două lumi: una ce tocmai a apus și una ce se prefigurează: „Din văzduh, fulgi jucăuși de zăpadă zburdă în aerul rece al Bucureștiului. Cad încet, acoperind pământul înghețat, neprietenos, dar atât de străbun. Ultimele raze ale amurgului strălucitor de decembrie însângerat îmbracă mantia alb strălucitoare, învăluită în valuri tremurătoare de lumină de un neant închis, aproape neagră. În depărtare se întindeau grămadă fulgi de nea spre zări necunoscute. Mai jos, în cimitir, o dâră neagră din pământul galben se pierde în dunga de vipușcă roșie ca sângele ce îmbrățișa tot pământul... Totul prevestea o sosire prematură a unei noi ere, pline de convulsii, într-o societate atât de bolnavă. Deocamdată, acolo era atâta liniște și nimic nu prevestea că acel plăpând firișor de iarbă din cimitir nu se mai clinea.”³²

Deși participant direct la Revoluție, arestat și bătut în beciurile Miliției, Costel Balint nu este deloc vindicativ vis á vis de ordonatorii și executanții represiunii din Decembrie 1989. Ultima propoziție a cărții, intercalată între puncte de suspensie, are forța unei sentințe: „... Moartea nu mai avea nimic eroic în ea, dar nici uciderea altora...”³³

ADINA HORNEA ABRUDA

³⁰ *Ibidem*, p. 174.

³¹ *Ibidem*, pp. 174-175.

³² *Ibidem*, p. 175.

³³ *Ibidem*, p. 175.

Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, 206 p.

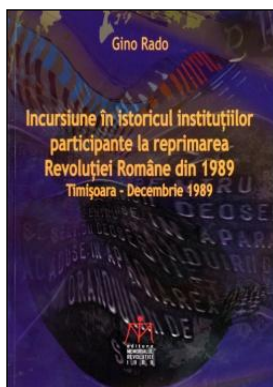
The first chapter of the book gives a brief summary of the Romanian Communist Party, the ascent of the people's beloved "son" which became a member of the Romanian Communist Party in 1933, the orders that have been given and the repressive actions that have been taken by the party officials between December 16th and December 22nd 1989 (in a chronological order, by days and hours), including the participation of the Romanian patriotic guards to the repression of the Revolution, as well as the tentative to organize a counter-demonstration in Timisoara, through the "Action 20.000".

The second chapter is focussed on the activity of the Ministry of Internal Affairs which included the Securitate structures, the communist militia, the Securitate forces and the Firefighters, the State Archives, the penitentiaries and the special schools for labour and juvenile rehabilitation and, later on, the Border Guard troops.

The last chapter of the book reviews the actions of the Ministry of National Defense during the events of 16th to 20th of December 1989, as well as the military units of the Ministry of National Defense located within the military actions area in Timisoara and the various military orders given between the 17th and 18th of December 1989.

The book ends with a set of attachments: documents and decrees released by the Romanian Communist Party, decrees and orders passed by the Ministry of Internal Affairs, as well as several attachments regarding the Ministry of National Defense.

Key-words: Romanian Communist Party, Ministry of Internal Affairs, Ministry of National Defense, Securitate, Gino Rado.

Nu este ușor să păstrezi aprinsă flacăra Revoluției după 22 de ani și nu puțini sunt cei care nu mai vor să audă nimic despre comunism și viața de dinainte de 1989, în goana lor pentru supraviețuire sau îmbogățire ce a cuprins, tot mai acut, și societatea noastră. Pentru Revoluție și comunism a curs multă cerneală, de la fapte reale și istorie orală la literatura de sertar, însă o *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, la modul realist, cu documente la vedere, nu s-a mai făcut până acum.

Cartea de față urmărește, pas cu pas, structura și organizarea instituțiilor care deserveau puterea, respectiv Partidul Comunist Român, Miliția și Securitatea.

Singurul partid politic, P.C.R-ul, decidea, cu unanimitate de voturi,

în toate aspectele vieții politice și sociale a cetățenilor. Nimic nu se făcea fără știrea și acordul partidului. Pentru ca cel mai temut partid să ajungă să dețină puterea exclusivă, au fost, în primul rând, eliminați adversarii politici: personalități din viața publică, politicieni, intelectuali sau simpli cetățeni care se opuneau partidului, aceștia sfârșind în lagărele de deportare din Siberia și Kazahstan sau în închisorile comuniste. Schimbarea regimului țării, transformarea monarhiei în republică, epurările pe criterii politice și etnice, colectivizarea agriculturii, naționalizarea pământurilor și a proprietăților, confiscarea averilor, deportarea a peste 40.000 de cetățeni din Banat și din zona de frontieră cu fosta Iugoslavie, deportarea sau obligarea cetățenilor să construiască creațiile-gigant ale partidului: Canalul Dunăre-Marea-Neagră, Porțile-de-Fier, Casa Poporului, distrugerea satelor, politizarea tuturor domeniilor de activitate, promovarea ateismului, iată câteva „binefaceri” ale guvernării P.C.R-ului în cei peste 40 de ani de dictatură comunistă.

În primul capitol este prezentat un scurt istoric al Partidului Comunist Român, cu date concludente în ceea ce privește momentele-cheie, care vin în ajutorul cititorului neavizat, astfel că acesta se va familiariza treptat cu felul în care a fost condusă țara noastră. De mare interes sunt paginile care se referă la ascensiunea „fiului” cel mai iubit al poporului, membru P.C.R. încă din 1933. Tot în primul capitol sunt incluse toate ordinele date, din care reiese modul violent în care au acționat organele de partid între 16 și 22 decembrie, pe zile și ore, inclusiv participarea gărzilor patriotice la reprimarea Revoluției, precum și tentativa de a realiza o contrademonstrație la Timișoara prin „Acțiunea 20.000”.

Capitolul al doilea prezintă Ministerul de Interne, „organ central al administrației de stat”¹, ce avea „sarcina de a înlăptui politica partidului și a statului”.² „Din Ministerul de Interne făceau parte Securitatea, Miliția, Trupele de Securitate și de Pompieri, Arhivele Statului, penitenciarele și școlile speciale de muncă și reeducare pentru minori. Din 11 decembrie 1989, Trupele de Grăniceri au intrat în subordinea M.I.”³

Ultimul capitol al cărții conține acțiunile M.Ap.N. în ceea ce privește evenimentele din 16-20 decembrie 1989, enumerarea unităților militare ale M.Ap.N. aflate pe raza acțiunilor militare din Timișoara și diferite ordine militare care s-au dat între 17 și 18 decembrie 1989.

¹ Decretul 121/08.04.1978, Art. 1.

² Decretul 121/08.04.1978, Art. 1.

³ Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 25.

Cartea se încheie cu o serie de anexe, care sunt generoase ca număr de pagini, dar și privind conținutul, organizate simetric și ele, tot în 3 capitole.

Prima parte a anexelor se referă la documente P.C.R.: Constituția Republicii Populare Române din 1948; Constituția Republicii Socialiste România din 1965; componența Comitetului Central al P.C.R. din 1985, a Biroului Comitetului Județean de Partid din Timișoara din anul 1988, a Biroului Municipal Timișoara al P.C.R.; Decretul nr. 765 din 4 septembrie 1968 privind constituirea, organizarea și funcționarea Gărzilor Patriotice; Legea nr. 33/1968 privind pregătirea tineretului pentru apărarea patriei; Decretul nr. 61 din 25.03.1981 pentru modificarea Decretului Nr. 678/1969 privind regimul de pază a frontierei de stat a R.S.R.; un tabel nominal cu cadrele Statului Major Județean al Gărzilor Patriotice și decretul prezidențial cu privire la instituirea stării de necesitate pe teritoriul județului Timiș.

Al doilea set de anexe vizează decrete și ordine emise de Ministerul de Interne, cum ar fi: Decretul nr. 25 pentru înființarea Miliției; Legea nr. 21 din 18.11.1969 privind organizarea și funcționarea Miliției; Decretul nr. 121 din 3 aprilie 1978 privind organizarea și funcționarea Ministerului de Interne; Ordinul ministrului de Interne nr. 02600 din 01.07.1988 pentru organizarea intervenției și restabilirea ordinii publice, conducerea forțelor de intervenție, lista cu armamentul, mijloacele și tehnica de luptă a plutonului de intervenție-miliție și pentru instruirea elevilor din școlile militare, precum și planurile unice de acțiune pentru asigurarea ordinii și liniștii publice în județe.

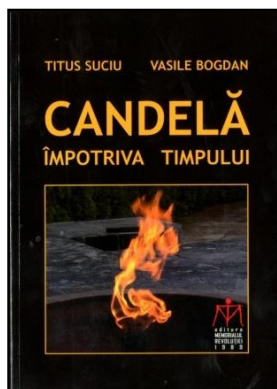
În anexele referitoare la Ministerul Apărării Naționale putem consulta Decretul nr. 867/1971 privind regimul armelor, munițiilor și materialelor explozive, și anume Secțiunea a II-a: Deținerea și portul armelor și munițiilor de către militari și Secțiunea a III-a: Deținerea și folosirea materialelor explozive.

Nota telefonică nr. A.2/0885 din 17.12.1989, emisă de Ministerul Apărării Naționale, respectiv „Tabela – ABC – Ana” și Jurnalul Unității Militare 01024 din 17/18.12.1989 până în 20.12.1989 încheie această carte, care „este, de fapt, o primă etapă dintr-un proiect mai amplu, urmând ca fiecare instituție să fie studiată printr-o cercetare analitică, după rigori științifice bine stabilite”.⁴

Simona **MOCIOALCĂ**

⁴ *Ibidem*, p. 5.

Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, 516 p.

Candelă împotriva timpului este o carte-document, după cum afirmă chiar președintele Asociației Memorialul Revoluției din Timișoara, domnul dr. Traian Orban în argumentul ce deschide paginile volumului, menționând preocuparea continuă de a acumula mărturii ale evenimentelor petrecute în Decembrie 1989 la Timișoara. La demersul domniei sale a contribuit colaborarea cu specialiști interesați de autenticitatea mărturiilor orale, scrise sau filmate despre desfășurarea evenimentelor, menționându-i pe Smaranda Vultur,

Lucian Ionică, Lucian-Vasile Szabo și întreg personalul specializat de la Memorialul Revoluției.

Elaborarea, de către cei doi autori, Titus Suci și Vasile Bogdan, a volumului ce grupează mărturiile unui număr de 63 de participanți la evenimentele din Săptămâna Revoluției de la Timișoara din Decembrie 1989, contribuie la arhiva Revoluției cu material inedit din prisma celor ale căror mărturii reflectă capacitatea fiecăruia de integrare în desfășurarea evenimentelor la care fac referire, după scurgerea a două decenii de la evenimente.

În cuvântul înainte autorii menționează parcursul firesc al elaborării cărții ca document ce întregeste aspectele ce nu au fost surprinse în cadrul filmului realizat în 2009, publicând integral interviurile ce au stat la baza concretizării acestuia.

Chiar de la început se afirmă atașamentul autorilor la cauza Revoluției, ce se dorește un omagiu pentru cei ce și-au pierdut viața în timpul evenimentelor, au fost răniți, arestați sau au dispărut fără urmă. Respectul autorilor se extinde și asupra celor rămași anonimi, volumul de interviuri fiind, în concepția lui Titus Suci, un exercițiu de admirație față de toți cei implicați, fără a o face cu judecăți de valoare, observând cu obiectivitate evenimentele și implicarea motivată a participanților.

Vălul timpului este cel ce uniformizează dovezile, în contextul actual acestea fiind încărcate de anumite aspecte ce astăzi par redundante prin publicarea unui număr considerabil de referințe ale momentului istoric, dar modul în care autorii au ales să le prezinte cu obiectivitate, intervenind doar în transpunerea într-o formă literară, oferă eleganță textului, reflectând realitatea crudă a acelor momente, la care fiecare participant se referă cu

emoție, relatând adevărul ce a creat o realitate ce le-a influențat viața și evoluția ulterioară. Chiar titlul, *Candelă împotriva timpului*, face referire la acest aspect al timpului care așterne vălul uitării, flacăra ce arde fiind memoria vie a evenimentelor și a oamenilor ce le-au creat.

Evenimentele sunt prezentate cronologic, făcându-se constant referiri la debutul evenimentelor, la condițiile particulare ale implicării fiecărui participant, existând și o topografie în format digital a evenimentelor, cartea-document fiind elaborată pe baza filmului de patru ore, a serialului *Candelă împotriva timpului*.

Rememorarea evenimentelor din Decembrie 1989 se face în paginile prezentului volum cu rigoare și decență, fără a intercala inerentele critici ale celui ce unește textul și-i conferă uniformitate, mai ales că sursa informațiilor a parvenit pe căi diverse, de la interviuri cu participanții la declarații scrise și chiar filmări de dialoguri. Se menționează aportul doamnei Smaranda Vultur, specialist în istorie orală, profesor la Universitatea de Vest din Timișoara, prin furnizarea bogatului material filmat de către studenții domniei sale (interviuri cu participanți la evenimente, răniți sau urmași ai celor decedați), material ce a constituit baza arhivei audio și video de care autorii s-au folosit în elaborarea filmului documentar și a structurii volumului pe care cei doi autori l-au realizat și difuzat în 2009. Ca și în cazul arhivei memorialistice, și filmul se bazează pe volumele ce fac referire la același eveniment, publicate de Titus Suciu, *Reportaj cu sufletul la gură* și *Lumea bună a balconului*.

Reprezentanții Asociației Memorialul Revoluției, Traian Orban și Gino Rado, sunt cei la propunerea cărora cele 8 episoade ale serialului difuzat în 2009 la TVR 3 și TVR Timișoara au fost inscripționate digital pe cele două DVD-uri atașate prezentului volum, demers care se datorează efectiv domnului Ioan Savu.

După cum afirmă autorii, publicarea volumului s-a făcut pentru o completare a informației, deoarece materialul filmat avut la dispoziție din sursa menționată avea 2865 de minute, iar filmul surprinde doar 180 de minute.

Seria interviurilor începe cu comentarii ale celor doi autori, ce fac trimitere la cele două momente-reper ale implicării persoanelor intervievate, 1989 și 2009. Seria acestor interviuri este deschisă de Petru Ilieșu și continuă, în ordinea cronologică a desfășurării evenimentelor din Decembrie 1989, cu Adrian Kali, Lorin Ioan Fortuna, Claudiu Iordache, László Tőkés, Jozsef Kabai, Ilie Stepan, Ildiko Baranyi, Francisc Baranyi, Stelian Borza, Ioan Gheorghe Bândariu, Marian Olaru, Cornel Ungureanu, Ștefan Iordănescu, Mircea Gașpar, Daniel Zăgănescu, Nicolae Durac, Marius

Teodorescu, Eugen Gheorghioiu, George Ardeleanu, Eugen Gherga, Virgil Hosu, Viorel Sasca, Alexandru Ciura, Marius Mioc, Alexandru Cuțară, Gheorghe Ciuhandu, Vasile Ioan Moldovan, Costel Balint, Silviu Manea, Aurel Chindea, Constantin Duma, Mircea Radu, Traian Orban, Vasile Bărbat, Ioana Bărbat, Ana Belici, Mihaela Munteanu, Dumitru Părpăluță, Ioan Bânciu, Dan Gavra, Adrian Oțeliță, Liviu Barbu, Mihaela Ferkel Șuteu, Dan Ioan Pașca, Elena Pop Caceu, Nicola Trăilă, Alecu Reus, Crenguța Huțanu Stoian, Ioan Ianăș, Ioan Savu, Mirko Atanașcovici, Sabin Mărieș, Maria Trăistaru, Petre Petrișor, Eugen Moțățeanu, Pia Oancea, Viorel Oancea, Constantin Lupu, Ioan Laslău, Ioan Olaru, Bogdan Herzog, George Balica și Mihai Anghel, interviuri ce introduc cititorul în contextul contemporan al evenimentelor, fiecare având o perspectivă ce conferă autenticitate.

Concepția grafică și tehnoredactarea i se datorează lui Gino Rado, coperta lui Traian Abruda, menționând și colaborarea cu Studioul TVR Timișoara.

Motivația publicării acestui volum de interviuri ce reflectă realitatea personală a fiecărui participant la evenimentele din Decembrie 1989 s-ar fi convenit tradusă la final, sub forma unui rezumat.

Salutăm apariția volumului și considerăm că poate fi o carte-document, așa cum au intenționat autorii, instrument primordial de studiu pentru cei interesați de orice etapă a istoriei naționale, mai ales de cele ce au iscat controverse rezultate din necunoașterea și ignorarea adevărului istoric.

Lector univ. dr. Mihaela **VLĂSCEANU**

Apostol Stan, *Revoluția română văzută din stradă: decembrie 1989-iunie 1990*, Editura Curtea Veche, București, 2007, 366 p.

Apostol Stan wrote down, in a journal, a series of personal and historical events or historical events that gained a personal aura, that have changed his life as well as the lives of himself and other fellow citizens. The author is at the same time a witness, a storyteller and a critic in a memoir written by a historian who managed to successfully cover the last two decades of the communist regime.

After an introduction, which is in fact a road-journal depicting a journey to America -the country of unlimited freedoms – journey which is somehow intended to prepare the narrator's eye for an accurate perception of what is to happen in the hermetically closed country of origin, the events begin to precipitate: the workers from Brasov rise in revolt, Ceaușescu refuses the Gorbachev's perestroika and later on, his regime collapses.

This book, unlike others written by experts, is a valuable asset in terms of information it renders: an inside retrospection of the history of the National Institute and Academy.

Key words: America, greyhound, neo-Stalinism, perestroika, IREX, institute, stupid people, revolution, oligarchy.

Cuvântul înainte dă impresia unei justificări rigurose argumentate asupra a ceea ce scrie autorul. Ca și mine, oricare cititor s-ar întreba: De ce? Este unul dintre puținii istorici oarecum „americanizați” în perioada „iepocii de aur”, care a și participat la momentele de răscruce istorică, precum un român de rând. Un român care scrie, într-un jurnal, patru capitole cu întâmplări personale și istorice sau istorice devenite personale, care i-au schimbat viața și lui, ca și celorlalți compatrioți. Apostol Stan este deopotrivă martor, povestitor și critic. După cum bine remarcă și Doina Jela în postfață: „Un text memorialistic scris de un istoric și acoperind perioada ultimelor două decenii de regim comunist prezintă un înțeles interes: cel al faptelor nemijlocit înregistrate, cel al evaluării critice și acela al densității dramatice a timpului care nu mai are răbdare. După o introducere-jurnal de călătorie în America tuturor libertăților, călătorie menită parcă să pregătească ochiul naratorului pentru o corectă percepție asupra a ceea ce va să se petreacă în țara ermetic închisă din care vine, evenimentele încep aici să se precipite: muncitorii de la Brașov se răscoală, Ceaușescu refuză perestroika gorbaciovistă, regimul lui se prăbușește. Avem apoi o suită de tablouri atent decupate astfel încât descrierea să se constituie simultan în analiză: amalgamul de disidenți și oameni vechi din guvernul

provizoriu; masele din stradă și teroriștii; emanații revoluției și procesul Ceaușeștilor; renașterea partidelor istorice; constituirea societății civile; Piața Universității și, în final, mineriadele, ca expresie a eșecului; neprețuita libertate triumfând într-o Românie înșăngerată. Un text captivant în sine și o neprețuită sursă pentru viitoarele mari sinteze despre Revoluția română din Decembrie 1989.” Toate acestea în patru capitole: „Prin America cu *greyhound*-ul”; „Neostalinism în loc de perestroikă”; „Căderea lui Ceaușescu”; „O nouă revoluție anticomunistă”.

Această carte, spre deosebire de altele scrise de specialiști, are totuși un plus de valoare ca informație: aflăm un scurt istoric din interiorul Institutului Național și al Academiei, cum erau și cercetătorii – ca elită – monitorizați la ieșirea din țară, cu prilejul unui simpozion, sentimentele contradictorii trăite și re trăite de autor: pe de-o parte, teama de a nu fi luat la ochi de securitatea statului, ca beneficiar al bursei IREX (International Research and Exchanges) – teamă care s-a dovedit a fi reală, pentru că a fost turnat, la întoarcerea în țară, deoarece a dialogat în avion cu două americane care făceau cursa spre New York cu escală la Amsterdam; pe de altă parte, de la mirajul banalităților occidentale și modul de viață american până la interesul stârnit de metropola New York, Washington DC, viața social-academică, economică și politică a acelor zile în tărâmul tuturor posibilităților.

Fundația Fullbright i-a prilejuit autorului nu numai cunoașterea unei lumi diverse, multietnice și influente, dar și întâlnirea cu diplomați, printre care i-a cunoscut (sau recunoscut) pe cei cu rădăcini în România. Pe parcursul a 75 de pagini, cititorul îl poate urma pe Apostol Stan prin Manhattan, apoi în capitala SUA, la Library of Congress (una dintre cele mai mari biblioteci din lume), la National Archives of the United States of America, unde a poposit pentru a-și face o părere despre documentele de studiu referitoare la relațiile româno-americane, dar și la cele cu țările balcanice și alte state, mai ales Rusia, Germania și Austro-Ungaria.

„Institutul de istorie «N. Iorga», unde lucram, fusese creat și profilat ca un centru românesc de istorie universală. (...) Numai că școala aceasta de gândire istoriografică, în anii comunismului, dacă teoretic era afirmată, practic era redusă la localism sau cel mult la un regionalism, accentul punându-se pe epocile modernă și contemporană, cu privire specială asupra influențelor slavo-ruso-sovietice și ascensiunea clasei muncitoare până la poziția de rol politic conducător în societatea românească.” Astfel, istoriografia națională „prin cenzură și prin izolarea externă a cercetătorilor era condamnată la stagnare și marginalizare. Or, ajuns la Library of Congress și având un acces nemărginit la surse: dicționare, enciclopedii,

cărți, publicații, inclusiv reviste de istorie universală, căutam îndeosebi lucruri privitoare și la istoria României. Predilect urmăream scrieri de istorie modernă și contemporană din perspectiva întregii arii geografico-istorice în care ne situam. Cercetam serii de casete cu titluri de tipărituri privind imperiile din secolele XVIII-XX în umbra, adăpostul, protecția și dominația cărora ne-am aflat. (...) Toate acestea mă interesau pentru a privi România dintr-o perspectivă mai largă. (...) De adăugat că, pe baza unei recomandări de la București de a da concurs colegilor de la Arhive, trimiși să depisteze informații, să le microfilmeze și să le depună într-un stoc accesibil în țară, dar și din prietenie și considerație pentru șeful acestui colectiv, Gheorghe Hurmuzache, m-am alăturat acestui grup timp de câteva zile. Am consultat o serie de dosare microfilmate, date cronologic începând din anii '80 ai secolului al XIX-lea, până în preajma Primului Război Mondial, 1914. Toată această informație era constituită din rapoarte diplomatice ale oficiilor respective americane nu numai din București, ci și din capitale limitrofe, îndeosebi Atena și Belgrad. Aceste rapoarte înaintate la Washington cuprind relatări despre politica internă din România, mersul economiei și principalele direcții de dezvoltare, aspirații sociale și naționale, relații cu vecinii, îndeosebi bulgarii, sârbii și grecii, în ultimii ani de existență balcanică a Imperiului Otoman.”

Aceleași relatări dau detalii despre interesele și poziția marilor puteri europene, îndeosebi Rusia, Austro-Ungaria și Germania, față de soluționarea aspirațiilor naționale ale acestor popoare sud-est europene, interesele speciale ale SUA în România față de resursele ei de petrol și demersurile pentru procurarea de armament. Autorul face referire și la genocidul de la Hiroshima, oraș-port în Japonia, asupra căruia superfortăreața americană „Enola Gay” a lansat, din zbor, la 6 august 1945, prima bombă atomică, distrugându-l în proporție de 75%, provocând moartea imediată a circa 80000 de oameni, iar prin urmările poluării cu substanțe radioactive, moartea ulterioară a altor peste 200 000 de japonezi. Decizia i-a aparținut președintelui SUA, Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), adept al unei politici externe dure și al expansiunii nord-americane în America latină. El a inițiat un plan de reforme americane, „New Deal”, pentru redresarea economiei americane, după marea criză din perioada 1929-1933. În Al Doilea Război Mondial s-a afirmat ca partizan al unei strânse alianțe antifasciste. A hotărât fabricarea bombei atomice și, printr-o diplomatie activă, a pregătit sfârșitul războiului. A participat la crucialele conferințe de la Teheran, din anul 1943, și Yalta, în 1945. De fapt, la acest substrat al intereselor economice și al capitalismului de stat vrea să ajungă autorul. „Despre FBI și CIA fusesem învățat că reprezentau servicii de informații și

spionaj puse în slujba politicii expansioniste și dominatoare americane, autentice centre de subversiune, organizatoare de conspirații și chiar de acțiuni criminale. În acest sens, cum se susținea în unele medii comuniste, CIA ar fi fost implicată, în 1973, în răsturnarea de la putere și asasinarea președintelui ales democratic al Republicii Chile, Allende.” Pentru cei care nu cunosc, Salvador Gossens Allende (1908-1973) a fost lider al Partidului Socialist din Chile și șef al guvernului Unității Populare, din 1970 până în 1973, când a fost ucis în cursul unui puci militar de dreapta.

„Era un mit, dezinformare sau adevăr?” – se întreabă naratorul obișnuit cu controlul și securitatea de acasă. Dincolo de naivitatea privind lipsa pazei și a securității la Casa Albă – măsuri care, evident, nu erau excesiv la vedere – autorul reflectă și încearcă să-și lămurească problema prin acest itinerar turistic comparativ cu ritualurile de-acasă. „Nu existau interdicții de circulație în jur și nici gărzi plasate la porțile de intrare, cum se întâmpla, de pildă, la București, unde asemenea servicii secrete erau ascunse sub umbrela unor ministere, până și într-o instituție formal civilă ca Arhivele Statului. Aici, îndată ce deschideai poarta, erai întâmpinat și legitimat de câțiva paznici, unii securiști, iar intrarea în sala de lectură, chiar dacă aveai legitimație de acces pentru documentare, se făcea doar însoțit de către un funcționar. Or, la Washington, aceste celebre FBI și CIA mi se păreau deconcertant de accesibile. Ce era adevăr și realitate nu-mi propusesem să aflu” – mărturisește autorul. Își încheie aceste considerații fără a uita să menționeze că, în peregrinările sale pe tărâmul tuturor posibilităților, a vizitat: Curtea Supremă de Justiție; Memorialul Thomas Jefferson cu celebrele-i cuvinte privind nașterea unei națiuni americane libere, de drept; Muzeul Aerospațial (cu exponate din cuceririle umane din spațiu și cosmos, printre care avionul B28, folosit la bombardarea Ploieștiului în raidurile flotei aeriene americane, contribuind astfel la prăbușirea frontului româno-german de pe linia Iași-Chișinău, în august 1944), precum și alte obiective turistice importante. În alte rânduri relatează despre întâlnirea cu tineri istorici americani cu stagiul în România, cum ar fi Gerald James Bobango, aflat în prim-planul securității, dar și alte episoade (cum ar fi periplul cu greahound-ul – „ogarul cenușiu”), asupra cărora nu mai zăbovesc în această recenzie.

Trebuie menționat că, odată întors acasă, după stagiul american din septembrie 1977, lui Apostol Stan i-a crescut o „codiță” de securitate. Acest serviciu epicentral autohton obișnuia să „curteze” astfel oamenii de artă și de știință „ieșiți”, dar și sportivii. Iată ce relatează autorul la paginile 82-85: „Cu cei apropiați discutam îndeosebi despre folosul științific al călătoriei, reflectată și printr-un articol înaintat direcțiunii și publicat ulterior în *Revista*

de istorie. (...) O doamnă simpatică de la Relații Externe, Armașu (...), m-a căutat din nou în câteva rânduri, anunțându-mi interesul secretarului general al Academiei de a mă întâlni, alături de Oprea și Popescu. Hărțuit de telefoanele doamnei Armașu, mă imaginam în fața unui «procuror» – secretarul general, care m-ar fi pus față în față cu cei doi colegi de călătorie – ei figurând probabil ca martori – cu scopul să verifice conduita mea americană. Adică încălcarea indicațiilor ca, de pildă, călătoria cu grayhound-ul prin America. În ochii acelui «procuror» închipuit mai eram vinovat pentru că întreținusem relații cu câțiva americani (unul întâlnit la Washington și găzduit de mine), pentru legături cu imigranți români în California, din partea cărora adusesem la București mici cadouri și mesaje optimiste către familiile din țară; pentru că-mi exprimasem admirația pentru civilizația și libertățile americane etc. (...) Toată această frământare întreținută de dna Armașu pe timpul Crăciunului și Anului Nou mi-a tulburat bucuria revederii cu soția, fiul, prietenii, părinții și rudele. (...) Față de secretarul general al Academiei nu aveam nicio datorie să-i răspund la întrebări. (...) La invitația dnei Armașu, la ora indicată, m-am prezentat în două rânduri la sediul Academiei, constatând că Oprea și Popescu lipseau. (...) După ce scăpasem de atari obsesii, abia după venirea primăverii, în două rânduri, am fost contactat de doi securiști. Ce-mi cereau aceștia? Să colaborez *în apărarea Transilvaniei, întrucât emigrația maghiară din SUA făcea cu un anume succes propagandă revizionistă*. Era nevoie – susțineau ei – să se contracareze acele manifestări prin scrieri de specialitate pe care doar Securitatea, prin legăturile ei, le putea introduce în publicistica americană de mare tiraj. Am respins cu calm propunerea de colaborare, invocând statutul meu de membru de partid. Afirmam că atari texte nu mi le putea cere decât directorul Institutului sau secretarul BOB, care îl seconda pe primul în deciziile luate. Același refuz l-am făcut și în cazul în care mi se propunea să-l încondeiez pe Lajos Demeny, șeful sectorului de istorie a maghiarilor din România, un secui cu spirit critic, cu care împărtășeam nemulțumiri comune, inclusiv cu soția lui, Lidia, o rusoaică adusă din Moscova, cercetătoare la Institutul de istorie sud-est europeană. (...) După aceste întâmplări neplăcute, interesul securității pentru periplul meu american s-a stins. Refuzul de a deveni un colaborator, afirmat clar în două momente legate de Biblioteca Americană și de perioada de după întoarcerea din SUA, m-a costat cu interdicția de a mai părăsi țara. Rămâneam astfel în țară ca un veritabil ostatic, deși n-am avut niciodată intenția de a o părăsi.”

Doliul din familie cauzat de moartea tatălui său, la Teiu, de Sfântul Ilie, cu sentimentul de vinovăție pentru absența de la căpătâiul acestuia la ceasul de trecere la cele veșnice, marchează debutul capitolului II istorisit de

Apostol Stan. Sub titlul „Neostalinism în loc de perestroikă”, acest episod din viața autorului face dezvăluiri despre plecarea fiului și a norei în străinătate, sub auspiciul nesiguranței. Se întâmplă la 31 iulie 1987. Din cauza filajului, se înțeleseseră să nu comunice telefonic decât atunci când vor fi fost siguri de reușita „evadării”, timp în care cunoscuții îi știau plecați în vacanță, la Herculane. În Iugoslavia, fiul și nora s-au interesat la ambasadă SUA, Canadei și Australiei, în legătură cu condițiile de acordare a azilului politic. „Mihnea l-a sunat, la München, pe Vlad Georgescu, director al postului de Radio Europa Liberă pentru România, un coleg apropiat al meu. În Iugoslavia, fiul meu constata că trebuia să se bazeze numai pe el. Insista astfel pe lângă Ambasada americană de la Belgrad, care îi promitea viza, cu condiția de a face rost de bani pentru biletele de avion. După circa trei săptămâni de căutări epuizante, băiatul nostru s-a urcat într-un tren cu destinația Viena. A ajuns pe teritoriul acestui stat, surprins că cei care îl interogau de pașaport erau tocmai austriecii. Condiția era de a formula cerere de azil politic. Nu era greu de făcut, pentru că toate țările comuniste se configurau în Occident ca un lagăr în care oamenii erau ținuți cu forța, ca într-un parc bine păzit. Pentru el, exilul însemna o afirmare a unor drepturi și libertăți umane și profesionale.”

Apostol Stan își continuă retrospectiva amintirilor din viața personală și profesională, datând pe zile și ore evoluția evenimentelor care se petreceau în țară și veștile din afară. Autorul compară episodul de la Brașov din 15 noiembrie 1987 cu mișcarea Paul Goma din 1977, dar și cu încercarea medicului Ionel Cană, fondatorul primului sindicat liber al oamenilor muncii, în 1979, un nucleu organizațional înăbușit în fașă de securitate prin arestări. Totuși, conchide – și bine c-o face – că, prin protestul lor anti-Ceaușescu, muncitorii brașoveni se mișcau în direcția reformistă din Polonia și Ungaria, „chiar de la nivelul partidelor comuniste”.

După acest episod trist, relatat de istoric cu un umor specific românului, mă opresc asupra următoarei perioade dinainte de izbucnirea evenimentelor din fostul bloc sovietic, cu referire la o întrevedere importantă, în perioada septembrie-noiembrie 1989, cu profesorul american de istorie Paul Michelson, de la Huntington College (Indiana), un specialist în cultura și civilizația românească format în România la începutul anilor '70. „Michelson venea frecvent la București. Dar mai ales în anul universitar sabatic (la șapte ani orice profesor american era scutit de prezența la catedră, spre a-și folosi timpul pentru reînnoirea informației în vederea unor cursuri speciale), Michelson și-l petrecea cu familia în România. Pe de altă parte, el urmărea să dea un nou suflu colaborării dintre istoricii români și americani prin călătorii și comunicări în reuniuni științifice, antrenând în atari contacte inclusiv

români din emigrație. Căci alături de alți intelectuali americani interesați de România, Michelson întemeiase în SUA un American-Romanian Heritage Center, cu un buletin intitulat *Newsletter*, difuzat cu greu la noi. (...) Michelson exercita în acea organizație funcția de secretar general, lui revenindu-i responsabilitatea redactării și publicării buletinului informativ, dar și a altor materiale, în reviste de specialitate. În 1988, cu ocazia marcării revoluției române de la 1848, Michelson îmi trimitea o invitație de a participa la un colocviu, în SUA. Nu am primit însă pașaportul, astfel încât am rămas acasă. Reîntâlnindu-l pe Michelson, în acea toamnă a anului 1989, l-am prezentat unui grup de colegi mai puțin cunoscuți. Printre aceștia se afla Nicolae Stoicescu, unul dintre medievistii buni, remarcat de profesorul american pentru scrierile lui. De data aceasta îl cunoștea în ipostaza inedită de critic al politicii lui Ceaușescu de «sistematizare» a satelor (vezi ședința din 28 iulie 1988, la Institut). O atare atitudine îi adusese lui Stoicescu pensionarea și supravegherea de către securitate, dar și colaborarea cu Europa Liberă, intermediată de Michelson.”

„Sub raportul situației social-politice din întreaga Europă Răsăriteană, simțeam că perestroika lui Gorbaciov va provoca neîndoiește mari schimbări în întregul lagăr.” Autorul cărții ne dezvăluie că simpatiza cu perestroika lui „Gorby” și se implica în atmosfera electorală de la Institut, ca membru de partid: „În această ultimă calitate, secretarul BOB era obligat să țină convorbiri cu fiecare membru, despre activitatea lui profesională în raport cu evenimentul politic ce culmina în noiembrie 1989. Ajuns astfel la BOB, împreună cu secretarul (Ion Apostol), am trecut peste indicația penibilă de a discuta despre realegerea «tovarășului». I-am vorbit, în schimb, despre perestroikă și urmările ei în statele socialiste est-europene. Fusesem surprins vorbind astfel de către un alt coleg, Damian Hurezeanu, chemat și el să dea «socoteală» aceluiași secretar de partid. (...) Oricum, în preajma Congresului al XIV-lea PCR, în biroul secretarului de partid și alături de acesta, am avut surpriza să constat că tocmai Hurezeanu, om cu studii marxiste în URSS, combătea perestroika, o idee și un proiect reformist pe care eu le susțineam în fața celor doi colegi.”

În capitolul III, „Căderea lui Ceaușescu”, din primele rânduri autorul redă succint ce a făcut de când a aflat de revolta timișorenilor și de masacrul din 17, 18 decembrie 1989. Autorul consideră că Ceaușescu a greșit, în conjunctura revoltelor grave de la Timișoara, când, în loc să recurgă la soluții politice pentru a rezolva criza, a zburat impasibil în Iran, contând pe dezinformare și pe obediența proverbială a românilor. „Ca urmare, în seara de 20.12.’89, secretarii de partid din întreprinderi au făcut mobilizări telefonice, chemând lumea pentru dimineața zilei următoare, în Piața Palatului CC al

PCR. (...) Ținută în jurul orelor 11-12, adunarea a debutat, ca de obicei, prin discursuri adulate pronunțate de acoliți din nomenclatură, prin care erau reluate cuvintele lui Ceaușescu din seara precedentă, spre a stigmatiza evenimentele de la Timișoara. Sigur este că nici cei care vorbeau astfel – potrivit unui obicei învechit, de a vorbi în asemenea reuniuni în necunoștință de cauză – nu știau precis ce s-a întâmplat la Timișoara, alocuțiunile lor având un caracter ritualic demonstrând adeziunea față de Ceaușescu. (...) Dar, iată, chiar din sânul acestei adunări, în momentul când Ceaușescu începuse să-și arunce tiradele lui bâlbâite, izbucnește o scânteie de nemulțumire, care avea să-i fie fatală. Ce s-a întâmplat? După cele auzite, fie un zgomot prea puternic al difuzoarelor, fie o petardă explodată de un nemulțumit din mulțime a întrerupt cuvântarea lui Ceaușescu. Ba chiar l-a speriat, făcându-l să se retragă din fața microfonului, într-un moment când aplauzele se amestecau cu huiduieli. Spre a ieși din impas, la sugestia soției, a aruncat, în fine, promisiuni de mărire a salariului minim cu 200 lei, locuri de muncă pentru toată lumea și indemnizații speciale mărite pentru femeile cu copii. Pe un asemenea fond, huiduielile și îmbulzeala din rândul mulțimii speriate se accentuau. Drept urmare, Ceaușescu părăsea balconul de unde vorbise, iar o parte din oamenii adunați în piață, speriați și de zgomotul unor blindate din preajma palatului puse în mișcare, au părăsit locul în fugă, îndreptându-se spre Bulevardul Magheru, Piața Universității și Bulevardul 6 Martie. Așa se încheia ultima «mare adunare populară» regizată de oamenii unui dictator sângeros. (...) La Politehnică mai ales, la căminul de la Grozăvești, dar și în alte părți, studenții erau tot timpul supravegheați, printre altele pentru că îndrăzniseră să ridiculizeze pe Ceaușescu, care spusese: Reformele – prezentate ca o întoarcere la capitalism – vor surveni în România când – potrivit zicalei populare – vor face plopul pere și răchita micșunele! Cum i-au răspuns studenții? Au agățat în plopii de pe marginea străzii pere! A trebuit să intervină miliția spre a le da jos, în timp ce studenții huiduiau. (...) Ca atare, la apariția mea la universitate, centrul orașului era înțesat de lume care, prin nemulțumirea împotriva lui Ceaușescu, părea să se fi transformat într-un vulcan. În fața ochilor îmi apărea o imagine apocaliptică, înfricoșătoare. Dacă nu de sfârșit al pământului în sens biblic, cel puțin de prăbușire violentă a puterii lui Ceaușescu. Ce am făcut în locul ales de lângă stația de metrou, dinspre Spitalul Colțea? Alături de Anastase Iordache, am început să scandăm cu mulțimea «Jos Ceaușescu!». Am huiduit și fluierat elicopterele care survolau piața făcând un zgomot asurzitor. Șuierăturile noastre, ale mulțimii, erau atât de penetrante, încât se părea că infernul coborâse pe pământ. Încercând să disloce masa insurgenților, securitatea și armata au început s-o atace cu blindate: tancuri și care de luptă (taburi) încărcate cu soldați. Din

punctul unde mă aflam, am văzut venind în mare viteză, cu intenția de a strivi oameni, asemenea motorizate care, în Piața Universității, virând la stânga, s-au lansat pe Bulevardul Magheru cu o viteză și mai mare într-o mulțime de oameni masați pe carosabil. În acest timp, huiduielile, șuierăturile și lozincile anticeaușiste izbucneau din toate piepturile. O camionetă cu militari care s-a retras din acțiune a fost aplaudată, mulțimea strigând «Armata e cu noi!». Îndemnuri către soldați, prin strigarea unei asemenea lozinci, erau tot mai des repetate. (...) Au început apoi să fie culeși răniții, grupuri de tineri purtându-i pe brațe și ducându-i la Spitalul Colțea. Între timp, spre a disloca mulțimea, forțele represive au lansat trasoare din Hotelul Intercontinental, împreună cu salve de mitraliere care,acompaniate de zgomotul asurzitor al elicopterelor, au produs panică. (...) Într-un asemenea moment – să fi fost 17,30 – l-am pierdut pe amicul Iordache (...).” La stația de metrou au apărut „colegii Florin Constantiniu și Ioan Chiper, cu însărcinări speciale în institut (...)”.

Florin Constantiniu, istoric cu o memorie remarcabilă și un excelent cunoscător de limbi străine, „a fost descoperit de Ilie Ceaușescu, fratele conducătorului, un istoric pe puncte fabricat în seriile de la «Ștefan Gheorghiu» și ajuns director al Centrului de istorie militară. Ilie Ceaușescu însuși avea gradul de general. Tocmai Fl. Constantiniu a fost atras în «mrejele» acestui general animat de ambiția de a realiza sub proprie coordonare o *Istorie militară a poporului român* (...)”, o operă menită să substituie o cercetare academică neîmplinită din cauza „exigențelor” conducătorului. „Ca istoric, în Ioan Chiper se investise mult, prin stagiile de documentare în timpul multor ani în U.R.S.S., R.D.G., R.F.G. și S.U.A. Cunoscuse, dobândindu-i amicitia, pe istoricul american David Funderburk, venit la Institut să se documenteze asupra poziției externe a României în 1939. David Funderburk a ajuns apoi ambasador în România. Dar după ce publicase o carte critică la adresa lui Ceaușescu, a renunțat la funcție în semn de protest față de indiferența americanilor la abuzurile lui. (...). În timp ce îmi depănam fulgerător aceste gânduri, observam graba celor doi de a trece neobservați pe lângă mine. Fără ezitare, i-am oprit cu aceste cuvinte: «Ce faceți, măi, revoluționarilor? Ce-i cu voi pe-aici?» După o scurtă reticență, Florin Constantiniu mi-a răspuns: «Da! Este ceva de văzut. O lecție vie de istorie!» Și, spunând asemenea cuvinte, amândoi au dispărut ușor, probabil să nu se afle că, fără voia lor, fuseseră văzuți într-un loc compromițător. (...) Ajuns acasă, după ce am împărtășit asemenea informații și impresii unor vecini de apartament, le-am prezis că a doua zi Ceaușescu va cădea. (...) Spre ziuă, în contact cu informațiile despre numărul mare de morți și răniți, dar și cu faptul că masa insurgenților fusese rarefiată și dizlocată, respinsă din zona Universității spre zone periferice, un sentiment de tristețe m-a cuprins, dar și

de ură clocotitoare împotriva tiraniei. Nutream însă speranța că lupta nu era încheiată.”

Autorul se întreabă retoric de unde mitul unui Corneliu Mănescu succesor lui Ceaușescu și continuă lista potențialilor reciclați cu Ion Gheorghe Maurer, „un alt «baron» comunist, un spirit cultivat și moderat. El avusese un rol important în conspirația urzită la moartea lui Dej în vederea trecerii moștenirii lăsate de acesta, cu limbă de moarte, de la Gheorghe Apostol către Nicolae Ceaușescu. Maurer crezuse că în treburile administrative și ale politicii externe – atribute concrete ale funcției de prim-ministru, pe care o deținea – ar putea să-l manevreze mai bine pe incultul, voluntarul și impulsivul până la nesăbuiță Nicolae Ceaușescu. El însă se înșelase amarnic – cum declara chiar în acele zile ale revoluției – devenind părtaș la o politică de promovare a independenței de Moscova, dar detașat de Ceaușescu treptat, pe măsură ce neostalinismul își puneia pecetea asupra direcției de dezvoltare a României. Maurer se retrăsese în «baroniariatul» lui, ca un fel de opozant prezumtiv din umbră, fără a deveni disident, căci nu putea renunța la beneficiile materiale ale unui membru marcant al nomenclaturii, chiar dacă la pensie. (...) Acum însă, în decembrie 1989, Maurer era bătrân și bolnav, încât nu mai putea juca niciun rol. Balconul cu emanații aducea în prim-plan un tip puțin cunoscut de mulțime, deși printre fruntașii comuniști el însemna ceva, întrucât fusese apropiat colaborator al lui Ceaușescu. Acesta se numea Ion Iliescu. Acesta apăruse cu o listă în mână și, după ce anunțase că toate structurile de partid și de stat erau abolite, proclama constituirea unui Front al Salvării Naționale, iar deasupra acestuia un consiliu național. (...) Iliescu începuse să enunțe numele unor oameni distinși prin disidență, în frunte cu Doina Cornea, Mircea Dinescu, Dumitru Mazilu, Corneliu Mănescu etc. Cu «modestie» Iliescu se plasa ultimul pe listă. În acel moment, dacă printre oamenii de partid era cunoscut, în rândul populației din stradă el nu era nici măcar un nume. (...) Se mai știa îndeosebi din emisiunile posturilor de radio străine că Iliescu fusese îndepărtat de Ceaușescu din preajmă-i, dându-i-se funcții de prim-secretar la Timișoara și Iași, de ministru al Apelor – un domeniu al profesiei lui – și, în fine, de director al Editurii Tehnice. Aici, în incinta Casei Scânteii, unde fuseseră plasate toate editurile, Iliescu îl întâlnea probabil pe directorul Editurii Politice, Valter Roman, tatăl lui Petre Roman, desemnat prim-ministru al României după 22 decembrie 1989. (...) Steaua lui Iliescu se ivise în anii perestroikăi lui Gorbaciov, când șeful Kremlinului se vedea stânjenit în acțiunea lui reformatoare în întreaga Europă Orientală tocmai de acest «independent» N. Ceaușescu, neostalinist și maoist” – consideră autorul cărții.

De la Radio și Televiziune autorul aflase că țara ar fi în pragul unei

contralovituri care „ar fi fost provocată de elemente extrem de periculoase, de grupuri de comando pregătite special de Ceaușescu, printre acestea aflându-se copii din orfelinat crescuți în spirit cazon și la școala cruzimii, dar și fanatici recrutați și instruiți în România din rândul palestinienilor și al altor arabi. Era o atmosferă psihologică de apocalips, o amenințare de moarte pentru cuceririle revoluției, întruchipată de teroriști. Aceștia ar fi găsit în București ascunzători teribile, în tunelurile din subsolurile orașului, de unde declanșaseră o autentică «gherilă urbană», cum afirma sigur de sine unul dintre emanați, un tip bărbos și înălbit înainte de vreme, care după înfățișare semăna cu Che Guevara (...). Cine era personajul care anunța primejdia de moarte ce plana asupra revoluției prin acea gherilă urbană? Un necunoscut al cărui nume și înfățișare dobândeau notorietate, Gelu Voican-Voiculescu. (...)”

„La Institutul de Istorie ne reuneam în vederea reorganizării, potrivit conducerii provizorii a țării, să formăm o filială FSN, însărcinată cu responsabilități administrative. (...) Lucram aici cu o continuitate neîntreruptă începând din 16 august 1957. Ca tânăr absolvent al Facultății de Istorie a Universității din București, în temeiul unei diplome roșii (cu câteva excepții, numai note de foarte bine pe toată durata studiilor de cinci ani), dar și al unei origini sociale «sănătoase» (părinții țărani mijlocași), ajunseseam cercetător științific. Era o meserie care îmi plăcea enorm, chiar mă pasiona. M-am pomenit astfel coleg cu un impresionant număr de personalități nu numai în domeniul istoriografiei, ci și în cel politic, sub vechiul regim. Asemenea oameni fuseseră concentrați aici ca într-un fel de oază, îndeosebi după 1964, când după declarația de «independență» față de Moscova, o pleiadă de foști profesori universitari, mulți foști în reclusiune, își găsiseră locul de muncă în institut.”

Autorul face o incursiune în istoria Institutului și a Academiei. „Sub directoratul lui Andrei Oțetea, o personalitate cu studii în Occident, institutul lupta din greu să-și impună o reală identitate științifică. Precedat la cârmă îndată după 1948 – momentul reorganizării Academiei Române potrivit modelului sovietic – de către un vechi istoric comunist, Petre Constantinescu-Iași și apoi de prof. clujean V. Cheresteșiu, Andrei Oțetea avea de luptat cu Mihail Roller. Comunist ilegalist, un evreu amator de istorie, care a trăit și s-a format în U.R.S.S. în spiritul unei ideologii dogmatice, Roller ajunsese tutorele istoriografiei române. Publicase și o *Istorie a României* ce se voia model interpretativ, scrisă de alții, se spunea. Dar mai ales exercita o cenzură nu numai în Academie, ci și ca director al Institutului de istorie a P.C.R. (...) În 1957, când ajungeam aici, printre cercetătorii de vârstă mijlocie care contau prin scrierile lor erau următorii: Ștefan Ștefănescu, cu studii la Moscova, Damaschin Mioc, Nicolae Stoicescu, Sergiu Columbeanu, Dan

Berindei, Traian Lungu, Nichita Adăniloiaie, Mircea Iosa etc. Cei dedicați istoriei contemporane (...) erau grupați în jurul mai vârstnicei și dogmaticiei profesoare Eliza Campus, având alături ca urmaș demn pe Vasile Liveanu, dar și pe Nicolae Fotino, Traian Udrea, Mihai Rusenescu etc. Curios mi se părea atunci că acestor cercetători și încă altora, care au trecut mai rapid prin Institut, fără să fi lăsat vreo urmă semnificativă, în anii '60 și '70 ai secolului XX, li s-au alăturat o serie de oameni vechi. Erau profesorii universitari scoși de la catedră în 1948, unii dintre ei «reciclați» prin pușcării, iar alții adaptați la noile realități istoriografice ca documentariști (...): profesorii Ion Ionașcu și Valeria Costăchel, dar și alți istorici trecuți prin închisori: P.P. Panaitescu, C.C. Giurescu, Victor Papacostea, Gh. Zane, G. Fotino etc. Toți aceștia, precum și ceilalți menționați mai sus, cărora li s-au alăturat istorici ai dreptului: Valentin Georgescu, Gh. Cronț, Dan Amedeu Lăzărescu, Al. Constant etc. mi-au fost colegi. (...) Institutul în ansamblu și mulți dintre tinerii istorici remodelați în spiritul exigențelor științifice n-au devenit însă niciodată o officină de propagandă comunistă. N-au ajuns într-o atare postură nici atunci, în 1970, când a fost subordonat Academiei de științe social-politice, pusă sub conducerea ideologului dogmatic Miron Constantinescu. Acesta din urmă, trimis la munca de jos, ajunsese în anii '60 șef al secției de istorie modernă și contemporană la Institut. La moartea lui Dej, în martie 1965, trimis împreună cu el și alți colegi să trecem prin fața catafalcului defunctului, înainte de a ne «rătăci» prin mulțimea adusă cu arcanul, ne spusese sentențios, cum îi era obiceiul: „*Rolul lui Dej la 23 August 1944 fusese nul!*” (...) Despre Miron Constantinescu, de pildă, aflasem că fusese dur și nemilos față de subalternii lui. Unii din garda personală susțineau, după căderea lui, că erau purtați pretutindeni unde se deplasa, obligați, la vânatoare sau pescuit, să-l supravegheze îndeaproape, cufundați în apă sau smârcuri, fără îmbrăcăminte de protecție potrivită, de teamă de atentat. Moartea lui Dej fusese de bun augur pentru Miron Constantinescu. Ajunsese, promovat de Ceaușescu, nu numai la cârma acelei Academii de științe «sexuale» – cum i se spunea în derâdere – ci și președinte al Marii Adunări Naționale. (...) Tot astfel, în timpul receptării știrilor despre Timișoara, colegului Paul Cernovodeanu, pesimist din fire și obosit de pasivitatea românilor în întreaga epocă agonizantă a lui Dej și Ceaușescu, îi șoptisem că România intrase în ultima fază a eliberării ei. Cu câțiva ani în urmă, întâlnind odată la o recepție pe Vasile Curticăpeanu, profesor universitar și atașat cultural la Ambasada României de la Bonn, am discutat și despre soarta comunismului în lume și în România. Atunci – cum îmi amintea el în Piața Universității, unde locuia, iar acum protestam împreună – mă întreba: *De unde știi dumneata că comunismul se va prăbuși?* I-am răspuns cu modestie și precauția cu care îi

făcusem o profeție pe care eu o uitasem, anume că eram istoric. (...) Eu însă ardeam de nerăbdare de a vedea ce se întâmplă cu Ceaușeștii. Cu atât mai mult cu cât interesul pentru soarta acestora era ținut treaz chiar în timpul nopților, de știri repetate cu obstinație despre apropiatul lor sfârșit. Și întocmai ca într-un film dramatic, așteptarea îndelungată a secvențelor referitoare la cei doi tirani era marcată de intonarea prelungă a noului imn național redescoperit în împrejurările revoluției, vestitul *Deșteaptă-te române!*, un vestigiul al revoluției de la 1848, o *Marseilleză* a românilor pentru care mulți, sub vechiul regim, făcuseră temniță, numai pentru că-l fredonaseră.”

Istoricul definește evenimentele în câteva cuvinte: „Ceaușescu a fost răsturnat de o insurecție începută la Timișoara și încununată cu succes la București”. În ciuda faptului că îl declară „fixist” pe tiran, aprecierea istoricului nu e departe de ceea ce afirma inculpatul Ceaușescu la procesul care a intrat în istoria recentă, și anume că răsturnarea lui survenise în urma unei lovituri de stat, înfăptuite de adversari interni, dar și prin intervenții din afară. Aluzia lui Ceaușescu, explică autorul, se referea la Ungaria și URSS – „statele care prin perestroika lor înconjuraseră România ca pe o insulă de neostalinism și maoism. (...) Totuși, n-am putut înțelege de ce apărarea – reprezentată de un avocat din oficiu – în loc să-și susțină «clienții», se comporta ca un acuzator. Dar, atunci, amănuntul ăsta nu mai conta în contextul șiroaielor de sânge ce încă se vărsau în România, văzute ca o prelungire a crimelor Ceaușeștilor. (...) Zilele care au urmat mi se părea că marchează triumful deplin al revoluției. (...) «Prosperitatea» aceasta de vis – o configurare virtuală a societății – oferită românilor cu ocazia acelor sărbători, era dublată de emisiuni radio-tv cu programe adecvate, cu muzică pentru consumul popular (...). Populația era anunțată de același Gelu Voican – un lider omniprezent pe ecrane – că teroriștii fuseseră învinși. Ei fugiseră în străinătate sau se retrăseseră în colțuri de țară obscure, încât nu mai puteau pune în primejdie libertatea.” Petre Roman și Ion Iliescu „reprezentau o schimbare față de trecut.” „(...) când Iliescu își dezvăluise deja crezul, anume «restaurarea valorilor comunismului întinate de Ceaușescu», cei doi aduceau în prim-plan conceptul de *democrație originală* (...) înțeleasă ca o negație atât a comunismului stalinist sau maoist, cât și a democrației occidentale. Semăna neîndoielnic cu o perestroikă. Lămurirea aceasta își găsea reflectarea într-un interviu al lui Silviu Brucan, ideologul grupului Ion Iliescu, fost demnitar al lui Dej și Ceaușescu, ajuns disident în ultimii ani ai vechiului regim. Într-o discuție cu un ziarist britanic, susținuse că România avea de așteptat încă două decenii până la întronarea unei democrații autentice datorită celui «stupid people», care constituia baza social-politică a noului regim.

Brucan pretindea că era necesară o cale specifică, întrucât sistemul democrației clasice era depășit chiar la el acasă, în Occident. (...) Asemenea concepții stârneau contradicții în sânul CFSN, unde disidenții anticeaușiști, intelectualii îndeosebi, se simțeau frustrați.”

În ultimul capitol, „O nouă revoluție anticomunistă”, se ia în discuție mineriada și protestul din Pasajul Universității, precum și alte evenimente sociale și politice petrecute în țară în anul 1990.

Apostol Stan concluzionează pe un ton grav și amar: „Filele acestea de jurnal, cu precădere cele privind revoluția, sunt o mărturie și o sursă de cunoaștere a celei mai recente istorii a țării. Ele sunt scrise cu litere de foc și pline de neliniște, în acele zile, ore și momente fierbinți și tragice în care mureau oameni animați de un curaj extraordinar. Aceste consemnări, observații și frământări ale autorului, aflat alături de miile de protestatari sau de insurgenți, sunt o istorie trăită și simțită de o parte a națiunii noastre, de tineretul ei cel mai cutezător. Reprobate și reprimare de emanați, atari acțiuni erau convergente cu întreaga mișcare de eliberare est-europeană de sub dominația ruso-sovietică. Obiectivele liberale și democratice au fost, în mare măsură, anihilate și ținute în frâu de noua putere FSN-istă timp de aproape un deceniu, după căderea Ceaușeștilor. Ele vor triumfa pe termen lung. Aplicate treptat și trunchiat, sub o formă tranzacționistă și după rătăcirii neocomuniste, de către aceiași oameni politici, ele au provocat imense suferințe celei mai mari părți a națiunii. De aici o lungă și aproape infinită perioadă de tranziție spre o nouă societate, în care capitalismul s-a închegat în detrimentul democrației și al maselor muncitoare, devenite și mai sărace. Triumfă astfel o oligarhie bogată, dură, opulentă și hrăpăreață, alcătuită în bună parte din reconvertiți ai fostei nomenclaturi, clienți politici și chiar rebuturi ale vechiului regim, toți constituiți într-o generație de ciocoi noi. Oligarhia aceasta se substituie comunismului în mizerie” – conchide autorul în ziua de 15 iulie 2006, la București.

Apostol Stan și-a scris volumul ca o victimă a comunismului care a trăit evenimentele istorice recente din interiorul și exteriorul României, cu ochii specialistului, dar și ca un „outsider”, ca un cetățean al fostei R.S.R., ieșit în stradă, pierdut în peisajul pestriț. Cartea prof. dr. Stan Apostol – specialist în istorie modernă și contemporană – deși nu este o apariție editorială de ultimă oră, reprezintă un volum „greu” de istorie recentă, memorie și analiză din biblioteca Memorialului Revoluției, o carte recomandabilă îndeosebi tinerilor.

Liza **KRATOCHWILL**

Alexandru Tacu, *Revoluția la negru. Iași, 14 decembrie 1989, începutul revoluției române? – o fraudă!*, Editura 3D Arte, 2010, 182 p.

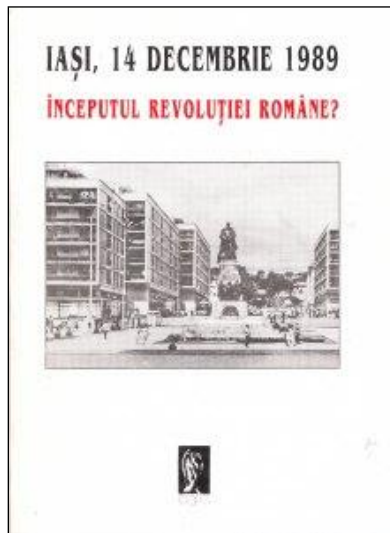

Alexandru Tacu este un fost deținut politic ieșean, semnat în 1989, alături de Dan Petrescu, a „declarației de la Iași”, care s-a difuzat la Radio „Europa Liberă” în 9 octombrie 1989 și în care se protesta împotriva regimului Ceaușescu. În cartea *Revoluția la negru. Iași, 14 decembrie 1989, începutul revoluției române? – o fraudă!* ([Editura 3D Arte, 2010 – link](#)), domnia sa comentează ceea ce consideră a fi o fraudă istoriografică – așa-zisul început al revoluției române în 14 decembrie 1989 la Iași.

Cartea domnului Tacu este o replică la o altă carte – *Iași, 14 decembrie 1989 – începutul revoluției române?*, apărută în 2000 la Editura Cogito din Oradea sub îngrijirea lui Gheorghe Florescu, profesor universitar, și a lui Casian Maria Spiridon, unul din autodeclarații lideri ai „revoluției” ieșene și principalul propagandist al acesteia după 1989, cât și la unele articole din presa ieșeană despre ziua de 14 decembrie 1989. „*Niște impostori au machiat o sosie, un fel de raport-lucrare, aș numi-o cu malițiozitate antologie de truc și chestii, prin excelență, de sorginte tupeist-livrescă. (...) Estimez discuția asupra «maculaturii» ca fiind de stringentă actualitate, deși ceva timp de la aventura imbroglio a trecut*” (pag. 8), „*Falsificatorii de istorie, de fapt infractori de drept comun, cu o formulă brigantescă: Sesam, deschide-te!, au reușit tot ce și-au dorit: o structură privată numită Asociația 14 Decembrie 1989, «cetățeni de onoare ai urbei», titluri naționale în grad de cavalier acordate de președintele penal Ion Iliescu*” (pag. 136), spune domnul Tacu.

Volumul editat de Gheorghe Florescu și Casian Spiridon susține că în 14 decembrie 1989 în Piața Unirii din Iași s-ar fi încercat organizarea unei manifestații anticeaușiste, care ar fi eșuat datorită prezenței forțelor de ordine, iar această încercare eșuată ar fi reprezentat, de fapt, începutul revoluției române. Ideea a fost popularizată ulterior în presă (mai ales ieșeană) și de persoane precum Alex Mihai Stoenescu ([informator al securității – link](#)) și a ajuns și în manualele școlare de istorie. Domnul Tacu a citit cartea îngrijită de Florescu și Spiridon „*cu atenția martorului sub ochii căruia în 14 decembrie 1989 nu s-a petrecut nimic evenimential în*

Piața Unirii, cât și pe platforma Combinatului de utilaj greu, de natură să sugereze iminența unui protest politic sau, mă rog, o revoltă antiregim” (pag. 7-8).

Casian Maria Spiridon, unul din preținșii lideri ai mișcării de la Iași și principalul ei propagandist postrevoluționar, „fiul unei secretare pcr fidelă cauzei, care a dat pe mâna securității oameni condamnați la ani grei de pușcărie politică” (pag. 35), „la un miting pe platforma CUG, 18 decembrie '89, înfiera cu mânie proletară huliganii fasciști de la Timișoara”, scrie Alexandru Tacu (pag. 72), care în 1989 era bibliotecar la Combinatul de utilaj greu din Iași. Cu Casian Spiridon domnul Tacu ajunsese să se cunoască mai bine și ca urmare a frecventării de către amândoi a cenaclului literar „Lupta cu inerția”, condus de Tacu

până în 30 august 1985 când, din „ordin de sus”, șefia cenaclului a trecut la Adrian Rozentzweig (Adi Cristi) (pag. 15) – altă persoană care pretinde merite legate de 14 decembrie 1989.

Alexandru Tacu nu se mulțumește să conteste importanța încercării de a provoca un miting anticeaușist în 14 decembrie 1989, ci pune la îndoială însăși existența ei. În acest scop, arată o serie de neconcordanțe și contradicții în relatările despre pretinsa conspirație.

De pildă (pag. 59) e pusă alături afirmația: „Frontul Popular Român este o organizație constituită în secret în perioada 27 noiembrie-14 decembrie 1989, având la bază principii și norme conspirative” (Spiridon-Florescu, pag. 123) cu afirmația: „Revolta ieșeană împotriva orânduirii socialiste își are începutul în august 1989 odată cu înființarea Frontului Popular Român” (Spiridon-Florescu, pag. 258). „Înființarea organizației frontul popular român (nu pot respecta normele limbii române de redactare a numelor proprii, întrucât cauza nu are obiect de autoritate morală) la date diferite, de autori diferiți în aceeași localitate, determină o disjunctie solidară a faptelor și detalii cu detalii influențează invalidarea lor reciprocă”, scrie domnul Tacu (pag. 59). „În statul de dictatură totalitară (...) înființarea unei organizații adversare în România, auziți, cu mii de membri prin mari orașe! când securitatea avea de partea ei un om din patru ca informator, mi se pare un paroxistic roman SF”, adaugă domnia sa (pag. 60). Nu se dă însă niciun citat din care să reiasă că s-a pretins că Frontul

Popular Român ar fi avut mii de membri, iar aprecierea că securitatea (acest „tigru de hârtie” – link) avea un om din patru ca informator mi se pare bizuită mai mult pe închipuirea autorului decât pe realitate.

Manifestele care ar fi chemat populația la miting protestatar în 14 decembrie 1989 n-ar fi existat, de fapt, niciodată, susține domnul Tacu. „Complotiștii” au susținut că „manifestele au fost tipărite pe hârtie format A4” („Monitorul”, Iași, 14 decembrie 1998; Spiridon-Florescu, pag. 258-259) și că „matrița acestor manifeste era confecționată din șase radiere” („Monitorul”, Iași, 15 decembrie 1992; Spiridon-Florescu, pag. 177). Domnul Tacu scrie: „Am văzut corpul de literă utilizat la imprimarea afișelor: o literă = o matriță (radieră). Se afirmă că matrița acestor

muncă pe perioadă limitată între 3 și 5 luni în funcție de sezon. 1300 Netto – cazare și mâncare. Contact la numărul telefon 0728/956664 . Daniel. (L03)

art. 49, alin. 1, la H.G. 611/ 2008. Condițiile de participare la concurs și bibliografia stabilită se afișează la sediul CJP Iași și pe site -ul C.J.P. Iași - www.cjptasi.ro. (L03)

DIVERSE

■ Ofer recompensă 10.000 ron persoanei care îmi aduce un afiș autentic de chemare la revoluția din 14 decembrie 1989 la Iași. Telefon 0232/219130. (L06)

■ Doamna lector univ. dr. Puzdriac Soponaru Camelia (Facultatea de psihologie a Universității Al.I.Cuza) și domnul Soponaru Daniel sînt rugați să achite suma restantă de 9000 lei pentru spațiul închiriat în imobilul din b-dul Socola, nr. 134 Iași, de unde au plecat fără să plătească. (3502)

CITAȚII

■ Se citează numiți Bustiuc Adrian, Bustiuc Brîndușa Mihaela, Bustiuc Dragoș George, Bustiuc Beatrice Alexandra și Bustiuc Robert Cristian pentru a se prezenta la Judecătoria Iași pe data de 10.01.2011, ora 8.00, camera 4, secția penală, compozi 23F.

Anunțul dat de Alexandru Tacu în presa ieșeană

manifeste era confecționată din șase radiere. Să presupunem că și pe verso se găseau săpate alte șase caractere. În total 12 matrițe, egale ca semne din alfabet cu 12. Alfabetul limbii române are 26 + 3 litere” (pag. 62). Studiind textul presupuselor manifeste, Tacu observă că erau necesare 18 caractere,

concluzionând că toată povestea manifestelor e o minciună. „Sunteți ridicoli și de relevanță penală, domnilor căuzași!”, spune domnia sa (pag. 62).

„Au fost imprimate câteva sute de exemplare format carte poștală” (Spiridon-Florescu, pag. 177), dar într-un articol de Ștefan Prutianu și Casian Maria Spiridon din ziarul ieșean „Opinia” din 26 decembrie 1989 se scria: „menționăm pe inginerul Georgel Moraru, pe a cărui ramură s-au difuzat cca 1400 de manifeste”. „Format A4 sau format carte poștală?” se întreabă domnul Tacu, remarcând și diferența „abisală” în ceea ce privește numărul manifestelor (pag. 65).

„Frații Stoica (ingineri amândoi) au acționat în direcția executării și difuzării manifestelor care în preajma zilei de 14 decembrie 1989

împânziseră tot orașul”, „frații Stoica împreună cu gruparea lor împânziseră Iașul cu această chemare”, citează Tacu din cele scrise de Spiridon (pag. 68), dar nu este deloc convins. Dânsul a dat și anunț în presa ieșeană, la mica publicitate (ulterior apariției cărții pe care o discutăm), în care a anunțat că oferă 100 de milioane lei vechi celui care îi aduce un asemenea manifest original din 1989 (link). Nu a găsit nicio persoană interesată (informație pe care domnul Tacu mi-a dat-o personal, prin e-mail). Pe site-ul „Ziarul de Iași” găsesc un articol de Loredana Oprea din 7 ianuarie 2011 (link), conform căruia Casian Maria Spiridon ar fi demonstrat ziariștilor cum a tipărit manifestele cu cele 6 radier. Din păcate, nu se dau date concrete despre această demonstrație.

În ceea ce privește efectul manifestelor, de asemenea, există neconcordanțe grave între relatările postrevoluționare (pag. 70-71). *„Toată piața a fost ocupată. Lumea a venit, ei răspândeau și manifeste făcute cu guma, imprimate, așa, artizanal”* se afirmă în cartea lui Vartan Arachelian *În fața dumneavoastră. Revoluția și personajele sale* (Editura Nemira, 1998), pag. 58-59 (cartea redă textul unor emisiuni televizate despre revoluție). *„Aceste măsuri au reușit, încât studenții au fost obligați să stea în grupuri, dincolo de cordon”*, scrie în cartea îngrijită de Gheorghe Florescu și Casian Maria Spiridon, la pag. 119. Dar martorul Ovidiu Drăgan declara în „Adevărul” din 23 februarie 1990 (Spiridon-Florescu, pag. 128) că *„am trecut prin Piață și la ora 16 și seara. N-a fost niciun miting”*, iar în „Adevărul” din 24 februarie 1990 se precizează că *„la ora 16 fix au sunat clopotele de la Mitropolie, dar adunarea nu s-a mai ținut. Ne-a fost frică, am fost și puțin lași”*. Însuși Casian Maria Spiridon spusese, la un moment dat, că *„pe 14, în piață, nu s-a putut coagula nimic”*, pentru ca în 1999 să afirme că *„pe 14 decembrie pe străzile Iașului au ieșit câteva zeci de mii de oameni”* (pag. 71).

Și, totuși, Alexandru Tacu a luat personal cunoștință despre planul de a se organiza un miting pe 14 decembrie 1989 încă înainte de 14 decembrie 1989. Consideră însă totul ca fiind o provocare a securității: *„În zilele de 6, 8 și 9 decembrie '89 am fost vizitat la Biblioteca Tehnică de Dumitru Rășcanu (Ilarie), de la financiar, de Vasile Vicol și Gheorghe Pop, ingineri la ICPUMP, să-mi fantazeze perspectiva 14 decembrie din Piața Unirii, să-mi vorbească despre solidarizarea miliției cu demonstrații, despre raidurile tacite ale Securității în zonă, despre mitraliere și tancuri etc., mai insistent în ziua de 8. Vorbeau cu glas tare, ca la birt. În bibliotecă simulau spicuri de noțiuni la raft o echipă de securiști și informatori, despre a căror misiune ascunsă am fost avertizat de prietenul Constantin Hușanu, secretar al Consiliului oamenilor muncii. Ce auzeam eu, auzeau și ei”* (pag.

79).

Domnul Tacu susține că însăși securitatea a pus la cale zvonul unui miting protestatar în 14 decembrie 1989 pentru a avea motiv să-i aresteze pe Dan Petrescu și pe Alexandru Tacu, semnatori ai scrisorii anticeaușiste citite la radio „Europa Liberă”. În sprijinul acestei idei domnul Tacu prezintă un document (pag. 121-122) care, dacă e autentic, e senzațional. Îl voi cita în întregime:

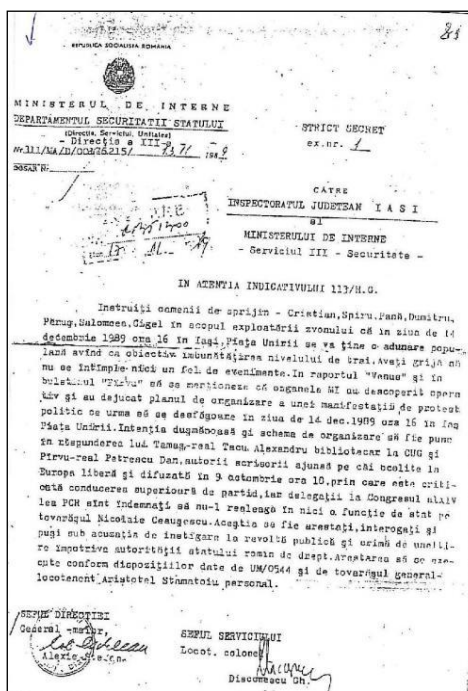
Republica Socialistă România
Ministerul de Interne
Departamentul Securității Statului
Direcția a III-a
nr. 311/MA/D/001.776215/ 13.11.1989

Strict Secret
ex. nr. 1

Către
Inspectoratul Județean Iași
al
Ministerului de Interne
Serviciul III Securitate

În atenția indicativului 113/H.G.

Instruiți oamenii de sprijin – Cristian, Spiru, Pană, Dumitru, Păruș, Salomeea, Gigel, în scopul exploatării zvonului că în ziua de 14 decembrie 1989 ora 16 în Iași, Piața Unirii, se va ține o adunare populară având ca obiectiv îmbunătățirea nivelului de trai. Aveți grijă să nu se întâmple niciun fel de evenimente. În raportul „Venus” și în buletinul „Pîrvu” să se menționeze că organele MI au descoperit operativ și au dejucat planul de organizare a unei manifestații de protest politic ce urma să se desfășoare în ziua de 14 dec. 1989 ora 16 în Iași, Piața Unirii. Intenția dușmănoasă și schema de organizare să fie puse în răspunderea lui Tamaș – real Tacu Alexandru, bibliotecar la CUG și Pîrvu – real Petrescu Dan, autorii scrisorii ajunsă pe căi ocolite la Europa Liberă și difuzată în 9 octombrie ora 10, prin care este criticată conducerea superioară de partid, iar

delegații la Congresul al XIV-lea PCR sunt îndemnați să nu-l realeagă în nicio funcție în stat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceștia să fie arestați, interogați și puși sub acuzația de instigare la revoltă publică și crimă de uneltire împotriva autorității statului român de drept. Arestarea să se execute conform dispozițiilor date de UM/0544 și a tovarășului general-locotenent Aristotel Stamatoiu personal.

ȘEFUL DIRECȚIEI

General-maior

Alexie Ștefan

(în fața semnăturii e trasă o linie, ca și când a semnat altcineva pentru el)

ȘEFUL SERVICIULUI

Locot. colonel

Diaconescu Gh.

Documentul nu este o dezvăluire în premieră în cartea lui Tacu, el a mai fost publicat în „România Liberă” din 13 noiembrie 2002, dar, ciudat, a trecut neobservat în istoriografia românească de până acum. Puzderia de autori care au scris despre „Revoluția din 14 decembrie 1989 de la Iași” au ignorat documentul, nu l-au amintit nici măcar pentru a-l contesta. A lămuri autenticitatea acestui document mi se pare esențial. Un semn de întrebare îmi trezește expresia „statul român de drept” folosită în document. Nu știu dacă înainte de 1989 se folosea o asemenea expresie în documente oficiale. Totodată, domnul Tacu mi-a spus că nu a văzut personal documentul în dosarul său de la CNSAS (de care consideră că a fost „periat”), ci doar în presă.

De precizat că domnul Tacu a obținut de la CNSAS deconspirarea unui singur informator al securității, care apare în dosarul dânsului: „Dumitru” ar fi Decebal Necula (iață o persoană pe care presa ieșeană ar trebui s-o intervieveze).

Alexandru Tacu era de mult în vizorul securității locale. Dânsul pretinde că fiul său, Alexandru Mălin Tacu, în vârstă de 17 ani, a fost ucis de securitate în decembrie 1986 (pag. 36-47). După 4 luni a murit și un coleg al lui Mălin, pe nume Mircea Iulian Celmare, oficial sinucidere, dar Alexandru Tacu consideră că și aceasta a fost o crimă a securității. Ar exista martori „temători să vorbească”, care au văzut că pe blocul-turn de pe care „s-a aruncat” în gol Mircea Celmare se mai aflau trei persoane (pag. 41). După revoluție domnul Tacu și-a văzut dosarul de la CNSAS, a primit certificat de luptător în rezistența anticomunistă conform OUG 114/1999 (pag. 34) și a dat în judecată statul român, obținând o despăgubire de 100.000 de euro pentru prigoana politică îndurată în timpul comunismului ([link](#)). În Decizia 2745/2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care a stabilit aceste despăgubiri, este menționat că fiul domnului Tacu „a murit în

condiții misterioase, iar din studiul dosarului acestuia, aflat la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, a rezultat că securitatea este responsabilă pentru moartea sa” (pag. 47). Diagnosticul morții lui Alexandru Mălin Tacu a fost leucemie, iar tatăl notează: „Aconitină – substanță toxică agresivă folosită programatic de securitatea comunistă (...) pentru suprimarea persoanelor incomode. Determină puseuri de aritmie letală, stop cardiorespirator, crize comițiale, leucemii acute, fără a lăsa urme în organism după moarte” (pag. 39-40).

Îmi amintesc că securitatea timișoreană propusese arestarea lui László Tökes, dar Nicolae Ceaușescu nu fusese de acord (Radu Tinu – *Timișoara, no comment*, Editura Paco, București, pag. 19; Filip Teodorescu – *Un risc asumat*, Editura Viitorul Românesc, București, 1992, pag. 45-47). Ceva similar sugerează Alexandru Tacu că s-a produs și la Iași: Securitatea era enervată de activitatea lui Dan Petrescu și a lui Alexandru Tacu și voia arestarea celor doi, dar nu primise aprobare. Pentru a primi acea aprobare, securitatea a înscenat un complot care ar urmări organizarea unei manifestații de protest în 14 decembrie 1989, lansând zvonul în cercuri strict controlate și intenționând să-i învinuiască de complot pe Dan Petrescu și pe

Proiect pentru recunoașterea meritelor Iașului în revoluția din 1989

► inițiativa legislativă aparține parlamentarilor PDL Iași, dar este susținută și de municipalitate, care va organiza astăzi o comemorare a evenimentelor

Grupul parlamentarilor PDL Iași a depus la Parlament un proiect de lege prin care se solicită ca municipiul să fie declarat „Oras inițiator al Revoluției Române din decembrie 1989”. Demersul este susținut de toți cei șase parlamentari PDL de Iași. „Acest gest este un semn de cinste și recunoaștere față de cetățenii disidenților, constituit în Frontul Popular Român, care pregăteau revolta anticomunistă din 14 decembrie 1989. În expunerea de motive, inițiatorii legii menționează curajul și sacrificiul lui Cassian Maria Spiridon, Ștefan Prutianu, Vasile Nicol, Aurel Ștefăniță, Ionel Sucileanu, Valentin Odolescu, Titu Iacob, lideri ai mișcării anticomuniste. Ei au fost arestați pe 13 decembrie, duși în beciurile Securității, bătăi și înfometate pînă pe 22 decembrie. Legea este un omagiu și o reparare morală alșei leșilor care au avut încrederea în fața dictaturii comuniste. Practic, ei sînt declaratori Revoluției din decembrie 1989”, se arată într-un comunicat de presă al PDL Iași. Proiectul de lege ar putea intra în dezbaterile Camerei Deputaților în cursul lunii februarie. „Ideea este mai veche, iar unii trecuți a avut chiar loc o dezbateri cî se poate de serios pe acest subiect. A durat ceva timp pînă au putut aduna argumente și documente care să sprijine inițiativa. Nu dorim să dîmînăm în vreun fel meritele altor orașe, cum sînt Timișoara sau Bu-

curești, dar ce s-a întîmplat la Iași a fost un început de revoluție. Inițiatorii mișcării au venit cu un program politic ferm și nuanțat intervenția forțelor de securitate a făcut ca lucrurile să ia o altă turnură”, a precizat deputatul PDL Petru Movila.

Ziua de 14 decembrie va fi comemorată astăzi și în Primărie. „La acest eveniment au fost invitați parlamentarii ieșeni, consilierii locali, consilierii județeni, președintele Consiliului Județean, Institutia Prefectului, rectorii universităților ieșene, profesori universitari, istorici, oameni de cultură”, a declarat Sebastian Buraga, purtătorul de cuvînt al Primăriei. Inclusiv în această invitație se face referire și se cere sprijinul parlamentarilor pentru a propune un proiect de lege privind declararea Iașului drept „Oras inițiator al Revoluției din 1989”. Discuțiile legate de ziua de 14 decembrie vor fi organizate astăzi, de la ora 12, în Sala Mare a Primăriei. Pe data de 14 decembrie 1989, la Iași ar fi trebuit să se organizeze o amplă acțiune de protest împotriva regimului comunist. Leștii au fost chemați prin manifeste în Piața Unirii, la ora 16. Manifestarea nu a mai avut loc, protestele preconizate fiind blocate de intervenția Securității. Cei care au inițiat acțiunea, printre care Ștefan Prutianu, Cassian Maria Spiridon și Vasile Nicol, au fost arestați, fiind eliberați pe data de 22 decembrie. (Felix GUZGĂ)

Lider al revoluționarilor din Timișoara: Inițiativa celor de la Iași e o rușine

Președintele Asociației Memorialul Revoluției de la Timișoara, Traian Orban, a declarat ieri că parlamentarii PDL care au depus un proiect de lege pentru declararea municipiului Iași drept oras inițiator al Revoluției din decembrie 1989 nu cunosc istoria, ei calificînd inițiativa ca „o rușine”.

Orban a declarat pentru agenția Mediafax că gestul făcut de parlamentarii PDL este „in calificabil”. „Ei nu pot deosebi realitatea de ficțiune și nu pot înțelege implicarea directă a populației din Timișoara, care s-a soldat cu numeroși morți și răniți. Tipul respectiv habar nu are ce s-a întîmplat. Dacă după 22 de ani ei fac acest gest, este în calificabil. Dacă ei nu cunosc istoria Revoluției și preluau niste idei...”, a spus Orban. Președintele Asociației Memorialul Revoluției din Timișoara, care este și administratorul singurului muzeu dedicat Revoluției din 1989 din municipiu, a afirmat că parlamentarii români ar trebui să viziteze acest obiectiv pentru a afla cum a pornit revoluția care a dus la schimbarea regimului lui Nicolae Ceaușescu.

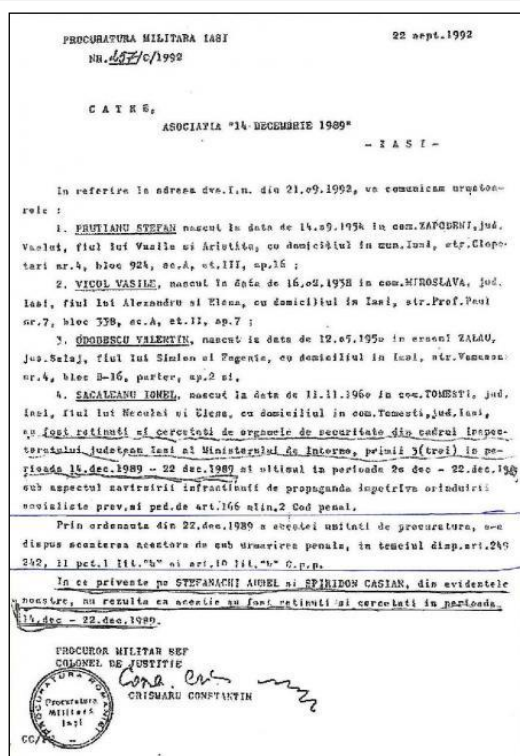
„Am fost o revoluție? Nu a fost revoluție ce au făcut ei (la Iași - n.r.). Acolo o mînd de oameni au încercat ceva și au fost turnați de unii dintre ei la Securitate și arestați. Toată ziua pentru cei cîțiva disidenți, dar asta nu a fost revoluție. Se ignora totul sacrificiul și implicarea Timișoarei în declanșarea revoluției române. E o rușine! Nu ne cunoaștem istoria! Li învî pe parlamentari să vină să viziteze Memorialul Revoluției și să vadă ce s-a întîmplat la Timișoara. Și la Timișoara au fost oameni în stradă. Încep din 10 decembrie stăteau în stradă enoriașii pentru a-l opri pe Tökes. Și acum dintr-o dată în 14 a fost revoluție în Iași”, a mai spus Orban. El a adăugat că, în ultimii ani, „orase care nu au avut nimic de-a face cu Revoluția din 1989 s-au umplut de revoluționari”. „Se legiferează impostura”, a conchis Traian Orban. ◀

Alexandru Tacu. Astfel securitatea, pompier-piroman, se putea și lăuda în fața lui Ceaușescu cu vigilența de care a dat dovadă.

„Am fost invitat între 10 octombrie și 21 decembrie 1989 de 5 ori [la securitate], nu pentru «revoluție», ci pentru complicitate la

Declarația de la Iași (cea difuzată la „Europa Liberă”). Nimeni nu m-a întrebat niciodată, dar absolut niciodată despre un posibil protest politic la Iași în Piața Unirii, deși în acte secrete securitatea aranja un scenariu insidios privind o diversiune. Miza? arestarea lui Dan Petrescu și Alexandru Tacu”, scrie domnul Tacu (pag. 48).

Presa ieșeană despre inițiativa legislativă de a declara Iașiul oraș

inițiator al revoluției. De remarcat că în acest articol de ziar data pretensei arestări a celor care ar fi încercat organizarea mitingului anticeaușist e 13 decembrie 1989.

Arestările care s-a spus că s-au făcut ca urmare a încercării de a provoca un miting de protest la Iași sunt considerate, de asemenea, născociri.

Există neconcordanțe între datele la care unii actori ai presupuselor evenimente pretind că au fost arestați – ba 14, ba 15, ba 16, ba 18 decembrie 1989 (pag. 103-112). „Cum rămâne cu arestările: ziua de 14 sau ziua de 16 decembrie? Aici e hiba: inexactitățile zdrobitoare! (...) Elevii claselor a XII-a din

România învață istoria revoluției anticomuniste de la Iași 1989 – Piața Unirii, după sursa Casian Maria Spiridon și iau de bune palavrele samsarilor din agora. Ce prăpăd, ce mizerie morală!”, exclamă domnul Tacu (pag. 112).

Vasile Vicol ar fi avut misiunea de a trage la ora 16 clopotul Mitropoliei, dând semnalul „revoluției”. Dar, spune Tacu, „clopotele Mitropoliei, din anul 1928, la orele 16.00 sunt trase în fiecare zi”, întreaga poveste fiind „o șarlatanie pentru ignoranți” (pag. 115).

Și cu privire la rolul avut în așa-zisul complot de diferite persoane au apărut multe neconcordanțe. În februarie 1990 inițiatorul așa-zisului Front Popular Român a fost declarat Ștefan Prutianu, într-un articol din decembrie 1990 se spune că Casian Spiridon e inițiatorul (pag. 114), pentru ca în decembrie 2004 Aurel Ștefănachii să declare: „Revoluția din decembrie

1989 am făcut-o noi patru: Ștefănachi, Casian, Adi Cristi și Panaite” (pag. 118). Ștefan Prutianu a dispărut de pe lista inițiatorilor, pentru a apărea nume noi, precum Adi Cristi (Adrian Rozentzweig), vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, filiala Iași (președintele filialei fiind Casian Spiridon). Interesant că Ștefan Prutianu pare să evite în ultima vreme discuțiile despre decembrie 1989. Ziarul ieșean „Monitorul” remarcă despre el în 14 decembrie 1999: „Din grupul organizatorilor evenimentelor din 14 decembrie 1989, este cel mai detașat de aceste evenimente. Ca și în anii trecuți, și acum a evitat să dea interviuri pe acest subiect, părănd să dorească a-l da uitării. De altfel, nici nu a participat la simpozionul «14 decembrie 1989, începutul revoluției române» din sala mare a Primăriei, organizat acum câteva zile” (pag. 101).

Contradicții care apar în declarațiile despre faptele din 14 decembrie 1989 sunt evidențiate de domnul Tacu (pag. 120): „Timp de câteva ore membrii grupului au staționat în piață așteptând semnalul” (Spiridon-Florescu, pag. 290). „La ora 16,30 niciun organizator nu se mai găsea în piață” (Spiridon-Florescu, pag. 255) – „semnalul revoluției” pretinzându-se a fi fost programat pentru ora 16.

Casian Spiridon a povestit în repetate rânduri că a fost arestat ca urmare a evenimentelor din decembrie 1989 (el are și titlul de luptător în revoluție reținut – link) și a descris bătaia la care a fost supus în anchetă. Dar în cartea pe care a editat-o împreună cu Gheorghe Florescu sunt prezentate numai 4 mandate de arestare, pe numele Vicol Vasile, Prutianu Ștefan, Odobescu Valentin și Săcăleanu Ionel, așadar lipsește un mandat pe numele lui Spiridon (pag. 128). Dar chiar și aceste mandate de arestare sunt considerate de Alexandru Tacu niște falsuri (pag. 129), căci un document amintit de procurorul militar Constantin Crîșmaru în ziarul ieșean „Opinia” din 18 noiembrie 1993 spune că „nu s-au întreprins acțiuni de propagandă împotriva orânduirii socialiste, ceea ce nu este un pericol la securitatea statului și nu sunt elemente constitutive ale infracțiunii de propagandă...” (pag. 128). Aici domnul Tacu răstălmăcește afirmațiile procurorului respectiv, care în interviul dat ziarului amintit se dezvinovăța pentru faptul că a semnat mandate de arestare pentru cei implicați în acțiunea „14 decembrie 1989”, spunând că a înaintat un raport prin care obiecta față de respectivele arestări, care i-au fost poruncite de superiori. Dar totuși procurorul Crîșmaru recunoștea arestările respective (Spiridon-Florescu, pag. 186-188). De remarcat însă că, conform adresei 257/c/1992 iscălită de procurorul Crîșmaru (publicată chiar în cartea domnilor Spiridon și Florescu, la pag. 310), arestații au fost Prutianu, Vicol, Odobescu și Săcăleanu. Același document afirmă că Aurel Ștefănachi și Casian Spiridon nu

au fost reținuți și cercetați în perioada 14-22 decembrie 1989 (pag. 158-159), ceea ce, într-adevăr, aruncă un semn de întrebare asupra susținerilor dâșnilor.

Într-un articol al lui Dumitru Augustin Doman din „Expres Magazin” din 12-18 decembrie 1990 (Spiridon-Florescu, pag. 140) se susține că Casian Spiridon a fost chemat la securitate și pus să dea „probe grafologice pentru a ști dacă el a scris manifestele”. „Manifestele erau făcute prin presare, cu o literă oarecum standardizată. Ce rost mai aveau probele grafologice?”, se întreabă Tacu (pag. 110). Trebuie spus însă că Spiridon a susținut că au existat 2 manifeste diferite (Spiridon-Florescu, pag. 168-169). Unul cu text scurt: „Participați la demonstrația din P. Unirii, la 14 XII 1989, ora 16” (despre acesta se spune, probabil, că a fost făcut cu niște radiere) și altul cu un text lung: „Chemare către toți românii de bună credință”. Probele grafologice puteau fi făcute pentru al doilea manifest.

În presa ieșeană, la „Mica publicitate”, Alexandru Tacu l-a somat pe Casian Spiridon să dea publicității varianta finală a datei arestării sale și a numelor celor care ar fi organizat tentativa din 14 decembrie 1989 din Piața Unirii. N-a primit răspuns.

DIVERSE	
■ Oferim locuință pentru supraveghere femeie în vîrstă. Telefon: 0745/202095, 0722/400151. (8187)	
■ În atenția domnului Casian Maria Spiridon: cețenii lasului cer să duji publicității ziua arestării și numele organizatorilor tentativei din 14 decembrie 1989, Piața Unirii. Telefon: 0232/219130. (1.06)	
■ S.C. CRESCENDO PRINT S.R.L., titular al „Întreprindere PUZ - construire halt tipografie pe teren proprietate”, amplasat în Iași, șoseaua Bucium, nr. 120, anunță publicii interesat asupra deciziei etapei de	

CITATII	
■ S.C. INTERCASA LUX S.R.L., cu sediul social în Iași, satul Văseni, comuna Bîrnova, județul Iași, înregistrată la O.N.R.C. Iași - J22/606/2003, avînd CUI 15363942, în calitate de debitoare în dosarul nr. 29769/245/2011, obiect somatie de plată, avînd termen la 14.12.2011, secția civilă, sala 1, ora 8.30, este citată la Judecătoria Iași, strada Grigore Ureche, nr. 3, bloc Gheorghe Șuțu, în corespondență cu S.C. INTER UNO S.R.L., în calitate de creditor. Relații suplimentare la telefon 0232/210030.	

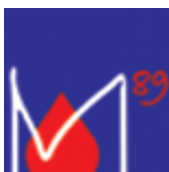
În dorința de a dovedi că Spiridon Casian minte când vorbește de arestarea sa, Alexandru Tacu folosește și argumente mai puțin convingătoare. De pildă, într-o relatare Spiridon spusese că în 22 decembrie 1989 înaintea eliberării din arest (ca urmare a fugii lui Ceaușescu) a schimbat zeghea de pușcăriaș cu haine civile (pag. 127), iar într-o altă relatare n-a mai pomenit despre schimbarea hainelor. „Atenție, domnule Spiridon, pleci din pârnaie cu zeghea pe dumneata”, scrie Tacu (pag. 129). Omisiunea unui amănunt, nu neapărat important, la una din repovestirile unor evenimente, nu este însă sinonimă cu contradicția și nici dovadă de minciună. Autorului i se pare de necrezut că arestații au putut fi eliberați în 22 decembrie 1989 „bătuți măr, tumefiați ca niște anvelope de trabant; pătați corporal cu echimoze, ochi cianotici, numai buni de ieșit în stradă, spre groaza trecătorilor” (pag. 129). În 22 decembrie 1989, după fuga lui Ceaușescu, securiștii nici nu prea aveau ce face decât să elibereze arestații din motive politice, iar bătaia din timpul anchetei poate fi făcută în așa fel încât vînațiile de pe trup să fie în zone acoperite de haine, astfel încât apariția unui arestat pe stradă să nu trezească neapărat groaza trecătorilor. Ar fi fost bine ca domnul Tacu să se fi limitat în cartea sa la cazurile clare de contradicții între declarații și să nu forțeze demonstrația sa

asupra imposturii lui Spiridon și a colegilor acestuia – demonstrație care are destule date solide – cu exemple bazate pe presupuneri sau mici omisiuni.

Casian Spiridon a publicat în cartea *Iași, 14 decembrie 1989. Începutul revoluției române?*, pag. 312-313, niște adeverințe de la SRI conform cărora el și Aurel Ștefănachiu au fost reținuți în 21 decembrie 1989 la securitate și eliberați în noaptea de 21/22 decembrie. Probabil pe aceste adeverințe se bazează titlurile de „reținuți în revoluție” pe care le-au dobândit respectivii conform Legii 341/2004. Remarcă contradicția cu susținerea că eliberarea s-a făcut în 22 decembrie la amiază și întrebarea cu privire la calitatea în care au fost chemați la securitate. Domnul Tacu sugerează că a fost o acțiune a securității. Pomeneste faptul că Spiridon are adeverință CNSAS precum că n-a fost colaborator al securității (pag. 92), dar își menține îndoielile. Comentând declarațiile lui Spiridon despre ancheta de la securitate, întreabă: „*Ce lucrați la ei, domnule? Note informative?*” (pag. 106). Domnul Tacu și-a văzut dosarul de la CNSAS și spune că a fost turnat la securitate de „*unul din capii preținsei revoluții de la Iași, din nefericire tot din anturajul meu*” (pag. 36). Nu ne spune explicit cine a fost acel informator al securității, dar când pomeneste despre cenaclul „Lupta cu inerția” în care a activat, dă numele a trei persoane care au apărut apoi cu pretenții de capi ai „*revoluției*” din 14 decembrie 1989: Casian Spiridon, Adrian Ștefănachiu și Adrian Rozentzweig (Adi Cristi) (pag. 26). Despre rolul lui Casian Spiridon în „*mișcare*” mai face următoarea observație: „*Domnule Spiridon, schimbând derutant ora ținerii revoluției, când în Piața Unirii, când la Palat, la ambele puncte, la orele 14, 16, 18, în zilele de 14, 28, 30 decembrie 1989, ați compromis acțiunea în sine, ați sabotat tentativa în entuziasmul ei, ați lovit Revoluția pe care unii chiar voiau să o miște*” (pag. 91).

„*Asociația 14 decembrie 1989, culcușul unui mutant înăbușit în fașă, înfățișează la Iași un eșantion de similitudini cu organizațiile apărute din merdografiile post-festum sau factum, doar pe temeiul că în 1944 trupele sovietice, «eliberatoarele de sub jugul fascist», au trecut și pe la Iași. Mi-a fost dat să văd pe sticla unor canale TV suita ramolită de «eroi ai neamului românesc», naniști malversați ai zooistoriei: incoerenți, agramăți, mitomani, lihniți de celebritate, cu mitul lor inconsistent ca un imn al groparilor de senectute. Ar fi bine de știut că embrionii placentari la un avort cu chiureta nu figurează în actele stării civile*”, este concluzia domnului Tacu (pag. 159).

Marius MIOC

INSTANTANEE – MEMORIAL

De la Bega la Dunăre: prezentarea căderii regimului comunist la Institutul Cultural Român din Budapesta

Under the auspices of the events organized for the National Day of Romania, on the evening of December 30th 2011, the major stages of the Romanian Revolution of December 1989 have been recreated and called up, in a festive manner. The Romanian Cultural Institute of Budapest in partnership with “Memorialul Revoluției din Timisoara” Association were the planners of these events.

The “Memorialul Revoluției din Timisoara” Association attended this event in person of its president, Mr. Traian Orban, and its vice-president, Mr. Rado Gino.

Key-words: Romanian Cultural Institute of Budapest, “Memorialul Revoluției” Association, Brândușa Armanca, Traian Orban, Gino Rado, Romanian Revolution of 1989.

Institutul Cultural Român din Budapesta, prin programele și proiectele sale anuale, îi propune, spre cunoaștere, publicului ungar personalități de seamă ale culturii românești: artiști plastici, scriitori, actori, regizori, cineaști, jurnaliști, interpreți de operă și jazz.

În cadrul manifestărilor legate de *Zilele Naționale ale României*, în seara zilei de 30 noiembrie 2011, s-au reconstituit, într-un cadru festiv, etapele principale ale Revoluției Române din Decembrie 1989, organizatori fiind Institutul Cultural Român din Budapesta, în parteneriat cu Asociația Memorialul Revoluției din Timișoara.

Alexandru Victor Micula, ambasadorul României la Budapesta, antrenat fiind în alte manifestări legate de Ziua Națională a României, l-a delegat pe Dragoș Țigău, ministru consilier politic, să participe la vernisajul expoziției

noastre itinerante, *Revoluția Română în imagini*, care a atras foarte multe persoane interesate de istoria recentă a României.

„În seara aceasta – și-a început Brândușa Armanca, directoarea Institutului Cultural Român de la Budapesta, cuvântul de deschidere – ne vom aminti *momentul de deschidere, de plecare către o lume nouă* – pe care o trăim acum, cu toate frământările ei, dar totuși o lume nouă – *care pentru români a fost crucială*: Revoluția din 1989. Veți putea vedea o expoziție, sunt fotografii vii și astăzi, din momentele acelea, când nu oricine avea un aparat de fotografiat (...). Eu vă pot spune doar atât: Traian Orban în Decembrie 1989 nu avea baston (...). Multe din imaginile acestea le-am văzut cu ochii mei, am fost pe aceste străzi (...) și mă impresionează acest lucru, au fost niște momente de grație ale istoriei noastre recente. Trebuie să vă mărturisesc că am trăit, ca om, cel puțin 10 ani din acest entuziasm, m-am hrănit din el, multe din iluziile mele s-au hrănit din acest moment, care a fost, realmente, foarte special, un exercițiu de solidaritate, pe care de atunci și până astăzi nu l-am mai trăit. Dar emoția, consecvența, iluziile, speranțele mele de atunci, ale unei întregi generații, aproape că se anulează, dacă stăm să ne gândim că, iată, Traian Orban, cu bastonul pe care l-a primit la Revoluție, odată cu rănilor, a avut încăpățânarea, consecvența și idealismul de a face un muzeu, un Memorial al Revoluției în Timișoara. Acolo se găsesc toate documentele posibile, atât video, audio, întreg procesul de la Timișoara, în formă audio și în formă tipărită, și diferite obiecte. Tot el a avut consecvența și răbdarea și, de asemenea, încăpățânarea de a marca locurile Timișoarei, care să amintească de Revoluție. Și acum, după ce toate lucrurile astea s-au înfăptuit și dintr-o casă prăpădită a făcut un muzeu splendid (...), a venit o sentință judecătorească și clădirea a fost pierdută, dată unui privat, (...) iar Muzeul pleacă la o cazarmă și o ia de la început. Asta înseamnă că Traian Orban mai trebuie să trăiască... cam 50 de ani, ca să poată să facă totul de la capăt, de fiecare dată, ca Sisif cu bolovanul pe care-l duce veșnic în vârful muntelui. Și, în ciuda acestui fapt, nu pare deloc deranjat: o va lua de la capăt.”

Prezent la Budapesta, Traian Orban, președintele Memorialului Revoluției, a relatat audienței momentele de tensiune maximă pe care le-a trăit în 1989:

„Când am ajuns între manifestanți în 17 Decembrie, la Timișoara, a fost extraordinar să pot striga *Libertate!*, după 45 de ani de comunism. Am ajuns apoi la spital, împușcat, ne era teamă; circulau pe culoar indivizi care ne întrebau despre datele personale: unde, cu cine, cum am fost, pe unde am fost, unde lucrăm, unde locuim.

La 20 Decembrie frica aceasta a trecut, pentru că am auzit vuietul mulțimii care trecea pe sub porțile Spitalului de Ortopedie din Timișoara strigând: *Aveți grijă de răniți!* Am fost foarte bucuroși când Ceaușescu a fost arestat și executat, dar nu știam că această crimă odioasă, atât de rapidă, se dorea a fi sfârșitul tuturor evenimentelor, să intrăm într-o nouă viață, dar fără a se declanșa un proces detaliat, procesul comunismului din România. Atunci, personal, am constatat că în timpul Revoluției a fost o extraordinară solidaritate interetnică și interconfesională, a timișorenilor, urmată de o solidaritate internațională a localităților care s-au ridicat împotriva lui Ceaușescu. Ulterior, am constatat și o solidaritate internațională cu timișorenii și cu românii care s-au eliberat. Primii care au venit la Timișoara au fost cei din Ungaria, care au adus pâine caldă, mâncare, medicamente. (...). Personal mă simt renăscut, și în a doua viață, din care am trăit peste 21 de ani. Pentru mine este incitant să facem un Muzeu Memorial într-o cazarmă. În Germania s-a făcut un muzeu dintr-o pușcărie, Memorialul Sighet s-a făcut dintr-un penitenciar, iar Casa Terorii din Budapesta din sediul fostei Securități. Este extraordinar că acest comunism din întreaga Europă de Est a căzut fără război. Memorialul Revoluției încearcă doar să amintească lumii și să dezvăluie crimele din timpul Revoluției din 1989, din Timișoara și din România.”

Din partea delegației noastre, Gino Rado, vicepreședintele

Memorialului Revoluției, a făcut o scurtă prezentare a Momentului 1989, subliniind că „această expoziție se referă la istoria noastră recentă, pe care ar trebui s-o cunoaștem toți foarte bine, cei care am fost contemporani acelor vremuri, ca să ne amintim ceea ce am trăit, dar foarte important pentru noi este ca această expoziție s-o vadă cât mai mulți tineri care atunci s-au născut sau după 1989, deoarece cărțile noastre vorbesc încă foarte puțin despre istoria noastră recentă și, practic, tineretul cunoaște foarte puțin despre ceea ce s-a întâmplat în timpul comunismului și la Revoluția din 1989. Imaginile pe care le vedeți poate că nu sunt suficient de clare, trebuie să ținem cont că aparatele fotografice nu erau foarte sofisticate, așa cum sunt în ziua de astăzi, deci calitatea lor lasă puțin de dorit, dar și acest lucru dă un plus de autenticitate (...)”.

Numind mișcările de la mijlocul lunii Decembrie 1989 „evenimente”, Gino Rado a explicat audienței că „până a fi o Revoluție, au avut loc câteva etape principale. Primul moment a fost acela al scânteii, cum îi spunem noi, pentru că inițial întâlnirea oamenilor, acea aglomerație de oameni, a avut loc din cu totul alt motiv, a fost vorba de sprijinirea pastorului reformat László Tókéș, care trebuia să fie evacuat; enoriașii săi l-au sprijinit pentru a nu fi evacuat, au dorit să rămână acolo între ei. În acest prim moment, s-au solidarizat și ceilalți locuitori ai Timișoarei (...). Odată ce s-a adunat foarte multă lume în zonă, în data de 16, a început a doua etapă, când, pentru prima dată, s-a strigat *Jos comunismul!*, *Jos Ceaușescu!*, practic, a avut loc o revoltă în Timișoara împotriva sistemului comunist. În a treia etapă, când a început efectiv Revoluția, a fost momentul în care s-a înființat primul partid democrat în Timișoara, Frontul Democrat Român, care a venit cu o platformă-program minimală, dar bazată pe niște cerințe clare: demisia guvernului, a președintelui Ceaușescu, alegeri democratice; din acest moment putem spune că a fost o Revoluție în Timișoara. În 20 Decembrie Timișoara a fost declarată *primul oraș liber de comunism*. (...) Rând pe rând, s-au ridicat toate orașele (...) și, în final, s-au putut împlini dorințele timișorenilor: căderea regimului comunist.”

După încheierea momentului festiv, domnul Traian Orban i-a înmănat medalia aniversară de 20 de ani doamnei directoare Brândușa Armanca, care „în anii de după Revoluție, alături de alți ziariști, a scris cu condeiul ei ascutit multe din adevărurile care s-au spus atunci”.

Simona **MOCIOALCĂ**

„Orizont” 2011. Ultimele apariții ale Editurii Memorialul Revoluției 1989

Four books authored and edited by “Memorialul Revoluției” Association have been launched, in a festive environment, at the Writers’ Union of Timisoara: *“Born in Chains”* [*“Născuți în lanțuri”*] (coordinator: Lucian-Vasile Szabo), *“An Imaginary Journey to the History of the Institutions Participating in the Repression of the Romanian Revolution of 1989. Timisoara – December 1989”* [*“Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989”*] (coordinator: Gino Rado, CEO of the publishing house), *“The Victims of the Revolution of Timisoara 1989”* [*“Victimele revoluției. Timișoara 1989”*] (coordinator: Gen. Romeo Balan) and our *“Memorial 1989”* Journal, no. 9.

The 4 books launched by the “Memorialul Revoluției” Publishing House are the result of an exhaustive work, comprising not only studies and thoroughgoing analyses of the recent history materials that provide an accurate account of what really happened in December 1989, but also imperative materials intended to support historians, researchers or the ordinary citizens in countervailing the disinformation campaigns from mass-media on the Romanian Revolution of December 1989.

Key-words: Writers’ Union of Timisoara, “Memorial of Revolution”, Gino Rado, Lucian-Vasile Szabo, Romeo Bălan, Romanian Revolution of December 1989.

„Institutul Memorialul Revoluției păstrează imaginea unui timp și a unei istorii. Datorită acestor cărți, istoria adevărată nu va putea fi uitată”. Cu aceste cuvinte a deschis profesor dr. Cornel Ungureanu vineri, 9 decembrie 2011, la sediul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Timiș, în sala de cenacul a revistei „Orizont”, cea de a doua lansare de cărți dedicate Revoluției, scoase de sub tipar de Editura Memorialul Revoluției 1989.

Într-un cadru festiv s-au lansat volumele *Născuți în lanțuri*, *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, *Victimele*

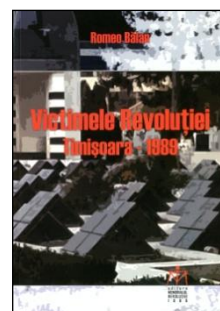
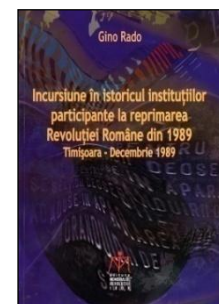
Revoluției. Timișoara 1989 și nr. 9 al buletinului științific și de informare *Memorial 1989*.

Volumul *Născuți în lanțuri*, coordonat de jurnalistul Lucian-Vasile Szabo, este un document care analizează reflectarea Revoluției de la Timișoara pornind de la presa locală și națională până la ecourile acesteia în presa internațională, în timp ce *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, al cărui autor este Gino Rado, directorul editurii noastre, constituie o prezentare a principalelor aparate represive care au aservit regimul comunist. De fapt, cartea debutează cu un scurt istoric al Partidului Comunist Român, fiind prezentate, în continuare, structurile Ministerului de Interne și ale Ministerului Apărării Naționale, inclusiv unele acte normative din decembrie 1989.

Victimele Revoluției. Timișoara 1989 este o colecție de documente selectate de generalul Romeo Bălan, care se adresează, în primul rând, tuturor celor ce minimalizează meritele Revoluției și neagă existența victimelor.

În nr. 9 al revistei noastre, *Memorial 1989*, continuăm seria studiilor, din care îl menționăm pe cel semnat de Lucian-Vasile Szabo, *Adevărul în halat alb e, uneori, pătat...*, în care jurnalistul rememorează episoade petrecute în perioada Revoluției în spitalele timișorene și ulterior, când s-a constituit comisia de analiză a evenimentelor ai căror protagoniști au fost răniții, medici și anchetatorii securiști, relevând dificila muncă de scoatere la lumină a adevărului. Tot la secțiunea *Studii* se încadrează materialul semnat de Cristina Tudor, *Ecoul Revoluției Române din 1989 și reacția statelor lumii*, în care sunt trecute în revistă cele mai importante știri de presă privitoare la evenimentele din Decembrie 1989 din România.

Revista cuprinde, de asemenea, opinii și atitudini, relatări despre viața științifică, articole care vizează Revoluția și comunismul cu ororile lui, recenzii de carte, relatări despre activitățile noastre: lansări de carte, evenimente culturale (vernisaže, simpozioane), evenimente sportive și, bineînțeles, nu

în ultimul rând, proiectele pe care ni le propunem ca obiective realiste și realizabile.

Articolele sunt semnate, pe lângă cele două nume deja amintite, de Dumitru Tomoni, Gino Rado, Cornel Florin Seracin, Liza Kratochwill, Adina Hornea Abruda, Loredana Tănasie și... subsemnata.

Cele patru cărți lansate de Editura Memorialul Revoluției 1989 sunt rodul unei munci elaborate, bazate pe studiul documentelor și al articolelor despre Revoluția din Decembrie 1989, o întreprindere necesară, ce vine în sprijinul istoricilor, cercetătorilor și, de ce nu, al simplilor cetățeni, pentru a contracara campaniile de dezinformare din mass-media.

Simona **MOCIOALCĂ**

Cupa „Memorialul Revoluției 1989” la minifotbal, Ediția a IV-a

“Memorialul Revoluției din Timisoara” Association, in partnership with the Mayor’s Office of Timisoara City, has organized, under the auspices of the commemoration program of the Martyr Heroes fallen in the Revolution of December 1989, the fourth edition of the "Memorialul Revoluției 1989" Mini-Football Cup.

The competition gathered the football teams of several non-governmental organisations, churches and other institutions which support the socially disadvantaged young people (the Revolution’s orphans, young people from the foster homes and/or juvenile rehabilitation centres, homeless children, etc.) as well as the football teams of several associations of the revolutionaries from Timisoara and from the country.

This year, the Cup has been won by "Metanoia" Timisoara.

Key-words: "Memorialul Revoluției 1989" Mini-Football Cup, “Memorialul Revoluției” Association, regulation, competition schedule, „Metanoia” Timișoara.

Asociația Memorialul Revoluției din Timișoara, a organizat, în colaborare cu Primăria municipiului Timișoara, în cadrul programului de comemorare a Eroilor Martiri căzuți în Revoluția din Decembrie 1989, a patra ediție a competiției sportive Cupa „Memorialul Revoluției 1989” la minifotbal.

La competiție s-au înscris echipe ale unor ONG-uri, biserici și instituții care se ocupă de tinerii defavorizați din punct de vedere social (orfani din Revoluție, tineri proveniți din orfelinate și din centre de reeducare a minorilor, copii ai străzii etc.), respectiv echipele unor asociații revoluționare din Timișoara, din județul Timiș, precum și din țară.

Comitetul de organizare a competiției a stabilit, pe tot parcursul anului 2011, un program cu meciuri de antrenament săptămânale, de 2 ore, între echipele „Memorialul Revoluției” Timișoara, „Libertatea '89” Timișoara, precum și cu unele meciuri amicale cu „Centrul Vieții” Timișoara, „Rudolf Walther” Timișoara, „Metanoia” Timișoara, „Mană Cerească” Timișoara, „Metanoia” Arad și Fundația Umanitară „Beraca” Lugoj. De asemenea, organizatorii au stabilit și un regulament, tratând cu profesionalism competiția.

Regulamentul de desfășurare

- Sistem de desfășurare: grupe preliminare, semifinale, finale;
- Se vor juca două reprize a câte:
 - 10 minute în faza preliminară sau de grupe
 - 10-15 minute în semifinale
 - 20 de minute în finale;

- În caz de egalitate în meciurile semifinale și finale, departajarea se va face prin

prelungiri sau lovituri de la 7 sau 9 m;

- Alcătuirea echipei: 4+1; 5+1; 6+1, în funcție de mărimea sălii;
- Schimbări: nelimitate;
- Autul de poartă se degajează fără întreruperea jocului, cu mâna, de către portari sau cu piciorul, din careul de 7 sau 9 m, mingea fixă;
- Autul de margine se bate cu piciorul, mingea fixă, în afara terenului sau cel puțin pe linie, în cazul în care spațiul este foarte mic;
- Portarul nu are voie să prindă mingea în mână când i-a fost pasată cu piciorul de la un coechipier;
- „Henț” se consideră când mingea atinge mâna (până la umăr, chiar dacă mingea a fost șutată);
- La lovituri libere și auturi distanța zidului este de 5 m;
- La începerea fiecărui meci se ține un moment de reculegere în memoria Eroilor-Martiri căzuți în Revoluția din Decembrie 1989;
- La începutul reprizelor și la fiecare gol înscris, se începe de la centrul terenului, mingea se dă înainte;
- La două cartonașe galbene – eliminare 2 minute;
- La cartonaș roșu – eliminare definitivă, drept de înlocuire după 5 minute.

**Programul de desfășurare a Cupei „Memorialul Revoluției”,
Ediția a IV-a, Decembrie 2011**

Grupa A – Sâmbătă, 10 Decembrie 2011

Ora desfășurării	Joc Teren 1	Scor	Joc Teren 2	Scor
<u>11: 00</u>	G 1 - G 2 „Beraca” Lugoj - „Mană Cerească”	3-4	G 4 - G 5 Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” - Radio TV	8-0
<u>11: 30</u>	G 1 - G 3 „Beraca” Lugoj - „Metanoia” Timișoara	3-3	G 4 - G 6 Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”- Liceul „J.L.Calderon”	7-1
<u>12 : 00</u>	G 3 - G 5 „Metanoia” Timișoara - Radio TV	9-0	G 6 - G 2 Liceul „J.L.Calderon” - „Mană Cerească”	1-5
<u>12 : 30</u>	G 5 - G 1 Radio TV - „Beraca” Lugoj	1-9	G 2 - G 4 „Mană Cerească” - Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”	3-2
<u>13 : 00</u>	G 3 - G 4 Metanoia Timișoara - Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”	1-1	G 1 - G 6 „Beraca” Lugoj - Liceul „J. L. Calderon	5-0
<u>13 : 30</u>	G 2 - G 5 „Mană Cerească” - Radio TV	5-1 0-4	G 3 - G 6 „Metanoia” Timișoara- Liceul „J. L. Calderon”	6-0
<u>14 : 00</u>	G 2 - G 3 „Mană Cerească” - „Metanoia” Timișoara	0-4	G 1 - G 4 „Beraca” Lugoj - Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”	3-0
<u>14 : 30</u>	G 5 - G 6 Radio TV - Liceul „J. L. Calderon”	3-4	Grupa A se termină la ora 14:50	

Grupa B – Duminică, 11 Decembrie 2011

Ora de desfășurare	Joc – Teren 1	Scor	Joc – Teren 2	Scor
<u>11: 00</u>	G 4 - G 5 <i>Onești 3 TM -</i> <i>Memorialul Revoluției</i>	1-3	G 1 - G 2 <i>„Speranța” Lugoj -</i> <i>„Rudolf Walter”TM</i>	1-7
<u>11: 30</u>	G 1 - G 3 <i>„Speranța” Lugoj -</i> <i>Press Banatsport</i>	2-5	G 4 - G 6 <i>Onești 3 TM -</i> <i>„Libertatea ’89”</i>	1-3
<u>12 : 00</u>	G 3 - G 5 <i>Press Banatsport –</i> <i>Memorialul Revoluției</i>	1-8	G 6 - G 2 <i>„Libertatea ’89”-</i> <i>„Rudolf Walter”</i>	0-4
<u>12 : 30</u>	G 5 - G 1 <i>Memorialul Revoluției -</i> <i>„Speranța” Lugoj</i>	8-2	G 2 - G 4 <i>„Rudolf Walter” -</i> <i>Onești 3 Tm</i>	4-2
<u>13 : 00</u>	G 3 - G 4 <i>Press Banatsport -</i> <i>Onești 3 Tm.</i>	1-4	G 1 - G 6 <i>„Speranța”Lugoj -</i> <i>„Libertatea ’89”</i>	1-6
<u>13 : 30</u>	G 2 - G 5 <i>„Rudolf Walter” -</i> <i>Memorialul Revoluției</i>	3-1	G 3 - G 6 <i>Press Banatsport -</i> <i>„Libertatea ’89”</i>	2-6
<u>14 : 00</u>	G 2 - G 3 <i>„Rudolf Walter”-</i> <i>Press Banatsport</i>	4-1	G 1 - G 4 <i>„Speranța” Lugoj -</i> <i>Onești 3 Tm</i>	3-2
<u>14 : 30</u>	G 5 - G 6 <i>Memorialul Revoluției -</i> <i>„Libertatea ’89”</i>	0-0	Grupa B se încheie la ora 14:50	

Rezultatele la semifinale au fost:

Metanoia Timișoara - „Libertatea ’89”: 3-3

5-4 după loviturile de la 7 m

„Mană Cerească”- Memorialul Revoluției: 2-1

„Beraca” Lugoj - „Rudolf Walter”: 1-7

Pe primul loc s-a clasat „Metanoia” Timișoara, pe locul 2 „Rudolf Walter”, iar pe locul 3 „Mană Cerească”.

Simona **MOCIOALCĂ**

Un ambasador pe urmele istoriei țării din care își trage originile...

For the first time, the commemoration of 22 years since the beginning of the Romanian Revolution against the communist regime led by Nicolae Ceaușescu, has been attended by an US official, his Excellency, the USA Ambassador to Romania, Mr. Mark Gitenstein.

The agenda of the U.S. Ambassador included a visit to several objectives, such as the American Corner of Timisoara, the Romanian-American Cooperation Center within the County Library and the “Memorialul Revolutiei” Association.

Key-words: Romanian Revolution, ambassador, Mark Gitenstein, “Memorialul Revolutiei”.

22 de ani de la declanșarea Revoluției Române împotriva regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu au reprezentat pentru Memorialul Revoluției un eveniment deosebit, nu numai prin prisma comemorării evenimentelor. Pentru prima oară aniversarea Revoluției Române din Decembrie 1989 s-a făcut în prezența unui oficial american, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, Mark Gitenstein.

Programul domniei sale a inclus o vizită la American Corner Timișoara, centrul de colaborare româno-americană din cadrul Bibliotecii Județene, unde a

susținut în fața studenților Facultății de Drept a Universității de Vest Timișoara o prezentare pe tema *Principiile statului de drept*, după care s-a deplasat în Piața Victoriei și a depus o coroană de flori la Monumentul Crucificării, ridicat

în memoria Eroilor-Martiri.

Domnul ambasador și-a încheiat programul la Memorialul Revoluției, unde a rămas mai mult de o oră. Prin vizita domniei sale la Memorialul Revoluției s-a pus punct unei etape legate de asociația noastră. Începând cu vernisarea primei expoziții de fotografii, în anul 1998, pragul Memorialului Revoluției l-au trecut sistematic diplomați, precum ambasadorul S.U.A., James Rosapepe, ambasadorul Franței, Philippe Etienne, ambasadorul Olandei, Pieter Jan Wolthers, ambasadorul Germaniei, Andreas von Mettenheim; președinți: Ion Iliescu, Emil Constantinescu; politicieni: Petre Roman, Mugur Isărescu, Monica Macovei, Andrei Marga; oameni de cultură: Anneli Ute Gabanyi, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Andrei Pippidi, Adrian Cioroianu, Lavinia Betea, Mariana Nicolescu, Ioan Holender, Sorin Petrescu, Alexandru Arșinel, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu). În această scurtă înșiruire (lista fiind cu mult mai lungă!) se cuvine a aminti că cea mai mare onoare ne-au făcut-o Majestățile Lor Regele Mihai și Regina Ana, care au vizitat, în anul 1999, Memorialul Revoluției, cu ocazia aniversării a 10 ani de la Revoluție.

Prezent fiind la comemorarea Revoluției, în 16 Decembrie 2011, ambasadorul Mark Gitenstein a fost ultima personalitate care a semnat în cartea noastră de onoare, într-un cadru festiv, în Sala „George Șerban” din fostul sediu al Memorialului Revoluției, de pe Strada Emanoil Ungureanu Nr. 8.

Ambasadorul Mark Gitenstein s-a arătat deosebit de interesat de expozițiile itinerante ale Memorialului Revoluției*, unde a putut vedea o serie de fotografii care surprind cu acuitate evenimentele din Decembrie 1989, hărți cu zonele în care au avut loc ciocnirile violente dintre demonstranți și forțele de represiune, extrase din presa română și internațională privind Revoluția și, nu în ultimul rând, uniforme originale ale forțelor de represiune, machetele celor 12 monumente ridicate în memoria victimelor și cărțile publicate de colectivul nostru.

Impresionat, poate și datorită originilor sale românești, ambasadorul Mark Gitenstein a declarat: „Evenimentul la care am participat astăzi a fost foarte emoționant pentru mine. Puteai să simți energia, pasiunea, bucuria, dar și tristețea oamenilor prezenți la eveniment, față de cele întâmplate în anul 1989”.

Simona **MOCIOALCĂ**

* Cf. Mediafax, referitor la originile sale românești, ambasadorul Mark Gitenstein a precizat: „Străbunicul meu din partea tatălui cred că era din Brăila. Am făcut unele cercetări în Brăila și cred că de acolo era, deși am văzut documente care par să sugereze că era, de fapt, din Iași. (...) Bunicul, pe care l-am cunoscut, a venit în America în 1891. A trăit până în 1961.”

Evenimente comemorative.

22 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989

The members of the "Memorialul Revoluției" Association have organized a series of events intended to commemorate 22 years from the Romanian Revolution of December 1989: the anniversary symposium on the "*Revolution of December 1989, Timișoara – The First Romanian free city*" and the fourth edition of the "Memorialul Revoluției" Mini-Football Cup in Timisoara.

After being visited by his Excellency, the USA Ambassador to Romania, Mr. Mark Gitenstein and the supporters of "Politehnica" Timisoara, on December 17th 2013, the "Memorialul Revoluției" Association closed its doors for the wide public.

The pilgrimage to the 12 monuments built as a tribute to the Revolution Heroes took place on December 18th 2013, and, on December 20th and 21st 2013, an official delegation of revolutionists travelled *Following the footsteps of the martyrs and the ashes of the heroes of Timisoara fallen in the Revolution* to Bucharest, Popești Leordeni and Slatina.

Key-words: "Memorialul Revoluției", symposium, *Revolution of December 1989. Timișoara, the first free city of Romania*, Mark Gitenstein, „Memorialul Revoluției” Cup from Timișoara, pilgrimage, Timișoara, București, Popești-Leordeni, Slatina.

Chiar dacă au trecut 22 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989, iar pentru unii dintre noi acele evenimente nu mai prezintă nicio importanță, pentru familiile victimelor dispariția celor dragi le va înnegri mereu sărbătorile de iarnă, indiferent cât de îmbelșugate și de „libere” vor fi ele.

În memoria eroilor, ca în fiecare an, membrii Memorialului Revoluției au organizat și în 2011 numeroase activități comemorative, cu prilejul celor 22 de ani trecuți de la Revoluția Română din Decembrie 1989.

Simpozionul aniversar pe tema *Revoluția din Decembrie 1989. Timișoara, primul oraș*

liber al României a fost organizat, de această dată, împreună cu Muzeul

Banatului și Biblioteca Județeană Timiș, în 10 decembrie, și a reunit personalități distincte ale viații noastre culturale.

În cadrul calendarului nostru comemorativ-omagial a avut loc, între 10-15 Decembrie 2011, Cupa „Memorialul Revoluției” Timișoara, competiție sportivă de minifotbal ajunsă deja la a IV-a Ediție, inițiată și organizată de Asociația Memorialul Revoluției. Meciurile preliminarilor au avut loc între 10-11 decembrie 2011, la Arena „Carlo” din cadrul Grupul Școlar Agricol „Julian Dracea”, iar semifinalele și finalele în 14 decembrie 2011 la Sala „Constantin Jude” (Olimpia).

Dacă în fiecare an, în ziua de 17 Decembrie, porțile Memorialului se deschideau pentru a primi delegații speciale, în acest an, acestea s-au închis temporar, odată cu schimbarea sediului. Ultima zi de prezentare a Capelei Eroilor, a expoziției itinerante *Revoluția Română în clișee* și a expoziției cu desenele copiilor a avut loc în data de 16 Decembrie, când ambasadorul S.U.A. la București, Excelența Sa Mark Gitenstein, a fost prezent la comemorarea a 22 de ani de la declanșarea Revoluției Române, iar ultimii care au pătruns în fostul nostru sediu de pe Strada Emanoil Ungureanu au fost suporterii „Politehnicii” Timișoara. De remarcat felul în care aceștia știu să-și respecte eroii. Sub îndemnul „Eroii nu mor niciodată!”, în organizarea Peluzei Sud și Druckeriei, s-au adunat câteva sute de suporteri timișoreni care au participat la marșul comemorativ, incluzând în itinerariul lor o emoționantă oprire la Memorialul Revoluției, unde au scandat din răspuțeri slogane anticomuniste, au aprins lumânări și au depus coroane de flori după tradiția creștină.

În 18 Decembrie a avut loc pelerinajul la cele 12 monumente ridicate pentru a cinste memoria Eroilor Revoluției, locuri de tristă amintire, unde se aprind lumânări și se depun coroane de flori, sub privirile trecătorilor care, din păcate, de multe ori trec grăbiți sau chiar indiferenți.

Evenimentele comemorative din 2011 s-au încheiat în 21 Decembrie, după parcurgerea, de către o delegație de revoluționari, a itinerariului binecunoscut: București, Popești-Leordeni și Slatina, *Pe urmele martirilor și a cenușii Eroilor timișoreni dispăruți în Revoluție*.

Simona **MOCIOALCĂ**

Un sfârșit e un... început și pentru Asociația Memorialul Revoluției

This document gives a brief summary of both the building on Emanoil Ungureanu street where, until December 2011, the “Memorialul Revoluției din Timișoara” Association had its head office and the new location of our association. This new, spacious home required a reorganisation of the exhibition rooms, a new layout of the exhibits as per the sizes of the new rooms, preparation of new exhibitions as well as the execution of drainage, modernization, re-compartmentalization and maintenance works.

Key-words: “Memorialul Revoluției” Association, Ministry of National Defense, building’s history, Gabriel Oprea, National Centre for Documentation, Research and Public Information on the Romanian Revolution of December 1989.

Clădirea de pe Strada Emanoil Ungureanu nr. 8, unde s-a aflat, până nu demult, sediul Asociației Memorialul Revoluției, s-a ridicat prin anii 1749-1758. Aproape trei secole a înfruntat istoria, destinele umane, schimbările de regim, iar semnele trecerii vremii au fost adânci, lăsând urme de netăgăduit pe pereții casei, ce păreau să se prăbușească.

În anul 1998 s-a salvat acest colț de istorie culturală a orașului, odată cu o Hotărâre a Consiliului Local al Municipiului Timișoara, prin care ni se atribuia acest imobil spre folosință gratuită timp de 99 de ani. Au urmat ani de voluntariat la început, inițial pentru dezafectare, trecându-se apoi la lucrări din ce în ce mai ample, cum ar fi consolidarea și repararea imobilului. Dar ambițiile noastre nu s-au încheiat aici. Din dorința de a oferi spații expoziționale generoase și de a păstra în condiții optime arhiva noastră foto și audio-video, precum și colecțiile de presă și cărțile, am reușit extinderea imobilului prin ridicarea etajului doi și a mansardei. În anul 2008 a fost emis Ordinul Ministrului Culturii și Cultelor Nr. 2397, prin care imobilul a fost declarat punctual monument istoric clasat în grupa B.

Memorialul Revoluției a devenit, în scurt timp, una dintre cele mai vizitate locații din oraș de către turiștii de pretutindeni, care caută să deslușească în Timișoara începuturile Revoluției Române din Decembrie 1989. Treptat, au început să vină și specialiști, studenți, istorici și cercetători din țară și din străinătate, care și-au manifestat interesul pentru studiul istoriei orale și și-au desăvârșit lucrările științifice consultând arhivele noastre de la Centrul Național de Documentare, Cercetare și Informare Publică despre Revoluția Română din Decembrie 1989.

Dar, încă de la începuturile sale, Memorialul Revoluției a sprijinit o multitudine de manifestări artistice și culturale, punând la dispoziție spațiul

propriu pentru diverse expoziții: cele de pictură, desen sau modelaj ale copiilor și adolescenților de la Palatul Copiilor din Timișoara, ale studenților masteranzi de la Facultatea de Arte sau ale unor artiști plastici, printre care Andrei Bledea și Sanda Lăzărescu.

Mult timp Memorialul Revoluției a sprijinit anual StudentFest-ul și a colaborat, săptămânal, cu Fundația „Antimis”, ce își propusese să caute câte un răspuns creștin la problemele actuale ale societății.

Despre trecutul clădirii am aflat, de la regretatul istoric Florin Medeleț, că „la etajul clădirii a fost locuința proprietarilor, care, în secolul al XIX-lea, deschiseseră, la parter, cârciuma «Le Palatin», cu vinuri proprii și bucătărie, dacă nu rafinată, cel puțin gustoasă. În perioada interbelică, cafeneaua «Spieluhr», de la parterul clădirii, a cunoscut un succes deosebit printre intelectualii și artiștii Timișoarei, fiind locul preferat de întâlnire a multora dintre ei. Compozitorii Sabin Drăgoi, Nicolae Ursu, Vasile Ijac sau Iosif Velceanu, actori cum au fost Nae Dumitriu sau Titus Lapteș – refugiați după 1940 la Timișoara cu Teatrul Național din Cluj, după ce, printr-un dictat, o parte din Ardeal a fost dată de Hitler și Mussolini Ungariei – erau adesea, la prânz sau seara, așezați la mesele cafenelei, plasată aproape de conservatorul de muzică al orașului, care funcționa pe aceeași stradă. Lor li se adăugau funcționari culturali ai Primăriei și Prefecturii, aflate și ele în apropiere, cum vor fi fost scriitorul Virgil Birou sau Traian Liviu Birăescu, dar și directorul Muzeului Banatului, Ioachim Miloia, care, pe lângă studiile de istoria artei, era și un talentat pictor de biserici. Nu lipseau din sălile cafenelei scriitorii vremii: M. Ar. Dan, Dorian Grozdan, Franyó Zoltán, Ion Stoia-Udrea, Grigore Popiți, Grigore Bugarin, Ion Țeicu, Gheorghe Atanasiu și alții. Mulți dintre pictorii și sculptorii Timișoarei își aveau atelierelor în mansardele caselor din împrejurimi: Catul Bogdan, Romul Ladea, Iuliu Podlipny, Aurel Ciupe, Ștefan Gomboșiu, Anastase Demian și mulți alții își sorbeau adesea paharul de vin sau ceașca de cafea la mesele de la «Spieluhr». Tot aici, inevitabil, poposeau personalitățile culturale ale României, aflate în trecere prin Timișoara, cum au fost poeții Ion Minulescu și Claudia Milian, prozatorul Ionel Teodoreanu, Radu R. Rosetti sau Al. Cazaban. Aceștia, și mulți alți intelectuali ai orașului, se întâlneau în această adevărată «Capsă» a Timișoarei, a cărei viață s-a încheiat odată cu instaurarea în România a dictaturii comuniste.”

După un lung șir de procese, clădirea cu iz istoric din inima orașului nu ne mai aparține și nu este acum nici timpul, nici locul să ne lamentăm cum și de ce s-a ajuns aici. Trebuie doar să menționăm că sediul în care am funcționat până în prezent, reparat cu bani publici, acordați de Ministerul Culturii, a fost retrocedat unor urmași ai proprietarilor, în conformitate cu

legile în vigoare.

Important este că, în sprijinul eforturilor noastre, pentru a salva această instituție, doar Ministerul Apărării Naționale a făcut ceva concret pentru noi, prin cedarea gratuită pe 49 de ani a Pavilionului M, în urma Hotărârii Guvernamentale Nr. 1063 din 26 octombrie 2011.

Trebuie să recunoaștem că încă de la prima sa vizită la Memorialul Revoluției, în 26 martie 2010, însuși Ministrul Apărării, Gabriel Oprea, aflând despre problemele noastre, ne-a promis o nouă locație, considerând că nu se poate ca din spațiile deținute de Armată să nu se găsească unul potrivit și pentru activitățile noastre. Ca o recunoaștere a importanței instituției noastre, e de amintit că Asociația Memorialul Revoluției a fost declarată ansamblu de interes național prin Ordonanța Nr. 46/30.01.2000, respectiv Legea Nr. 152/26.07.2000, adoptată de Camera Deputaților și de Senat, ulterior fiind promulgată și de președenția României, dar și instituție de utilitate publică prin Hotărârea de Guvern Nr. 1039 din 19 octombrie 2011, acest ultim demers fiind realizat tot cu sprijinul Ministerului Apărării Naționale.

Din fericire, imobilul atribuit corespunde amenajării unui Memorial, cu spații generoase, care vor găzdui toate expozițiile pe care le deținem până în prezent, precum și arhiva, colecțiile de presă, biblioteca și, desigur, administrația instituției.

Ca la orice început, pe lângă avântul și ideile noi puse în aplicare, avem foarte multe lucruri de pus la punct. Mutarea nu a însemnat numai transferarea tuturor bunurilor adunate pe parcursul anilor, ci și regândirea spațiilor expoziționale, aranjarea exponatelor în concordanță cu noile încăperi, pregătirea unor expoziții noi. Pe de altă parte, clădirea, construită în 1890, trebuie adaptată noilor cerințe, se execută numeroase lucrări de asanare, modernizare, re compartimentare și întreținere, pentru buna funcționare a întregului Memorial.

În mod cert, orice turist pornit într-un circuit cultural va include Timișoara și Asociația Memorialul Revoluției în programul său, fiindcă cine ajunge în orașul nostru va fi interesat să vadă locurile unde a început Revoluția Română din Decembrie 1989 și muzeul care oferă o incursiune incitantă în istoria noastră recentă.

Simona **MOCIOALCĂ**

Memorialul Revoluției în casă nouă. O fostă cazarmă militară devine muzeu

This article gives a brief account of a major event in the "life" of "Memorialul Revoluției din Timișoara" Association: the inauguration of its new head office, on June 3rd 2011, in the presence of several political, and cultural officials and the representatives of the revolutionists; the inauguration ribbon has been cut by Mr. Gabriel Oprea, the Minister of National Defense.

The article renders a brief summary of the activity conducted by the "Memorialul Revoluției din Timișoara" Association, and a review of its exhibitions, focussing on the exhibition called "A Chronology of the Cold War" and which has been donated by the Memorial of the Resistance and Victims of Communism from Sighet City.

Key-words: "Memorialul Revoluției" Association, Gabriel Oprea, exhibitions, Revolution, Cold War, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Cornel Ungureanu.

Memorialul Revoluției a reușit să treacă de iarnă cu bine... de iarna zăpezilor și a retrocedărilor din anul de grație 2011... și și-a deschis oficial noile porți la început de vară, în anul de grație 2012.

În 3 iunie, de Rusalii, în toiul unei fierbinți campanii electorale, în prezența unicului român căruia nu numai că i-a păsat de soarta Memorialului Revoluției (o spun fără niciun parti-pris!), dar a și făcut ceva pentru el, s-a tăiat „panglica” noului nostru sediu. Pentru a elimina suspansul, mă refer la Gabriel Oprea, ministru al Apărării Naționale în 26 octombrie 2010, când Memorialul Revoluției răsufla ușurat că i s-a atribuit, în sfârșit, un sediu și nu va rămâne în stradă.

Alături de Gabriel Oprea, secondat de importante cadre ale Armatei: generalul Viorel Oancea – cel care, în 22 decembrie 1989, și-a asumat riscul de a-și exprima din Balconul Operei, în fața unei mări de oameni, propria adeziune și pe cea a unității sale la Revoluție – , generalul Gheorghe Simina, comandantul Garnizoanei Timișoara, și ofițeri din Brigada 18 Infanterie „Banat”, au participat la inaugurare oficialități ale administrației locale, pe care le amintim, în ordine ierarhică, respectiv Eugen Dogariu, proaspătul prefect al județului Timiș, Gheorghe Ciuhandu, primarul încă în funcție al Timișoarei, și viceprimarul Adrian Orza, candidat la fotoliul de primar.

Nu au lipsit oficialități ale vieții politice, precum prof. univ. dr. Petru Andea, un vechi susținător al Memorialului Revoluției, Ion Răducanu, președintele UNPR, filiala Timiș, și deputații UNPR Maria Barna și Claudiu Țaga. Ne-au onorat cu prezența și directorul Televiziunii Timișoara, Lucian

Ionică, jurnalista Mariana Cernicova-Bucă, scriitorul Gheorghe Secheșan, autor al cărții autobiografice despre Revoluție, *17 după 16*, Titus Suciu și Vasile Bogdan, realizatorii volumului *Candelă împotriva uitării* – o transcriere a celor 8 episoade din serialul omonim realizat de TVR Timișoara în 2009, pe baza mărturiilor participanților la Revoluție –, precum și col. (r.) Constantin Gomboș, autor al unor cărți istorice de referință.

Din „tabăra” revoluționarilor au fost prezenți Costel Balint, membru fondator al Forumului Revoluției din Decembrie 1989 „Libertatea” Timișoara; Nicolae Lăutaru, actualul vicepreședinte al aceleiași asociații; gen. (r) Eugen Gheorghioiu, care a refuzat, în 17 decembrie 1989, să iasă cu drapelul de luptă la defilare pentru a intimida populația civilă, membru al

Fundației Naționale a Revoluției din Decembrie 1989; Constantin Duma (Agerpress), fotograful evenimentelor Revoluției și ale Memorialului Revoluției; Marius Mioc, arestat în Revoluție și autor de cărți dedicate Revoluției, și Fabian Frumușescu, membru al aripii tinere a Forumului Revoluției. Alături de ei, nu trebuie omiși urmașii Eroilor Martiri, care au purtat și poartă povara absenței celor plecați mult prea devreme și mult prea tragic, fără de care nu ar mai fi avut loc nicio inaugurare, decât eventual a

vreunui congres sau Case a Poporului.

Rusaliile nu înseamnă sau nu ar trebui, cel puțin, să însemne doar două zile de vacanță, ci și un prilej de reculegere spirituală și sufletească. Poate chiar și o rugăciune nu ar strica în tumultul și febrilitatea în care ne (re)(con)ducem viața mai toți. Rugăciunea Împăratului Ceresc, de invocare a Duhului Sfânt, condusă de părintele Ionel Popescu întru binecuvântarea noului sediu, și un moment de reculegere pentru Eroii Timișoarei au precedat cuvântul de deschidere al parlamentarului Gabriel Oprea și al președintelui Memorialului Revoluției, Traian Orban.

În martie 2010, Gabriel Oprea a vizitat, în calitate de ministru al Apărării Naționale, Memorialul Revoluției, moment pe care l-a rememorat și în alocuțiunea sa: „Am venit cu inima deschisă, sincer, ca român, ca parlamentar... Atunci cred că a fost foarte importantă această întâlnire... Cred că marea diferență în viață, de obicei, este să faci ceva și să vorbești mai puțin. Atunci am promis și am făcut.”

Mâna întinsă a parlamentarului Gabriel Oprea nu a fost doar pentru Memorialul Revoluției: „Am avut posibilitatea și cred că este o datorie de onoare a Armatei Române să participe cu acest sediu în onoarea Eroilor de aici, din Timișoara (...). Eroii de aici, de la Timișoara, trebuie respectați întotdeauna pentru sacrificiul lor.” De altfel, Gabriel Oprea s-a implicat și a sprijinit, ca parlamentar de Ilfov, ridicarea, după mai bine de 20 de ani de la Revoluție, a bisericii ecumenice de la Popești-Leordeni, pe locul unde a fost aruncată cenușa Martirilor timișoreni. Coincidență sau nu, sfințirea bisericii a avut loc acum un an, în 2 iunie 2011!

Traian Orban, președintele Memorialului Revoluției, a prezentat un scurt istoric al instituției, precum și avaturile acesteia, mulțumind, totodată, Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Culturii și Universității de Vest, care „au făcut posibilă inițierea unei hotărâri a guvernului României, la inițiativa ministrului Apărării, Gabriel Oprea, pentru atribuirea acestui imobil”.

S-au acordat diplome de excelență „în semn de aleasă recunoștință și deosebită considerație” instituțiilor și persoanelor care au sprijinit, pe parcursul anilor, Memorialul Revoluției, respectiv parlamentarului Gabriel Oprea, generalului Viorel Oancea, Brigăzii 18 Infanterie „Banat”, Prefecturii Timiș, Primăriei Timișoara, Mitropoliei Banatului, Episcopiei Romano-Catolice, Universității de Vest, Societăților „Aquatim” și „Elba”, arhitectului Mihai Botescu și inginerului proiectant Cornel Farcaș.

Și, pentru că armata a însemnat și înainte de 1989 și mai înseamnă și acum, din fericire, disciplină (de care civilia duce o acută lipsă!), de remarcat prezentarea scurtă și la obiect, cu o dicție admirabilă, a oamenilor și a locurilor pe care aceștia le sfințesc, ca să parafrazăm un binecunoscut și,

din păcate, cam uitat proverb neaoș. Prezentarea i-a aparținut locotenent-colonelului Radu Sichim, ofițer pentru relații publice al Brigăzii 18 Infanterie „Banat”, care a încheiat cu un gând emoționant: „Dacă în acel Decembrie 1989 Eroii noștri au ieșit în stradă, astăzi este momentul să ne amintim și să le amintim celorlalți că Eroii de la Timișoara nu mor niciodată!”

Pentru unii timișoreni, mai ales tineri, dar nu numai, Memorialul Revoluției este încă o ecuație cu una sau mai multe necunoscute. Unii știu că e ceva, acolo, legat de Revoluție, care a fost, și ea, ceva, cândva... Alții cunosc doar că există un muzeu cu expoziții și exponate dedicate Revoluției, fără să fie la curent cu faptul că muzeul este dublat și de un Centru de Documentare, Cercetare și Informare Publică, unde specialiștii, dar și cei dornici să afle mai multe despre un subiect încă destul de controversat și palpitant (în sensul cel mai bun al cuvântului!), pot să consulte o arhivă din ce în ce mai consistentă despre Revoluție și nu numai. Memorialul Revoluției a alocat o parte din resursele sale, atât financiare, cât și umane, pentru redarea etapelor comunismului, care au precedat și declanșat, în cele din urmă, evenimentele din Decembrie 1989. Asta pentru că nicio revoluție nu apare din neant, iar pentru a-i descifra, cât de cât, „ițele” e mai mult decât necesară studierea în profunzime a „războiului”, ce are, uneori, „o vechime” chiar și de zeci de ani! Deci comunism, Revoluție și post-Revoluție pentru unii, post-comunism pentru alții sunt teme studiate, disecate și expuse la Memorialul Revoluției. Care mai posedă, să nu uităm, o bibliotecă ce se îmbogățește și ea, permanent, atât cu titluri noi, cât și vechi. O bibliotecă unde și-au găsit locul și donațiile de cărți și de reviste pe care le-au făcut, pe parcursul anilor, idealiștii care mai credeau și mai cred că a trăi înseamnă și altceva decât a roade ciolane sau oscioare (în funcție de mărimea... botului și, mai ales, de ascuțimea... cotului!).

Memorialul Revoluției înseamnă deci cercetare, dar și vizionare. Odată cu schimbarea sediului, sălile expoziționale ale Memorialului Revoluției s-au înmulțit. Prilej cu care expozițiile itinerante, care călătoreau prin țară sau pe meleaguri străine, dar și prin spațiile strâmte din fostul sediu, rămânând acolo, de multe ori, împachetate, sunt acum expuse pentru public în săli spațioase și luminoase. Fără a intra în prea multe detalii, e de menționat faptul că vizitatorii pot vedea, alături de expoziția itinerantă a Memorialului Revoluției, *Revoluția Română în imagini*, încă trei expoziții deosebit de interesante, care sunt centrate pe evenimente cruciale ale istoriei moderne: *Solidarni z Rumuniq / Solidari cu România* – Revoluția Română din Decembrie 1989 și implicarea de suflet și nu numai a polonezilor; *Der Schrei nach Freiheit / Strigăt spre libertate* – revolta germanilor de Est din

1953 și *O cronologie a războiului rece*.

Despre expoziția *O cronologie a războiului rece*, realizată în condiții grafice excelente, al cărei responsabil de proiect este scriitorul Romulus Rusan, a vorbit criticul literar Cornel Ungureanu, schimbând, de această dată, rolul și locația. Pentru că, de câțiva ani buni, domnia sa este gazda lansărilor de carte ale Memorialului Revoluției, de la „Orizont”, volume pe care le și prezintă auditoriului.

Redăm, aproape integral, cuvântul criticului Cornel Ungureanu, în care este punctat atât aportul Eroilor Banatului la „scrierea” istoriei noastre, cât și cel al oamenilor de litere Ana Blandiana și Romulus Rusan la immortalizarea aceleiași istorii:

„În '89 Timișoara a fost un centru al lumii, Memorialul este un centru al Timișoriei, locul în care trebuie să ne amintim. Fiindcă, în asediul întâmplărilor de fiecare zi, uităm și uităm tot mai repede cele ce s-au întâmplat nu numai de demult, ci istoria care s-a desfășurat lângă noi, la doi pași de noi. (...)”

Ceea ce fac Ana Blandiana și Romulus Rusan la Sighet, expoziția pe care au adus-o aici e un argument împotriva uitării, și acest argument foarte puternic este întărit de imagini.

Războiul rece a însemnat o confruntare dură, în care Banatul și-a avut Eroii lui, și-a avut sacrificiile lui; sunt aici, în această expoziție. De care trebuie să ne amintim, fiindcă e o istorie importantă a Banatului și a românilor, a rezistenței împotriva unui asediu non-stop, a unui asediu gândit într-o formulă militară, într-o formulă ideologică, dar și într-o formulă de propagandă foarte agresivă, foarte puternică, greu de suportat.

Este foarte important să ne gândim că războiul rece s-a încheiat la Timișoara și nu s-a încheiat. Nu s-a încheiat, fiindcă va exista o confruntare perpetuă între istoria bună, a noastră, a Timișoriei, a românilor, și va exista o confruntare cu asediul care se numește falsificarea istoriei, care se numește, la alt nivel, terorism, agresiune.

Excepționalii scriitori Blandiana și Rusan au trecut de numeroase ori prin Timișoara, Ana Blandiana e din Timișoara, Romulus Rusan este solidar cu noi dintotdeauna, trebuie să le mulțumim, încă o dată, pentru această expoziție.”

Ne-ar fi plăcut să vedem mai multe personalități ale vieții noastre culturale la inaugurare. De vină a fost, probabil, minivacanța de Rusalii sau... Dar timpul nu este pierdut...!

Adina **HORNEA ABRUDA**

Cupa Eroilor Neamului la minifotbal, Ediția a II-a

The second edition of the “National Heroes” Mini-Football Cup took place from 5th to 12th of June 2012 and was organized by our institution in close partnership with Timis County Council, Timis County School Inspectorate and the Timis County Directorate for Youth and Sport. This second edition of the mini-football competition, dedicated to the elementary and secondary school students, brought together 16 teams.

The football matches planned for the elementary school teams were played on the sports ground of “Take Ionescu” Elementary School no. 16 while the matches bringing together the high school teams, the two finales and the prize award ceremony took place on the sports ground of “Regele Ferdinand I” Technical College.

Key-words: “Memorialul Revoluției” Association, Mayor’s Office of Timișoara City, Timiș County School Inspectorate, Timiș County Council, „Eroii Neamului” Cup, mini-football, history, development, competition schedule, Timiș county.

Istoric

Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, împreună cu Inspectoratul Școlar Județean Timiș și Direcția Județeană pentru Tineret și Sport Timiș, organizează în perioada 5 iunie-12 iunie 2012 a II-a Ediție a Cupei Eroilor Neamului de minifotbal. Competiția sportivă se adresează elevilor din gimnaziile și liceele timișorene și alinaiază la startul ei mai multe echipe.

Tineretul continuă să reprezinte un punct de interes major pentru organizatorii acestei competiții. Obiectivele primordiale ale acestei întreceri sunt dezvoltarea spiritului de competiție și stârnirea interesului pentru cunoașterea istoriei locale și naționale.

Competiția constituie un omagiu adus Eroilor Neamului și prin ea se dorește, totodată, familiarizarea elevilor participanți cu unele personalități ale istoriei naționale și locale. Toți participanții la această ediție sunt invitați să cinstească prin sport memoria Eroilor.

Ideea din care s-a născut această întrecere a venit din partea conducerii Asociației Memorialul Revoluției, în urma ecoului pe care l-a avut o altă competiție de minifotbal, menită a omagia Eroii căzuți în Revoluția din Decembrie 1989. Prin urmare, întrecerea dedicată Eroilor Neamului a fost precedată de Cupa Memorialul Revoluției, competiție ce se desfășoară în fiecare an în luna decembrie.

Am gândit Cupa Eroilor Neamului ca pe o completare a orelor de istorie, urmărind să apropiem, prin intermediul ei, mai mult elevii din

școli de istoria națională.

Afișul competiției sportive cuprinde imaginea a 6 personalități însemnate, atât din viața sportivă, cât și din domeniul istoriei:

Vasile Balmuș (1964-1989) – Erou-Martir al Revoluției din Decembrie 1989, culturistul amator care a căzut sub gloanțele celor ce apărau regimul comunist în Decembrie 1989. Eroul a fost ucis în 17 decembrie 1989, la Catedrală, apărând libertatea. În amintirea jertfei lui, începând din 1990 se organizează, anual, la Timișoara o competiție sportivă internațională dedicată culturii amatorilor.

Dan Păltinișanu (1951-1995) – mare fotbalist al „Politehnicii” Timișoara, stoperul central, câștigător al Cupei României cu „Politehnica” Timișoara în ediția 1979-1980. În ediția 1980-1981 a Cupei Cupelor, eroul sportiv a reușit să marcheze golul decisiv împotriva echipei scoțiene Celtic Glasgow, golul prin care echipa timișoreană a eliminat celebra echipă britanică și a acces în faza a doua a competiției europene inter-cluburi. Eroul sportiv a fost selecționat de 3 ori în echipa națională a României.

Majestatea Sa Carol I (1839-1914) – fost domnitor, apoi rege al României, după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza. Domnia lui Carol I a început, de fapt, în aprilie 1866, odată cu intrarea sa în țară. Proclamat domnitor al României în ziua de 10 mai 1866, rămâne cu acest titlu până în 14 martie 1881, când este proclamat rege, devenind astfel primul rege al României.

Pentru consolidarea prestigiului personal și al țării, pe 9 septembrie 1878 a primit titlul de „Alteță Regală”. În timpul domniei sale, țara a obținut independența deplină față de Imperiul Otoman, după un război (cunoscut în istorie ca Războiul de Independență, dar și ca Războiul Ruso-Turc, 1877-1878) în care contribuția României a fost decisivă. Tot în timpul domniei lui Carol I, în 1913, în urma Celui De-al Doilea Război Balcanic, încheiat prin Tratatul de la București, din 1913, România obține partea de sud a Dobrogei, Cadrilaterul, de la Bulgaria. A murit la 27 septembrie/10 octombrie 1914.

Alexandru Ioan Cuza (1820-1873) – a fost primul domnitor al Principatelor Unite și al statului național România. A participat activ la mișcarea revoluționară de la 1848 din Moldova și la lupta pentru Unirea Principatelor.

La 5 ianuarie 1859, Cuza a fost ales domn al Moldovei, iar la 24 ianuarie 1859 și al Țării Românești, înfăptuindu-se astfel unirea celor două Țări Române. Devenit domnitor, Alexandru Ioan Cuza a dus o

susținută activitate politică și diplomatică pentru recunoașterea Unirii de către puterea suzerană și puterile garante și apoi pentru desăvârșirea Unirii Principatelor Române pe calea înfăptuirii unității constituționale și administrative, care s-a realizat în ianuarie 1862, când Moldova și Țara Românească au format un stat unitar, adoptând oficial, în 1862, numele de România, cu capitala la București, cu o singură adunare și un singur guvern.

Cuza a fost obligat să abdice în anul 1866 de către o largă coaliție a partidelor vremii, denumită și Monstruoasa Coaliție, din cauza orientărilor politice diferite ale membrilor săi, care au reacționat astfel față de manifestările autoritare ale domnitorului.

Avram Iancu (1824-1872) – fost avocat de profesie și revoluționar român pașoptist, a jucat un rol important în Revoluția de la 1848 din Transilvania. În anul 1849 a comandat armata românilor transilvăneni, în alianță cu armata austriacă, împotriva trupelor revoluționare ungare aflate sub conducerea lui Lajos Kossuth.

Mihai Viteazul (1558-1601) – a fost bănișor de Strehaia, stolnic domnesc și ban al Craiovei, apoi domnitor al Țării Românești și primul conducător ce a reușit să unească, pentru o scurtă perioadă de timp, cele trei Țări Române (Țara Românească, Moldova și Transilvania) sub conducerea sa. Mihai Viteazul a domnit între 1593 și 1601 și a reușit, prin fapta sa, să țină trează dorința creștinătății răsăritene de a fi unită într-un nou Imperiu Bizantin.

Sperăm ca faptele de vitejie ale Eroilor omagiați în această competiție să le trezească tuturor participanților la această a II-a Ediție a Cupei Eroilor Neamului dorința de a afla mai multe amănunte din viața celor ce au făurit istoria națională, pentru a putea duce mai departe flacăra vie a libertății, demnității și unității. **Eroii nu mor niciodată, Eroii nu au vârstă!**

Desfășurare

Pentru prima și ultima zi a competiției, arbitrii au fost asigurați de Comisia Județeană de Arbitri Timiș, iar pentru celelalte trei zile de către Costel Balint, arestat la Revoluție, profesor de educație fizică și sport.

Cupa „Eroilor Neamului” a aliniat un număr de 16 echipe participante, echipe ce au reprezentat școli generale și licee din județul Timiș, inclusiv școlile generale din Săcălaz, Cărpiniș și Checea, cărora le mulțumim pentru efortul depus pe parcursul participării.

Echipa Liceului Teoretic „Dositei Obradovici” nu s-a mai prezentat la întrecere, deși a confirmat participarea, locul acesteia fiind luat de echipa B a Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I” din Timișoara.

Meciurile s-au desfășurat astfel: meciurile între echipele școlilor generale au avut loc pe terenul Școlii Generale Nr. 16 „Take Ionescu” din Timișoara, iar meciurile între echipele liceelor, cele două finale, precum și premiarea, au avut loc pe terenul Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I”.

Programul jocurilor – gimnaziu

GRUPA A	Scor
Șc. Gen. Nr. 16 „Take Ionescu” - Liceul Teoretic „William Shakespeare”	1-1
Liceul Teoretic „Béla Bartók” - Șc. Gen. Săcălaz	1-0
Șc. Gen. Nr. 16 „Take Ionescu” - Liceul Teoretic „Béla Bartók”	11-1
Șc. Gen. Săcălaz - Liceul Teoretic „William Shakespeare”	1-0
Liceul Teoretic „William Shakespeare” - Liceul Teoretic „Béla Bartók”	0-0
Șc. Gen. Săcălaz - Șc. Gen. Nr.16 „Take Ionescu”	1-4

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Școala Generală Nr. 16 „Take Ionescu”	9 pct.
2. Liceul Teoretic „Béla Bartók”	5 pct.
3. Școala Generală Săcălaz	4 pct.
4. Liceul Teoretic „William Shakespeare”	2 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere.	
GRUPA B	Scor
Șc. Gen. Cărpiniș - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	3-2
Șc. Gen. Checea - Șc. Gen. Nr. 21	0-3
Șc. Gen. Cărpiniș - Șc. Gen. Checea	0-2
Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau” - Șc. Gen. Nr. 21	2-3
Șc. Gen. Nr. 21 - Șc. Gen. Cărpiniș	4-0
Șc. Gen. Checea - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	5-2

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Școala Generală Nr. 21	12 pct.
2. Școala Generală Checea	8 pct.
3. Școala Generală Cărpiniș	4 pct.
4. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	0 pct.
S-au acordat 4. pct la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere.	
Finala: Școala Generală Nr. 16 - Școala Generală Nr. 21, scor: 5-2	

În prima finală, cea a echipelor de gimnaziu, Școala Generală Nr. 16 „Take Ionescu”, cea mai bună echipă din competiție, a învins meritat Școala Generală Nr. 21 cu scorul de 5-2, după un joc dominat, încă de la început, scorul fiind, la un moment dat, chiar și 4-0. A fost un meci în care ambițioasa echipă a Școlii Generale Nr. 21, singura echipă care a câștigat toate meciurile în grupă, nu a reușit să pună mari probleme Școlii Generale Nr. 16.

CLASAMENT GENERAL GIMNAZIU:

Locul I: Școala Generală Nr. 16 „Take Ionescu”

Locul II: Școala Generală Nr. 21

Locul III: Școala Generală Checea

Locul IV: Liceul Teoretic „Béla Bartók”

Alte premii: – cel mai tehnic jucător: Pavel Olărescu (Școala Generală Nr. 21)

– cel mai bun portar: Adrian Coniac (Școala Generală Săcălaz)

Programul jocurilor – licee

GRUPA A	Scor
Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I” - Lic. Teoret. „W. Shakespeare”	3-3
Lic. Teoretic „Nikolaus Lenau” - Lic. Teoretic „Béla Bartók”	0-2
Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I” - Lic. Teoret. „Nikolaus Lenau”	5-0
Lic. Teoret. „William Shakespeare” - Lic. Teoret. „Béla Bartók”	1-1
Lic. Teoret. „Béla Bartók” - Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I”	0-4
Lic. Teoret. „William Shakespeare” - Lic. Teoret. „Nikolaus Lenau”	8-4

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”	9 pct.
2. Liceul Teoretic „William Shakespeare”	6 pct.
3. Liceul Teoretic „Béla Bartók”	5 pct.
4. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	0 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere	

GRUPA B	Scor
Coleg. Tehn. „Ion Mincu” - Coleg. Tehn. „Ion I. C. Brătianu”	0-2
Coleg. Tehn. „E. Ungureanu” - Coleg. Tehn. „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	4-0
Coleg. Tehn. „Ion Mincu” - Coleg. Tehn. „Emanuil Ungureanu”	0-6
Coleg. Tehn. „I. I. C. Brătianu” - Coleg. Tehn. „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	2-0
Coleg. Tehn. „Regele Ferdinand I” – Coleg. Tehnic „Ion Mincu”	2-3

(Echipa B)	
Coleg. Tehn. „I. I. C. Brătianu” – Coleg. Tehn. „E. Ungureanu”	1-2
Clasament Grupa B:	Nr. pct.
1. Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu”	12 pct.
2. Colegiul Tehnic „Ion I. C. Brătianu”	8 pct.
3. Colegiul Tehnic „Ion Mincu”	4 pct.
4. Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	0 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere	

Finala:

Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” - Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu”, scor: 5-4

În finala rezervată liceelor, lucrurile au stat altfel. Jocul a fost foarte strâns, cu răsturnări spectaculoase de situații. Gazdele au deschis scorul și au condus chiar și cu 2-0, părând că nu vor avea mari probleme în obținerea victoriei. Oaspeții au întors spectaculos rezultatul, conducând chiar și cu 4-2. În ultimele minute, nu au mai rezistat presiunii și au fost egalați, iar la ultima fază a meciului, când ambele echipe așteptau loviturile de departajare de la 7 m, gazdele au reușit să înscrie golul victoriei.

CLASAMENT GENERAL:

Locul I: Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”

Locul II: Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu”

Locul III: Colegiul Tehnic „Ion I. C. Brătianu”

Locul IV: Liceul Teoretic „William Shakespeare”

Alte premii:

- cel mai tehnic jucător: Darius Bonda (Colec. Tehnic „Regele Ferdinand I”)

- cel mai bun portar: David Kiss (Liceul Teoretic „Béla Bartók”)

Premiile au constat în cupe, diplome, tricouri și mingi.

Cristina **TUDOR** și Eugen **GHEORGHIOIU**

Început de drum, speranțe, planuri, realizări...

In October 2011, the “Memorialul Revoluției din Timișoara” Association was relocated to a new head office located in the Pavilion M within the Military Barracks no. 1079 Timișoara, (a ground floor + 1 storey building,, with a built-up area of 846 sqm and a spread surface of 1626 sqm, a Military Dormitory with adjacent land).

The building, located on 3-5 Popa Șapcă St., allows a new layout and therefore, it meets the requirements of a Memorial Museum and a National Centre for Documentation, Research and Public Information on the Romanian Revolution of December 1989.

Solving the problem related to a decent head office gave us the opportunity to continue our activities focussed on different areas of activity, such as the administrative, exhibition, publishing, research areas as well as in public information sector on the Revolution of December 1989.

Key-words: “Memorialul Revoluției” Association, head office, Popa Șapcă, projects, exhibitions, layout.

În octombrie 2011 s-a realizat cel mai important și mult așteptat proiect al nostru, legat de atribuirea noului sediu al Asociației Memorialul Revoluției. Este vorba de Pavilionul M din Cazarma 1079 Timișoara, clădire P+1 cu suprafața construită de 846 m², cea desfășurată fiind de 1626 m², Cămin Militar de Garnizoană, cu terenul aferent. Clădirea situată pe Str. Popa Șapcă Nr. 3-5 poate fi reamenajată și corespunde cerințelor unui Muzeu Memorial și ale unui Centru Național de Documentare, Cercetare și Informare Publică despre Revoluția Română din Decembrie 1989. Din ianuarie 2012, toate eforturile și aproape toate resursele noastre materiale sunt canalizate spre acest obiectiv, care presupune planuri, proiecte, forță de muncă și, de asemenea, multă creativitate.

Pentru asociație s-a amenajat deja o sală de întruniri, necesară desfășurării activităților cu membrii asociației, cât și cu urmașii și victimele Revoluției din Decembrie 1989. Pentru Muzeul Revoluției sunt în curs de amenajare largi spații expoziționale, cu simeze moderne pentru panourile cu fotografii și cu vitrine pentru obiecte și documente. Spațiile expoziționale vor cuprinde expozițiile itinerante ale Memorialului Revoluției, respectiv fotografii din Decembrie 1989 din Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Buziaș, Arad, Deva, Cluj, Brașov, Sibiu, Târgu Mureș, Ploiești și București, precum și imagini care surprind importante evenimente petrecute în țările est-europene, foste comuniste. Alături de fotografii, în muzeu mai sunt găzduite picturi și obiecte de artă dedicate Revoluției, machetele monumentelor și fotografiile acestora și, nu în ultimul rând, desenele copiilor, care oglindesc în culori vii, agrementate cu imaginația caracteristică vârstei, Revoluția.

Sălile expoziționale, mult mai mari și mai generoase, vor adăposti și expozițiile primite de Memorialul Revoluției de la diverse instituții cu care s-au

inițiat colaborări. Este vorba de expoziția Institutului Memoriei Naționale, Filiala Poznań: *Solidarni z Rumunią / Solidari cu România*, de expoziția despre revolta germanilor de Est din 1953, *Der Schrei nach Freiheit / Strigăt spre libertate*, realizată de Fundația Ettersberg în colaborare cu Institutul de Istorie Jena, și de *O cronologie a războiului rece*, expoziție care-i aparține Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din București, din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței (Fundația Academia Civică). Menționăm că toate cele trei expoziții au fost primite de Memorialul Revoluției pe parcursul anilor, cu titlu de donație, și dorim să le mulțumim, cu acest prilej, instituțiilor implicate.

Ne propunem să punem la punct și o sală de conferințe, care va funcționa, de asemenea, ca sală de proiecții de filme pentru grupuri mai restrânse. Noua Capelă a Eroilor-Martiri va fi multi-confesională, așa cum au fost și Eroii Revoluției din Decembrie 1989, și, sperăm, cel puțin la fel de frumos pictată ca și cea din fostul sediu.

În cadrul administrației asociației au fost amenajate deja birourile pentru directorul general, directorul executiv, directorul de proiecte, contabilitate și secretariat, precum și sălile destinate bibliotecii, studiului istoriei orale, documentării și cercetării. Pe lângă depozitul de cărți, vom avea un depozit pentru materialele expoziționale și pentru arhiva de presă, precum și pentru arhiva audio-video, un studio foto, un ghișeu-librărie cu cărți, pliante și broșuri editate de Memorialul Revoluției, iar la parter un ghișeu pentru pază și supraveghere.

Vom amenaja pentru grupuri mai mari și o cinematecă pentru prezentarea filmelor despre Revoluție și comunism în limba română sau traduse în mai multe limbi internaționale. Sunt necesare cel puțin 2-3 săli de vizionare de filme, întrucât la Memorialul Revoluției vin concomitent grupuri mai mari sau mai mici de turiști de naționalități diferite, iar vizionarea filmelor se face în funcție de limba pe care o vorbesc aceștia.

Vom putea organiza, pe baza unui program, saloane de artă, un salon al fotografiilor din Timișoara, precum și diverse expoziții temporare din alte localități. Precizăm că activitățile de documentare, cercetare și informare, cât și birourile vor avea un regim separat, în așa fel încât activitatea de zi cu zi a angajaților să nu fie deranjată de fluxul vizitatorilor.

Pe lângă lucrările de amenajare în sediu, cu sprijinul Primăriei Timișoara, am realizat un drum de acces spre noua locație din Strada Oituz, ce va facilita intrarea mai directă în noul sediu, urmând ca terenul din fața clădirii să fie transformat într-un mic parc.

Proiectele noastre nu se rezumă doar la amenajarea noului sediu, încercăm să păstrăm un ritm echilibrat și în ceea ce privește aparițiile editoriale, urmând ca în acest an să tipărim, pe lângă cele 2 buletine de informare, un volum

coordonat de Lucian-Vasile Szabo despre controversatele evenimente care s-au derulat în spitalele timișorene în perioada Revoluției. Seria *Documente* se va îmbogăți cu un nou volum documentar: *Revoluția din 1989 din Timișoara*, la care lucrează un grup de istorici: prof. dr. Radu Păiușan, lect. univ. dr. Eusebiu Narai, Gino Rado, Cristina Tudor și Loredana Tănasie.

Și în anul 2012 expozițiile noastre itinerante *Revoluția Română din 1989 în imagini* și *Decembrie 1989 – Momentul Timișoara* vor fi expuse în țară și în străinătate, vernisări care vor fi urmate de prezentarea filmului *Noi un murim!*, precum și de o scurtă discuție despre evenimentele din Decembrie 1989.

Simona **MOCIOALCĂ**

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, București

Romulus Rusan, scriitor, publicist, Academia Civică București

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, București

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluționar și publicist, Timișoara

Lucian-Vasile Szabo, jurnalist, Timișoara

Loredana Tănasie, Timișoara